

อุดมการณ์ในหนังสือเรียนวิชาภาษาอังกฤษระดับมัธยมศึกษาตอนต้น

วิทยานิพนธ์เสนอบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยนเรศวร
เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาภาษาศาสตร์
ปีการศึกษา 2563
ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยนเรศวร

อุดมการณ์ในหนังสือเรียนวิชาภาษาอังกฤษระดับมัธยมศึกษาตอนต้น

วิทยานิพนธ์เสนอบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยนเรศวร
เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาภาษาศาสตร์
ปีการศึกษา 2563
ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยนเรศวร

วิทยานิพนธ์ เรื่อง "อุดมการณ์ในหนังสือเรียนวิชาภาษาอังกฤษระดับมัธยมศึกษาตอนต้น"

ของ ไอยดา กลิ่นอัน

ได้รับการพิจารณาให้นับเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร

ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาศาสตร์

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

..... ประธานกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

(รองศาสตราจารย์ ดร.ผณินทรา ชีรานนท์)

..... ประธานที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชมนาด อินทจามรรัักษ์)

..... กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิภายใน

(ดร.อรทัย ชินอัครพงศ์)

อนุมัติ

.....
(ศาสตราจารย์ ดร.ไพศาล มุณีสว่าง)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

ชื่อเรื่อง	อุดมการณ์ในหนังสือเรียนวิชาภาษาอังกฤษระดับมัธยมศึกษาตอนต้น
ผู้วิจัย	ไอยดา กลิ่นอัน
ประธานที่ปรึกษา	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ชมนาด อินทจามรรักษ์
ประเภทสารนิพนธ์	วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. สาขาวิชาภาษาศาสตร์, มหาวิทยาลัยนเรศวร, 2563
คำสำคัญ	หนังสือเรียน อุดมการณ์ กลวิธีทางภาษา วาทกรรมวิเคราะห์เชิง วิพากษ์

บทคัดย่อ

การศึกษาวิชาญนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาอุดมการณ์และกลวิธีทางภาษาที่ใช้สื่ออุดมการณ์ในหนังสือเรียนวิชาภาษาอังกฤษพื้นฐานระดับมัธยมศึกษาตอนต้นที่ใช้ในประเทศไทย โดยใช้แนวคิดวาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ของแฟร์คลัฟ (Fairclough, 1995) เป็นกรอบการศึกษาหลักในการวิเคราะห์ตัวบท วิธีปฏิบัติทางวาทกรรม และวิธีปฏิบัติทางสังคมและวัฒนธรรม ผลการศึกษาพบอุดมการณ์ที่ปรากฏในหนังสือเรียนทุกเล่ม 4 อุดมการณ์ ได้แก่ อุดมการณ์ความเป็นเด็กและวัยรุ่น อุดมการณ์ความเป็นชาย-หญิง อุดมการณ์เกี่ยวกับเจ้าของภาษา และอุดมการณ์เกี่ยวกับโรงเรียนและนักเรียน และพบอุดมการณ์ที่ปรากฏในหนังสือเรียนบางเล่ม 9 อุดมการณ์ เช่น อุดมการณ์รักซ์โลก อุดมการณ์ความรวยจน อุดมการณ์คนพิการ เป็นต้น อุดมการณ์ดังกล่าวถูกสื่อผ่านกลวิธีทางภาษาทั้งสิ้น 8 กลวิธี ได้แก่ การใช้คำศัพท์ การใช้คำแสดงทัศนภาวะ การใช้คำเชื่อมแสดงความขัดแย้ง การใช้โครงสร้างประโยค การอ้างส่วนใหญ่ การใช้สภาวะเกิดก่อน การใช้เสียงที่หลากหลาย และการใช้กลวิธีทางวาทศิลป์

ผลการศึกษาวิธีปฏิบัติทางวาทกรรมพบว่าหนังสือเรียนมีขั้นตอนการผลิตและตรวจประเมินคุณภาพภายใต้การควบคุมดูแลของรัฐและได้รับการรับรองให้ใช้เป็นสื่อการเรียนรู้หลักในการจัดการศึกษาของประเทศซึ่งประชาชนทุกคนจำเป็นต้องเข้ารับการศึกษาภาคบังคับตามที่รัฐกำหนด หนังสือเรียนจึงเป็นวาทกรรมที่มีสถาบันรับรองและได้รับการตีความในฐานะของความรู้ที่ถูกต้องและเหมาะสม อีกทั้งมีครูผู้ซึ่งสังคมไทยให้ความเคารพนับถือเป็นผู้ถ่ายทอดสู่นักเรียน อุดมการณ์ที่แฝงอยู่ในหนังสือเรียนจึงส่งผลกระทบต่อสังคมได้ในวงกว้าง

ผลการศึกษาวិถีปฏิบัติทางสังคมและวัฒนธรรมพบว่าการสื่ออุดมการณ์ผ่านหนังสือเรียนได้รับอิทธิพลจากค่านิยมในสังคมไทยหลายประการ ได้แก่ ค่านิยมชายเป็นใหญ่ ค่านิยมความมีอาวุโส และค่านิยมการใช้ภาษาอังกฤษแบบเจ้าของภาษาซึ่งไม่สอดคล้องกับนโยบายการปฏิรูปการเรียนการสอนภาษาอังกฤษ พ.ศ. 2557 ในขณะที่เดียวกันอุดมการณ์ที่สื่อผ่านหนังสือเรียนก็ส่งผลกระทบต่อระบบความคิดความเชื่อของผู้อ่านรวมถึงสังคมไทยด้วยเช่นกัน โดยเฉพาะการประกอบสร้างความเป็นเด็กและผู้ใหญ่ทั้งเพศชายและเพศหญิงที่พึงประสงค์ไปสู่ผู้อ่าน และการประกอบสร้างภาพมายาคติของบุคคลหรือสิ่งอื่น ๆ ในสังคมตามที่หนังสือเรียนต้องการนำเสนอไปสู่ผู้อ่านด้วย สิ่งเหล่านี้แสดงให้เห็นว่าวาทกรรมหนังสือเรียนผลิตซ้ำอุดมการณ์ที่รัฐเห็นว่าสำคัญไปสู่ผู้อ่านที่เป็นเด็กเพื่อปลูกฝังคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของการเป็นสมาชิกที่ดีในสังคมซึ่งเอื้อต่อการควบคุมดูแลโดยรัฐต่อไป

Title	IDEOLOGIES IN JUNIOR HIGH SCHOOLS' ENGLISH LANGUAGE TEXTBOOKS
Author	AIYADA KLINAON
Advisor	Assistant Professor Chommanad Intajamornrak, Ph.D.
Academic Paper	Thesis M.A. in Linguistics - (Type A 2), Naresuan University, 2020
Keywords	Textbook Ideology Linguistic Strategy Critical Discourse Analysis

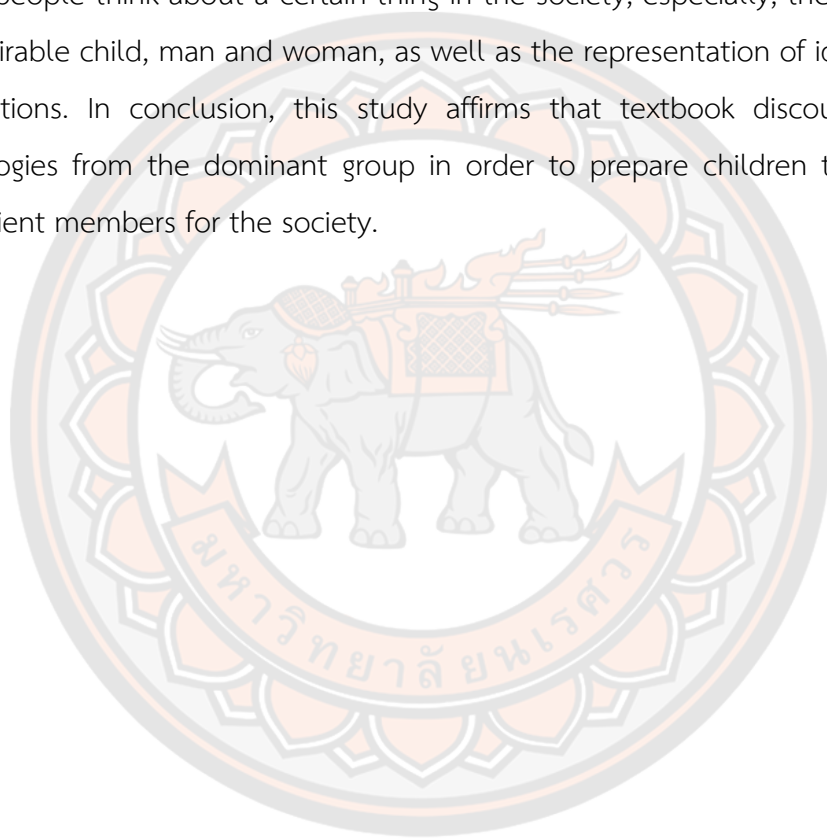
ABSTRACT

This thesis aims to study ideologies constructed and linguistic strategies used in junior high schools' English language textbooks in Thailand. By adopting the framework of Fairclough's Critical Discourse Analysis, the finding shows that there are 4 ideologies repeatedly presented in all textbooks. Those are an ideology related to children and teenagers, an ideology related to men and women, an ideology related to native English speakers, and an ideology related to schools and students. The finding also shows that there are 9 ideologies presented in some textbooks such as an ideology related to environmental conservation, an ideology related to the rich and the poor, an ideology related to people with disabilities, and etc. There are 8 linguistic strategies used to convey those ideologies which are lexical selection, the use of modality, the use of connectors indicating conflicts, the use of sentence structures, referencing, presupposition, multi-voicedness, and rhetorical strategies.

The analysis of discourse practice indicates that the production process of textbooks in Thailand is dominated by the government. Moreover, the text with some ideas is transferred to students by teachers who are highly respected in Thai society. The textbook discourse is then interpreted as correct and appropriate knowledge for

children. The ideologies constructed in the textbooks; consequently, extensively influences the society.

As for socio-cultural practice, the ideologies presented in the textbooks are influenced by Thai society's values, including the value of patriarchy, the value of seniority, the value of using native-like English, which is not related to the latest government's educational policies. Conversely, these ideologies influence the way Thai people think about a certain thing in the society, especially, the construction of a desirable child, man and woman, as well as the representation of ideal people and conditions. In conclusion, this study affirms that textbook discourse reproduces ideologies from the dominant group in order to prepare children to be good and obedient members for the society.

ประกาศคุณูปการ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จอย่างสมบูรณ์ได้ด้วยความกรุณาของผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชมนาด อินทจามรรักษ์ ผู้กรุณารับเป็นที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ตลอดจนให้คำแนะนำในทุกปัญหาที่ผู้วิจัยประสบ ระหว่างการดำเนินการศึกษาวิจัย อีกทั้งอาจารย์ยังได้ให้กำลังใจและชี้แนะแนวทางที่เป็นประโยชน์แก่ผู้วิจัยด้วยความเมตตาและเอาใจใส่มาโดยตลอด ผู้วิจัยจึงขอกราบขอบพระคุณท่านเป็นอย่างสูงมา ณ ที่นี้

ขอกราบขอบพระคุณ อาจารย์ ดร.อรทัย ชินอัครพงศ์ รองศาสตราจารย์ ดร.พงศกร เมธีธรรม และรองศาสตราจารย์ ดร.ผณิตรา ธีรานนท์ ที่ได้กรุณารับเป็นกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ อีกทั้งยังได้ตรวจแก้ไขและให้คำแนะนำที่เป็นประโยชน์แก่ผู้วิจัย ทำให้วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ถูกต้องสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น และขอกราบขอบพระคุณคณาจารย์ภาควิชาภาษาศาสตร์ คติชนวิทยา ปรัชญาและศาสนา คณะมนุษยศาสตร์ทุกท่านที่ได้ให้ความรู้ ให้คำปรึกษา และให้กำลังใจแก่ผู้วิจัยมาโดยตลอด

ขอขอบพระคุณอาจารย์สาขาวิชาภาษาต่างประเทศ โรงเรียนมัธยมสาธิตมหาวิทยาลัยนเรศวร ทุกท่านที่กรุณารับภาระการสอนแทนผู้วิจัยตลอดระยะเวลาที่ผู้วิจัยลาศึกษาต่อ ทำให้ผู้วิจัยสามารถพัฒนาตนเองและทำการศึกษาวิจัยได้จนสำเร็จลุล่วง และขอขอบพระคุณอาจารย์และบุคลากรโรงเรียนมัธยมสาธิตมหาวิทยาลัยนเรศวรทุกท่านที่ได้ให้คำแนะนำและให้กำลังใจผู้วิจัยตลอดมา

ขอขอบพระคุณสมาชิกในครอบครัววลีนอันและครอบครัวบุญมีทุกท่านที่คอยให้ความหวังใจ และเอาใจใส่ผู้วิจัยมาโดยตลอด อีกทั้งยังคอยติดตามความก้าวหน้าในการศึกษาและคอยให้กำลังใจผู้วิจัยให้มุ่งมั่นอดทนจนสามารถศึกษาวิจัยได้สำเร็จลุล่วง และขอขอบคุณรุ่นพี่ รุ่นน้องสาขาวิชาภาษาศาสตร์ รวมถึงกัลยาณมิตรทุกท่านที่ได้คอยให้คำปรึกษาและให้กำลังใจด้วยความปรารถนาดีแก่ผู้วิจัยเสมอมา

ไอลดา กลิ่นอัน

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ค
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
ประกาศคุุณุปการ.....	ช
สารบัญ.....	ซ
สารบัญตาราง.....	ฅ
สารบัญภาพ.....	ฉ
บทที่ 1 บทนำ.....	1
ความเป็นมาของปัญหา.....	1
จุดมุ่งหมายของการศึกษา.....	4
ขอบเขตของงานวิจัย.....	4
นิยามศัพท์เฉพาะ.....	4
สมมติฐานของการวิจัย.....	5
ประโยชน์ของงานวิจัย.....	5
บทที่ 2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	6
นโยบายและหลักสูตรการเรียนการสอนภาษาอังกฤษของประเทศไทย.....	6
แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง.....	11
1. วาทกรรม (Discourse).....	11
2. วาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ (Critical Discourse Analysis).....	13
3. อุดมการณ์ (Ideology).....	18

4. อำนาจและการครอบงำ (Power and Manipulation)	21
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	24
1. งานวิจัยเกี่ยวกับวาทกรรมสำหรับเด็กตามแนวคิดวาทกรรมวิเคราะห์เชิง วิพากษ์และแนวการศึกษาอื่นในประเทศไทย.....	24
2. งานวิจัยเกี่ยวกับวาทกรรมสำหรับเด็กตามแนวคิดวาทกรรมวิเคราะห์เชิง วิพากษ์และแนวการศึกษาอื่นในต่างประเทศ	29
บทที่ 3 วิธีดำเนินงานวิจัย.....	36
การกำหนดกลุ่มข้อมูล	36
การเก็บรวบรวมข้อมูล.....	38
การวิเคราะห์ข้อมูล	38
การนำเสนอข้อมูล.....	42
บทที่ 4 อุดมการณ์และกลวิธีทางภาษาที่ใช้ในหนังสือเรียน.....	43
อุดมการณ์ที่ปรากฏในหนังสือเรียนทุกเล่มและกลวิธีทางภาษาที่ใช้.....	43
อุดมการณ์ที่ปรากฏในหนังสือเรียนบางเล่มและกลวิธีทางภาษาที่ใช้	85
ความสัมพันธ์ระหว่างอุดมการณ์กับวิถีปฏิบัติทางวาทกรรม.....	116
ความสัมพันธ์ระหว่างอุดมการณ์กับวิถีปฏิบัติทางสังคมและวัฒนธรรม	124
บทที่ 5 บทสรุป	133
สรุปผลการวิจัย.....	133
อภิปรายผล	141
ข้อจำกัดของการวิจัย	148
ข้อเสนอแนะ	148
บรรณานุกรม.....	150

สารบัญตาราง

	หน้า
ตาราง 1 รายชื่อหนังสือเรียนที่ใช้เป็นข้อมูลในการศึกษาวิจัย.....	37
ตาราง 2 อุดมการณ์ความเป็นเด็กและวัยรุ่นและกลวิธีทางภาษาที่ใช้.....	44
ตาราง 3 คำศัพท์ที่ปรากฏร่วมกับคำที่ใช้สื่อถึงเด็กและวัยรุ่นจำแนกตามกลุ่มความหมาย	45
ตาราง 4 อุดมการณ์ความเป็นชาย-หญิงและกลวิธีทางภาษาที่ใช้.....	58
ตาราง 5 คำศัพท์ที่ปรากฏร่วมกับคำที่สื่อถึงผู้ชายและผู้หญิง.....	59
ตาราง 6 คำศัพท์ที่ปรากฏร่วมกับคำที่สื่อถึงผู้ชาย.....	67
ตาราง 7 อุดมการณ์เกี่ยวกับเจ้าของภาษาและกลวิธีทางภาษาที่ใช้.....	69
ตาราง 8 อุดมการณ์เกี่ยวกับโรงเรียนและนักเรียนและกลวิธีทางภาษาที่ใช้.....	79
ตาราง 9 อุดมการณ์ที่ปรากฏในหนังสือเรียนบางเล่ม.....	86
ตาราง 10 อุดมการณ์ที่ปรากฏในหนังสือเรียนบางเล่มและกลวิธีทางภาษาที่ใช้.....	87
ตาราง 11 สรุปอุดมการณ์ทั้งหมดที่ปรากฏในหนังสือเรียนวิชาภาษาอังกฤษพื้นฐาน...	134

สารบัญภาพ

	หน้า
ภาพ 1 กรอบมิติทั้งสามของวาทกรรม (the three dimensional framework).....	14
ภาพ 2 แผนภาพแสดงความสัมพันธ์ของตัวบทและบริบทอื่น ๆ.....	15

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาของปัญหา

โดยทั่วไปแล้วหนังสือเรียนหรือตำราเรียนจัดเป็นเอกสารทางวิชาการที่ใช้เป็นสื่อการเรียนรู้หลักในการเรียนการสอนของระบบการศึกษาไทยเสมอมา มีจุดประสงค์เพื่อถ่ายทอดสาระความรู้ในสาขาวิชาต่าง ๆ และส่งเสริมพัฒนาการของผู้เรียนให้มีทักษะทางวิชาการตรงตามมาตรฐานตัวชี้วัดที่กำหนดไว้ในหลักสูตรการศึกษาของประเทศ แต่อีกแง่มุมหนึ่งตัวบทในหนังสือเรียนจัดเป็นวาทกรรมประเภทหนึ่งที่มีศักยภาพสูงในการสื่ออุดมการณ์สู่สังคม ดังที่แอปเปิลและคริสเตียน สมิธ (Apple, & Christian-Smith, 1991) ได้กล่าวว่าหนังสือเรียนเป็นรูปแบบหนึ่งของสารทางอุดมการณ์ที่มุ่งถ่ายทอดค่านิยมและความเชื่อต่าง ๆ ของผู้ที่มีอำนาจเหนือกว่าไปสู่ผู้ที่มีอำนาจน้อยกว่าในสังคม

การศึกษาในประเทศไทยได้รับการควบคุมดูแลและประกันคุณภาพจากกระทรวงศึกษาธิการโดยมีหน่วยงานภาครัฐเข้ามาดูแลโดยตรงและเปิดโอกาสให้ภาคเอกชนมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาตั้งแต่ระดับการศึกษาปฐมวัยจนถึงระดับอุดมศึกษา สำหรับการศึกษาภาคบังคับในประเทศไทยนั้นได้กำหนดให้พลเมืองไทยต้องจบการศึกษาอย่างน้อยที่สุดในระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น (มัธยมศึกษาปีที่ 1-3) ซึ่งการศึกษาภาคบังคับนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยแบ่งออกเป็นระดับชั้นประถมศึกษา 6 ปีและมัธยมศึกษา 6 ปี ทั้งนี้รัฐบาลจะต้องจัดการศึกษาให้อย่างทั่วถึงและมีคุณภาพโดยไม่เก็บค่าใช้จ่ายตามความในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 และเพื่อให้การเรียนการสอนเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ มีเอกภาพในการดำเนินการ มีเป้าหมายการเรียนรู้และพัฒนาการที่เทียบเคียงกับมาตรฐานสากลและเป็นที่ยอมรับในระดับนานาชาติ กระทรวงศึกษาธิการจึงได้มีการกำหนดรายชื่อหนังสือเรียนซึ่งเป็นสื่อการเรียนรู้หลัก ให้มีความสอดคล้องกับเป้าหมายของนโยบายการศึกษาของประเทศ โดยคำนึงถึงศักยภาพของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาและสถานศึกษาแต่ละแห่งในทุกสังกัดรวมทั้งบริบทและความต้องการของพื้นที่ที่แตกต่างกันด้วย ตัวบทในหนังสือเรียนวิชาภาษาอังกฤษจึงเป็นวาทกรรมภาษาต่างประเทศที่มีความน่าเชื่อถือและได้รับการยอมรับอย่างแพร่หลายในสังคม เนื่องจากได้ผ่านกระบวนการคัดกรองจากหน่วยงานภาครัฐผู้รับผิดชอบระบบการศึกษาของประเทศหลายหน่วยงาน เช่น กรมวิชาการ สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน เป็นต้น โดยต้องผ่านการคัดเลือก ตรวจสอบ และได้รับอนุญาตจากคณะผู้เชี่ยวชาญหรือผู้ทรงคุณวุฒิในสาขาวิชาที่เกี่ยวข้องที่ได้รับการแต่งตั้งจากกระทรวงศึกษาธิการ สถานศึกษาจึงจะสามารถเลือกหนังสือเรียนเพื่อ

นำไปใช้เป็นการเรียนรู้ตามหลักสูตรการศึกษาได้ หนังสือเรียนที่ได้รับการอนุญาตแล้วมักจะตีพิมพ์ใบอนุญาตหรือเอกสารรับรองไว้เป็นส่วนหนึ่งของตัวเล่มหนังสือเรียนเพื่อแสดงความน่าเชื่อถือดังกล่าวแก่ผู้อ่านด้วย นอกจากนี้ยังมีหนังสือเรียนอีกประเภทหนึ่งซึ่งเรียกว่า หนังสือเรียนที่ผ่านการประกันคุณภาพโดยผู้ผลิต หนังสือเรียนประเภทนี้เป็นหนังสือเรียนที่ผ่านการประกันคุณภาพและได้รับการรับรองจากสำนักพิมพ์เอกชนว่าได้ผ่านการตรวจพิจารณาคุณภาพและบรรณาธิการหนังสือให้มีความถูกต้องและมีคุณภาพต่อการจัดการเรียนรู้ตามหลักสูตรจากคณะผู้ตรวจ ผู้เชี่ยวชาญ และบรรณาธิการที่มีคุณสมบัติเป็นไปตามหลักเกณฑ์และเงื่อนไขที่สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานกำหนด พร้อมทั้งได้ตีพิมพ์ใบประกันคุณภาพสื่อการเรียนรู้ไว้เป็นส่วนหนึ่งของตัวเล่มหนังสือเรียนเพื่อแสดงความน่าเชื่อถือแก่ผู้อ่านเช่นกัน

ผู้วิจัยได้สำรวจเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับหนังสือเรียนในประเทศไทยพบว่า มีงานวิจัยที่ศึกษากลวิธีทางภาษากับอุดมการณ์ในหนังสือเรียนหรือวรรณกรรมสำหรับเด็กหลายงานวิจัย เช่น กัปคฤทัย ปุงคานนท์ (2552) ศึกษาการปลูกฝังอุดมการณ์ประชาธิปไตยในหนังสือเรียนสังคมศึกษา วิสันต์ สุขวิสิทธิ์ (2554) ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างภาษากับอุดมการณ์ในหนังสือเรียนรายวิชาภาษาไทยตามหลักสูตรประถมศึกษา พ.ศ. 2503 – 2544 อุมาวัลย์ ชีซ้าง (2555) ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างภาษากับอุดมการณ์ในเรื่องเล่าสำหรับเด็กในหนังสือวันเด็กแห่งชาติ พ.ศ. 2523-2553 และนฤมล นิ่มนวล (2559) ศึกษาการเมืองในแบบเรียนชั้นมัธยมศึกษาของไทยระหว่างปี พ.ศ. 2503 – 2551 โดยงานวิจัยที่ศึกษาอุดมการณ์ทั้งหมดที่ปรากฏในวาทกรรม ได้แก่ งานวิจัยของวิสันต์ สุขวิสิทธิ์ (2554) และงานวิจัยอุมาวัลย์ ชีซ้าง (2555) ซึ่งได้นำเสนออุดมการณ์ตรงกันหลายประการ เช่น อุดมการณ์เกี่ยวกับเด็กดีและเด็กไม่ดี อุดมการณ์เกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างเด็ก-ผู้ใหญ่ อุดมการณ์เกี่ยวกับบทบาทชาย-หญิง เป็นต้น อย่างไรก็ตามงานวิจัยทั้งสองฉบับนี้ได้นำเสนออุดมการณ์ที่แตกต่างกันบ้างในบางประเด็น เช่น ในงานของวิสันต์ สุขวิสิทธิ์ (2554) ได้นำเสนออุดมการณ์ที่เพิ่มเติมจากงานของอุมาวัลย์ ชีซ้าง (2555) ได้แก่ อุดมการณ์ครู อุดมการณ์เมืองและชนบท อุดมการณ์ชาติพันธุ์และประเทศเพื่อนบ้าน เป็นต้น

สำหรับงานวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยในฐานะครูสอนวิชาภาษาอังกฤษระดับมัธยมศึกษา มีความสนใจศึกษาหนังสือเรียนวิชาภาษาอังกฤษพื้นฐานที่ใช้จริงในโรงเรียนที่มีการจัดการเรียนการสอนระดับมัธยมศึกษาตอนต้นซึ่งเป็นช่วงขั้นสุดท้ายของการศึกษาภาคบังคับ ซึ่งจากการสำรวจพบว่ามีการใช้ทั้งหนังสือเรียนที่ได้รับอนุญาตจากกระทรวงศึกษาธิการและหนังสือเรียนที่ผ่านการประกันคุณภาพโดยผู้ผลิตเป็นสื่อการเรียนการสอนวิชาภาษาอังกฤษพื้นฐานระดับมัธยมศึกษาตอนต้น และเมื่อพิจารณาเนื้อหาในหนังสือเรียนเหล่านี้พบว่าตัวบทในหนังสือเรียนทั้งสองประเภทดังกล่าวเป็นหนังสือเรียนแบบสอนเป็นคำ ประโยค และข้อความลักษณะต่าง ๆ ที่มีความซับซ้อน มีการผูกเรื่องราวที่มีเนื้อหาใกล้ตัว นำเสนอความรู้ในการดำรงชีวิตและสอดแทรกอุดมการณ์หลายประการไปสู่ผู้อ่าน เช่น อุดมการณ์

เกี่ยวกับบทบาทของเด็กและอุดมการณ์เกี่ยวกับบทบาทชาย-หญิง ซึ่งทั้งสองอุดมการณ์ปรากฏในหนังสือเรียนรายวิชาภาษาไทยและหนังสือวันเด็กแห่งชาติเช่นกันแต่กลับมีการนำเสนอในมุมมองที่แตกต่างกัน เช่น ในหนังสือเรียนวิชาภาษาไทยและหนังสือวันเด็กแห่งชาติจะกล่าวถึงคุณลักษณะของ “เด็กดี” “คนดี” หรือ “ลูกที่ดี” เพื่อให้คุณค่าของการกระทำหรือพฤติกรรมที่พึงประสงค์ซึ่งจัดเป็นกลวิธีหนึ่งที่ตัวบทหนังสือเรียนภาษาไทยและหนังสือวันเด็กแห่งชาติเลือกใช้เพื่อสร้างกรอบความคิดว่าการกระทำ พฤติกรรม ตลอดจนลักษณะใดบ้างที่ผู้อ่านในฐานะของสมาชิกในสังคมต้องคำนึงถึงเพื่อที่จะกลายเป็นเด็กดีของสังคม แต่จากการสำรวจหนังสือเรียนวิชาภาษาอังกฤษเบื้องต้นนั้นพบว่าหนังสือเรียนมักกล่าวถึงลักษณะโดยทั่วไปของเด็กอย่างตรงไปตรงมา ไม่ได้ให้นิยามเจาะจงว่าเด็กดีควรเป็นอย่างไรหรือไม่ควรเป็นอย่างไร นอกจากนี้ในหนังสือเรียนวิชาภาษาอังกฤษยังพบการนำเสนออุดมการณ์ที่เพิ่มเติมไปจากอุดมการณ์ที่พบในหนังสือเรียนวิชาภาษาไทยหลายประการ เช่น อุดมการณ์เกี่ยวกับวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีและอุดมการณ์เกี่ยวกับเจ้าของภาษาเป็นต้น อย่างไรก็ตามการศึกษาคู่มือการที่แฝงไว้ในตัวบทหนังสือเรียนวิชาภาษาอังกฤษที่ใช้ในประเทศไทยเป็นหัวข้อที่ยังไม่ได้มีการศึกษาวิจัยตามแนวคิดวาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์อย่างละเอียดลึกซึ้ง มีเพียงการศึกษาคู่มือการใดอุดมการณ์หนึ่งที่ปรากฏในหนังสือเรียนตามแนวคิดวาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์และการศึกษาเกี่ยวกับการนำเสนอวัฒนธรรมที่ปรากฏอยู่ในหนังสือเรียนวิชาภาษาอังกฤษเท่านั้น

ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาคู่มือการที่แฝงอยู่ในหนังสือเรียนวิชาภาษาอังกฤษพื้นฐานระดับมัธยมศึกษาตอนต้น เนื่องจากเป็นช่วงขั้นสุดท้ายของการศึกษาภาคบังคับตามนโยบายการจัดการศึกษาของประเทศไทย โดยเก็บข้อมูลจากหนังสือเรียนที่ใช้จริงในโรงเรียนที่มีการจัดการเรียนการสอนระดับมัธยมศึกษาตอนต้นในเขตอำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก ที่มีจำนวนนักเรียนมากที่สุด 5 อันดับแรก ด้วยเห็นว่าหนังสือเรียนเหล่านี้เป็นที่ยอมรับและสามารถเข้าถึงผู้อ่านจำนวนมาก จึงทำให้อุดมการณ์ที่ถ่ายทอดผ่านเนื้อหาในหนังสือเรียนเหล่านี้สามารถแทรกซึมสู่ผู้อ่านได้มากยิ่งขึ้นด้วย โดยผู้วิจัยสนใจศึกษาตามแนวคิดวาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ (Critical Discourse Analysis) ซึ่งใช้กรอบมิติทั้งสามของวาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ของแฟร์คลัฟ (Fairclough, 1995) ร่วมกับเกณฑ์การพิเคราะห์วาทกรรมทางภาษาตามแนวทางของวีสันต์ สุขวิสิทธิ์ (2554) เป็นกรอบการศึกษาหลักในการวิเคราะห์อุดมการณ์ที่แฝงอยู่ในตัวบทและใช้เป็นกรอบในการพิจารณาวิถีปฏิบัติทางสังคมวัฒนธรรม รวมถึงความสัมพันธ์ระหว่างมิติทั้งสามด้วย นอกจากนี้ยังมุ่งความสนใจไปที่การวิเคราะห์ข้อมูลภาษาเพื่อวิพากษ์การใช้อำนาจ (power) ที่ไม่เป็นธรรมในสังคมร่วมกับแนวคิดของฟาน เดอร์ก (van Dijk, 2006) ในการวิเคราะห์วิถีปฏิบัติทางวาทกรรมด้วยเห็นว่ากรอบการศึกษาดังกล่าวสามารถอธิบายภาพรวมของการผลิตสร้างและการบริโภคตัวบทหนังสือเรียนดังกล่าวได้ การวิเคราะห์มิติทั้งสามของวาทกรรมนี้จะทำให้เห็นความสัมพันธ์แบบวิภาษของวาทกรรมกับสังคมอันจะสามารถอธิบายให้เห็น

ความสัมพันธ์ระหว่างภาษาในตัวบทของวาทกรรมกับบริบททางสังคมและวัฒนธรรมที่อยู่รายล้อมรอบตัวบทได้ดียิ่งขึ้น

จุดมุ่งหมายของการศึกษา

1. เพื่อศึกษาอุดมการณ์ที่สอดแทรกอยู่ในหนังสือเรียนวิชาภาษาอังกฤษพื้นฐานระดับมัธยมศึกษาตอนต้น หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2551 ตามแนวคิดวาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์
2. เพื่อศึกษากลวิธีทางภาษาที่ใช้เพื่อสื่ออุดมการณ์ในหนังสือเรียนวิชาภาษาอังกฤษพื้นฐานระดับมัธยมศึกษาตอนต้น หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2551 ตามแนวคิดวาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์

ขอบเขตของงานวิจัย

1. ข้อมูลในการวิจัย ได้แก่ บทอ่าน (reading texts) รวมถึงบทสนทนาที่เป็นองค์ประกอบของตัวบทซึ่งปรากฏในส่วนการอ่าน (reading) ของหนังสือเรียนวิชาภาษาอังกฤษพื้นฐานระดับมัธยมศึกษาตอนต้น (มัธยมศึกษาปีที่ 1-3) ที่ใช้จริงในปีการศึกษา 2562 จากโรงเรียนระดับมัธยมศึกษาในเขตอำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก จำนวน 5 โรงเรียนที่มีจำนวนนักเรียนมากที่สุด 5 อันดับแรก รวมเป็นหนังสือเรียนทั้งสิ้น 12 เล่ม
2. งานวิจัยนี้ศึกษาเฉพาะกลวิธีทางวาทกรรมที่เป็นภาษาเขียนเท่านั้น ไม่ศึกษากลวิธีทางอวัจนภาษา เช่น ลักษณะตัวอักษร การจัดวางรูปแบบ หรือภาพประกอบ

นิยามศัพท์เฉพาะ

1. อุดมการณ์ (Ideology) คือ ระบบความคิดและความเชื่อพื้นฐานที่สมาชิกของกลุ่มแต่ละกลุ่มในสังคมมีส่วนร่วมกัน มีความสัมพันธ์กับทัศนคติ การกระทำ และผลประโยชน์ร่วมของกลุ่มนั้น ๆ อุดมการณ์อาจเป็นสิ่งที่ควบคุมวิถีปฏิบัติของกลุ่ม ใช้ในการครอบงำ (manipulation) หรือชักจูงผู้อื่นให้เอื้อประโยชน์แก่บางคนในสังคม (van Dijk, 1998 หน้า 138)
2. วาทกรรม (Discourse) คือ รูปภาษาที่อยู่ต่อเนื่องกันในภาษาพูดและภาษาเขียนทุกประเภทในบริบทสถานการณ์จริง ซึ่งแสดงความสัมพันธ์ระหว่างภาษากับบริบททางสังคมและวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้อง แสดงถึงความคิดเห็น ความเข้าใจและการมองโลกของผู้ใช้ภาษานั้น (สำนักงานราชบัณฑิตยสภา, 2560 หน้า 143)

3. กลวิธีทางภาษา (Linguistic Strategies) คือ รูปภาษาที่นำมาใช้สื่ออุดมการณ์ต่าง ๆ ในหนังสือเรียนวิชาภาษาอังกฤษพื้นฐาน ซึ่งคณะผู้จัดทำหนังสือแต่ละเล่มอาจจะสื่ออุดมการณ์นั้น ๆ โดยตั้งใจหรือไม่ตั้งใจก็ได้ (วิสันต์ สุขวิสิทธิ์, 2554, น. 11)

4. อำนาจ (Power) คือ ความสัมพันธ์ในลักษณะที่ฝ่ายหนึ่งสามารถควบคุมอีกฝ่ายหนึ่งให้กระทำตามที่ตนต้องการ โดยฝ่ายที่มีอำนาจมากกว่าสามารถจำกัดเสรีภาพและ/หรือมีอำนาจต่อความคิดของอีกฝ่ายได้ ความสัมพันธ์เชิงอำนาจอาจเป็นความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลหรือระหว่างกลุ่มในสังคม สถาบัน และองค์กร แต่คู่ความสัมพันธ์เชิงอำนาจในงานวิจัยนี้ คือ การที่กลุ่มหนึ่งในสังคมสามารถควบคุมการกระทำและความคิดของอีกกลุ่มหนึ่งได้ (ณัฐพร พานโพธิ์ทอง, 2556, น. 20)

5. การครอบงำ (Manipulation) คือ การชักจูงผู้อื่นไปในทิศทางที่เอื้อประโยชน์แก่ใครบางคนโดยอาศัยวาทกรรมต่าง ๆ ที่สื่อสารกันในปัจจุบันเป็นเครื่องมือ ผู้ที่เป็นผู้ครอบงำจะสร้างความน่าเชื่อถือหรือกระทำให้ผู้อื่นคล้อยตาม และในขณะเดียวกันก็พยายามต่อต้านความคิดเห็นอื่นที่ค้านความคิดของตนโดยอาจไม่ได้แสดงออกอย่างตรงไปตรงมา แต่อาจอาศัยการชักจูงความคิดของคนที่ถูกควบคุมให้เป็นไปในทิศทางที่เอื้อประโยชน์แก่ตนเองโดยผู้ถูกควบคุมเป็นฝ่ายเลือกและยอมรับที่จะอยู่ภายใต้การควบคุมดังกล่าว (ณัฐพร พานโพธิ์ทอง, 2556, น. 13)

สมมติฐานของการวิจัย

1. อุดมการณ์ที่พบในหนังสือเรียนวิชาภาษาอังกฤษพื้นฐานระดับมัธยมศึกษาตอนต้นทุกเล่ม ได้แก่ อุดมการณ์เด็กและอุดมการณ์ความเป็นชาย-หญิง ส่วนอุดมการณ์ที่พบในหนังสือเรียนบางเล่มอาจมีได้หลายอุดมการณ์ เช่น อุดมการณ์อนุรักษ์สิ่งแวดล้อม อุดมการณ์โลกอนาคต เป็นต้น

2. กลวิธีทางภาษาที่ใช้สื่ออุดมการณ์ในหนังสือเรียนวิชาภาษาอังกฤษพื้นฐานระดับมัธยมศึกษาตอนต้นมีหลายกลวิธี เช่น การเลือกใช้คำศัพท์ การใช้คำแสดงทัศนภาวะ การอ้างส่วนใหญ่ การใช้ความเชื่อที่มีมาอยู่ก่อน และการใช้กลวิธีทางวาทศิลป์

ประโยชน์ของงานวิจัย

1. ทำให้ทราบถึงอุดมการณ์ที่แฝงอยู่และเข้าใจบทบาทของหนังสือเรียนวิชาภาษาอังกฤษพื้นฐานระดับมัธยมศึกษาตอนต้น หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2551

2. เป็นแนวทางในการผลิตและเลือกใช้หนังสือเรียนวิชาภาษาอังกฤษพื้นฐานให้สอดคล้องกับเป้าประสงค์ของสถานศึกษาและนโยบายการศึกษาของประเทศ

3. เป็นแนวทางในการศึกษาวาทกรรมสำหรับเด็กประเภทอื่น

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาอุดมการณ์และกลวิธีทางภาษาที่ใช้ในการสื่ออุดมการณ์ในหนังสือเรียนวิชาภาษาอังกฤษพื้นฐานระดับมัธยมศึกษาตอนต้นในจังหวัดพิษณุโลก ผู้วิจัยได้ทบทวนเอกสาร แนวคิด และทฤษฎีที่ใช้ในการศึกษาวิเคราะห์รวมถึงได้ศึกษางานวิจัยเกี่ยวกับหนังสือเรียนในรายวิชาต่าง ๆ ตามแนวคิดวาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์และแนวการศึกษาอื่น โดยผู้วิจัยได้แบ่งหัวข้อที่เกี่ยวข้องออกเป็น 3 หัวข้อ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1. นโยบายและหลักสูตรการเรียนการสอนภาษาอังกฤษของประเทศไทย
2. แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง
 - 2.1 วาทกรรม (Discourse)
 - 2.2 วาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ (Critical Discourse Analysis)
 - 2.3 อุดมการณ์ (Ideology)
 - 2.4 อำนาจและการครอบงำ (Power and Manipulation)
3. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
 - 3.1 งานวิจัยเกี่ยวกับวาทกรรมสำหรับเด็กตามแนวคิดวาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์และแนวการศึกษาอื่นในประเทศไทย
 - 3.2 งานวิจัยเกี่ยวกับวาทกรรมสำหรับเด็กตามแนวคิดวาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์และแนวการศึกษาอื่นในต่างประเทศ

นโยบายและหลักสูตรการเรียนการสอนภาษาอังกฤษของประเทศไทย

การเรียนการสอนภาษาอังกฤษของประเทศไทยในปัจจุบันได้ปรับเปลี่ยนกระบวนทัศน์จากการสอนภาษาอังกฤษในฐานะภาษาที่สอง (English as a Second Language / ESL) หรือการสอนภาษาอังกฤษในฐานะภาษาต่างประเทศ (English as a Foreign Language / EFL) ไปสู่การสอนภาษาอังกฤษในฐานะภาษานานาชาติ (English as an International Language / EIL) ตามนโยบายการปฏิรูปการเรียนการสอนภาษาอังกฤษ พ.ศ. 2557 (ศึกษาธิการ. กระทรวง, 2557) โดยการเรียนการสอนภาษาอังกฤษเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาต่างประเทศ ซึ่งนักเรียนทุกคนต้องเรียนตลอดหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2551 โดยมีเป้าประสงค์ให้ผู้เรียนมีเจตคติที่ดีต่อภาษาต่างประเทศ สามารถใช้ภาษาต่างประเทศสื่อสารในสถานการณ์ต่าง ๆ แสวงหาความรู้

ประกอบอาชีพ และศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้น รวมทั้งมีความรู้ความเข้าใจในเรื่องราวและวัฒนธรรมอันหลากหลายของประชาคมโลกและสามารถถ่ายทอดความคิดและวัฒนธรรมไทยไปยังสังคมโลกได้อย่างสร้างสรรค์ กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาต่างประเทศประกอบด้วยสาระการเรียนรู้ที่สำคัญ 4 สาระ ดังนี้ (ศึกษาธิการ. กระทรวง, 2552)

1. ภาษาเพื่อการสื่อสาร คือ การใช้ภาษาต่างประเทศในการฟัง-พูด-อ่าน-เขียนรวมถึงแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร แสดงความรู้สึกและความคิดเห็น ดีความ นำเสนอข้อมูล ความคิดรวบยอด และความคิดเห็นในเรื่องต่าง ๆ และสร้างความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลอย่างเหมาะสม

2. ภาษากับวัฒนธรรม คือ การใช้ภาษาต่างประเทศตามวัฒนธรรมของเจ้าของภาษา ความสัมพันธ์ ความเหมือน และความแตกต่างระหว่างภาษาและวัฒนธรรมของเจ้าของภาษากับภาษาและวัฒนธรรมไทย และนำไปใช้ได้อย่างเหมาะสม

3. ภาษากับความสัมพันธ์กับกลุ่มสาระการเรียนรู้อื่น คือ การใช้ภาษาต่างประเทศในการเชื่อมโยงความรู้กับกลุ่มสาระการเรียนรู้อื่น เป็นพื้นฐานในการพัฒนา แสวงหาความรู้ และเปิดโลกทัศน์ของตน

4. ภาษากับความสัมพันธ์กับชุมชนและโลก คือ การใช้ภาษาต่างประเทศในสถานการณ์ต่าง ๆ ทั้งในห้องเรียนและนอกห้องเรียน ชุมชน และสังคมโลก เป็นเครื่องมือพื้นฐานในการศึกษาต่อประกอบอาชีพ และแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับสังคมโลก

จาก 4 สาระการเรียนรู้ที่กล่าวไปแล้วข้างต้น แต่ละสาระถูกกำหนดให้มีมาตรฐานการเรียนรู้โดยละเอียดดังต่อไปนี้

สาระที่ 1 ภาษาเพื่อการสื่อสาร

มาตรฐาน ต 1.1 เข้าใจและตีความเรื่องที่ฟังและอ่านจากสื่อประเภทต่าง ๆ และแสดงความคิดเห็นอย่างมีเหตุผล

มาตรฐาน ต 1.2 มีทักษะการสื่อสารทางภาษาในการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร แสดงความรู้สึกและความคิดเห็นอย่างมีประสิทธิภาพ

มาตรฐาน ต 1.3 นำเสนอข้อมูลข่าวสาร ความคิดรวบยอด และความคิดเห็นในเรื่องต่าง ๆ โดยการพูดและเขียน

สาระที่ 2 ภาษากับวัฒนธรรม

มาตรฐาน ต 2.1 เข้าใจความสัมพันธ์ระหว่างภาษากับวัฒนธรรมของเจ้าของภาษาและนำไปใช้ได้เหมาะสมกับกาลเทศะ

มาตรฐาน ต 2.2 เข้าใจความเหมือนและความแตกต่างระหว่างภาษาและวัฒนธรรมของเจ้าของภาษากับภาษาและวัฒนธรรมไทย และนำมาใช้อย่างถูกต้องและเหมาะสมกับกาลเทศะ

สาระที่ 3 ภาษากับความสัมพันธ์กับกลุ่มสาระการเรียนรู้อื่น

มาตรฐาน ต 3.1 ใช้ภาษาต่างประเทศในการเชื่อมโยงความรู้กับกลุ่มสาระการเรียนรู้อื่นและเป็นพื้นฐานในการพัฒนา แสวงหาความรู้ และเปิดโลกทัศน์ของตน

สาระที่ 4 ภาษากับความสัมพันธ์กับชุมชนและโลก

มาตรฐาน ต 4.1 ใช้ภาษาต่างประเทศในสถานการณ์ต่าง ๆ ทั้งในสถานศึกษา ชุมชนและสังคม

มาตรฐาน ต 4.2 ใช้ภาษาต่างประเทศเป็นเครื่องมือพื้นฐานในการศึกษาต่อ การประกอบอาชีพและการแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับสังคมโลก

รายละเอียดข้างต้นแสดงให้เห็นความไม่สอดคล้องกันระหว่างนโยบายการปฏิรูปการเรียนการสอนภาษาอังกฤษในปี พ.ศ. 2557 ซึ่งได้ถูกปรับเปลี่ยนไปสู่กระบวนการที่สอนภาษาอังกฤษในฐานะภาษานานาชาติ หรือ EIL หากแต่สาระการเรียนรู้ภาษาต่างประเทศที่ปรากฏในหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2551 ซึ่งยังคงใช้อยู่ในปัจจุบันมิได้ถูกปรับเปลี่ยนไปตามนโยบายการปฏิรูปการเรียนการสอนภาษาอังกฤษดังกล่าว ดังแสดงให้เห็นจากสาระการเรียนรู้ที่ 2 ภาษากับวัฒนธรรม ที่ยังคงให้ความสำคัญกับการใช้ภาษาต่างประเทศตามวัฒนธรรมของเจ้าของภาษาอันเป็นแนวทางการเรียนรู้ภาษาตามกระบวนการที่ศึเดิมคือการสอนภาษาอังกฤษในฐานะภาษาต่างประเทศ หรือ EFL ซึ่งให้ความสำคัญกับการใช้ภาษาให้ถูกต้องตรงตามวัฒนธรรมของเจ้าของภาษาเท่านั้น

อย่างไรก็ตาม กระทรวงศึกษาธิการของประเทศไทยแบ่งระดับการศึกษาออกเป็น 3 ระดับ ได้แก่ ระดับประถมศึกษา (ประถมศึกษาปีที่ 1 – 6) ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น (มัธยมศึกษาปีที่ 1 – 3) และระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย (มัธยมศึกษาปีที่ 4 – 6) โดยช่วงชั้นสุดท้ายของการศึกษาคือระดับมัธยมศึกษาตอนต้นซึ่งมุ่งเน้นให้ผู้เรียนได้สำรวจความถนัดและความสนใจของตนเอง พร้อมทั้งส่งเสริมการพัฒนาบุคลิกภาพส่วนตนให้มีทักษะในการคิด มีวิจารณญาณ คิดสร้างสรรค์ และคิดแก้ปัญหาเป็น อีกทั้งมีทักษะในการดำเนินชีวิต มีทักษะในการใช้เทคโนโลยีเพื่อเป็นเครื่องมือในการเรียนรู้ มีความรับผิดชอบต่อสังคม มีความสมดุลทั้งด้านความรู้ ความคิด ความดีงาม และมีความภูมิใจในความเป็นไทย ตลอดจนใช้เป็นพื้นฐานในการประกอบอาชีพหรือการศึกษาต่อ ผู้วิจัยจึงมีความคิดเห็นว่าช่วงชั้นดังกล่าวเหมาะสมต่อการศึกษาวาทกรรมหนังสือเรียนมากที่สุด เนื่องด้วยระดับมัธยมศึกษาตอนต้นเป็นช่วงชั้นสุดท้ายที่นักเรียนทุกคนต้องผ่านการประเมินมาตรฐานการเรียนรู้ตามตัวชี้วัดที่ถูกกำหนดไว้โดยกระทรวงศึกษาธิการเพื่อให้สอดคล้องกับคุณภาพของผู้เรียนที่ระบุไว้ในหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2551 โดยมีรายละเอียดที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยดังนี้

1. ผู้เรียนสามารถปฏิบัติตามคำขอร้อง คำแนะนำ คำชี้แจง และคำอธิบายที่ฟังและอ่าน สามารถอ่านออกเสียงข้อความ ข่าว โฆษณา นิทาน และบทร้อยกรองสั้น ๆ ถูกต้องตามหลักการอ่าน ระบุ/เขียนสื่อที่ไม่ใช่ความเรียงรูปแบบต่าง ๆ ซึ่งสัมพันธ์กับประโยคและข้อความที่ฟังหรืออ่าน เลือก/

ระบุหัวข้อเรื่อง ใจความสำคัญ รายละเอียดสนับสนุน และแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับเรื่องที่ฟังและอ่านจากสื่อประเภทต่าง ๆ พร้อมทั้งให้เหตุผลและยกตัวอย่างประกอบ

2. ผู้เรียนสามารถสนทนาและเขียนโต้ตอบข้อมูลเกี่ยวกับตนเองและเรื่องต่าง ๆ ที่ใกล้ตัว เช่น สถานการณ์ ข่าว หรือเรื่องที่อยู่ในความสนใจของสังคมและสื่อสารอย่างต่อเนื่องและเหมาะสมสามารถใช้คำขอร้อง คำชี้แจง และคำอธิบาย ให้คำแนะนำอย่างเหมาะสม พูดและเขียนแสดงความต้องการ เสนอและให้ความช่วยเหลือ ตอบรับและปฏิเสธการให้ความช่วยเหลือ พูดและเขียนเพื่อขอและให้ข้อมูล บรรยาย อธิบาย เปรียบเทียบ และแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับเรื่องที่ฟังหรืออ่านอย่างเหมาะสม พูดและเขียนบรรยายความรู้สึกและความคิดเห็นของตนเองเกี่ยวกับเรื่องต่าง ๆ เช่น กิจกรรม ประสบการณ์ และข่าว/เหตุการณ์ พร้อมทั้งให้เหตุผลประกอบอย่างเหมาะสม

3. ผู้เรียนสามารถพูดและเขียนบรรยายเกี่ยวกับตนเอง ประสบการณ์ ข่าว/เหตุการณ์/เรื่อง/ประเด็นต่าง ๆ ที่อยู่ในความสนใจของสังคม พูดและเขียนสรุปใจความสำคัญ/แก่นสาระ หัวข้อเรื่องที่ได้จากการวิเคราะห์เรื่อง/ข่าว/เหตุการณ์/สถานการณ์ที่อยู่ในความสนใจ พูดและเขียนแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับกิจกรรม ประสบการณ์ และเหตุการณ์ พร้อมทั้งให้เหตุผลประกอบ

4. ผู้เรียนสามารถเลือกใช้ภาษา น้ำเสียง และกิริยาท่าทางที่เหมาะสมกับบุคคลและโอกาส ตามมารยาทสังคมและวัฒนธรรมของเจ้าของภาษา อธิบายเกี่ยวกับชีวิตความเป็นอยู่ ขนบธรรมเนียม และประเพณีของเจ้าของภาษา และเข้าร่วม/จัดกิจกรรมทางภาษาและวัฒนธรรมตามความสนใจ

5. ผู้เรียนสามารถเปรียบเทียบและอธิบายความเหมือนและความแตกต่างระหว่างการออกเสียงประโยคชนิดต่าง ๆ และการลำดับคำตามโครงสร้างประโยคของภาษาต่างประเทศและภาษาไทย เปรียบเทียบและอธิบายความเหมือนและความแตกต่างระหว่างชีวิตความเป็นอยู่และวัฒนธรรมของเจ้าของภาษากับของไทย และนำไปใช้อย่างเหมาะสม

6. ผู้เรียนสามารถใช้ภาษาสื่อสารในสถานการณ์จริง/สถานการณ์จำลองที่เกิดขึ้นในห้องเรียน สถานศึกษา ชุมชน และสังคม

7. ผู้เรียนสามารถใช้ภาษาต่างประเทศในการสืบค้น/ค้นคว้า รวบรวม และสรุปความรู้/ข้อมูลต่าง ๆ จากสื่อและแหล่งการเรียนรู้ต่าง ๆ ในการศึกษาต่อและประกอบอาชีพ สามารถเผยแพร่/ประชาสัมพันธ์ข้อมูล ข่าวสารของโรงเรียน ชุมชน และท้องถิ่น เป็นภาษาต่างประเทศได้

8. ผู้เรียนมีทักษะการใช้ภาษาต่างประเทศ (เน้นการฟัง-พูด-อ่าน-เขียน) สื่อสารตามหัวเรื่องเกี่ยวกับตนเอง ครอบครัว โรงเรียน สิ่งแวดล้อม อาหาร เครื่องดื่ม เวลาว่างและนันทนาการ สุขภาพและสวัสดิการ การซื้อ-ขาย ลมฟ้าอากาศ การศึกษาและอาชีพ การเดินทางท่องเที่ยว การบริการ สถานที่ ภาษา และวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ภายในวงคำศัพท์ประมาณ 2,100-2,250 คำ (คำศัพท์ที่เป็นนามธรรมมากขึ้น)

จากการทบทวนนโยบายและหลักสูตรการเรียนการสอนภาษาอังกฤษของประเทศไทยในปัจจุบันแสดงให้เห็นว่า ภาษาอังกฤษถูกให้ความสำคัญเป็นอย่างมากในระบบการศึกษาของประเทศไทย ดังที่กระทรวงศึกษาธิการ (2552, 2557) ได้ระบุไว้ในนโยบายและหลักสูตรการเรียนการสอนภาษาอังกฤษของประเทศอันมีวัตถุประสงค์เพื่อเสริมสร้างสมรรถนะและความสามารถในการสื่อสารเป็นภาษาอังกฤษของผู้เรียน ซึ่งถูกจัดเป็นความจำเป็นเร่งด่วนของประเทศไทยในปัจจุบัน เนื่องจากสำนักงานจัดอันดับทักษะการใช้ภาษาอังกฤษ หรือ Education First (EF) รายงานการจัดอันดับทักษะการใช้ภาษาอังกฤษในประเทศที่ไม่ได้ใช้ภาษาอังกฤษเป็นภาษาหลัก 100 ประเทศทั่วโลกในปี ค.ศ. 2019 พบว่าระดับความสามารถด้านภาษาอังกฤษของคนไทยอยู่ในระดับต่ำมากโดยมีผลคะแนนความสามารถในการใช้ภาษาอังกฤษเฉลี่ยของประเทศไทยเป็นลำดับที่ 74 จาก 100 ประเทศทั่วโลก ประเทศไทยจึงต้องเร่งพัฒนาให้ก้าวทันการเปลี่ยนแปลงของโลกและรองรับภาวะการค้า การลงทุน การเชื่อมโยงระหว่างประเทศ และการเข้าร่วมเป็นสมาชิกของประชาคมทางเศรษฐกิจที่จำเป็นต้องใช้ภาษาอังกฤษเป็นภาษากลาง การปฏิรูปการเรียนการสอนภาษาอังกฤษจึงเป็นนโยบายสำคัญของกระทรวงศึกษาธิการที่จะต้องเร่งดำเนินการให้เกิดผลสำเร็จโดยเร็ว ทั้งนี้เมื่อพิจารณาโดยละเอียดแล้ว นโยบายการปรับเปลี่ยนกระบวนทัศน์ที่กล่าวถึงข้างต้นเกี่ยวข้องกับความเป็นเจ้าของภาษา ซึ่งไพสิฐ บริบูรณ์ (2554) ได้กล่าวถึงความเป็นเจ้าของภาษาไว้ว่า คำว่า “เจ้าของ” หรือ “ไม่ใช่เจ้าของ” ก็เป็นเรื่องของการเมือง ความคิดความเชื่อในเรื่องของความเป็นเจ้าของภาษาอังกฤษมีส่วนทำให้ผู้ใช้ภาษาอังกฤษรู้สึกภาคภูมิใจหรือไม่ภาคภูมิใจใน “อัตลักษณ์ภาษาอังกฤษ” (English identity) ของตนเอง การปรับเปลี่ยนกระบวนทัศน์ไปสู่การสอนภาษาอังกฤษในฐานะภาษานานาชาติ (EIL) จึงอาจไปกระตุ้นให้ผู้สอน ผู้เรียน หรือผู้ใช้ภาษาอังกฤษในฐานะภาษาที่สองหรือในฐานะภาษาต่างประเทศจินตนาการถึงความเป็นเจ้าของภาษาในการรับภาษาอังกฤษของตน อันเป็นผลมาจากผู้ใช้ภาษาอังกฤษในแต่ละท้องถิ่นเป็นผู้กระทำ (Agent) หลักในการกำหนดแนวทางการใช้ภาษา การรักษาภาษาหรือทำให้ภาษาอังกฤษเปลี่ยนแปลงไปในทิศทางที่เหมาะสมต่อผู้ใช้ในท้องถิ่น ตลอดจนการชี้นำอุดมการณ์ (Ideology) และความเชื่อต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับภาษาอังกฤษด้วย (Seidlhofer, 2003, น. 7 อ้างถึงใน ไพสิฐ บริบูรณ์, 2554, น. 5)

อย่างไรก็ตาม พงศกร เมธีธรรม (2560) ได้กล่าวถึงความสัมพันธ์เชิงอำนาจกับการเรียนการสอนภาษาอังกฤษไว้ว่า คนส่วนใหญ่รวมทั้งครูสอนภาษาอังกฤษชาวไทยหลายคนมองว่าการที่ภาษาอังกฤษแพร่ขยายไปทั่วโลกมีความเป็นกลางและโปร่งใส ไม่ได้มีนัยยะทางการเมืองแอบแฝงซึ่งอาจส่งผลเสียหรือมีพิษภัยเจือปนต่อผู้ใดหรือประเทศใด คนส่วนใหญ่มองเพียงว่าภาษามีประโยชน์ไว้ใช้ติดต่อสื่อสารกับคนต่างชาติ ต่างภาษา ต่างวัฒนธรรม อีกทั้งเป็นเครื่องมือในการศึกษาหาความรู้ วิทยาการและในการประกอบอาชีพ ซึ่งเป็นเรื่องที่น่าแปลกใจว่าคนทั่วไปกลับไม่เคยฉุกคิดว่าความสัมพันธ์เชิงอำนาจและผลประโยชน์อาจถูกแฝงมากับภาษาอังกฤษก็เป็นได้ โดยเฉพาะตัวบทใน

หนังสือเรียนรายวิชาภาษาอังกฤษซึ่งจัดเป็นเป็นวาทกรรมที่มีความน่าเชื่อถือ เป็นที่ยอมรับในสังคม และสามารถเข้าถึงผู้อ่านจำนวนมาก จึงทำให้อุดมการณ์ที่ถ่ายทอดผ่านเนื้อหาในหนังสือเรียนเหล่านี้สามารถแทรกซึมสู่ผู้เรียนได้มากยิ่งขึ้นด้วย ผู้วิจัยจึงได้ทบทวนแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับอุดมการณ์อำนาจ และการครอบงำเชิงภาษาและวัฒนธรรมผ่านการเรียนการสอนภาษาอังกฤษไว้ในหัวข้อที่ 2 ต่อไป

แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

1. วาทกรรม (Discourse)

คำว่า Discourse หรือ วาทกรรม เป็นคำที่ถูกนำไปใช้ในหลากหลายสาขาวิชาโดยเฉพาะสาขาวิชาภาษาศาสตร์และสังคมศาสตร์ การนิยามความหมายของคำดังกล่าวจึงมีความหลากหลายตามการนำไปใช้ในแต่ละบริบทการศึกษา นักภาษาศาสตร์หรือนักวิชาการการศึกษาที่เกี่ยวข้องทั้งในและต่างประเทศได้นิยามคำว่า Discourse หรือ วาทกรรมไว้แตกต่างกัน ดังนี้

วาทกรรม (Discourse) คือ รูปภาษาที่อยู่ต่อเนื่องกันในภาษาพูดและภาษาเขียนทุกประเภทในบริบทสถานการณ์จริง ซึ่งแสดงความสัมพันธ์ระหว่างภาษากับบริบททางสังคมและวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้อง แสดงถึงความคิดเห็น ความเข้าใจและการมองโลกของผู้ใช้ภาษานั้น (สำนักงานราชบัณฑิตยสภา, 2560)

ฟูโกต์ (Foucault, 1970) นักคิด นักเขียน และนักปรัชญาชื่อดังชาวฝรั่งเศสเป็นผู้ให้นิยามคำว่า Discourse หรือ วาทกรรม และเป็นผู้พัฒนาแนวคิดนี้ขึ้นมาอย่างเป็นระบบ ซึ่งไฮร์ตัน เจริญสินโอฬาร (2560) ได้สรุปคำนิยามของฟูโกต์ไว้ว่า วาทกรรม หมายถึง ระบบและกระบวนการในการสร้าง/ผลิต (continue) เอกลักษณ์ (identity) และความหมาย (significance) ให้กับสรรพสิ่งต่างๆ ในสังคมที่ห่อหุ้มเราอยู่ ไม่ว่าจะเป็นความรู้ ความจริง อำนาจ หรือตัวตนของเราเอง นอกจากนี้ วาทกรรมยังทำหน้าที่ตรึงสิ่งที่สร้างขึ้นให้ดำรงอยู่และเป็นที่ยอมรับของสังคมในวงกว้าง (valorize) กลายสภาพเป็นสิ่งที่ผู้เขียนเรียกในงานศึกษานี้ว่า “วาทกรรมหลัก” (dominant discourse) หรือที่ฟูโกต์เรียกว่า “episteme” ขณะเดียวกันวาทกรรมก็ทำหน้าที่เก็บกด/ปิดกั้นมิให้เอกลักษณ์และความหมายของบางอย่างเกิดขึ้น (subjugate) หรือไม่ก็ทำให้เอกลักษณ์และความหมายบางสิ่งที่ดำรงอยู่แล้วในสังคมเลือนหายไปได้พร้อม ๆ กันด้วย (displace)

แฟร์คลัฟ (Fairclough, 1989) ได้นำแนวคิดข้างต้นของฟูโกต์มาขยายความต่อและได้อธิบายให้เห็นว่าภาษาเป็นสิ่งสำคัญในการสร้างหรือผลิตเอกลักษณ์และความหมายให้แก่สรรพสิ่ง เนื่องจากวาทกรรมเป็นวิถีปฏิบัติทางสังคม (social practice) รูปแบบหนึ่ง โดยแฟร์คลัฟได้ให้เหตุผลสนับสนุนความคิดดังกล่าวไว้ 3 ประการ ดังนี้

1. วาทกรรมเป็นส่วนหนึ่งของสังคม แฟร์คลัฟเห็นว่าความสัมพันธ์ระหว่างภาษากับสังคมนั้นไม่ใช่ความสัมพันธ์เพียงภายนอกแต่เป็นความสัมพันธ์ภายในและเป็นเหตุเป็นผลกัน จนอาจกล่าวได้ว่าปรากฏการณ์ทางภาษาก็คือปรากฏการณ์ทางสังคม กล่าวคือ เมื่อเราใช้ภาษาเรามักต้องใช้ตามวิถีทางที่สังคมกำหนดขึ้น และภาษาที่เลือกใช้นั้นก็ส่งผลต่อการรักษาความสัมพันธ์ทางสังคมเช่นกัน ภาษาจึงมิได้เป็นเพียงผลของกระบวนการหรือวิถีปฏิบัติทางสังคม แต่เป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการหรือวิถีปฏิบัติทางสังคม

2. วาทกรรมเป็นกระบวนการทางสังคม (social process) เหตุผลประการนี้เองที่ทำให้วาทกรรมต่างจากตัวบท (text) ทั้งนี้เพราะตัวบทนั้นเป็นเพียงผลผลิตมากกว่าเป็นกระบวนการ ในขณะที่วาทกรรมเป็นกระบวนการของการปฏิสัมพันธ์ทางสังคม (social practice) ของตัวบท ซึ่งประกอบไปด้วยกระบวนการผลิต (process of production) ที่มีตัวบทเป็นผลผลิต และกระบวนการตีความ (process of interpretation) ที่มีตัวบทเป็นแหล่งข้อมูล

3. วาทกรรมเป็นกระบวนการที่ประกอบด้วยเงื่อนไขต่าง ๆ ทางสังคม (socially conditioned process) เงื่อนไขดังกล่าวนี้เป็นเงื่อนไขที่เกิดขึ้นจากระบบความคิดบางประการที่สังคมสร้างขึ้นเกี่ยวกับการผลิตและการตีความวาทกรรมเหล่านั้น ซึ่งอาจส่งผลให้เกิดความไม่เท่าเทียมกันขึ้นในสังคม

นอกจากนี้ แฟร์คลัฟ (Fairclough, 1995) ยังได้กล่าวถึง Discourse หรือ วาทกรรม ว่าเป็นการใช้ทั้งภาษาพูดและภาษาเขียนรวมถึงกิจกรรมที่สื่อความหมายรูปแบบอื่น ๆ เช่น ภาพถ่าย ภาพยนตร์ วิดีทัศน์ แผนภูมิ รวมถึงอวัจนภาษา เช่น ท่าทาง เป็นต้น แฟร์คลัฟขยายความเพิ่มเติมว่า วาทกรรมกับสังคมมีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กัน ซึ่งความสัมพันธ์ดังกล่าวอยู่ในลักษณะที่วาทกรรมถูกกำหนดโดยสถานการณ์ สถาบัน และโครงสร้างทางสังคม และในขณะเดียวกันวาทกรรมก็กำหนดสิ่งเหล่านั้นด้วย

ในขณะที่นักภาษาศาสตร์และนักสังคมศาสตร์ในแนววาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์อย่าง ฟาน เดอร์ก (van Dijk, 1998) ได้กำหนดขอบเขตความหมายของ 'Discourse' หรือ วาทกรรมไว้ว่า วาทกรรมไม่ใช่ผลผลิตภาษาที่อยู่โดด ๆ โดยปราศจากบริบท แต่เป็นรูปแบบหนึ่งของการกระทำทางสังคมหรือเหตุการณ์การสื่อสารที่มีองค์ประกอบหลายอย่าง วาทกรรมคือเหตุการณ์การสื่อสารที่ซับซ้อน ประกอบด้วยผู้มีบทบาทต่าง ๆ เช่น บทบาทผู้พูด/ผู้เขียน ผู้ฟัง/ผู้อ่าน ฯลฯ ผู้มีบทบาทเหล่านี้มีส่วนร่วมในการสื่อสารที่เกิดขึ้นในฉากหนึ่ง ฟาน เดอร์ก เน้นด้วยว่า ผู้มีส่วนร่วมในวาทกรรมหรือเหตุการณ์การสื่อสารนั้นมิได้เป็นเพียงผู้พูด/ผู้เขียน และผู้ฟัง/ผู้อ่าน แต่ยังเป็นผู้มีบทบาทต่าง ๆ ทางสังคมในฐานะสมาชิกของกลุ่มหนึ่งหรือวัฒนธรรมหนึ่งด้วย

เมื่อพิจารณาแนวคิดดังกล่าวข้างต้นแล้ว ผู้วิจัยมีความเห็นว่าหนังสือเรียนก็จัดเป็นวาทกรรมประเภทหนึ่งที่มีการสร้างหรือผลิตเอกลักษณ์และความหมายให้แก่สังคมเช่นกัน อีกทั้งหนังสือเรียนยังถูกถ่ายทอดไปสู่ผู้เรียนได้อย่างกว้างขวางและน่าเชื่อถือ หนังสือเรียนในฐานะวาทกรรมจึงสามารถถูกแฝงด้วยอุดมการณ์ที่อยู่เบื้องหลังการใช้ภาษาของผู้เขียนได้อย่างแนบเนียน การศึกษาวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างภาษากับอุดมการณ์ในหนังสือเรียนจึงต้องใช้การวิเคราะห์วาทกรรมเชิงวิพากษ์ (Critical Discourse Analysis) ซึ่งผู้วิจัยจะทบทวนแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องในหัวข้อถัดไป

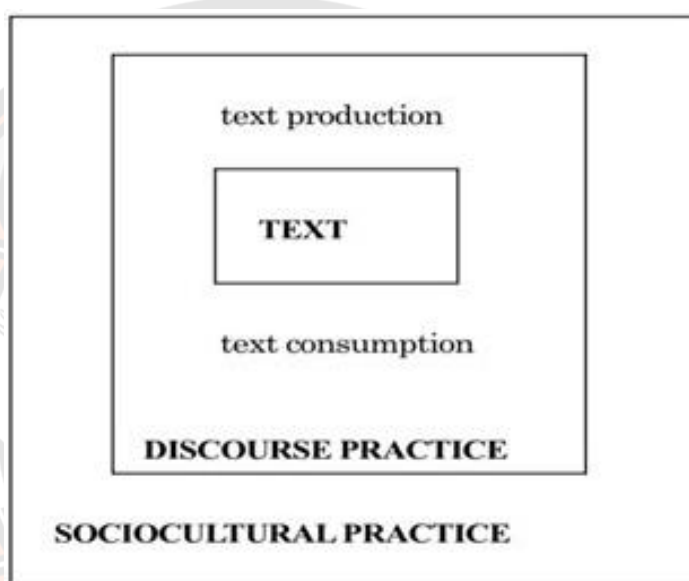
2. วาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ (Critical Discourse Analysis)

ณัฐพร พานโพธิ์ทอง (2556, น.29-30) ได้กล่าวถึงวาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ไว้ว่า ในสาขาวิชาภาษาศาสตร์คำว่า “วิพากษ์” เริ่มใช้ในการศึกษาแนวที่เรียกว่า “ภาษาศาสตร์เชิงวิพากษ์” (critical linguistics) ซึ่งมีมุมมองว่าการใช้ภาษาซ่อนเร้นบางแง่มุมของเหตุการณ์ในสังคม ภาษาศาสตร์เชิงวิพากษ์ได้ถูกพัฒนาอย่างต่อเนื่องไปสู่วาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ (Critical Discourse Analysis เรียกย่อว่า CDA หรือตำราบางเล่มใช้ว่า Critical Discourse Studies เรียกย่อว่า CDS) นักวาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์เห็นเช่นเดียวกันว่าสามารถนำวิธีการทางภาษาศาสตร์มาใช้วิเคราะห์ความคิด ความเชื่อ และทัศนคติที่แฝงอยู่ในตัวบทซึ่งเป็นส่วนสำคัญของวาทกรรมได้ แต่เนื่องจากวาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์มุ่งศึกษาวาทกรรมในฐานะกระบวนการทางสังคมจึงเน้นการวิเคราะห์บริบททางสังคมควบคู่ไปด้วย ประเด็นวิจัยในงานวาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์จะเกี่ยวข้องกับการใช้อำนาจในทางมิชอบ ความไม่เท่าเทียมกัน และความอยุติธรรมที่ถูกผลิตและสื่อผ่านวาทกรรม รวมถึงการต่อต้านความไม่ถูกต้องนั้น ๆ ทั้งนี้งานวาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์มีจุดมุ่งหมายให้เกิดความตระหนักรู้ในเรื่องดังกล่าวเพื่อนำไปสู่การปลดปล่อย (emancipation) ผู้ที่ครอบงำ และทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้น

แฟร์คลัฟ (Fairclough, 1995) พัฒนาแนวการศึกษาวาทกรรมมาอย่างต่อเนื่องและได้กล่าวไว้ว่า ความคิดสำคัญของวาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ คือ วาทกรรมเป็นรูปแบบหนึ่งของวิถีปฏิบัติทางสังคม ความคิดนี้สะท้อนยว่าวาทกรรมกับสังคมมีความสัมพันธ์กันและความสัมพันธ์ดังกล่าวเป็นความสัมพันธ์แบบวิภาษ วาทกรรมประกอบสร้างสังคมอันประกอบด้วยความรู้ อัตลักษณ์ ความสัมพันธ์ของคนในสังคม ในขณะที่เดียวกันวาทกรรมก็ถูกกำหนดโดยสังคม ทั้งนี้ความรู้ อัตลักษณ์ และความสัมพันธ์ของคนในสังคมที่สื่อโดยวาทกรรมอาจทำให้เกิดความไม่เท่าเทียมกันของคนกลุ่มต่าง ๆ ในสังคม แฟร์คลัฟได้ตั้งข้อสังเกตไว้ว่า ความสัมพันธ์ระหว่างวาทกรรมกับการใช้อำนาจในทางมิชอบหรือการครอบงำมักไม่ใช่สิ่งที่คนทั่วไปจะสังเกตเห็นได้อย่างชัดเจน ตัวอย่างเช่น หลายคนอาจนึกไม่ออกว่าโฆษณาสถาบันเสริมความงาม แบบเรียนวิชาต่าง ๆ หรือการสนทนาระหว่างแพทย์และ

ผู้ป่วยในระหว่างการตรวจวินิจฉัยโรคจะไปเกี่ยวข้องกับการใช้อำนาจในทางมิชอบหรือการครอบงำได้อย่างไร วาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์จึงมีจุดมุ่งหมายสำคัญเพื่อเผยให้เห็นสิ่งนี้

นอกจากนิยามข้างต้นแล้ว เราจะเห็นขอบเขตความหมายวาทกรรมตามมุมมองของแฟร์คลัฟฟ์ได้ชัดเจนจากกรอบการวิเคราะห์ที่เขาเสนอไว้ซึ่งถูกเรียกว่า “กรอบมิติทั้งสามของวาทกรรม” (the three dimensional framework) ตามกรอบนี้วาทกรรมจะประกอบด้วย 3 มิติ ได้แก่ มิติที่ 1 ตัวบท (text) มิติที่ 2 วิถีปฏิบัติทางวาทกรรม (discourse practice) และมิติที่ 3 วิถีปฏิบัติทางสังคมวัฒนธรรม (socio-cultural practice) ดังแผนภาพต่อไปนี้

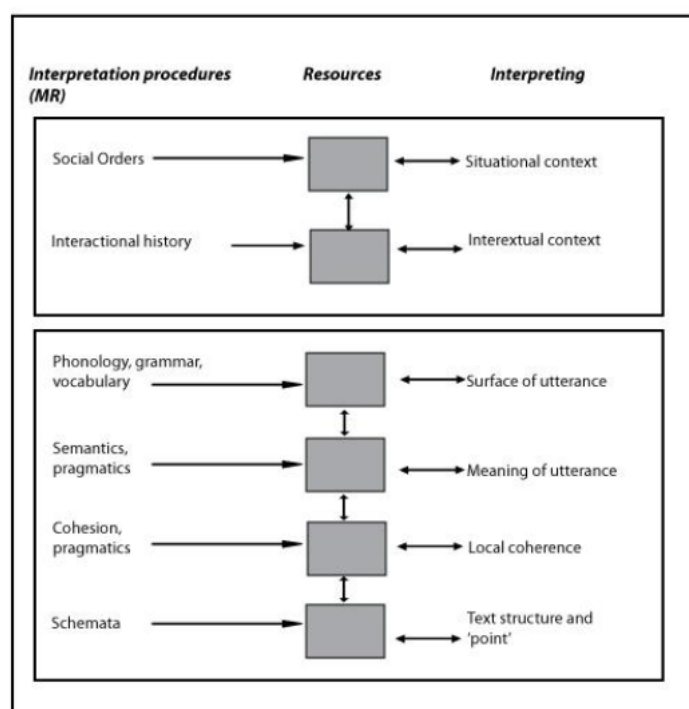

ภาพ 1 กรอบมิติทั้งสามของวาทกรรม (the three dimensional framework)

ที่มา: Fairclough, 1995, p. 59 อ้างอิงใน ญัฐพร พานโพธิ์ทอง, 2556, น. 42

มิติที่ 1 ตัวบท (text) จะประกอบด้วยวัจนภาษาและสิ่งต่าง ๆ ที่สื่อความหมาย เช่น ภาพ ขนาดตัวอักษร ตำแหน่งของข้อความ ฯลฯ ตัวบทมีหน้าที่ 3 ประการ จากแนวคิดเรื่องหน้าที่ของภาษาตามที่ฮัลลidayเสนอ (Halliday, 1978) ได้แก่ หน้าที่ด้านการถ่ายทอดความคิด (ideational function) หน้าที่ด้านบุคคลสัมพันธ์ (interpersonal function) และหน้าที่ด้านการเรียบเรียงความ (textual function) หน้าที่ด้านการถ่ายทอดความคิดของตัวบทคือหน้าที่ในการสร้างและต่อยอดภาพแทนของสิ่งต่างๆ รอบตัวเรา หน้าที่ด้านบุคคลสัมพันธ์ของตัวบทหมายถึงรวมถึงการสร้าง การต่อยอด และการดำรงอัตลักษณ์และความสัมพันธ์ในสังคม ส่วนหน้าที่ด้านการเรียบเรียงความคือการประกอบตัวบทที่มีเอกภาพและสัมพันธ์ภาพขึ้นจากประโยคหรืออนุพากย์

มิติที่ 2 วิธีปฏิบัติทางวาทกรรม (discourse practice) คือ วิธีที่ตัวบทถูกผลิตขึ้นและเผยแพร่ออกไป รวมทั้งการตีความตัวบทจากผู้รับสาร แฟร์คลัฟมองว่าวิธีปฏิบัติทางวาทกรรมเป็นสื่อกลางระหว่างสังคม (วิธีปฏิบัติทางสังคมวัฒนธรรม) กับตัวบท กล่าวคือ สังคมมีอิทธิพลต่อตัวบททางอ้อม หรืออธิบายได้ว่าสังคมกำหนดวิธีปฏิบัติทางวาทกรรม และวิธีปฏิบัติทางวาทกรรมไปกำหนดตัวบทอีกต่อหนึ่ง ในขั้นตอนของการตีความตัวบทผู้วิเคราะห์จะต้องตีความรูปลักษณ์ ความหมายของถ้อยความ การเชื่อมโยงความ โครงสร้างของตัวบทตลอดจนประเด็นที่นำเสนอในตัวบทนั้น ๆ โดยใช้ความรู้ทางภาษาระดับต่าง ๆ เป็นเครื่องมือ ในขณะที่เดียวกันก็ต้องตีความบริบทของสถานการณ์การสื่อสารนั้นโดยอาศัยความรู้เรื่องลำดับทางสังคม (social order) และลำดับวาทกรรม (order of discourse) เพื่อตัดสินว่าตัวบทนั้นอยู่ในสถานการณ์การสื่อสารใด เกี่ยวข้องกับตัวบทอื่น ๆ และเกี่ยวข้องกับสถาบันใดบ้างในสังคม เช่น เป็นการสื่อสารของแพทย์ ครู ตำรวจ หมอคู่ ศาล เป็นต้น และใช้ความรู้ที่ได้จากประสบการณ์การปฏิสัมพันธ์มาตีความว่าตัวบทนั้นมีลักษณะที่เป็นสหบท (intertextuality) คือ มีความสัมพันธ์กับตัวบทและบริบทอื่น ๆ ที่มีอยู่ก่อนแล้วในสังคมอย่างไร ดังแสดงในแผนภาพต่อไปนี้

ภาพ 2 แผนภาพแสดงความสัมพันธ์ของตัวบทและบริบทอื่น ๆ

ที่มา: Fairclough, 1989, p. 142

การศึกษาเรื่องสหบทนี้เป็นจุดเด่นอีกประการหนึ่งของงานวาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ของแฟร์คลัฟ (Fairclough, 1989) ซึ่งถูกอ้างถึงในงานของชนกพร พัวพัฒนกุล (2556) โดยแฟร์คลัฟได้ให้ความหมายคำว่าสหบท (intertextuality) ไว้ว่าหมายถึงการที่ความหมายของภาษาขึ้นอยู่กับตัวบทก่อนหน้า ภาษาไม่ได้มีความหมายในตัวเองแต่เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นเมื่อภาษาอยู่ในบริบท ดังนั้นความหมายจึงไม่เพียงแต่ถูกสร้างโดยตัวบทที่มีมาก่อน แต่ได้รับอิทธิพลจากองค์ประกอบภายนอก เช่น บริบทแวดล้อมตัวบทที่มีมาก่อน คุณสมบัติเช่นนี้ของภาษาทำให้คนไม่สามารถแปลภาษาตามตัวอักษรได้ ดังนั้นการวิเคราะห์ตัวบทคือการพยายามหาร่องรอยของความคิดที่มีอยู่ก่อนในสังคมซึ่งปรากฏอยู่ในตัวบทที่ถูกสร้างขึ้นให้มีปฏิสัมพันธ์กับสังคมนั้นเอง การตีความบริบทที่มีลักษณะเป็นสหบทนั้นส่วนหนึ่งอาศัยการพิจารณามูลบท (presupposition) ที่ปรากฏในตัวบท การใช้มูลบทเป็นการใช้รูปภาษาหรือโครงสร้างภาษาที่สันนิษะว่ามีเหตุการณ์บางสิ่งบางอย่างเกิดขึ้นก่อนหน้านั้นหรือมีสิ่งนั้นอยู่จริง ๆ โดยไม่จำเป็นต้องพูดออกมา ซึ่งเมื่อเรานำรูปภาษาหรือโครงสร้างภาษานั้นมาตีความ ก็จะช่วยให้มองเห็นจุดความคิดพื้นฐาน (common ground) ที่สัมพันธ์กับตัวบทอื่น ๆ หรือความคิดที่มีอยู่ก่อนในสังคมได้

และท้ายสุด มิติที่ 3 วิธีปฏิบัติทางสังคมวัฒนธรรม (socio-cultural practice) คือ บริบท 3 ระดับ เริ่มจากระดับสถานการณ์ (situation) หรือบริบทแวดล้อมเหตุการณ์การสื่อสารนั้น ระดับถัดไปคือ ระดับสถาบัน (institution) หรือสถาบันที่เกิดเหตุการณ์การสื่อสารนั้น ๆ และระดับที่กว้างที่สุดคือ กรอบสังคมวัฒนธรรม ซึ่งแฟร์คลัฟเน้นว่าการวิเคราะห์มิตินี้จะทำให้เห็นความสัมพันธ์แบบวิภาษระหว่างตัวบทกับสังคมซึ่งเป็นหัวใจสำคัญอย่างหนึ่งของวาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์

สรุปได้ว่า วาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ของแฟร์คลัฟให้ความสำคัญทั้งการวิเคราะห์ตัวบทและบริบท การวิเคราะห์ตัวบทต้องพิจารณาภาษาระดับต่าง ๆ โดยละเอียด ทั้งนี้แฟร์คลัฟมองว่าตัวบทมีหน้าที่ 3 ด้านและมีลักษณะเป็นชุดของตัวเลือกตามแนวคิดของไวยากรณ์ระบบและหน้าที่ ส่วนการวิเคราะห์บริบทได้แก่ การวิเคราะห์วิธีปฏิบัติทางวาทกรรมและวิธีปฏิบัติทางสังคมวัฒนธรรม การวิเคราะห์มิติทั้งสามของวาทกรรมนี้จะทำให้เห็นความสัมพันธ์แบบวิภาษของวาทกรรมกับสังคม

ฟาน เดจก์ (van Dijk, 2006) นักวิชาการที่สนใจศึกษาภาษาตามแนววาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์อีกท่านหนึ่งอธิบายว่าวาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์มุ่งศึกษาวาทกรรมในฐานะที่เป็นเครื่องมือในการแสดง ดำรง และต่อต้านอำนาจทางสังคม โดยเชื่อว่าความเหลื่อมล้ำทางสังคมมีอิทธิพลสำคัญในการกำหนดวาทกรรม วาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์จึงเป็นการศึกษาเพื่อให้เข้าใจแล้วตีแผ่หรือต่อต้านความเหลื่อมล้ำทางสังคมนั้น งานวาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ตามแนวทางของฟาน เดจก์ มีจุดประสงค์เพื่อวิพากษ์การใช้อำนาจที่ไม่เป็นธรรมในสังคมเช่นเดียวกันกับแนวทางของแฟร์คลัฟ แต่จุดเน้นในแนวคิดของ ฟาน เดจก์ คือ การนำเอาแนวคิดทางปริชานสังคม (social cognition) เข้ามาช่วยอธิบายความเชื่อมโยงระหว่างโครงสร้างทางวาทกรรมกับโครงสร้างทางสังคม

ฟาน เดอร์ก อธิบายว่าเหตุการณ์จะมีผลต่อความจำระยะสั้น (Short Term Memory - STM) ของคน ซึ่งสัมพันธ์กับการทำความเข้าใจความหมายของคำ วลี ประโยค ถ้อยความ และอวัจนภาษาที่ปรากฏ ในรูปของสัญญาณอื่น ๆ ในสถานการณ์การสื่อสารนั้น ๆ ขณะเดียวกันประสบการณ์ที่เกิดขึ้นก็จะมีผล ต่อ ความจำระยะยาว (Long Term Memory - LTM) ของคน หรือที่เรียกว่า Episodic Memory ซึ่งสัมพันธ์กับการก่อรูปของแบบแผนความคิด (mental models) เช่น ความรู้ ทัศนคติ ความเชื่อ และอุดมการณ์ในความคิดของคน โดยอาจผนวกความคิดเห็นส่วนบุคคลและอารมณ์เข้ากับเหตุการณ์ การสื่อสารนั้น ๆ ด้วย

แบบแผนความคิดดังกล่าวจะมีผลต่อการตีความหรือการกลายเป็นบรรทัดฐานในการ ตีความตัวบทภาษาพูดหรือภาษาเขียนไปจนถึงสถานการณ์และบริบทที่แวดล้อมการสื่อสารในลักษณะ เดียวกันนั้นในคราวต่อ ๆ ไป เกิดเป็นแบบแผนบริบท (context models) ขึ้นในความคิดของผู้รับ สาร/ผู้ส่งสาร ที่จะใช้ตีความสิ่งที่ได้อ่านหรือได้ฟังอย่าง “ถูกต้อง” และโต้ตอบได้อย่าง “เหมาะสม” ผู้มีอำนาจสามารถครอบงำคนในสังคมได้โดยใช้ยุทธกรรมเป็นเครื่องมือในการก่อรูปแบบแผนความคิด ในแบบที่ตนเองต้องการ ซึ่งในที่สุดแบบแผนความคิดดังกล่าวก็จะไปจำกัดไม่ให้คนในสังคมมีทางเลือก อื่น ๆ ในการตีความหรือทำความเข้าใจสิ่งที่ได้อ่านหรือได้ฟัง และจำกัดวิธีการปฏิสัมพันธ์ไม่ให้เกิดผล ประโยชน์หรืออำนาจของตนโดยที่ผู้ถูกครอบงำไม่รู้ตัว และหากสามารถทำให้คนในสังคมมีแบบ แผนความคิดบางอย่างร่วมกันได้ก็จะยังมีประสิทธิภาพในการครอบงำที่ดีกว่าการสร้างแบบแผน ความคิดให้เกิดขึ้นในระดับของปัจเจกบุคคล

แม้ว่าคำจำกัดความของ แฟร์คลัฟ และ ฟาน เดอร์ก จะมีประเด็นที่แตกต่างกัน แต่แนวทางการวิเคราะห์ทั้งสองแนวทางก็เป็นไปในทิศทางเดียวกัน คือ ให้ความสำคัญกับการ วิเคราะห์ภาษาภายในตัวบทและบริบทสังคม อีกทั้งยังมุ่งความสนใจไปที่การวิเคราะห์ข้อมูลภาษาเพื่อ วิพากษ์การใช้อำนาจ (power) ที่ไม่เป็นธรรมในสังคมเช่นเดียวกันด้วย ในฐานะนักภาษาศาสตร์ ทั้ง สองท่านเห็นว่าการศึกษาระดับในตัวบทเป็นการวิเคราะห์สิ่งที่ เป็น “รูปธรรม” ทำให้มองเห็น ความหมายหรือความคิดที่แฝงอยู่ซึ่งจะนำไปสู่คำตอบเกี่ยวกับประเด็นทางสังคมที่ศึกษา

งานวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยเน้นการศึกษาวิเคราะห์ตัวบท (text) ภาษาเขียนในหนังสือเรียนเป็น สำคัญ โดยศึกษากลวิธีทางภาษาที่สะท้อนให้เห็นอุดมการณ์ที่แฝงอยู่เบื้องหลังการใช้ภาษาหรือวาท กรรมของผู้เขียน ในการวิเคราะห์ตัวบทนั้นผู้วิจัยศึกษาโดยพิจารณาหน่วยโครงสร้างภาษาในหลาย ระดับ ตั้งแต่ระดับคำไปจนถึงระดับโครงสร้างไวยากรณ์ เนื่องจากตามแนวคิดวาทกรรมวิเคราะห์เชิง วิพากษ์นั้นการเลือกใช้คำถือว่ามีสำคัญในการศึกษาวิเคราะห์อุดมการณ์เป็นอย่างมาก เพราะ การเลือกใช้คำย่อสื่อความหมาย แสดงความคิด และช่วยให้สามารถมองเห็นอุดมการณ์ที่อยู่ เบื้องหลังการใช้คำแต่ละคำได้ กรอบการศึกษาวาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ของแฟร์คลัฟ (1995) ที่ ผู้วิจัยเลือกใช้เป็นกรอบการศึกษาหลักในการศึกษาครั้งนี้มุ่งเน้นศึกษาวิเคราะห์อุดมการณ์ที่แฝงอยู่ใน

ตัวบทและใช้เป็นกรอบในการพิจารณาวิปฏิบัติทางสังคมวัฒนธรรมรวมถึงความสัมพันธ์ระหว่างมิติ ทั้งสาม เนื่องจากเป็นกรอบการศึกษาที่ให้ความสำคัญทั้งการวิเคราะห์ภาษาในตัวบทและบริบทสังคม ร่วมกับแนวคิดของ ฟาน เดจก์ (van Dijk, 2006) ในการวิเคราะห์วิปฏิบัติทางวาทกรรม ด้วยเห็นว่า กรอบการศึกษาดังกล่าวสามารถอธิบายภาพรวมของการผลิตสร้างและการบริโภคตัวบทหนังสือเรียน ได้ อีกทั้งยังเป็นกรอบการศึกษาที่มุ่งความสนใจไปที่การวิเคราะห์ข้อมูลภาษาเพื่อวิพากษ์การใช้ อำนาจ (power) ที่ไม่เป็นธรรมในสังคมด้วย

3. อุดมการณ์ (Ideology)

คำว่า “อุดมการณ์” ตรงกับภาษาอังกฤษว่า “Ideology” เป็นคำที่นักวิชาการนิยาม แตกต่างกันไปตามสาขาวิชาต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง ฌ็อง-ปอล ซาทร์ (1903-1980) ได้สรุปนิยาม เดิมและนิยามที่นำมาใช้ในงานวาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ไว้ดังนี้

นิยามเดิมของคำว่า “อุดมการณ์” คือวิธีที่ผู้มีอำนาจมากกว่าใช้ควบคุมผู้ที่มีอำนาจน้อยกว่า อุดมการณ์หลักจะเกี่ยวข้องกับชนชั้นปกครองเนื่องจากคนกลุ่มนี้สามารถผลิตอุดมการณ์และทำให้อุดมการณ์ที่เอื้อประโยชน์แก่ฝ่ายตนเหล่านั้นเป็นที่ยอมรับของสังคมในฐานะความรู้ที่ปราศจากข้อโต้แย้ง ดังที่มาร์กซ์ (Marx) กล่าวว่า ความคิดของชนชั้นปกครองก็คือความคิดที่ใช้ปกครองในยุคสมัยนั้น ๆ อีกแนวคิดหนึ่งที่มีผู้นำไปอ้างอิงและอภิปรายอย่างกว้างขวางคือ แนวคิดเรื่องการเป็นเจ้าทางความคิด (hegemony) ของกรอมสกี (Gramsci) เขากล่าวถึงอุดมการณ์กับการเป็นเจ้าทางความคิดไว้ว่าคนชั้นกลางมิได้ควบคุมคนกลุ่มอื่นในด้านเศรษฐกิจและการเมืองเท่านั้น แต่ยังควบคุมวัฒนธรรมและความคิดด้วย คนกลุ่มอื่นในสังคมจะค่อย ๆ ถูกควบคุมและจัดการกับความคิดโดยการชักจูงให้เห็นชอบกับอุดมการณ์นั้น ๆ

นอกจากนิยามเดิมที่เชื่อมโยงอุดมการณ์เข้ากับผู้มีอำนาจมากกว่าหรือชนชั้นปกครองแล้ว ยังมีนิยามแบบกว้างที่ใช้ในงานวาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ มิได้เจาะจงถึงชนชั้นปกครองแต่เพียงอย่างเดียว หากแต่ตามนิยามแบบกว้างนี้ อุดมการณ์ คือ ระบบความคิด ความเชื่อ ค่านิยม หรือกฎเกณฑ์ของคนกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง มีหน้าที่ในการกำหนดและสร้างความชอบธรรมให้แก่การกระทำของคนกลุ่มนั้น ๆ แฟร์คลัฟ (Fairclough, 1995) แสดงความเห็นไว้ว่า อุดมการณ์ไม่ใช่แค่ระบบความคิดของกลุ่มต่าง ๆ ในสังคม แต่คือระบบความคิดความเชื่อที่ผู้มีอำนาจมากกว่าใช้ควบคุมคนกลุ่มอื่นเพื่อเอื้อประโยชน์แก่ฝ่ายตน ในขณะที่ ฟาน เดจก์ (van Dijk, 1998) ผู้ซึ่งศึกษาอุดมการณ์โดยมีวัตถุประสงค์เชิงวิพากษ์เช่นเดียวกันกับแฟร์คลัฟกลับมีความเห็นว่า นิยามอุดมการณ์เชิงวิพากษ์ไม่จำเป็นต้องจำกัดขอบเขตอยู่เพียงแนวคิดที่ว่าอุดมการณ์เป็นเครื่องมือของกลุ่มผู้มีอำนาจกว่าในสังคมเท่านั้น ยังมีอุดมการณ์ของคนกลุ่มอื่นหรืออุดมการณ์ลักษณะอื่นในสังคมที่ควรศึกษา เช่น อุดมการณ์ที่ต่อต้านผู้มีอำนาจในสังคม อุดมการณ์ที่แข่งขันกันของคนต่างกลุ่ม หรืออุดมการณ์ที่สร้างความสัมพันธ์ภายในกลุ่ม ฯลฯ ดังนั้นนิยามอุดมการณ์ที่เหมาะสมในความคิดของ ฟาน เดจก์ จึงเป็น

นิยามแบบกว้างที่ว่า อุดมการณ์ คือ ระบบความคิดและความเชื่อพื้นฐานที่สมาชิกของกลุ่มแต่ละกลุ่มในสังคมมีร่วมกัน มีความสัมพันธ์กับทัศนคติ การกระทำ และผลประโยชน์ร่วมของกลุ่มนั้น ๆ

ฟาน เดะก์ (van Dijk, 1995) ยังได้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับอุดมการณ์ในมิติด้านปริชานไว้ว่า เราควรแยกความแตกต่างระหว่างความเชื่อที่อยู่ในความทรงจำของแต่ละบุคคล (episodic/ personal memory) กับความเชื่อที่สมาชิกของกลุ่มมีร่วมกันซึ่งอยู่ในส่วนความทรงจำระดับสังคม (social memory) อุดมการณ์จะอยู่ในส่วนความทรงจำประเภทหลังเท่านั้นหรือกล่าวได้ว่าอุดมการณ์เป็นระบบความเชื่อที่สมาชิกของกลุ่มในสังคมมีร่วมกันนั่นเอง ตามแนวคิดดังกล่าวนี้ อุดมการณ์มีหน้าที่จัดการและควบคุมทัศนคติของกลุ่มต่าง ๆ และยังคงควบคุมพัฒนาการและโครงสร้างของความรู้ทางสังคมวัฒนธรรมและการนำความรู้เหล่านี้มาใช้ สรุปได้ว่าอุดมการณ์อยู่เบื้องหลังหรือกำหนดพฤติกรรมทางสังคมของเราและเปรียบเสมือนกฎไวยากรณ์ในภาษาที่กำหนดการใช้ภาษาของผู้พูดภาษานั้น ๆ

บลอมมาร์ท (Blommaert, 2005) ได้แสดงความคิดเห็นต่อแนวคิดของฟาน เดะก์ดังกล่าวไว้ว่า อุดมการณ์มีความเป็นนามธรรมและเป็นพื้นฐานของความคิดที่เราแสดงออกมา อาจกล่าวได้ว่าอุดมการณ์เป็นโครงสร้างลึก (deep structures) ของพฤติกรรมทางสังคม ซึ่งแนวคิดเกี่ยวกับบทบาทของสถาบันในสังคมสามารถอธิบายได้ว่าระบบความคิดที่เป็นโครงสร้างลึกนี้เข้าไปอยู่ในปริชานของเราหรือกลายเป็นความเชื่อร่วมกันของกลุ่มได้เนื่องจากไม่มีความคิดใดมีคุณสมบัติเป็นอุดมการณ์ในตัวเอง ความคิดต่าง ๆ จะกลายเป็นอุดมการณ์ได้ก็ต่อเมื่อสถาบันที่มีอำนาจในสังคม เช่น สื่อ สถาบันการเมือง สถาบันที่เกี่ยวข้องกับรัฐ สถาบันการศึกษา ฯลฯ นำความคิดเหล่านั้นเข้าสู่กระบวนการผลิตและสื่ออุดมการณ์ออกมา บลอมมาร์ทได้อ้างอิงความคิดของทอมป์สัน (Thompson, 1990) ที่กล่าวว่าในสังคมประเทศโลกที่หนึ่งในปัจจุบันกระบวนการสร้างและสื่ออุดมการณ์ได้เกิดการเปลี่ยนแปลงครั้งสำคัญเนื่องจากความเฟื่องฟูของสื่อมวลชน กระบวนการสื่ออุดมการณ์จะผ่านวิธีที่วาทกรรมถูกกระจายออกไปโดยสถาบันสื่อ นอกจากนี้พลังของอุดมการณ์ยังมิได้ขึ้นอยู่กับตัวสารเท่านั้น แต่ขึ้นอยู่กับวิธีที่สารนั้นถูกสร้าง ควบคุม ปรับเปลี่ยน และสื่อโดยสถาบันทางสังคมด้วย อย่างไรก็ตาม มุมมองนี้มีได้ปฏิเสธมิติด้านปริชานของอุดมการณ์ แต่เน้นว่าชุดความคิดต่าง ๆ จะถูกยกระดับเป็นอุดมการณ์ไม่ได้หากไม่ผ่านกระบวนการแปลงความคิดเหล่านั้นให้เป็นรูปธรรมโดยสถาบันที่มีอำนาจในสังคม

นอกจากนี้ ชนกวพร พัวพัฒนกุล (2556, น. 18) ได้สรุปนิยามคำว่าอุดมการณ์ไว้ว่าเป็นเรื่องของความคิดความเชื่ออย่างเป็นระบบที่สมาชิกในกลุ่มสังคมหนึ่ง ๆ มีร่วมกัน เป็นความคิดที่เกิดจากการสั่งสมและสืบทอดต่อกันมาโดยคนในสังคมจนฝังอยู่ในระดับลึก ทำหน้าที่จัดระเบียบความคิดความเชื่ออื่น ๆ เป็นกรอบในการตีความเหตุการณ์และสถานการณ์การสื่อสารต่าง ๆ ตลอดจนเป็นสิ่งที่กำหนดพฤติกรรมและการกระทำของคนในสังคมรวมทั้งพฤติกรรมในการใช้ภาษาด้วย

แนวคิดเรื่องอุดมการณ์มักจะสัมพันธ์กับเรื่องของการใช้อำนาจ เพราะอุดมการณ์ต่าง ๆ จะได้รับการผลิต ผลิตซ้ำ ตอกย้ำ หรือต่อต้านหรือไม่ ขึ้นอยู่กับว่าอุดมการณ์นั้น ๆ ถูกถ่ายทอดมาจากกลุ่มหรือชนชั้นที่มีอำนาจทางสังคมมากหรือน้อย ดังนั้นนักวิชาการบางกลุ่มจึงให้คำจำกัดความคำว่า อุดมการณ์ในเชิงวิพากษ์ไว้ว่า อุดมการณ์คือชุดของความคิดซึ่งคนในสังคมยึดถือปฏิบัติ และเป็นสิ่งที่เอื้อประโยชน์ต่อคนบางกลุ่ม แต่ไม่ว่าอุดมการณ์จะเป็นไปเพื่อเอื้อประโยชน์แก่คนกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งในสังคมหรือไม่ก็ตาม อุดมการณ์ก็มีอิทธิพลอย่างยิ่งในการกำหนดพฤติกรรมและการกระทำของคนในสังคมรวมทั้งพฤติกรรมในการใช้ภาษา ขณะเดียวกันการเขียน (text) และการพูด (talk) รวมถึงพฤติกรรมการแสดงออกอื่น ๆ ของสมาชิกในสังคม ก็เป็นเครื่องมือสำคัญในการผลิต ผลิตซ้ำ ตอกย้ำ หรือต่อต้านอุดมการณ์บางอย่างที่มีอยู่ในสังคม

วาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ตามแนวทางของ ฟาน เดอร์ก มองว่าอุดมการณ์เป็นส่วนหนึ่งของระบบความคิดของมนุษย์ที่เชื่อมโยงวาทกรรมกับสังคมเข้าด้วยกันโดยเฉพาะในแง่อำนาจและการใช้อำนาจในสังคม และมีบทบาทที่สำคัญยิ่งในการตีความวาทกรรม ขณะที่วาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ตามแนวทางของแฟร์คลัฟมองว่าอุดมการณ์เป็นส่วนหนึ่งของบริบททางสังคมวัฒนธรรม แวดล้อมที่มีอิทธิพลต่อขั้นตอนการผลิต ทำให้มีการเลือกผลิตตัวบท หรือเลือกใช้ภาษาและแสดงออกมาในรูปแบบเฉพาะอย่างใดอย่างหนึ่ง และส่งอิทธิพลต่อขั้นตอนการตีความและการบริโภคตัวบทด้วย

อย่างไรก็ตามทั้งสองแนวทางต่างก็มองว่าอุดมการณ์เป็นเรื่องของระบบความคิดที่สมาชิกในสังคมมีส่วนร่วมกัน ดังนั้นการศึกษาอุดมการณ์จึงเป็นเรื่องของการศึกษาความคิดของคนในสังคม รวมถึงวิธีการถ่ายทอดความคิดนั้น และเมื่อเราเข้าใจความคิดของคนในสังคมหนึ่ง ๆ แล้วก็น่าจะช่วยให้เข้าใจปรากฏการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในสังคม ตลอดจนวิธีปฏิบัติในสังคมได้ชัดเจนลึกซึ้งมากยิ่งขึ้น

จากการสรุปนิยามของคำว่าอุดมการณ์ดังกล่าวข้างต้นทำให้ผู้วิจัยมีความคิดเห็นสอดคล้องกับข้อความที่ว่าวาทกรรมมีหน้าที่ทางอุดมการณ์หรือวาทกรรมเป็นพื้นที่ประกอบสร้างและสื่ออุดมการณ์ โดยงานวิจัยนี้ผู้วิจัยได้นิยามคำว่า อุดมการณ์ ตามแนวคิดของ ฟาน เดอร์ก (van Dijk, 1998, น.138) ซึ่งได้ให้คำจำกัดความไว้ว่า อุดมการณ์ หมายถึง ระบบความคิดและความเชื่อพื้นฐานที่สมาชิกของกลุ่มแต่ละกลุ่มในสังคมมีส่วนร่วมกัน มีความสัมพันธ์กับทัศนคติ การกระทำ และผลประโยชน์ร่วมของกลุ่มนั้น ๆ อุดมการณ์อาจเป็นสิ่งที่ควบคุมวิถีปฏิบัติของกลุ่ม ใช้ในการครอบงำ (manipulation) หรือชักจูงผู้อื่นให้เป็นไปในทางที่เอื้อประโยชน์แก่คนบางคนหรือบางกลุ่มในสังคม

4. อำนาจและการครอบงำ (Power and Manipulation)

ณัฐพร พานโพธิ์ทอง (2556, น. 20) ได้กล่าวถึงคำว่า “อำนาจ” (power) ไว้ว่าเป็นเรื่องของความสัมพันธ์ เนื่องจากอำนาจจะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อมีความสัมพันธ์ในลักษณะที่ฝ่ายหนึ่งสามารถควบคุมอีกฝ่ายหนึ่งให้กระทำตามที่ตนต้องการ โดยฝ่ายที่มีอำนาจมากกว่าสามารถจำกัดเสรีภาพและ/หรือมีอำนาจต่อความคิดของอีกฝ่ายได้ ความสัมพันธ์เชิงอำนาจอาจเป็นความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลหรือระหว่างกลุ่มในสังคม สถาบัน และองค์กร แต่คู่ความสัมพันธ์เชิงอำนาจที่งานทางวาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์สนใจศึกษานั้นไม่ใช่ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล หากคือการที่กลุ่มหนึ่งในสังคมสามารถควบคุมการกระทำและความคิดของอีกกลุ่มหนึ่งได้

นอกจากนี้ณัฐพร พานโพธิ์ทอง (2556, น. 20-21) ยังได้กล่าวถึง “อำนาจ” ในทัศนะของแฟร์คลัฟ (Fairclough, 1989) ไว้ว่าอำนาจมี 2 ลักษณะ ได้แก่ อำนาจที่มาจากการใช้กำลัง (power by coercion) และอำนาจที่มาจากกรยินยอมพร้อมใจ (power by consent) ทั้งนี้อำนาจในสังคมประชาธิปไตยปัจจุบันเป็นอำนาจที่มาจากกรยินยอมพร้อมใจมากกว่าการบังคับหรือใช้กำลัง และวาทกรรมก็มีบทบาทในการครอบงำความคิดของคนซึ่งนำไปสู่กรยินยอมพร้อมใจของผู้ที่ถูกครอบงำ แนวคิดดังกล่าวนี้สอดคล้องกับแนวคิดของ ฟาน เดอร์ก (van Dijk, 2008) ซึ่งได้กล่าวถึงอำนาจไว้ในทำนองเดียวกับแฟร์คลัฟว่าอำนาจในสังคมมีที่มาจากกรควบคุมทางอ้อม หรือก็คือกรควบคุมความคิดของคน หากวาทกรรมควบคุมความคิดและความคิดควบคุมการกระทำ ผู้ที่มีอำนาจและต้องการใช้อำนาจหรือรักษาอำนาจไว้ก็ต้องควบคุมวาทกรรมเป็นอันดับแรก การควบคุมเริ่มจากการควบคุมบริบท (context control) กล่าวคือ ผู้มีอำนาจจะตัดสินใจว่าใครควรมีส่วนร่วมในวาทกรรมเมื่อไหร่ ที่ไหน และมีจุดหมายใด ต่อจากนั้นก็เป็นการควบคุมวาทกรรมโดยพิจารณาว่า วาทกรรมควรมีเนื้อหาอย่างไร พูดเรื่องใดมากน้อยเพียงใด ประเด็นใดควรเป็นประเด็นหลักหรือรอง ลำดับความอย่างไร ควรสื่อด้วยกลวิธีทางภาษาใด ใช้วัจนกรรมใด และจะเรียบเรียงวัจนกรรมเหล่านั้นในการปฏิสัมพันธ์อย่างไร เป็นต้น สรุปได้ว่า อำนาจของกลุ่มต่าง ๆ ในสังคมนอกจากมีที่มาจากกรเข้าถึงทรัพยากรมีค่า เช่น ทุน ที่ดิน ตำแหน่ง ฯลฯ แล้ว ฟาน เดอร์ก ยังเน้นว่ามีที่มาจากกรเข้าถึงวาทกรรมสาธารณะเป็นสำคัญ

นอกจากนี้ฟาน เดอร์ก (van Dijk, 1989) ยังได้กล่าวถึงอำนาจในมิติต่าง ๆ ซึ่งแบ่งออกเป็น 5 มิติ ดังนี้

1. สถาบันที่มีอำนาจ เช่น รัฐบาล สภา กองทัพ พรรคการเมือง สื่อ สถาบันศาสนา และสถาบันการศึกษา
2. ตำแหน่งหรือสถานภาพในสถาบันที่มีอำนาจ
3. ความสัมพันธ์เชิงอำนาจของกลุ่มต่าง ๆ ในสังคม เช่น ชาย-หญิง คนรวย-คนจน ผู้ใหญ่-เด็ก คนผิวขาว-คนผิวสี หรือ พวกเขา-พวกเรา

4. ขอบเขตของอำนาจ หมายถึง การที่อำนาจของแต่ละกลุ่มมีผลต่อสังคมในขอบเขตและระดับที่ต่างกัน

5. ความชอบธรรมของการควบคุม หมายถึง การที่การควบคุมรูปแบบต่าง ๆ มีความชอบธรรมในระดับที่แตกต่างกัน

แนวคิดดังกล่าวยังสอดคล้องกับหลุยส์และจอร์แกนเซน (Louise, & Jørgensen, 2002) ซึ่งถูกอ้างถึงในงานของชนกพร พัวพัฒนกุล (2556, น. 19-20) ได้อธิบายไว้ว่าอำนาจมีที่มาจากอภิสิทธิ์ในการ “เข้าถึง” (access) ทรัพยากรต่าง ๆ ที่มีคุณค่าในสังคม เช่น ทรัพย์สิน รายได้ ตำแหน่งหน้าที่ สถานะทางสังคม พลกำลัง การเป็นสมาชิกกลุ่ม การศึกษา หรือความรู้ รวมถึงความสามารถในการเข้าถึงวาทกรรมและการสื่อสารบางประเภท (genre) บางรูปแบบ หรือบางบริบท อำนาจเป็นเรื่องของการควบคุมที่สมาชิกของกลุ่มหนึ่งมีเหนือสมาชิกของอีกกลุ่มหนึ่ง ทั้งในแง่การกระทำ (action) และความคิด (cognition) กล่าวคือ กลุ่มที่มีอำนาจเหนือกว่าไม่เพียงแต่จะจำกัดอิสรภาพในแง่การกระทำของกลุ่มที่ด้อยกว่าเท่านั้น แต่ยังมีอิทธิพลต่อความคิดของคนเหล่านั้นอีกด้วย การควบคุมอำนาจทำได้โดยตรงโดยใช้การกระทำ เช่น ตำรวจใช้กำลังกับผู้ชุมนุม ผู้ชายใช้ความรุนแรงกับผู้หญิง หรืออาจทำได้โดยการโน้มน้าว (persuasion) การปิดบังอำพราง (dissimulation) หรือการครอบงำ (manipulation) ด้วยกลวิธีต่าง ๆ เพื่อเปลี่ยนความคิดของผู้อื่นให้ทำสิ่งที่ตนปรารถนาแก่ฝ่ายที่มีอำนาจ โดยอาศัยการพูดและการเขียน (text and talk) เป็นเครื่องมือในการจัดการและควบคุมความคิด ด้วยเหตุนี้วาทกรรมจึงมีความเกี่ยวข้องกับความคิดเรื่อง “อำนาจ” และเป็นเหตุให้มีผู้สนใจนำแนวคิดวาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์มาใช้เป็นแนวทางในการศึกษาความสัมพันธ์เชิงอำนาจทั้งที่ปรากฏในวาทกรรมและที่ใช่วาทกรรมเป็นเครื่องมือ

อำนาจและการควบคุมในสังคมหนึ่ง ๆ อาจไม่ได้แสดงออกอย่างตรงไปตรงมาเสมอไป บางครั้งการควบคุมก็เกิดขึ้นและถูกผลิตซ้ำแบบแอบแฝงอย่างแยบยลผ่านการพูดและการเขียนรูปแบบต่าง ๆ ในชีวิตประจำวันจนดูเหมือนเป็นเรื่องธรรมชาติและยอมรับได้ โดยอาศัยการชักจูงความคิดของคนที่ถูกควบคุมให้เป็นไปในทิศทางที่ว่าการควบคุมนั้นเป็นไปเพื่อประโยชน์ของตนเอง ผู้ถูกควบคุมเป็นฝ่ายเลือกและยอมรับที่จะอยู่ภายใต้การควบคุมดังกล่าว ซึ่งกรอมสกี (Gramsci, n.d. อ้างถึงใน ธีรพร พานโพธิ์ทอง, 2556, น. 13) เรียกการควบคุมในลักษณะยินยอมพร้อมใจนี้ว่าการเป็นเจ้าทางความคิด (Hegemony)

หลุยส์ และจอร์แกนเซนยังกล่าวด้วยว่า อำนาจและการควบคุมของกลุ่มต่าง ๆ ไม่ได้กระทำโดยสมาชิกของกลุ่มในฐานะปัจเจกบุคคล แต่มักจะมีลักษณะที่เป็น “สถาบัน” เช่น ในกรณีของการเหยียดเชื้อชาติ หรือการล่วงละเมิดทางเพศรูปแบบต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวันอาจได้รับการสนับสนุนจากสมาชิกคนอื่น ๆ ในกลุ่ม ได้รับการรับรองโดยศาล ได้รับสิทธิ์โดยกฎหมายบังคับใช้โดยตำรวจ หรือถ่ายทอดและผลิตซ้ำอุดมการณ์เดียวกันนั้นโดยสื่อมวลชนหรือแบบเรียนต่าง ๆ

นอกจากนี้ในกลุ่มหรือองค์กรทางสังคม การเมือง และวัฒนธรรมที่ทำหน้าที่ควบคุมยังมี “ลำดับชั้นของอำนาจ” (hierarchy of power) ด้วย โดยสมาชิกบางคนของกลุ่มหรือองค์กรจะมีอำนาจหรือมีบทบาทพิเศษในการวางแผน ตัดสินใจ และควบคุมความสัมพันธ์และกระบวนการในการแสดงออกซึ่งอำนาจ คนกลุ่มเล็ก ๆ นี้ มักได้รับการเรียกขานว่า “ชนชั้นทางอำนาจ” (power elites) และชนชั้นนำพวกนี้เองที่มักมีอำนาจพิเศษในการเข้าถึงวาทกรรม และมักจะเป็นคนที่มีเรื่องจะพูดมากที่สุด

วิสันต์ สุขวิสิทธิ์ (2554, น. 23-24) กล่าวถึงการครอบงำในทัศนะของฟาน เดอร์ก (van Dijk, 2006) ไว้ว่ามีได้ประกอบขึ้นจากอำนาจเพียงอย่างเดียว แต่ประกอบขึ้นจากการใช้อำนาจเพื่อประโยชน์อย่างใดอย่างหนึ่งแก่ใครบางคน หรืออาจกล่าวได้ว่าการครอบงำนั้นเป็นการชักจูงผู้อื่นไปในทิศทางที่เอื้อประโยชน์แก่ใครบางคนโดยอาศัยวาทกรรมต่าง ๆ ที่สื่อสารกันในปัจจุบันเป็นเครื่องมือ ผู้ที่เป็นผู้ครอบงำจะสร้างความน่าเชื่อถือหรือกระทำให้อื่นคล้อยตามตน และในขณะเดียวกันก็พยายามต่อต้านความคิดเห็นอื่นที่ค้านความคิดของตน

การครอบงำนั้นจริง ๆ แล้วยังคือการโน้มน้าว (persuasion) รูปแบบหนึ่งแต่ต่างกันตรงที่การโน้มนำนั้นเป็นการให้อิสระแก่ผู้ฟัง/ผู้อ่านที่จะเลือกเชื่อหรือกระทำในสิ่งที่ต้องการตามแต่ที่ตนจะยอมรับจากการโน้มนำนั้น ในกรณีการครอบงำผู้ฟัง/ผู้อ่านจะถูกจัดให้อยู่ในฐานะของผู้ถูกกระทำหรือเป็นเหยื่อของการครอบงำ เนื่องจากผู้ถูกครอบงำไม่ทราบจุดมุ่งหมายที่แท้จริงของผู้ครอบงำอันเป็นผลมาจากการที่ผู้ฟังขาดความรู้ที่ลึกซึ้งเกี่ยวกับเรื่องนั้น ๆ นั่นเอง ถึงแม้การครอบงำกับการโน้มน้าวใจจะต่างกันแต่เส้นแบ่งของทั้งสองสิ่งนี้ก็กลับคลุมเครือไม่ชัดเจน ผู้ฟัง/ผู้อ่านบางคนอาจถูกครอบงำโดยวาทกรรมที่ไม่สามารถครอบงำผู้อื่นได้ หรือแม้แต่ผู้ฟัง/ผู้อ่านคนเดียวก็อาจถูกครอบงำในระดับที่ต่างกันเมื่ออยู่ในสภาพการณ์หรือสภาวะจิตที่ต่างกันได้

สรุปได้ว่าวาทกรรม (discourse) เป็นรูปแบบการใช้ภาษาที่มีความสัมพันธ์กับอำนาจ (power) และการครอบงำ (manipulation) มีผลที่ทำให้ผู้ที่อยู่ใต้อำนาจของวาทกรรมเกิดความเชื่อและปฏิบัติตามแนวทางที่วาทกรรมกำหนด อิทธิพลของวาทกรรมที่มีต่อผู้ที่อยู่ใต้อำนาจนั้นจะสัมฤทธิ์ผลเพียงใดก็ขึ้นอยู่กับความแยบยลของกระบวนการผลิตตัวบทวาทกรรมและการสื่อสารวาทกรรมไปสู่ผู้คน ซึ่งหากเกิดผลสัมฤทธิ์อย่างสูงก็จะส่งผลให้ผู้ตกอยู่ใต้อำนาจของวาทกรรมนั้นมองสิ่งที่วาทกรรมสร้างขึ้นว่าเป็น “ความจริง” จนเกิดการยอมรับว่า “ความจริง” ที่ถูกสร้างขึ้นเป็นสิ่งที่ปกติและเป็นธรรมชาติจนมีพฤติกรรมตอบสนองตามแนวทางที่วาทกรรมนั้นต้องการให้กระทำ วาทกรรมจึงมีผลในการควบคุมความคิดและการกระทำของผู้คนทำให้ผู้มีอำนาจ ผู้ที่ต้องการใช้อำนาจ หรือผู้ที่ต้องการรักษาอำนาจนิยมควบคุมวาทกรรมเป็นอันดับแรกเพราะวาทกรรมเป็นกลวิธีการใช้ภาษาเพื่อครอบงำทางความคิด (illegitimate manipulation) ซึ่งแตกต่างจากการชักจูงใจ (legitimate persuasion) เนื่องจากการชักจูงใจผู้ถูกชักจูงมีอิสระในการตัดสินใจว่าจะเชื่อหรือทำตามเหตุผลที่นำมาชักจูงใจหรือไม่ ในขณะที่การครอบงำทางความคิดผู้ถูกครอบงำจะไม่ทราบเจตนาที่แท้จริงของผู้ครอบงำและ

มองไม่เห็นว่าการเชื่อและทำเช่นนั้นจะทำให้ตนเสียประโยชน์อย่างไรบ้าง ผู้ถูกครอบงำทางความคิด จึงเสมือนตกเป็น “เหยื่อ” ของผู้ครอบงำผ่านกลวิธีทางภาษาหรือวาทกรรมบางอย่างที่ผู้ครอบงำสร้างขึ้น

ในสังคมไทยปัจจุบันมีวาทกรรมหลากหลายประเภทที่ครอบงำ (manipulate) ความคิดของผู้คนในสังคมโดยที่ผู้คนเหล่านั้นไม่รู้สึกรู้ว่ากำลังถูกครอบงำด้วยอำนาจบางประการ แต่อย่างไรก็ตาม เอกสารทางวิชาการอย่างหนังสือเรียนก็จัดเป็นรูปแบบหนึ่งของสารทางอุดมการณ์ที่มุ่งถ่ายทอด ค่านิยมและความเชื่อต่าง ๆ ของผู้ที่มีอำนาจเหนือกว่าไปสู่ผู้ที่มีอำนาจน้อยกว่าในสังคม (Apple, & Christian-Smith, 1991) คือมีความเกี่ยวข้องกับอำนาจในมิติของสถาบันที่มีอำนาจหลักอย่าง สถาบันการศึกษาและตำแหน่งของครูผู้สอนซึ่งมีสถานภาพทางสังคมเหนือกว่าผู้รับสารอย่างนักเรียน สอดคล้องกับที่ไชยรัตน์ เจริญสินโอฬาร (2551) ได้กล่าวไว้ว่าการสอนภาษาอังกฤษผ่านตำราเรียน ต่าง ๆ เป็นการตอกย้ำความเชื่อ คุณค่า วิธีคิด อุดมการณ์ รวมถึงการจัดระเบียบชีวิตของผู้เรียนและการจัดระเบียบโลกไปพร้อม ๆ กัน เนื่องจากการสอนภาษาอังกฤษจะควบคู่ไปกับการสอนวัฒนธรรม เฉพาะและคุณค่าความเชื่อเฉพาะชุดหนึ่งที่มาพร้อมกับภาษาอังกฤษ แต่แฝงฝังไว้ในรูปของ “ความรู้ ภาษาอังกฤษ” ที่ดูเป็นธรรมชาติ เป็นกลาง และเป็นประโยชน์กับผู้เรียน หากแต่อาจแฝงไว้ด้วย จินตนาการแบบเจ้าอาณานิคมซึ่งอาจนำไปสู่การจัดระเบียบความจริงให้กับผู้เรียนภาษาอังกฤษด้วย แนวคิดเกี่ยวกับอำนาจและการครอบงำดังกล่าวข้างต้นนี้ ผู้วิจัยจะนำมาใช้ในการศึกษาและอธิบายวิถี ปฏิบัติทางสังคมและวัฒนธรรม (sociocultural practice) เพื่อแสดงให้เห็นว่าอุดมการณ์ต่าง ๆ ที่หนังสือเรียนรายวิชาภาษาอังกฤษสื่อไปยังผู้อ่านสามารถสร้างอำนาจหรือเอื้อประโยชน์แก่คนบาง กลุ่มในสังคมได้อย่างไร

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ผู้วิจัยได้ศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับวาทกรรมหนังสือเรียนและวาทกรรมสำหรับเด็กอื่น ๆ ทั้งในและต่างประเทศเพื่อความครอบคลุมของเนื้อหาที่จะสามารถแสดงให้เห็นภาพรวมของการศึกษา อุดมการณ์และกลวิธีทางภาษาที่ใช้ในการสื่ออุดมการณ์ซึ่งแฝงไว้ในตัวบทวาทกรรมหนังสือเรียนวิชา ต่าง ๆ นอกจากนี้ผู้วิจัยได้ศึกษางานวิจัยเกี่ยวกับหนังสือเรียนทั้งที่ศึกษาตามแนววาทกรรมวิเคราะห์ เชิงวิพากษ์ (Critical Discourse Analysis) และแนวการศึกษาอื่น โดยผู้วิจัยได้แบ่งประเภทของ งานวิจัยเกี่ยวกับหนังสือเรียนออกเป็น 2 หัวข้อ ดังนี้

1. งานวิจัยเกี่ยวกับวาทกรรมสำหรับเด็กตามแนวคิดวาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์และ แนวการศึกษาอื่นในประเทศไทย

วิสันต์ สุขวิสิทธิ์ (2554) ได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างภาษากับอุดมการณ์ในหนังสือ เรียนรายวิชาภาษาไทยตามหลักสูตรประถมศึกษา พ.ศ. 2503 - 2544 ตามแนววาทกรรมวิเคราะห์

เชิงวิพากษ์ (Critical Discourse Analysis) โดยใช้กรอบมิติทั้งสามของวาทกรรมของแฟร์คลัฟ (Fairclough, 1995) ข้อมูลที่ศึกษามาจากหนังสือเรียนรายวิชาภาษาไทยรวมทั้งสิ้น 53 เล่มจาก 4 หลักสูตร ได้แก่ หลักสูตรประโยคประถมศึกษา พ.ศ. 2503 หลักสูตรประถมศึกษา พ.ศ. 2521 หลักสูตรประถมศึกษา พ.ศ. 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) และหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2544 โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาอุดมการณ์ที่สื่อผ่านกลวิธีทางภาษาในหนังสือเรียนวิชาภาษาไทยระดับประถมศึกษาทั้ง 4 หลักสูตรตามแนววาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ และเพื่อศึกษาเปรียบเทียบอุดมการณ์ที่สื่อผ่านหนังสือเรียนรายวิชาภาษาไทยระดับประถมศึกษาของแต่ละหลักสูตรดังกล่าว ผลการวิจัยพบว่ากลวิธีทางภาษาที่ใช้สื่ออุดมการณ์ต่าง ๆ นั้นมีทั้งสิ้น 15 กลวิธีใหญ่ ได้แก่ การเลือกใช้คำศัพท์ การใช้คำแสดงทัศนภาวะ การอ้างถึง การใช้ประโยคแสดงเหตุผล การแสดงความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลด้วยโครงสร้างประโยค การซ้ำกระบวนประโยค การใช้กลวิธีทางวาทศิลป์ การใช้วจนกรรม การใช้ความเชื่อที่มีอยู่ก่อน การใช้เสียงที่หลากหลาย การกำหนดกรอบการตีความ การลำดับเหตุการณ์ในเรื่อง การบรรยายภาพไว้คู่กัน การสร้างให้กลายเป็นตัวละครในเรื่อง และการใช้ส่วนประกอบของตัวบทในหนังสือเรียน กลวิธีดังกล่าวแสดงให้เห็นว่าหนังสือเรียนมีการใช้กลวิธีทางภาษาที่หลากหลายทั้งในระดับการเลือกใช้คำศัพท์ การเรียบเรียงประโยค การสื่อความหมายทั้งในระดับบรรณศาสตร์และวัจนปฏิบัติศาสตร์ รวมถึงกลวิธีทางปริจเฉทด้วย

ด้านผลการศึกษาอุดมการณ์พบว่าอุดมการณ์ที่หนังสือเรียนสื่อไปยังผู้อ่านมีทั้งสิ้น 10 ชุดความคิด ได้แก่ อุดมการณ์เด็ก อุดมการณ์เกี่ยวกับความเป็นหญิงและความเป็นชาย อุดมการณ์เกี่ยวกับประเทศไทย อุดมการณ์เกี่ยวกับสถาบันพระมหากษัตริย์ อุดมการณ์เกี่ยวกับรัฐกับประชาชน อุดมการณ์เกี่ยวกับเมืองและชนบท อุดมการณ์เกี่ยวกับครูและศิษย์ อุดมการณ์เกี่ยวกับคนชายขอบในสังคมไทย อุดมการณ์ชาติพันธุ์ประเทศเพื่อนบ้าน และอุดมการณ์ประชาธิปไตย ซึ่งอุดมการณ์ส่วนใหญ่ถูกผลิตซ้ำอย่างต่อเนื่องในหนังสือเรียนทุกหลักสูตรในขณะที่อุดมการณ์บางชุดปรากฏเฉพาะบางหลักสูตรเท่านั้น

นอกจากนี้ผลการศึกษาวิถีปฏิบัติทางวาทกรรม (discourse practice) ตามกรอบการวิเคราะห์ชาติพันธุ์วรรณนาแห่งการสื่อสารของไฮม์ส์ (Hymes, 1974) แสดงให้เห็นว่าหนังสือเรียนเป็นวาทกรรมที่มีลักษณะสำคัญ 3 ประการที่เอื้อต่อการแทรกอุดมการณ์ไว้ในตัวบทและกระจายอุดมการณ์ไปยังผู้อ่าน ได้แก่ ประการที่หนึ่ง หนังสือเรียนเป็นวาทกรรมที่ผลิตขึ้นโดยการควบคุมดูแลของรัฐ มีผู้ทรงคุณวุฒิเป็นผู้เรียบเรียงและมีครูเป็นผู้ถ่ายทอด ผู้อ่านจึงพร้อมที่จะเชื่อและยอมรับอุดมการณ์ที่แทรกอยู่ในหนังสือเรียนโดยมิได้คิดต่อต้านหรือโต้แย้ง ประการที่สอง หนังสือเรียนเป็นวาทกรรมที่ได้รับการรับรองให้ใช้ในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานของรัฐซึ่งเด็กทุกคนต้องเข้ารับการศึกษาระดับนี้ตามที่รัฐกำหนด หนังสือเรียนจึงเป็นวาทกรรมที่สามารถเข้าถึงคนกลุ่มต่าง ๆ ของประเทศได้อย่างไม่จำกัด ส่งผลให้อุดมการณ์ต่าง ๆ สามารถกระจายไปสู่ผู้อ่านทั่วประเทศได้ในวง

กว้าง ประการที่สาม หนังสือเรียนเป็นวาทกรรมที่ผลิตขึ้นเพื่อตอบสนองหลักสูตรการศึกษาที่รัฐเป็นผู้กำหนด รัฐจึงสามารถถ่ายทอดแนวคิดหรือนโยบายบางประการไปสู่ประชาชนโดยใช้หนังสือเรียนเป็นสื่อได้

สำหรับการวิเคราะห์วิถีปฏิบัติทางสังคมและวัฒนธรรม (sociocultural practice) ตามแนวการศึกษาของแฟร์คล็อฟ (Fairclough, 1995) แสดงให้เห็นว่าอุดมการณ์ในหนังสือเรียนมีส่วนสัมพันธ์กับความคิดและความเชื่อที่ปรากฏอยู่ในสังคม คือ ความคิดเรื่องความอาวุโส ความคิดเรื่องระบบอุปถัมภ์ ความคิดทางพระพุทธศาสนา ความคิดเรื่องชายเป็นใหญ่รวมถึงแนวคิดหรือนโยบายที่รัฐให้ความสำคัญ ขณะเดียวกันการสื่ออุดมการณ์ของหนังสือเรียนนั้นก็มิอิทธิพลต่อสังคมใน 3 ด้าน ได้แก่ การนิยามความหมายของสมาชิกที่พึงประสงค์ของสังคม การนำเสนอภาพอุดมคติของบุคคลหรือสิ่งต่าง ๆ ในสังคม และการกำหนดแบบแผนความสัมพันธ์ของคนในสังคม แต่ในอีกแง่หนึ่ง ผลการสื่ออุดมการณ์ของหนังสือเรียนดังกล่าวก็เอื้อประโยชน์ต่อรัฐและผู้มีอำนาจในสังคมบางกลุ่มในการจัดการควบคุมหรือปกครองคนในสังคมด้วยเช่นกัน

นอกจากนี้ยังมีงานวิจัยที่ศึกษาอุดมการณ์ใต้อุดมการณ์หนึ่งหรือประเด็นใดประเด็นหนึ่งในวาทกรรมหนังสือเรียนในประเทศไทย เช่น การศึกษาวาทกรรมเพศสภาพในแบบเรียนวรรณคดีไทย การศึกษาความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างรัฐกับตัวบทที่ปรากฏในวาทกรรมหนังสือเรียน การนำเสนอเนื้อหาทางวัฒนธรรมในหนังสือเรียนภาษาอังกฤษ และการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างภาษา กับ อุดมการณ์ในเรื่องเล่าสำหรับเด็กในหนังสือวันเด็กแห่งชาติ เป็นต้น ผู้วิจัยได้สรุปงานวิจัยในประเด็นดังกล่าวไว้ดังนี้

ฐิติมา สุแก้ว (2550) ศึกษาเรื่องวาทกรรมเพศสภาพในแบบเรียนวรรณคดีไทยร่วมสมัยในระดับประถมศึกษา โดยวิเคราะห์วาทกรรมทั้งด้านวัจนภาษาและอวัจนภาษาในการบรรยายลักษณะตัวละครชายหญิงใน 12 บท จากชุดแบบเรียนวรรณคดีล้านนาซึ่งเป็นหนังสือประกอบการเรียนวรรณคดีระดับประถมศึกษา มีจุดมุ่งหมายในการวิจัย คือ เพื่อค้นหาอุดมการณ์เพศสภาพที่ปรากฏอยู่ในวรรณคดีล้านนา เพื่อศึกษาการสร้างอุดมการณ์เพศสภาพในชุดแบบเรียนวรรณคดีล้านนา และเพื่อให้เกิดการตระหนักถึงความสำคัญของอุดมการณ์เพศสภาพในหนังสือแบบเรียนวรรณคดีร่วมสมัยในระดับประถมศึกษา

ผลการศึกษาวัจนภาษาและอวัจนภาษาจากทั้ง 12 บทพบว่ามีความพยายามที่จะสร้างความเท่าเทียมกันทางเพศแต่เป็นความพยายามที่ไร้ผลเนื่องจากภาพเบ็ดเสร็จทางเพศสภาพที่ปรากฏอยู่ในตัวละครชายหญิง ซึ่งพบได้ใน 5 หัวข้อ คือ จำนวนตัวละคร ทำทางและบุคลิกภาพ กิจกรรม ความสนใจและการใช้พื้นที่ ความสัมพันธ์ทางสังคมและการปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น และวิธีการเรียนรู้ ความแตกต่างในการใช้ วัจนภาษาและอวัจนภาษาแสดงให้เห็นถึงอุดมการณ์เพศสภาพที่ปรากฏอยู่ก่อนแล้วในสังคม ซึ่งเป็นสาเหตุของความไม่เท่าเทียมทางเพศ

อุมาวัลย์ ซีซัง (2555) ได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างภาษากับอุดมการณ์ในเรื่องเล่าสำหรับเด็กในหนังสือวันเด็กแห่งชาติ พ.ศ. 2523-2553 เพื่อศึกษาการประกอบสร้างความคิดเกี่ยวกับ “เด็กดี” และ “เยาวชนที่พึงประสงค์ของชาติ” โดยศึกษาข้อมูลจากนิทานและเรื่องสั้นสำหรับเด็กที่ตีพิมพ์ในหนังสือวันเด็กแห่งชาติจำนวน 94 เรื่อง และศึกษาโดยใช้กรอบแนวคิดวาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ของแฟร์คลัฟ (Fairclough, 1989, 1992, 1995) ผลการวิจัยพบว่าเรื่องเล่าสำหรับเด็กเหล่านี้มีบทบาทในการถ่ายทอดอุดมการณ์บางประการไปสู่เด็กผ่านกลวิธีการสื่ออุดมการณ์ 3 กลวิธีหลัก ได้แก่ 1) กลวิธีทางภาษาในตัวบท พบทั้งสิ้น 6 กลวิธี ได้แก่ การใช้คำศัพท์ การใช้โครงสร้างประโยคแบบต่าง ๆ การกล่าวอ้าง การใช้คำถามวาทศิลป์ การใช้อุปลักษณ์ และการแนะนำความ 2) กลวิธีระดับตัวบท พบการใช้ข้อสรุปประกอบของเรื่องเล่าในการนำเสนออุดมการณ์ซึ่งมีผลทำให้การสื่ออุดมการณ์มีความแนบเนียนมากยิ่งขึ้น และ 3) กลวิธีระดับสหบท พบการแทรกตัวบทอื่นหรือกล่าวอ้างถึงตัวบทอื่นเกี่ยวกับความคิด ความเชื่อต่าง ๆ เพื่อสื่อความคิดเกี่ยวกับความเชื่อทางศาสนา พุทธและอิสลาม ความเชื่อในเรื่องเหนือธรรมชาติ รวมถึงสิ่งศักดิ์สิทธิ์และความเป็นไทย กลวิธีดังกล่าวสื่ออุดมการณ์ที่ปรากฏอย่างสม่ำเสมอและอุดมการณ์ที่ปรากฏบางช่วงเวลา โดยอุดมการณ์ที่ปรากฏอย่างสม่ำเสมอ ได้แก่ อุดมการณ์เกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างเด็ก-ผู้ใหญ่ อุดมการณ์เกี่ยวกับความเป็นเด็กดีและคนดี อุดมการณ์เกี่ยวกับบทบาทชาย-หญิงในสังคมไทย อุดมการณ์เกี่ยวกับความยึดมั่นในสถาบันหลักของชาติ และอุดมการณ์ที่ปรากฏบางช่วงเวลา ได้แก่ อุดมการณ์เกี่ยวกับความยากจน อุดมการณ์เกี่ยวกับการอนุรักษ์ธรรมชาติ รวมถึงชุดความคิดย่อยเรื่องสังคมเมืองกับชนบท ผลการวิจัยทำให้เห็นว่าเรื่องเล่าสำหรับเด็กในหนังสือวันเด็กแห่งชาติมีบทบาทเป็นสารทางอุดมการณ์ซึ่งรัฐอาจใช้ในการถ่ายทอดและปลูกฝังความคิดเชิงอุดมการณ์บางประการให้แก่เด็กในสังคมไทยเพื่อสร้าง “เด็กดี” และ “พลเมืองดี” ที่เอื้อต่อการดูแลและควบคุมโดยรัฐ

กัปคฤทัย ปุงคานนท์ (2552) ได้ศึกษาการปลูกฝังอุดมการณ์ประชาธิปไตยผ่านหนังสือเรียนสังคมศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย โดยมีจุดประสงค์เพื่อพิจารณากระบวนการปลูกฝังและกล่อมเกล่าอุดมการณ์ประชาธิปไตยที่ปรากฏในหนังสือเรียนดังกล่าว ซึ่งจากการศึกษาพบว่า เนื้อหาว่าด้วยการเมืองการปกครองและหน้าที่พลเมืองในหนังสือเรียนช่วงแรกให้ภาพลักษณ์และความหมายของการปกครองระบอบใหม่อย่างชัดเจน สอดคล้องกับความใฝ่ฝันสู่ความเป็นรัฐสมัยใหม่ตามระบอบประชาธิปไตยในทัศนะของคณะราษฎร ต่อมา (พ.ศ. 2500-2516) สารดังกล่าวกลับถูกปรับเปลี่ยนโดยเน้นเนื้อหาเกี่ยวกับ “ความมั่นคง” ของสถาบันชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ ตลอดจนการปลูกฝังจิตสำนึกร่วมแห่งความเป็นพลเมืองที่ต้องร่วมมือกับรัฐในการบริหารประเทศ จนกระทั่งปัจจุบันบทเรียนที่ว่าด้วยการปกครองระบอบประชาธิปไตยที่ปรากฏในหนังสือเรียนได้รับการตอกย้ำด้วยคำอธิบายในรายละเอียดมากขึ้นกว่าสมัยใด แต่เน้นเรื่องระบบระเบียบการปกครอง กลไกการถ่วงดุลอำนาจรัฐ วิวัฒนาการระบอบประชาธิปไตย สถาบันพระมหากษัตริย์ในฐานะที่เป็นสถาบันค้ำ

จนระบอบประชาธิปไตย และสิทธิเสรีภาพและหน้าที่ของพลเมืองที่จะต้องร่วมรับผิดชอบการปกครองให้สัมฤทธิ์ผลได้

ศรัญญา วาหารักษ์ และชลลดา เลหาวิริยานนท์ (2558) ได้ศึกษาอคติในการนำเสนอเนื้อหาทางวัฒนธรรมในหนังสือเรียนภาษาอังกฤษชุด My World 4-6 โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์เนื้อหาในหนังสือเรียนดังกล่าวซึ่งเป็นหนังสือเรียนภาษาอังกฤษที่กระทรวงศึกษาธิการมีความเห็นชอบให้ใช้เป็นสื่อในการเรียนการสอนระดับมัธยมปลายว่ามีการนำเสนอวัฒนธรรมในแง่ของความหลากหลายของกลุ่มวัฒนธรรม (Cultural sources) ในมิติทางวัฒนธรรม (Cultural dimensions) รวมทั้งประเด็นทางวัฒนธรรม (Cultural references) มากน้อยเพียงใดและอย่างไร อีกทั้งเพื่อตอบคำถามว่าหนังสือเรียนภาษาอังกฤษสามารถส่งเสริมผู้เรียนระดับมัธยมปลายให้มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับความหลากหลายทางวัฒนธรรมได้มากน้อยเพียงใดและอย่างไร ผลการศึกษาพบว่าหนังสือเรียนชุดนี้ยังคงไม่สามารถเสริมสร้างให้ผู้เรียนมีความรู้เกี่ยวกับวัฒนธรรมที่หลากหลายและลุ่มลึกมากพอที่จะสื่อสารกับบุคคลที่มาจากวัฒนธรรมต่าง ๆ ได้อย่างพอเพียง เพราะเน้นการนำเสนอเนื้อหาด้านบวกเกี่ยวกับวัฒนธรรมเป้าหมาย โดยเฉพาะวัฒนธรรมของคนอังกฤษและอเมริกัน เช่น การท่องเที่ยว และการบริโภคนิยม แต่เนื้อหาทางวัฒนธรรมด้านมุมมอง ความคิดเห็น หรือทัศนคติของบุคคลต่าง ๆ จากทุกกลุ่มวัฒนธรรมกลับพบในปริมาณที่น้อยพอ ๆ กับเนื้อหาทางวัฒนธรรมนานาชาติและวัฒนธรรมของผู้เรียน (วัฒนธรรมไทย) ซึ่งจัดว่าเป็นข้อมูลทางวัฒนธรรมที่สื่อให้ผู้เรียนเห็นถึงความหลากหลายของวัฒนธรรมและยอมรับในความต่างของบุคคลที่มาจากวัฒนธรรมอื่น

นอกจากนี้ ศรัญญา วาหารักษ์ (2558) ยังได้ศึกษาความหลากหลายในการนำเสนอเนื้อหาทางวัฒนธรรมเกี่ยวกับกลุ่มทางวัฒนธรรม มิติทางวัฒนธรรม และประเด็นทางวัฒนธรรมในหนังสือเรียนชุด My World 4-6 ผลการศึกษาพบว่าทั้งตัวบทและภาพประกอบของหนังสือเรียนชุดดังกล่าวมุ่งเน้นการนำเสนอเนื้อหาทางวัฒนธรรมของกลุ่มประเทศที่ใช้ภาษาอังกฤษเป็นภาษาแม่ โดยเฉพาะประเทศอังกฤษและอเมริกาซึ่งจัดเป็นกลุ่มวัฒนธรรมเป้าหมาย ประเด็นที่ได้รับการกล่าวถึงอย่างสม่ำเสมอมีอยู่ 3 มิติ คือ มิติด้านวิถีการดำเนินชีวิต มิติด้านผลผลิตและมิติด้านบุคคล ซึ่งในแต่ละมิติเหล่านี้ประเด็นทางวัฒนธรรมที่ผู้แต่งเลือกนำเสนอคือประเด็นเกี่ยวกับการติดต่อสื่อสาร เทคโนโลยี และวิถีชีวิตในเมืองใหญ่ ส่วนประเด็นที่เกี่ยวข้องกับสุขภาพ ภัยพิบัติทางธรรมชาติ และอาชญากรรมนั้นเป็นประเด็นที่ปรากฏค่อนข้างน้อย จากการศึกษาพบว่าเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับกลุ่มวัฒนธรรมเป้าหมายมีปริมาณลดลงในหนังสือระดับที่สูงขึ้น (ร้อยละ 71.6 ใน My World 4, ร้อยละ 64.2 ใน My World 5 และร้อยละ 56.7 ใน My World 6) ในขณะที่เนื้อหาเกี่ยวกับวัฒนธรรมนานาชาติ เช่น วัฒนธรรมเยอรมัน อินเดีย จีน บราซิล เวียดนาม ญี่ปุ่น และสิงคโปร์มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นในหนังสือเรียนระดับที่สูงขึ้น (ร้อยละ 24.3 ใน My World 4, ร้อยละ 30.9 ใน My World 5 และ

ร้อยละ 37.8 ใน My World 6) ส่วนเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมไทยมีปริมาณน้อยมาก (ร้อยละ 4.1 ใน My World 4, ร้อยละ 4.9 ใน My World 5 และร้อยละ 5.6 ใน My World 6) เมื่อเทียบกับเนื้อหาจากอีก 2 กลุ่มวัฒนธรรม

นฤมล นิมนวล (2559) ศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการกำหนดเนื้อหาของแบบเรียนในการศึกษาในระบบของไทย และศึกษาความพยายามของรัฐในการกล่อมเกลາทางการเมืองเกี่ยวกับความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างรัฐและพลเมืองผ่านเนื้อหาในแบบเรียนแต่ละยุคสมัย เพื่อแสดงให้เห็นถึงความสำคัญของแบบเรียนในฐานะเป็นกลไกหนึ่งในกระบวนการกล่อมเกลາทางการเมืองของรัฐ โดยศึกษาเนื้อหาของหนังสือเรียนรายวิชาบังคับในวิชาภาษาไทยและสังคมศึกษา ระดับมัธยมศึกษา ระหว่างปี พ.ศ. 2503 - 2551 และนำมาวิเคราะห์ด้วยแนวคิดการเป็นเจ้าทางความคิดของกรอมซี

ผลการศึกษาพบว่านักวิชาการศึกษาในระบบราชการเป็นผู้มีอิทธิพลต่อการกำหนดเนื้อหาของหลักสูตรและแบบเรียนของไทยในแต่ละยุคสมัย และรัฐมีความพยายามในการกล่อมเกลาทางการเมืองผ่านเนื้อหาในแบบเรียน โดยเนื้อหาดังกล่าวมีลักษณะอธิบายความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างรัฐและพลเมืองในรูปแบบที่สอดคล้องกับระบอบการเมืองการปกครองในแต่ละยุคสมัย ขณะเดียวกันยังมีลักษณะตอบสนองแนวคิดของกลุ่มผู้ที่เกี่ยวข้องกับแวดวงการศึกษาในการนำเสนอแนวคิดในลักษณะอนุรักษนิยมอันเป็นผลจากการประนีประนอมกันในการครองอำนาจนำระหว่างกลุ่มที่ต้องการเรียกร้องให้เกิดการเปลี่ยนแปลง (ฝ่ายก้าวหน้า) และกลุ่มที่ต้องการคงไว้ซึ่งอำนาจและอุดมการณ์ในระบอบเดิม (ฝ่ายอนุรักษนิยม) ภายในกระทรวงศึกษาธิการ

งานวิจัยดังกล่าวข้างต้นนี้ทำให้เห็นว่าหนังสือเรียนหรือตำราเรียนอันเป็นสื่อการเรียนรู้หลักในการเรียนการสอนของประเทศไทย นอกจากจะนำเสนอเนื้อหาสาระเกี่ยวกับรายวิชาตามหลักหลักสูตรการศึกษาที่กำหนดแล้ว ยังเป็นเครื่องมือสำคัญในการผลิตซ้ำอุดมการณ์บางประการของรัฐ และผู้มีอำนาจในสังคมไปสู่ผู้อ่านที่เป็นเด็กผ่านกลวิธีทางภาษาต่าง ๆ อันจะทำให้อุดมการณ์สามารถแทรกซึมไปสู่ผู้อ่านได้อย่างแยบยล โดยมีเป้าหมายเป็นการเตรียมเด็กเหล่านั้นให้เป็นสมาชิกที่ดีของสังคมตามที่รัฐเห็นสมควร ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาอุดมการณ์ที่แฝงอยู่ในหนังสือเรียนผ่านกลวิธีทางภาษาต่าง ๆ ตามแนวคิดวาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ (Critical Discourse Analysis) อันเป็นแนวทางการศึกษาที่นำวิธีการทางภาษาศาสตร์มาใช้วิเคราะห์ความคิด ความเชื่อ และทัศนคติที่แฝงอยู่ในตัวบท และอาจนำไปสู่การปลดปล่อยผู้ที่ถูกครอบงำและทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้น

2. งานวิจัยเกี่ยวกับวาทกรรมสำหรับเด็กตามแนวคิดวาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์และแนวการศึกษาอื่นในต่างประเทศ

หลิว (Liu, 2005) ได้ทำการศึกษาการประกอบสร้างค่านิยมความเชื่อทางวัฒนธรรมในหนังสือเรียนวิชาภาษาจีนจากบทอ่านจำนวน 308 เรื่องซึ่งเป็นหนังสือเรียนวิชาภาษาจีนระดับประถมศึกษา โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษากลวิธีในการนำเสนอแนวคิดเกี่ยวกับค่านิยมและความเชื่อ

ทางวัฒนธรรมที่ถูกสร้างขึ้นโดยรัฐบาลหรือผู้นำทางวัฒนธรรมว่าถูกแทรกซึมไปสู่ผู้อ่านได้อย่างไร โดยงานวิจัยนี้ใช้การวิเคราะห์ไวยากรณ์เรื่องเล่า (story grammar analysis) เป็นกรอบในการศึกษาตัวบท โดยวิเคราะห์องค์ประกอบสำคัญภายในเรื่องเล่าที่ประกอบขึ้นเป็นลำดับของเหตุการณ์ต่าง ๆ ภายในเรื่อง ทั้งการวิเคราะห์ฉาก (setting) ซึ่งเป็นการวิเคราะห์รายละเอียดเกี่ยวกับตัวละคร สถานที่ เวลา และเรื่อง (topic) และการวิเคราะห์ตอนของเรื่อง (episode) ซึ่งเป็นการวิเคราะห์พัฒนาการและการเชื่อมโยงของแก่นเรื่อง การวิเคราะห์ดังกล่าวทำให้เห็นการลำดับเหตุการณ์ การตอบสนองอารมณ์หรือความรู้สึกของตัวละครที่มีต่อเหตุการณ์ ความพยายามที่นำไปสู่เป้าหมายของตัวละคร ผลที่เกิดจากความพยายามของตัวละคร ปฏิกริยาตอบสนองต่อผลที่เกิดเหล่านั้น รวมทั้งข้อสรุปหรือผลลัพธ์ของเหตุการณ์อีกด้วย ทลิวเชื่อว่าองค์ประกอบในเรื่องเล่าเหล่านี้เป็นกลวิธีในการประกอบสร้างค่านิยมและความเชื่อทางวัฒนธรรมไปสู่ผู้อ่านที่เป็นเด็ก ผลการศึกษาวิจัยพบว่ามีหนังสือที่มีการประกอบสร้างค่านิยมและความเชื่อทางวัฒนธรรมให้แก่ผู้อ่านที่เป็นเด็กจำนวน 89 เรื่องจากทั้งหมด 308 เรื่อง ซึ่งค่านิยมและความเชื่อดังกล่าวมีทั้งหมด 5 ประการดังนี้

ประการแรก คือ ค่านิยมความอดทนและขยันหมั่นเพียรพบจำนวน 25 เรื่อง บทอ่านในหนังสือเรียนนี้มีการใช้โครงเรื่องที่แสดงถึงความพยายามของตัวละครหลัก เช่น เรื่อง A little money ที่มีโครงเรื่องเริ่มต้นจากเหตุการณ์นำเรื่อง การตอบสนองต่อเหตุการณ์นั้น ความพยายามของตัวละครเอกและผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นจากความพยายามนั้น บทอ่านเรื่องดังกล่าวได้ใช้โครงสร้างเรื่องเช่นนี้ซ้ำกันถึง 4 ครั้ง แต่มีการเปลี่ยนแปลงคำกริยาที่แสดงถึงความพยายามและคำศัพท์ที่แสดงถึงผลลัพธ์ของความพยายามในแต่ละครั้งให้ต่างกัน การวางโครงสร้างเรื่องในลักษณะเช่นนี้ทลิวเห็นว่าเป็นการประกอบสร้างความคิดเกี่ยวกับความมุมานะและขยันหมั่นเพียรไปสู่ผู้อ่านเพื่อให้ผู้อ่านรู้สึกว่าการต้องการสิ่งใดสิ่งหนึ่งก็ต้องทำสิ่งนั้นด้วยความมุ่งมั่นไม่ใช่เพียงแค่สนใจชั่วคราวตามวิสัยหรือธรรมชาติของเด็ก ซึ่งเป็นการขัดเกลาสภาวะเดิมนับถืออันดีที่มีมาแต่กำเนิดของเด็กไปสู่การมีลักษณะตามที่สังคมต้องการ

ประการที่สอง คือ ค่านิยมความเคารพต่อผู้มีอำนาจในสังคมพบจำนวน 12 เรื่อง ซึ่งผู้มีอำนาจในสังคมที่หนังสือเรียนกล่าวถึงนั้นคือผู้นำรัฐบาลและผู้อาวุโส โดยบทอ่านเหล่านี้จะมีแก่นเรื่องหรือทิศทางของการดำเนินเรื่องที่เน้นถึงอำนาจของผู้นำรัฐบาลหรือผู้อาวุโส เช่น เรื่อง Never Forget the Well-Digger ที่มีตัวละครเอกของเรื่องคือประธานเหมา (Chairman Mao) บุคคลิกภาพของประธานเหมาที่ถูกเสนอในเรื่องนี้เป็นผู้ที่สุขุม รอบคอบ โอบอ้อมอารีและเป็นผู้แก้ไขปัญหาให้แก่ชาวบ้าน ส่วนชาวบ้านก็ถูกสร้างให้มีความสัมพันธ์อันดีกับประธานเหมา การสร้างตัวละครเอกของเรื่องในลักษณะดังกล่าวแสดงให้เห็นถึงอุดมการณ์ที่ต้องการสร้างภาพลักษณ์ของผู้นำรัฐบาลด้วยเช่นกัน นอกจากนี้ยังแสดงให้เห็นว่าผู้นำนั้นมีความชาญฉลาดเหนือกว่าประชาชนทั่วไป ซึ่งเป็น

คุณสมบัติที่นำไปสู่อำนาจอันชอบธรรมที่ผู้นำควรได้รับและยังเป็นเหตุผลที่ทำให้ประชาชนจำเป็นต้องมีความเคารพต่อผู้นำและผู้อาวุโสเหล่านี้อีกด้วย

ประการที่สาม คือ ค่านิยมความอ่อนน้อมและการเปิดใจยอมรับผู้อื่นพบจำนวน 18 เรื่อง แก่นเรื่องและทิศทาง การดำเนินเรื่องของบทอ่านเหล่านี้มีการดำเนินความหยิ่งโสและในขณะเดียวกันก็ยกย่องความอดกลั้น หลิวเห็นว่าการเปิดใจยอมรับผู้อื่นที่ถูกประกอบสร้างขึ้นนี้ต่างจากการเปิดใจยอมรับผู้อื่นที่ส่งเสริมในระบบการศึกษาทางตะวันตก กล่าวคือ การเปิดใจยอมรับผู้อื่นในตะวันตกนั้นคือการเปิดรับความแตกต่างทางวัฒนธรรมแต่การเปิดใจยอมรับผู้อื่นในหนังสือเรียนนี้คือการพร้อมที่จะให้อภัยต่อการกระทำที่ไม่ถูกต้องที่มีต่อตนเพื่อรักษาความกลมเกลียวเอาไว้ ซึ่งเป็นค่านิยมและความเชื่อที่สำคัญประการหนึ่งในลัทธิขงจื๊อ ดังเช่นบทอ่านเรื่อง A Ceramic Jar and an Iron Jar ที่ให้ตัวละครที่เป็นเหยือกเหล็กเป็นผู้เริ่มเหตุการณ์ในขณะที่ตัวละครเหยือกเคลือบดินเผาเป็นเหยื่อผู้รับผลการกระทำของตัวละครเหยือกเหล็กและให้อภัยการกระทำเหล่านั้นมาโดยตลอด นอกจากนี้ถ้อยคำที่กล่าวถึงตัวละครเหยือกเหล็กมีความหมายในแง่ลบซึ่งต่างจากถ้อยคำที่กล่าวถึงตัวละครเหยือกเคลือบดินเผาที่มีความหมายในแง่บวก เมื่อมาถึงตอนท้ายเรื่องตัวละครเหยือกเหล็กถูกมนุษย์คิดจะทำลายทิ้ง แต่ตัวละครเหยือกเคลือบดินเผากลับได้รับคำชื่นชมยกย่องจากมนุษย์และได้ช่วยเหลือตัวละครเหยือกเหล็กไม่ให้ถูกทำลาย หลิวเห็นว่าโครงเรื่องดังกล่าวนี้เป็นการแสดงว่าหากต้องการอยู่รอดในสังคมก็จำเป็นต้องมีความอ่อนน้อมและการเปิดใจยอมรับผู้อื่นและพร้อมให้อภัยแก่ผู้อื่นเสมอ

ประการที่สี่ คือ ค่านิยมการมีจิตสำนึกเพื่อส่วนรวมพบจำนวน 23 เรื่องซึ่งไม่ได้ปรากฏเพียงการช่วยเหลือผู้อื่นในลักษณะของการทำงานร่วมกันเป็นกลุ่มแต่เป็นการยอมเสียสละตนเองเพื่อผู้อื่นดังเช่นบทอ่านเรื่อง She Is My Friend ตัวละครเอกของเรื่องนี้ยินดีบริจาคเลือดให้ผู้อื่นซึ่งเป็นบุคคลที่ตนไม่ได้รู้จักถึงแม้ตนเองจะต้องเสียชีวิตก็ตาม ค่านิยมประการนี้เป็นค่านิยมสำคัญที่รัฐบาลจีนเน้นย้ำและพยายามปลูกฝังแก่ประชาชน

และค่านิยมประการสุดท้ายคือ ความซื่อสัตย์พบจำนวน 11 เรื่อง หลิวพบว่าในหนังสือเรียนมีโครงเรื่องที่นำเสนอค่านิยมดังกล่าว เช่น เรื่อง A Story of the Axe โครงเรื่องของเรื่องนี้มีลักษณะเป็นโครงเรื่องซ้ำ โดยเริ่มจากเหตุการณ์นำเรื่อง การตอบสนองต่อเหตุการณ์นั้น ความพยายามของตัวละครเอกและผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นจากความพยายาม การซ้ำโครงเรื่องเช่นนี้เป็นการนำเสนอค่านิยมเกี่ยวกับความซื่อสัตย์ ไม่ปรารถนาในสิ่งที่ไม่ใช่ของตน อีกทั้งตอนท้ายเรื่องผู้เฒ่าที่มอบขวานให้นั้นยืนยันต่อการกระทำของเด็กชายผู้ซึ่งไม่ยอมรับสิ่งของที่ไม่ใช่ของตนเป็นการยืนยันว่าการกระทำดังกล่าวเป็นสิ่งที่ถูกต้อง

งานวิจัยดังกล่าวแสดงให้เห็นว่าค่านิยมและความเชื่อที่คัดเลือกมานำเสนอต่อผู้อ่านที่เป็นเด็กในหนังสือเรียนรายวิชาภาษาจีนเหล่านี้ล้วนเป็นค่านิยมและความเชื่อที่ผู้นำรัฐบาลและผู้นำทางวัฒนธรรมของประเทศต้องการปลูกฝังแก่เยาวชน อันเป็นผลมาจากแรงผลักดันของอุดมการณ์ทางการเมือง จึงไม่พบการนำเสนอค่านิยมตะวันตกหรือค่านิยมสากลที่อาจไม่สอดคล้องกับค่านิยมหลักที่รัฐบาลต้องการปลูกฝังให้กับเยาวชนเลย งานวิจัยนี้จึงแสดงให้เห็นว่าวาทกรรมชุดดังกล่าวถูกสร้างขึ้นเพื่อสร้างความชอบธรรมในการควบคุมทางสังคมมากกว่าที่จะสร้างให้สอดคล้องกับความสนใจของผู้อ่านที่เป็นเยาวชน

เดอ รอส เฮอร์อส (De Los Heros, 2009) ศึกษาอุดมการณ์ทางภาษา (Language Ideology) ในหนังสือเรียนภาษาและการสื่อสารชื่อ “Talento: Language and communication” ซึ่งหนังสือเรียนเล่มนี้ถูกผลิตขึ้นโดยรัฐบาลของประเทศเปรู เพื่อใช้เป็นสื่อในการเรียนการสอนสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายชั้นปีที่ 1 ตามกฎหมายทางการศึกษาของประเทศที่สร้างขึ้นเพื่อให้ผู้เรียนได้เข้าใจและเคารพภาษาที่แตกต่างหลากหลายในสังคมเปรู อย่างไรก็ตาม เฮอร์อส มีความเห็นว่าหนังสือเรียนดังกล่าวนี้ได้แฝงอุดมการณ์เกี่ยวกับความเหลื่อมล้ำทางภาษาจึงได้ทำการศึกษาดัชนีในหนังสือเรียนเล่มนี้ตามแนววาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์โดยใช้ทฤษฎีไวยากรณ์หน้าที่เชิงระบบ (Systemic Functional Grammar) เป็นกรอบในการศึกษาวิเคราะห์

ผลการวิจัยพบว่า หนังสือเรียนฉบับดังกล่าวได้แฝงความคิดเกี่ยวกับยกย่องภาษาสเปนซึ่งเป็นภาษาราชการของประเทศเปรูให้เป็นภาษามาตรฐานของประเทศ และในขณะเดียวกันก็แฝงความคิดในลักษณะของการให้ตัวอย่างการใช้ภาษาที่แสดงให้เห็นว่าภาษาย่อยอื่น ๆ ในสังคมเปรูเป็นภาษาที่ไม่ถูกต้องและไร้ศักดิ์ศรีเนื่องจากเป็นภาษาที่คนส่วนใหญ่ไม่นิยมใช้ กลวิธีทางภาษาที่สื่อความคิดดังกล่าวมีหลายกลวิธี เช่น การใช้ประโยคกรรมวาจก (passive voice) การใช้รูปประโยคที่ไม่ได้กล่าวถึงบุคคล (impersonal form) และการแปลงให้เป็นหน่วยนาม (nominalization) เพื่อกล่าวถึงเหตุการณ์โดยไม่ได้อธิบายว่าเหตุการณ์นั้นเกิดขึ้นได้อย่างไร รวมถึงการเลือกใช้คำศัพท์และคำแสดงทัศน สภาวะที่สะท้อนทัศนคติของผู้เขียน และการใช้สหบทประเภทต่าง ๆ เช่น การอ้างถึงการใช้อุปุจน์หรือวลีสำคัญ (key phrases) โดยสอดแทรกอยู่ในตัวบทอย่างแยบยล

ด้านอุดมการณ์เกี่ยวกับความหลากหลายของภาษาที่ใช้ในประเทศเปรู หนังสือเรียนฉบับนี้ให้ตัวอย่างของรูปแปร (linguistic variation) ที่ปรากฏในภาษาพูดของภาษาสเปนซึ่งเป็นภาษาราชการของประเทศเปรูเพียง 6 ตัวอย่างจากหนังสือที่มีจำนวนหน้า 247 หน้า ซึ่งเฮอร์อส เห็นว่าน้อยมากไม่เพียงพอต่อการทำความเข้าใจหรืออภิปรายความคิดหรือทัศนคติของกลุ่มผู้ใช้ภาษาย่อย ๆ เหล่านั้นได้ นอกจากนี้ยังไม่มีกรกล่าวถึงการแปรและความหลากหลายทางภาษาในสังคมเปรูตามแนวคิดภาษาศาสตร์เชิงสังคมเลย เมื่อกกล่าวถึงภาษาสเปนก็มักใช้คำศัพท์ที่แสดงถึงความเหนือกว่าหรือดีกว่า เช่น golden หรือ magic กลวิธีทางภาษาดังกล่าวแสดงให้เห็นว่าหนังสือ

เรียนฉบับนี้ไม่ได้ให้ความจริงเกี่ยวกับความแตกต่างและหลากหลายของภาษาและการใช้ภาษาในสังคมเปรู แต่กลับให้คุณค่าแก่ภาษาสเปนและเหยียดภาษาย่อย ๆ ไปในขณะเดียวกัน นอกจากนี้อุดมการณ์อีกประการหนึ่งที่พบในหนังสือเรียนเล่มนี้ คือ อุดมการณ์เกี่ยวกับการแปรของภาษามาตรฐาน โดยมีหัวข้อหนึ่งชื่อว่า Barbarisms ซึ่งมีการใช้คำที่ระบุอย่างชัดเจนว่าเป็นรูปภาษาที่เป็นรูปแปร ไม่ได้รับการยอมรับ ไร้คุณค่า และไร้ศักดิ์ศรีในสังคม เมื่อก้าวถึงภาษาที่ปะปนกันระหว่างภาษาสเปนกับภาษาอังกฤษหรือที่เรียกว่า Spanglish ก็มักจะใช้คำที่แฝงการประเมินค่าทางลบไว้ด้วยเสมอ

ผลงานวิจัยนี้แสดงให้เห็นว่า ถึงแม้หนังสือเรียนจะถูกผลิตขึ้นจากแนวคิดที่ต้องการสร้างความเท่าเทียมกันระหว่างภาษาต่าง ๆ ในสังคมเปรู แต่หนังสือเรียนเล่มนี้ก็ยังคงแฝงอุดมการณ์โดยการยกย่องภาษาสเปนให้เป็นภาษาที่เหนือกว่าภาษาย่อยอื่น ๆ ในสังคม ความคิดดังกล่าวนี้จึงถือเป็นหลักสูตรแฝงเร้น (hidden curriculum) ที่แฝงมากับหนังสือเรียน

ยามาดา (Yamada, 2010) ศึกษาความหมายโดยนัยของภาษาอังกฤษในฐานะภาษาพหุวัฒนธรรม (English as a multicultural language) จากหนังสือเรียนวิชาภาษาอังกฤษระดับมัธยมศึกษาตอนต้น (Grade 7-9) ที่นิยมใช้ในประเทศญี่ปุ่นจาก 6 สำนักพิมพ์ รวมทั้งสิ้นจำนวน 27 เล่ม โดยใช้กรอบการศึกษาวิเคราะห์จากศาสตร์ทางด้านพหุภาษาอังกฤษหรือ World Englishes ของคชรูและเนลสัน (Kachru and Nelson, 1996) มีจุดประสงค์เพื่อศึกษาการนำเสนอความแตกต่างหลากหลายทางสังคมและวัฒนธรรมภายในประเทศญี่ปุ่นและประเทศอื่น ๆ ที่แฝงไว้ในหนังสือเรียนวิชาภาษาอังกฤษและศึกษามุมมองรูปแบบเหมารวม (stereotype) ของคนญี่ปุ่นที่ถูกนำเสนอไว้ในหนังสือเรียนดังกล่าว รวมถึงโน้ตค้นเกี่ยวกับเชื้อชาติ สถานภาพ และความสัมพันธ์ระหว่างประเทศญี่ปุ่นกับโลก

ผลการวิจัยพบว่าตัวบทในหนังสือเรียนภาษาอังกฤษเหล่านี้ได้นำเสนอสภาพสังคมและวัฒนธรรมของหลากหลายประเทศ โดยเฉพาะกลุ่มประเทศที่ใช้ภาษาอังกฤษเป็นภาษาแม่ (Inner Circle countries) ซึ่งประกอบด้วยประเทศอังกฤษ สหรัฐอเมริกา แคนาดา ออสเตรเลีย และนิวซีแลนด์ และกลุ่มประเทศที่ใช้ภาษาอังกฤษเป็นภาษาต่างประเทศ (Expanding Circle countries) ที่พบในงานวิจัยได้แก่ ประเทศญี่ปุ่น ไทย จีน เกาหลี ตุรกี เนปาลและบังกลาเทศ ส่วนกลุ่มประเทศที่ใช้ภาษาอังกฤษเป็นภาษาที่สอง (Outer Circle countries) ถูกกล่าวถึงน้อยมากเมื่อเทียบกับอีกสองกลุ่ม อย่างไรก็ตามผลการศึกษาวิเคราะห์ตัวบทพบว่ามีกรนำเสนอุมมองความแตกต่างหลากหลายทางสังคมและวัฒนธรรมญี่ปุ่นจากตัวละครที่เป็นคนญี่ปุ่นและคนเชื้อชาติอื่น ๆ ที่อาศัยอยู่ในกลุ่มประเทศที่ใช้ภาษาอังกฤษเป็นภาษาแม่เป็นส่วนใหญ่ หนังสือเรียนภาษาอังกฤษเหล่านี้จึงเป็นการตอกย้ำและแสดงให้เห็นถึงอำนาจของภาษาในการกำหนดสถานภาพทางเศรษฐกิจและอำนาจของประเทศญี่ปุ่นที่มีต่อสังคมโลก อีกทั้งยังแสดงถึงการขาดความใส่ใจในการศึกษาและขาดการทำความเข้าใจ

ใจความแตกต่างหลากหลายภายในสังคมวัฒนธรรมญี่ปุ่นเอง งานวิจัยนี้ยังได้เสนอแนะว่าการนำเสนอ มุมมองความหลากหลายทางวัฒนธรรมไม่ควรจำกัดอยู่เพียงแค่ความหลากหลายของภาษาอังกฤษใน บริบททวีปเอเชียเท่านั้น แต่ควรกล่าวถึงภาษาอังกฤษในบริบทของทวีปอื่น ๆ อย่างเท่าเทียมกัน และ ควรลงรายละเอียดเพื่อช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจความแตกต่างของการใช้ภาษาอังกฤษในบริบทสถานการณ์ พหุวัฒนธรรมภายในประเทศญี่ปุ่นเองด้วย

ฉง และเฉียน (Xiong, & Qian, 2012) ศึกษาอุดมการณ์ในหนังสือเรียนภาษาอังกฤษ ระดับมัธยมศึกษาตอนปลายในประเทศจีนตามแนวทฤษฎีวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ (Critical Discourse Analysis) มีจุดประสงค์เพื่อศึกษาการประกอบสร้างชุดความคิด 3 ชุดความคิด ได้แก่ มุมมองด้านประวัติความเป็นมาของภาษาอังกฤษ การให้คำอธิบายเกี่ยวกับภาษาศาสตร์เชิงสังคม และหลักไวยากรณ์ ประเด็นความคิดทั้ง 3 ประการนี้สัมพันธ์กับอุดมการณ์ภาษาอังกฤษมาตรฐานที่ ยึดเอาภาษาอังกฤษแบบคนอังกฤษเป็นหลัก (Anglo-centric language) ผลการศึกษาวิเคราะห์ตัว บทในหนังสือเรียนดังกล่าวปรากฏอุดมการณ์ภาษาอังกฤษในแง่ที่แสดงถึงความเป็นกลางทาง ภาษาศาสตร์เชิงสังคม (sociolinguistic neutrality) และการมีไวยากรณ์รูปแบบเดียว (grammatical uniformity) งานวิจัยนี้สอดคล้องกับงานของหลิว (2005) ข้างต้นซึ่งพบการนำเสนอตรรกะทางเดียว (one-way logic) ที่ปรากฏอยู่ในหนังสือเรียน กล่าวคือ พบการสนับสนุนอุดมการณ์ใดอุดมการณ์หนึ่ง แต่เพียงอย่างเดียวในขณะที่อุดมการณ์อื่น ๆ ที่ไม่สอดคล้องไม่ได้ถูกพูดถึงเลย ยิ่งไปกว่านั้นการ นำเสนอมุมมองประวัติความเป็นมาของภาษาอังกฤษสามารถเรียกได้ว่าเป็นเทคโนโลยีทางวาทกรรม หรือ discourse technologies (Fairclough, 2001 หน้า 175) เพื่อเป็นการสร้างประวัติศาสตร์โดย การให้สารทางอุดมการณ์แก่สังคม ส่วนการให้คำอธิบายเกี่ยวกับภาษาศาสตร์เชิงสังคมพบว่าการ นำเสนอความซับซ้อนเชิงสังคมวัฒนธรรมและความหลากหลายของภาษาอังกฤษอย่างผิวเผิน ไม่ได้ให้ ความสำคัญกับการนำเสนอภาษาอังกฤษในบริบทการใช้ในสังคมและวัฒนธรรมที่หลากหลายและ ประเด็นสุดท้ายคือหลักไวยากรณ์ พบว่าหลักการสอนไวยากรณ์เน้นความต้องการของผู้เรียนและผู้ สอนโดยมองข้ามความแตกต่างของการใช้ภาษาอังกฤษแบบเจ้าของภาษาและผู้ที่ไม่ใช่เจ้าของภาษา อย่างไรก็ตาม ในขณะที่รูปแบบไวยากรณ์ของเจ้าของภาษาถูกให้ความสำคัญและเป็นหลักให้แก่ ผู้เรียนในการใช้ภาษา การใช้ภาษาในบริบทหรือสถานการณ์ที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรมก็ควร มีความสำคัญเช่นเดียวกัน

จาโมอาห์ (Jumiah, 2016) ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างภาษากับอุดมการณ์ที่เกี่ยวข้อง กับการอำนาจทางสังคม (social power) และอัตลักษณ์หรือความเป็นตัวตน (identity) ในหนังสือเรียน วิชาภาษาอังกฤษในประเทศซาอุดีอาระเบียจำนวน 2 เล่ม โดยศึกษาตามแนวทฤษฎีวิเคราะห์เชิง วิพากษ์ (Critical Discourse Analysis) และมีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาว่าอำนาจทางสังคมและความเป็น ตัวตน บทพื้นฐานของความแตกต่างทางเพศและเชื้อชาติถูกนำเสนออย่างไรในหนังสือเรียน

ดังกล่าว รวมถึงศึกษาว่าแนวคิดแบบธนาคารในระบบการศึกษา (banking education) และแนวคิดเสรีนิยมใหม่ (neoliberalism) ซึ่งเป็นอุดมการณ์ของทางฝั่งตะวันตกมีส่วนในการเปลี่ยนแปลงหรือปรับแต่งเนื้อหาในหนังสือเรียนภาษาอังกฤษอย่างไร

ผลการศึกษาวิจัยพบว่าตัวบทในหนังสือเรียนดังกล่าวสนับสนุนการผลิตซ้ำอุดมการณ์หลายประการไปสู่ผู้อ่าน ได้แก่ อุดมการณ์อนุรักษ์นิยมใหม่ (neoconservative ideology) อุดมการณ์เสรีนิยมใหม่ (neoliberal ideology) รวมถึงแนวคิดชายเป็นใหญ่ (males' supremacy) การครอบงำ (dominance) ระบอบการปกครองแบบพ่อปกครองลูก (patriarchy) การแบ่งแยกเพศ (sexism) การที่ผู้หญิงเป็นผู้อยู่ใต้บังคับบัญชาและการไม่ให้ความสำคัญกับผู้หญิง (women's subordination and marginalization) การขาดทักษะในการอ่านเขียน (functional illiteracy) การเน้นความรู้ความสามารถของบุคคล (meritocracy) ปัจเจกนิยม (individualism) และอุดมการณ์การประสบความสำเร็จ (achievement ideology) ผลการศึกษาวิจัยยังแสดงให้เห็นอีกว่าหนังสือเรียนภาษาอังกฤษเหล่านี้สนับสนุนการเรียนรู้แบบธนาคารในระบบการศึกษา (banking education) กล่าวคือ แทนที่การเรียนการสอนจะเป็นการสื่อสารระหว่างผู้สอนและผู้เรียน (communicating) การศึกษากลับกลายเป็นการกระทำของการฝาก (deposit) โดยที่ผู้เรียนเป็นที่รับฝาก (depositories) และผู้สอนเป็นผู้ฝาก ผู้สอนนำเสนอหัวข้อที่จะเรียนและทำการฝากโดยที่ผู้เรียนมีหน้าที่รับ จดจำ และทำซ้ำอย่างอดทน ผู้เรียนอาจมีโอกาสดำเนินการวิเคราะห์และสังเคราะห์อย่างสร้างสรรค์ในช่วงท้ายของการเรียนการสอนเท่านั้น นอกจากนี้ยังพบการตอกย้ำความชอบธรรมของผู้ชายผิวขาวในการกระทำสิ่งต่าง ๆ การเหยียดเชื้อชาติของผู้ใช้ภาษาอังกฤษที่ไม่ใช่เจ้าของภาษา และการทำให้อัตลักษณ์ภาษาอังกฤษของเจ้าของภาษากลายเป็นอุดมการณ์

งานวิจัยในต่างประเทศดังกล่าวข้างต้นนั้นแสดงให้เห็นว่าหนังสือเรียนวิชาต่าง ๆ โดยเฉพาะหนังสือเรียนวิชาภาษาอังกฤษ นอกจากจะนำเสนอเนื้อหาสาระเกี่ยวกับรายวิชาตามหลักสูตรการศึกษาที่กำหนดแล้ว ยังเป็นเครื่องมือสำคัญในการผลิตซ้ำหรือตอกย้ำอุดมการณ์บางประการของผู้มีอำนาจในสังคม หรือแม้กระทั่งชุดความคิดหรืออุดมการณ์สากลที่ฝังรากลึกมาอย่างยาวนาน เช่น การแบ่งแยกเพศ แนวความคิดชายเป็นใหญ่ และการเหยียดภาษาอังกฤษของผู้ใช้ภาษาที่ไม่ใช่เจ้าของภาษา เป็นต้น อุดมการณ์เหล่านี้ถูกแฝงไว้ในหนังสือเรียนและอาจแทรกซึมไปสู่ผู้อ่านที่เป็นเด็กได้เช่นเดียวกับหนังสือเรียนที่ใช้ในประเทศไทย ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาอุดมการณ์ที่แฝงอยู่ในหนังสือเรียนวิชาภาษาอังกฤษพื้นฐานระดับมัธยมศึกษาตอนต้นที่ใช้จริงในประเทศไทย เนื่องจากเป็นช่วงขั้นสุดท้ายของการศึกษาภาคบังคับตามกฎหมายการศึกษาของประเทศเพื่อศึกษาอุดมการณ์และกลวิธีทางภาษาที่ใช้ในการสื่ออุดมการณ์ต่าง ๆ อันจะนำมาซึ่งความกระจ่างในการศึกษาวัฒนธรรมในฐานะที่เป็นเครื่องมือในการถ่ายทอดอุดมการณ์ได้ดียิ่งขึ้น

บทที่ 3

วิธีดำเนินงานวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง “อุดมการณ์ในหนังสือเรียนวิชาภาษาอังกฤษระดับมัธยมศึกษาตอนต้น” เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ซึ่งผู้วิจัยให้ความสำคัญกับการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างตัวบทกับสังคมและวัฒนธรรม โดยใช้วิธีการวิเคราะห์ตัวบทจากบทอ่าน (reading texts) ในหนังสือเรียนวิชาภาษาอังกฤษพื้นฐานระดับมัธยมศึกษาตอนต้น (มัธยมศึกษาปี 1-3) เป็นข้อมูลในการศึกษาวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาอุดมการณ์และกลวิธีทางภาษาที่ใช้สื่ออุดมการณ์ในหนังสือเรียนวิชาภาษาอังกฤษพื้นฐานระดับมัธยมศึกษาตอนต้น หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2551 ตามแนวคิดวาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ (Critical Discourse Analysis) โดยใช้กรอบการศึกษาของแฟร์คลอฟ (Fairclough, 1995) ร่วมกับแนวคิดของ ฟาน เดจก์ (van Dijk, 2006) และเกณฑ์การพิจารณาการวิเคราะห์ทางภาษาของวิสันต์ สุขวิสิทธิ์ (2554) ในการวิเคราะห์ตัวบท (Text) วิถีปฏิบัติทางสังคมและวัฒนธรรม (Socio-cultural Practice) และวิถีปฏิบัติทางวาทกรรม (Discourse Practice) โดยการศึกษาครั้งนี้มีการกำหนดกลุ่มข้อมูล วิธีการเก็บข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูล ตลอดจนการนำเสนอข้อมูลดังรายละเอียดต่อไปนี้

การกำหนดกลุ่มข้อมูล

ผู้วิจัยได้ศึกษาเนื้อหาในหนังสือเรียนวิชาภาษาอังกฤษพื้นฐานระดับมัธยมศึกษาตอนต้นจากฐานข้อมูลบัญชีกำหนดสื่อการเรียนรู้สำหรับเลือกใช้ในสถานศึกษา ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2551 สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ พบว่า หนังสือเรียนวิชาภาษาอังกฤษพื้นฐานระดับมัธยมศึกษาตอนต้น (มัธยมศึกษาชั้นปีที่ 1-3) เป็นหนังสือเรียนแบบสอนเป็นคำ ประโยค และข้อความลักษณะต่าง ๆ ที่มีความซับซ้อน โดยเฉพาะบทอ่าน (reading texts) ในหนังสือเรียนมีการนำเสนอเรื่องราวการดำรงชีวิตของผู้ใช้ภาษาอังกฤษและสอดแทรกอุดมการณ์หลายประการไปสู่ผู้อ่าน ผู้วิจัยจึงเลือกใช้ข้อมูลจากบทอ่าน (reading texts) ในหนังสือเรียนวิชาภาษาอังกฤษพื้นฐานระดับมัธยมศึกษาตอนต้นซึ่งเป็นช่วงขั้นสุดท้ายของการศึกษาภาคบังคับที่กำหนดไว้ในนโยบายการศึกษาของประเทศเป็นข้อมูลในการวิจัย และเพื่อให้การวิจัยครั้งนี้เกิดประโยชน์สูงสุดทั้งกับตัวผู้วิจัยเองและผู้ที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยจึงเลือกใช้หนังสือเรียนวิชาภาษาอังกฤษพื้นฐานระดับมัธยมศึกษาตอนต้น หลักสูตรแกนกลาง

การศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2551 ที่ใช้จริงในปีการศึกษา 2562 จากโรงเรียนที่มีการจัดการเรียนการสอนระดับมัธยมศึกษาตอนต้นในเขตอำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก จำนวน 5 โรงเรียน โดยเลือกจากโรงเรียนระดับมัธยมศึกษาที่มีจำนวนนักเรียนมากที่สุดในจังหวัดพิษณุโลก 5 อันดับแรก ได้แก่ โรงเรียนเฉลิมขวัญสตรี มีจำนวนนักเรียน 3,129 คน โรงเรียนพิษณุโลกพิทยาคม มีจำนวนนักเรียน 2,822 คน โรงเรียนจ่านกร้อง มีจำนวนนักเรียน 2,257 คน โรงเรียนพุทธชินราชพิทยา มีจำนวนนักเรียน 1,964 คน และโรงเรียนมัธยมสาธิตมหาวิทยาลัยนเรศวร มีจำนวนนักเรียน 1,336 คน ตามลำดับ โดยเก็บข้อมูลจากฝ่ายบุคคลโรงเรียนมัธยมสาธิตมหาวิทยาลัยนเรศวร ณ วันที่ 7 มิถุนายน พ.ศ. 2562 และข้อมูลจากระบบสารสนเทศเพื่อบริหารการศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา มัธยมศึกษา เขต 39 ณ วันที่ 23 พฤศจิกายน พ.ศ. 2562 (งานสารสนเทศ สนผ. สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน) แล้วจึงสำรวจหนังสือเรียนที่ใช้จริงในโรงเรียนดังกล่าวด้วยเห็นว่าหนังสือเรียนเหล่านี้เป็นที่ยอมรับและสามารถเข้าถึงผู้อ่านได้เป็นจำนวนมาก จึงทำให้อุดมการณ์ที่ถ่ายทอดผ่านเนื้อหาในหนังสือเรียนเหล่านี้สามารถส่งผ่านไปสู่ผู้เรียนได้มากยิ่งขึ้นด้วย

จากการสำรวจพบว่าโรงเรียนดังกล่าวเลือกใช้หนังสือเรียนวิชาภาษาอังกฤษพื้นฐานที่แตกต่างกันซึ่งประกอบด้วยหนังสือเรียนที่ได้รับอนุญาตจากกระทรวงศึกษาธิการ ได้แก่ หนังสือเรียนวิชาภาษาอังกฤษพื้นฐานชุด Access 1-3 และหนังสือเรียนที่ผ่านการประกันคุณภาพโดยผู้ผลิต ได้แก่ หนังสือเรียนวิชาภาษาอังกฤษพื้นฐานชุด YourSpace 1-3, Move It 1-3, และ English in Mind 1-3 โดยโรงเรียนพิษณุโลกพิทยาคมและโรงเรียนพุทธชินราชพิทยาใช้หนังสือเรียนชุดเดียวกันคือหนังสือเรียนวิชาภาษาอังกฤษพื้นฐานชุด Move It 1-3 ดังนั้นหนังสือเรียนที่ใช้เป็นข้อมูลในการศึกษาวิจัยครั้งนี้จึงมีทั้งสิ้น 12 เล่ม ดังรายละเอียดในตารางต่อไปนี้

ตาราง 1 รายชื่อหนังสือเรียนที่ใช้เป็นข้อมูลในการศึกษาวิจัย

ชื่อโรงเรียน	หนังสือเรียนแต่ละระดับชั้น	จำนวนบทเรียน (units)	จำนวนบทอ่าน (reading texts)
โรงเรียนเฉลิมขวัญสตรี	Your Space 1 (ม.1)	10	10
	Your Space 2 (ม.2)	10	10
	Your Space 3 (ม.3)	10	10
โรงเรียนพิษณุโลกพิทยาคมและโรงเรียนพุทธชินราชพิทยา	Move It 1 (ม.1)	9	18
	Move It 2 (ม.2)	9	18
	Move It 3 (ม.3)	9	18

ชื่อโรงเรียน	หนังสือเรียนแต่ละระดับชั้น	จำนวนบทเรียน (units)	จำนวนบทอ่าน (reading texts)
โรงเรียนจ่านกร้อง	Access 1 (ม.1)	10	50
	Access 2 (ม.2)	10	50
	Access 3 (ม.3)	10	50
โรงเรียนมัธยมสาธิต	English in Mind 1 (ม.1)	16	34
มหาวิทยาลัยนเรศวร	English in Mind 2 (ม.2)	16	35
	English in Mind 3 (ม.3)	16	37
รวม 12 เล่ม		135 บท	340 เรื่อง

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยรวบรวมรายชื่อหนังสือเรียนวิชาภาษาอังกฤษพื้นฐานระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นที่ใช้จริงในโรงเรียนทั้ง 5 โรงเรียนดังกล่าวจากการสำรวจด้วยตนเองและจากฐานข้อมูลของโรงเรียนแล้วจึงได้ดำเนินการเก็บรวบรวมหนังสือเรียนทั้ง 12 เล่มจากห้องสมุดโรงเรียนมัธยมสาธิตมหาวิทยาลัยนเรศวรและห้องสมุดคณะศึกษาศาสตร์มหาวิทยาลัยนเรศวรจนได้ข้อมูลที่สมบูรณ์ตามที่กำหนดไว้ จากนั้นผู้วิจัยได้คัดเลือกบทอ่านจากหน่วยการอ่านที่ระบุไว้ในหน้าสารบัญของหนังสือเรียนทั้งหมด รวมเป็นบทอ่านทั้งสิ้น 340 เรื่อง

การวิเคราะห์ข้อมูล

วิเคราะห์ข้อมูลตามขั้นตอนดังนี้

- วิเคราะห์ตัวบทเพื่อศึกษาอุดมการณ์ในหนังสือเรียนวิชาภาษาอังกฤษพื้นฐานระดับมัธยมศึกษาตอนต้นโดยใช้กรอบมิติทั้งสามของวาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ของแฟร์คลัฟ (Fairclough, 1995) ในการวิเคราะห์ตัวบทพร้อมกับเกณฑ์การพิจารณากลวิธีทางภาษาที่ใช้สื่ออุดมการณ์ตามแนวทางการศึกษาของวิสันต์ สุขวิสิทธิ์ (2554) ทั้ง 8 กลวิธีโดยมีรายละเอียดการแบ่งประเภทกลวิธีทางภาษาที่ใช้สื่ออุดมการณ์ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1.1 การใช้คำศัพท์

กลวิธีการใช้คำศัพท์ในงานวิจัยนี้ประกอบด้วยกลวิธีย่อย 2 กลวิธี ได้แก่ การใช้คำศัพท์ปรากฏร่วมและการใช้คำแสดงการประเมินค่า โดยการใช้คำศัพท์ปรากฏร่วมนั้นผู้วิจัยจะพิจารณาจากการใช้คำกริยาหรือกริยาวลีแสดงการกระทำหรือพฤติกรรมของบุคคลรวมถึงการใช้คำคุณศัพท์ คำนาม หรือบุพบทวลีเพื่อแสดงความชอบ ความสนใจ คุณสมบัติหรือลักษณะของสิ่งใด

สิ่งหนึ่งและพื้นที่ที่บุคคลปรากฏ ส่วนการใช้คำแสดงการประเมินค่า หมายถึง การใช้คำที่มีความหมายแสดงการวินิจฉัยการกระทำของบุคคลหรือสิ่งต่าง ๆ ในเชิงของการให้คุณค่าว่าสิ่งนั้นสำคัญหรือไม่ดีหรือไม่ดี เป็นต้น

1.2 การใช้คำแสดงทัศนภาวะ

ราชบัณฑิตยสภา (2560, น. 283) ได้นิยามคำว่า “ทัศนภาวะ” ไว้ว่าเป็นประเภททางไวยากรณ์ที่แสดงทัศนคติ มุมมอง จุดยืน หรือความรู้สึกของผู้พูดต่อสิ่งที่พูดในประโยค เช่น ความมั่นใจ ความไม่มั่นใจ ความเป็นไปได้ ความเป็นไปไม่ได้หรือสมมุติ ความเชื่อว่าสิ่งที่พูดเป็นจริงหรือเป็นเพียงการสันนิษฐาน เป็นต้น นอกจากนี้ แฟร์คลัฟ (Fairclough, 1989) ยังได้กล่าวถึงความสำคัญของการศึกษาทัศนภาวะไว้ว่าเป็นการช่วยแสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์เชิงอำนาจของผู้พูดที่มีต่อผู้อื่น ซึ่งจะแสดงให้เห็นได้จากการแสดงทัศนภาวะที่เกี่ยวข้องกับภาระหน้าที่ ความผูกพัน และอำนาจของผู้แต่งกับการเคารพต่อความจริงหรือความเป็นไปได้ของการแสดงความจริงนั้นโดยผู้พูดจะแสดงทัศนภาวะโดยการใช้กริยาช่วยต่าง ๆ เช่น may, might, must เป็นต้น

1.3 การใช้คำเชื่อมแสดงความขัดแย้ง

การใช้คำเชื่อมแสดงความขัดแย้ง หมายถึง การใช้คำเชื่อมที่มีความหมายว่า “แต่” หรือ “อย่างไรก็ตาม” เพื่อเชื่อมข้อความที่มีความหมายตรงกันข้ามหรือไม่เป็นไปในทิศทางเดียวกัน เช่น “but” หรือ “however” ในภาษาอังกฤษซึ่งอาจแสดงให้เห็นอุดมการณ์หรือความคิดต่อสิ่งต่าง ๆ ที่แตกต่างหลากหลายของคนในสังคมได้

1.4 การใช้โครงสร้างประโยค

การวิจัยครั้งนี้ประกอบด้วยกลวิธีการใช้โครงสร้างประโยค 3 ลักษณะ ได้แก่ 1) การใช้ประโยคคำสั่ง คือ การใช้โครงสร้างประโยคภาษาอังกฤษที่ขึ้นต้นด้วยคำกริยาเพื่อบอกให้ทำ ตักเตือน แนะนำ สั่งสอน หรือเชิญชวนให้ผู้อ่านกระทำการสิ่งใดสิ่งหนึ่ง 2) การใช้ประโยคแสดงเหตุผลซึ่งประกอบด้วยเนื้อความ 2 ส่วน คือ ส่วนที่กล่าวถึงเหตุและส่วนที่กล่าวถึงผลโดยอาจมีคำเชื่อมปรากฏอยู่ด้วยหรือไม่ก็ได้ และ 3) การใช้ประโยคเงื่อนไข คือ การกล่าวถึงเงื่อนไขและผลลัพธ์ที่จะเกิดขึ้นเพื่อแสดงความเป็นไปได้ หรือเพื่อบอกให้ทราบว่าสิ่งใดเกิดขึ้นแล้ว หรือจะมีสิ่งใดเกิดขึ้น หรือสิ่งใดที่เราปรารถนาอยากให้เกิดขึ้น

1.5 การอ้างส่วนใหญ่

การอ้างส่วนใหญ่นั้นเป็นการเลือกใช้คำที่มีความหมายอ้างถึงบุคคลต่าง ๆ ในสังคม ซึ่งอาจเป็นสังคมจริงหรือสังคมที่ถูกสร้างขึ้นในเรื่องเล่าก็ได้ และจากการศึกษาตัวบทหนังสือเรียนพบว่าคำที่เลือกใช้เพื่ออ้างถึงบุคคลในสังคมได้แก่ คำสรรพนามที่มีความหมายอ้างถึงบุคคลโดยไม่เฉพาะเจาะจง เช่น people, person, everyone, และ everybody นอกจากนี้ยังพบการใช้คำคุณศัพท์บอกปริมาณร่วมกับคำสรรพนามหรือคำนามด้วย เช่น many teenagers, many people

เพื่อสื่อให้ผู้อ่านเห็นว่าคนส่วนใหญ่หรือทุกคนในสังคมมีการกระทำ พฤติกรรม และลักษณะนิสัยไปในทิศทางเดียวกัน

1.6 การใช้สภาวะเกิดก่อน

สุจริตลักษณ์ ตีพิมพ์ (2552, น. 37) กล่าวว่า “สภาวะเกิดก่อน” หรือ “presupposition” เป็นความรู้ที่ได้จากการอนุมาน (inference) หรือการคาดการณ์ตามหลักเหตุผล ซึ่งผู้พูดมักจะไว้ในฐานที่เข้าใจโดยไม่ได้กล่าวออกมาเป็นถ้อยคำ นอกจากนี้ก็กฤษดาวรรณ หงส์ดา รมณ์และธีรณัฐ โชคสุวณิช (2551 หน้า 43) ยังได้กล่าวว่า “presupposition” หรือที่พวกเขาเรียกว่า “ความเชื่อที่มีอยู่ก่อน” เป็นความรู้เบื้องหลังที่ผู้ร่วมสนทนามีร่วมกันและเป็นสิ่งที่เอื้อต่อการทำความเข้าใจในการสื่อสารโดยที่ผู้พูดไม่จำเป็นต้องพูดทุกอย่างออกมา ดังนั้นเมื่อผู้ใช้ภาษาเลือกใช้คำศัพท์คำใดคำหนึ่งหรือโครงสร้างประโยคชนิดใดชนิดหนึ่งตลอดจนการใช้ภาษาในบริบทต่าง ๆ จึงสามารถสื่อความหมายนอกเหนือจากเนื้อความที่ปรากฏตามรูปประโยคที่ผู้ใช้ภาษาสื่อสารได้

1.7 การใช้เสียงที่หลากหลาย

บาคติน (Bakhtin, 1986) ได้กล่าวไว้ว่าความเป็นจริงของภาษา (reality of language) นั้นมิได้ขึ้นอยู่กับระบบที่เป็นนามธรรมของภาษาแต่ขึ้นอยู่กับเหตุการณ์ทางสังคมที่ภาษาถูกนำไปใช้ เมื่อภาษาไม่อาจแยกออกจากสังคมที่ภาษาถูกนำไปใช้ได้ถ้อยคำต่าง ๆ ที่ผู้พูดใช้จึงเต็มไปด้วยเสียงสะท้อนและถ้อยคำอื่นที่ถูกนำมากล่าวซ้ำและมีปฏิสัมพันธ์กับถ้อยคำนั้น ด้วยเหตุนี้ภาษาจึงสะท้อนให้เห็นเสียงที่หลากหลายซึ่งประกอบกันอยู่ในภาษาที่ถูกใช้นั้น นอกจากนี้เวิร์ธแธมและลอชเชอร์ (Wortham and Locher, 1996) ยังได้ศึกษาแนวคิดของบาคติน (Bakhtin, 1981) และกอฟแมน (Goffman, 1974) และจำแนกการแสดงทัศนะในตัวบทออกเป็น 2 ประเภท ได้แก่ การอ้างถึงโดยการใช้เสียงของผู้อื่น (voice) ซึ่งหมายถึง การยกข้อความของผู้อื่นมาประกอบอยู่ในคำพูดใหม่ที่ผู้พูดกล่าว และการอ้างถึงโดนการเลียนเสียง (ventriloquation) ซึ่งหมายถึงการนำความคิดหรือคำพูดของตนไปใส่เป็นคำพูดของตัวละครหรือผู้อื่น เวิร์ธแธมและลอชเชอร์ยังกล่าวอีกว่าการศึกษาการอ้างถึงนี้เป็นสิ่งที่ช่วยให้เห็นถึงทัศนะที่แฝงอยู่ในถ้อยคำได้ สำหรับการวิจัยในครั้งนี้พบกลวิธีการใช้เสียงที่หลากหลาย 2 กลวิธี ได้แก่ 1) การใช้เสียงภายในตัวบท หมายถึง การนำความคิดหรือคำพูดของผู้แต่งหรือผู้เรียบเรียงหนังสือเรียนไปใส่เป็นคำพูดของตัวละครเพื่อสื่อความคิดหรือชี้นำอุดมการณ์ไปสู่ผู้อ่าน และ 2) การใช้เสียงภายนอกตัวบท หมายถึง การยกข้อความของผู้อื่นมาประกอบคำพูดใหม่ในตัวบทโดยอาจเป็นเสียงของผู้เชี่ยวชาญหรือผู้ที่เกี่ยวข้องกับตัวบทเพื่อสร้างสหบทให้ผู้อ่านเห็นความสัมพันธ์ของตัวบทกับบริบทอื่น ๆ ที่มีอยู่ก่อนแล้วในสังคม

1.8 การใช้กลวิธีทางวาทศิลป์

การใช้กลวิธีทางวาทศิลป์ในงานวิจัยครั้งนี้ประกอบด้วย 2 กลวิธีย่อย ได้แก่ การใช้อุปลักษณ์และการใช้คำถามเชิงวาทศิลป์ โดยราชบัณฑิตยสภา (2560, น. 278) ได้นิยามคำว่า

อุปลักษณ์ (metaphor) ใ้ว่าคือคำพูดที่เปรียบสิ่งหนึ่งเป็นอีกสิ่งหนึ่งเพื่อทำให้ความหมายชัดเจนขึ้น หรือทำให้เห็นภาพได้ชัดเจนยิ่งขึ้น อุปลักษณ์เป็นภาพพจน์ (figure of speech) ประเภทหนึ่ง เช่น พ่อแม่เป็นพระที่บ้าน (เปรียบพ่อแม่เป็นพระ) จังหวะชีวิต (เปรียบแต่ละช่วงของชีวิตเป็นจังหวะดนตรี) ทะเลเพลิง (เปรียบพื้นที่กว้างใหญ่ที่ถูกไฟไหม้เป็นท้องทะเล) เป็นต้น นอกจากนี้ เลคอฟและ จอห์นสัน (Lakoff, & Johnson, 1980) ยังได้อธิบายว่า อุปลักษณ์นั้นไม่ได้เป็นเพียงกลวิธีทางวรรณศิลป์ที่ใช้เพื่อตกแต่งถ้อยคำให้มีความไพเราะ งดงาม แต่อุปลักษณ์เป็นถ้อยคำที่เราใช้สื่อสารกัน ในชีวิตประจำวันและเป็นผลผลิตจากระบบวิธีคิดของผู้ใช้ภาษา เลคอฟและจอห์นสันเชื่อว่าโดยพื้นฐานแล้วมนุษย์มีระบบวิธีคิดแบบอุปลักษณ์ ดังนั้นการคิด การมองโลก การแสดงออกต่าง ๆ ในชีวิตประจำวันรวมถึงการใช้ภาษาจึงมีลักษณะเป็นแบบอุปลักษณ์ด้วย ด้วยเหตุนี้เองถ้อยคำอุปลักษณ์ที่เราใช้สื่อสารกันจึงสามารถสะท้อนให้เห็นถึงระบบวิธีคิดหรือโน้ตทัศน์ของผู้ใช้ภาษาที่มีต่อสิ่งนั้นได้

ส่วนการใช้คำถามเชิงวาทศิลป์เป็นอีกหนึ่งกลวิธีทางวาทศิลป์ที่พบในการสื่อสารอุดมการณ์ผ่านหนังสือเรียน โดยชนกพร พัวพัฒนกุล (2558, น. 93) ได้กล่าวว่า การใช้คำถามเชิงวาทศิลป์นั้นเป็นกลวิธีหนึ่งซึ่งช่วยให้ผู้เขียนไม่ต้องแสดงความเห็นของตนออกมาตรง ๆ แต่ใช้วิธีการตั้งคำถามพร้อมทั้งแสดงเหตุผลสนับสนุนเพื่อนำผู้อ่านไปสู่คำตอบที่ผู้เขียนต้องการ คำถามเชิงวาทศิลป์จึงเป็นการสื่อสารในรูปประโยคคำถามแต่ผู้ส่งสารไม่ได้ต้องการคำตอบหรือข้อมูลใดจากผู้รับสาร หากแต่ต้องการกระตุ้นให้ผู้รับสารคิดหาคำตอบที่ตนเองคิดว่าถูกต้องเพื่อนำความคิดที่ผู้ส่งสารต้องการสื่อสารหรือนำผู้รับสารไปในทิศทางที่ผู้ส่งสารต้องการ

เมื่อผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลและจัดกลุ่มอุดมการณ์ที่สื่อผ่านกลวิธีทางภาษาในหนังสือเรียนแต่ละเล่มแล้วจึงนำข้อมูลที่ได้นำมาทดสอบสมมุติฐานโดยการจัดกลุ่มอุดมการณ์ที่พบในหนังสือเรียนทุกเล่มและอุดมการณ์ที่พบในหนังสือเรียนบางเล่มต่อไป

2. วิเคราะห์วิถีปฏิบัติทางวาทกรรมของตัวบทในหนังสือเรียนรายวิชาภาษาอังกฤษพื้นฐานระดับมัธยมศึกษาตอนต้นตามแนวคิดของฟาน เดอร์ก (van Dijk, 2006) โดยศึกษากลวิธีทางภาษาที่สะท้อนให้เห็นอุดมการณ์ที่แฝงอยู่เบื้องหลังการใช้ภาษาหรือวาทกรรมของผู้เขียน ในการวิเคราะห์ตัวบทนั้นผู้วิจัยศึกษาโดยพิจารณาหน่วยโครงสร้างภาษาในหลายระดับ ตั้งแต่ระดับคำไปจนถึงระดับโครงสร้างไวยากรณ์ ร่วมกับการศึกษาวิเคราะห์ตามแนวคิดชาติพันธุ์วรรณนาแห่งการสื่อสารของไฮม์ส์ (Hymes, 1974) ด้วยเห็นว่าแนวคิดดังกล่าวสามารถวิเคราะห์วิถีปฏิบัติทางวาทกรรมซึ่งได้แก่การผลิต/กระจายตัวบท และการรับ/ตีความตัวบท ควบคู่ไปกับการวิเคราะห์ตัวบทได้ โดยในงานวิจัยนี้จะวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลต่อการสื่อสาร 8 ประการ ซึ่งรู้จักกันในชื่อ the SPEAKING grid คำว่า SPEAKING มาจากอักษรย่อชื่อองค์ประกอบทั้ง 8 ประการ ได้แก่ ฉาก (S = Setting), ผู้ร่วมการสื่อสาร (P - Participants), จุดมุ่งหมาย (E = Ends), ลำดับวัจนกรรม (A = Act sequences),

น้ำเสียง (K = Key), เครื่องมือสื่อสาร (I = Instrumentalities), บรรทัดฐานการปฏิสัมพันธ์และการตีความ (N = Norms of interaction and interpretation), และประเภทของตัวบท (G = Genres)

3. วิเคราะห์วิถีปฏิบัติทางสังคมวัฒนธรรมและความสัมพันธ์ระหว่างมิติทั้งสาม การวิเคราะห์ในขั้นนี้ผู้วิจัยได้พิจารณาตามแนวคิดของแฟร์คลัฟ (Fairclough, 2003) ที่เห็นว่าวาทกรรมมีอิทธิพลต่อการประกอบสร้างสังคมและวัฒนธรรม ในขณะที่วาทกรรมก็ถูกกำหนดโดยสังคมและวัฒนธรรมที่อยู่รายล้อมรอบตัวบทเช่นกัน โดยผู้วิจัยจะศึกษาวิเคราะห์ในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับอิทธิพลของสังคมและวัฒนธรรมไทยที่มีผลต่อการสื่ออุดมการณ์ในหนังสือเรียนวิชาภาษาอังกฤษพื้นฐานระดับมัธยมศึกษาตอนต้น หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2551 เท่านั้น

การนำเสนอข้อมูล

จากการศึกษาวิเคราะห์บทอ่าน (reading texts) ในหนังสือเรียนวิชาภาษาอังกฤษพื้นฐานระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นทั้งหมด 12 เล่ม รวม 340 เรื่อง ผู้วิจัยได้นำเสนอข้อมูลในเชิงพรรณนา (descriptive) ในบทถัดไปดังนี้

บทที่ 4 อุดมการณ์และกลวิธีทางภาษาที่ใช้ในหนังสือเรียน

บทที่ 5 สรุปและอภิปรายผลการวิจัย

บทที่ 4

อุดมการณ์และกลวิธีทางภาษาที่ใช้ในหนังสือเรียน

ผู้วิจัยได้ศึกษาวิเคราะห์อุดมการณ์และกลวิธีทางภาษาที่ใช้สื่ออุดมการณ์ในหนังสือเรียนวิชาภาษาอังกฤษพื้นฐานระดับมัธยมศึกษาตอนต้น หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2551 ตามแนวคิดวาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ (Critical Discourse Analysis) จากบทอ่านในหนังสือเรียนทั้งหมด 12 เล่ม รวม 340 เรื่อง ผลการศึกษาพบว่าหนังสือเรียนดังกล่าวสื่ออุดมการณ์หลายประการไปสู่ผู้อ่านผ่านกลวิธีทางภาษาหลากหลายรูปแบบ อีกทั้งผลการศึกษา ยังแสดงให้เห็นความสัมพันธ์ระหว่างอุดมการณ์กับวิถีปฏิบัติทางวาทกรรมและวิถีปฏิบัติทางสังคมและวัฒนธรรมด้วย ผู้วิจัยนำเสนอผลการศึกษาวิเคราะห์ทั้งหมดออกเป็น 4 ประเด็น ดังนี้

1. อุดมการณ์ที่ปรากฏในหนังสือเรียนทุกเล่มและกลวิธีทางภาษาที่ใช้
2. อุดมการณ์ที่ปรากฏในหนังสือเรียนบางเล่มและกลวิธีทางภาษาที่ใช้
3. ความสัมพันธ์ระหว่างอุดมการณ์กับวิถีปฏิบัติทางวาทกรรม
4. ความสัมพันธ์ระหว่างอุดมการณ์กับวิถีปฏิบัติทางสังคมและวัฒนธรรม

อุดมการณ์ที่ปรากฏในหนังสือเรียนทุกเล่มและกลวิธีทางภาษาที่ใช้

จากการศึกษาวิเคราะห์ด้วยบทหนังสือเรียนผู้วิจัยพบอุดมการณ์ที่ปรากฏในหนังสือเรียนทุกเล่มทั้งสิ้น 4 อุดมการณ์ ได้แก่ อุดมการณ์ความเป็นเด็กและวัยรุ่น อุดมการณ์ความเป็นชาย-หญิง อุดมการณ์เกี่ยวกับเจ้าของภาษา และอุดมการณ์เกี่ยวกับโรงเรียนและนักเรียน โดยผู้วิจัยพบกลวิธีทางภาษาที่ใช้ในการสื่ออุดมการณ์ทั้งหมด 8 กลวิธี ได้แก่ การใช้คำศัพท์ การใช้คำแสดงทัศนภาวะ การใช้คำเชื่อมแสดงความขัดแย้ง การใช้โครงสร้างประโยค การอ้างส่วนใหญ่ การใช้สภาวะเกิดก่อน การใช้เสียงที่หลากหลาย และการใช้กลวิธีทางวาทศิลป์ ซึ่งแต่ละอุดมการณ์มีรายละเอียดชุดความคิดย่อย และกลวิธีทางภาษาที่ใช้แตกต่างกันดังนี้

1. อุดมการณ์ความเป็นเด็กและวัยรุ่น

เมื่อวิเคราะห์บทอ่านในวาทกรรมหนังสือเรียนวิชาภาษาอังกฤษพื้นฐานทั้งหมดแล้ว ผู้วิจัยพบว่าผู้แต่งหรือผู้เรียบเรียงหนังสือเรียนได้สื่ออุดมการณ์ความเป็นเด็กและวัยรุ่นผ่านกลวิธีทางภาษาทั้งสิ้น 7 กลวิธี ได้แก่ การใช้คำศัพท์ การใช้คำแสดงทัศนภาวะ การใช้คำเชื่อมแสดงความขัดแย้ง การใช้โครงสร้างประโยค การอ้างส่วนใหญ่ การใช้สภาวะเกิดก่อน และ การใช้เสียงที่หลากหลาย โดยอุดมการณ์ความเป็นเด็กและวัยรุ่นนั้นประกอบด้วยชุดความคิดย่อยที่สื่อภาพของเด็ก

และวัยรุ่นไปสู่ผู้อ่าน 3 ชุดความคิดซึ่งมีรายละเอียดแสดงชุดความคิดย่อยของอุดมการณ์และกลวิธีทางภาษาที่ใช้ในการสื่ออุดมการณ์ผ่านหนังสือเรียน ดังตารางต่อไปนี้

ตาราง 2 อุดมการณ์ความเป็นเด็กและวัยรุ่นและกลวิธีทางภาษาที่ใช้

อุดมการณ์ความเป็นเด็กและวัยรุ่น และชุดความคิดย่อยที่พบ	กลวิธีทางภาษาที่ใช้สื่ออุดมการณ์						
	การใช้คำศัพท์	การใช้คำแสดงทัศนภาวะ	การใช้คำเชื่อมแสดงความขัดแย้ง	การใช้โครงสร้างประโยค	การอ้างส่วนใหญ่	การใช้สถานะเกิดก่อน	การใช้เสียงที่หลากหลาย
1) เด็กและวัยรุ่นทำสิ่งต่าง ๆ ได้หลากหลาย	✓	✓		✓	✓	✓	✓
2) เด็กและวัยรุ่นแตกต่างจากผู้ใหญ่	✓		✓	✓		✓	✓
3) เด็กและวัยรุ่นต้องการการดูแลช่วยเหลือจากผู้ใหญ่	✓	✓		✓			✓

กลวิธีทางภาษาที่ใช้ในการสื่ออุดมการณ์ความเป็นเด็กและวัยรุ่นโดยแบ่งตามชุดความคิดย่อยที่พบในหนังสือเรียนประกอบด้วยรายละเอียดและตัวอย่างดังต่อไปนี้

1.1 เด็กและวัยรุ่นทำสิ่งต่าง ๆ ได้หลากหลาย

ผู้วิจัยพบการนำเสนอชุดความคิดย่อยที่สื่อภาพว่าเด็กและวัยรุ่นทำสิ่งต่าง ๆ ได้หลากหลายจากการกล่าวถึงการกระทำ ความชอบ และความสนใจของเด็กและวัยรุ่นผ่านกลวิธีทางภาษาทั้งสิ้น 6 กลวิธี ได้แก่ การใช้คำศัพท์ การใช้คำแสดงทัศนภาวะ การใช้โครงสร้างประโยค การอ้างส่วนใหญ่ การใช้สถานะเกิดก่อน และการใช้เสียงที่หลากหลาย ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1.1.1 การใช้คำศัพท์

ผู้วิจัยพบว่าคำศัพท์ที่ตัวบทหนังสือเรียนใช้สื่อถึงเด็กและวัยรุ่น ได้แก่ teens, teenagers, children, kids, boys and girls และ young people โดยมีการใช้คำศัพท์ดังกล่าวร่วมกับคำกริยาหรือกริยาวิเศษณ์ที่แสดงการกระทำ พฤติกรรม ความชอบ และความสนใจของเด็กและวัยรุ่นซึ่งแสดงให้เห็นชุดความคิดย่อยว่าเด็กและวัยรุ่นสามารถทำสิ่งต่าง ๆ ได้อย่างหลากหลาย โดยกลุ่มคำศัพท์ที่ปรากฏร่วมกับคำที่ใช้สื่อถึงเด็กและวัยรุ่นสามารถจำแนกได้ตามกลุ่มความหมาย ดังนี้

ตาราง 3 คำศัพท์ที่ปรากฏร่วมกับคำที่ใช้สื่อถึงเด็กและวัยรุ่นจำแนกตามกลุ่มความหมาย

กลุ่มความหมาย	ตัวอย่างคำศัพท์/กริยาวิลี
1. การกระทำเกี่ยวกับการเรียน	- go to school, meet your teachers, learn a new skill - do their homework, spent a lot of time reading the book
2. การกระทำเกี่ยวกับงานอดิเรก	- sailed boats, go on an adventure trip, climb Mount Everest, send in photos for our fantastic contest, build a home, watch documentaries, performed in the circus, made films, practice their music, do a sport, play a lot of sports
3. การกระทำเกี่ยวกับส่วนรวม	- helped other people, work as volunteers - do helping the sea turtle in Costa Rica
4. การหารายได้	- earn some spending money, deliver newspapers, take online surveys, mow their lawns - do house cleaning, yardwork, car cleaning, pet care, teaching computing, cooking, helping with homework - work as dog walkers, work at home on their computers, worked as chimney sweeps, worked in cotton factories, went into the machines to fix them, worked in coal mines
5. การประดิษฐ์คิดค้น	- invented the trampoline, invent new words and phrases, create words for everyday things, invent new meanings for old words, invented a system of reading and writing for blind people, invent special gloves

เมื่อพิจารณากลุ่มคำศัพท์จากตารางข้างต้นพบว่าคำศัพท์ที่ตัวบทหนังสือเรียนเลือกใช้ล้วนสื่อให้เห็นภาพลักษณะกิจกรรม ความชอบ และความสนใจของเด็กและวัยรุ่นที่มีหลากหลายรูปแบบโดยใช้กลวิธีการปรากฏร่วมระหว่างคำศัพท์ที่สื่อถึงเด็กและวัยรุ่นกับคำศัพท์ที่สื่อถึงการกระทำตามกลุ่มความหมายต่าง ๆ อันประกอบด้วยกิจกรรมโดยทั่วไปของเด็กและวัยรุ่น เช่น กิจกรรมเกี่ยวกับการเรียนและการเล่นดนตรีหรือกีฬา รวมถึงกิจกรรมที่ต้องใช้ทั้งความรู้และทักษะที่ซับซ้อน เช่น การประดิษฐ์คิดค้น การหารายได้ และการทำกิจกรรมเกี่ยวกับงานอดิเรกบางประการ เช่น การสร้างรถบ้าน การปั่นเขาเอเวอร์เรส เป็นต้น

1.1.2 การใช้คำแสดงทัศนภาวะ

ผู้วิจัยพบการใช้คำแสดงทัศนภาวะเพื่อแสดงความผูกมัดว่าการกระทำที่กล่าวถึงนั้นเป็นสิ่งที่เด็กและวัยรุ่นควรกระทำ หรือจำเป็นต้องกระทำ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่างที่ 1

Both parents in a family often work, so teenagers have to help around the house a bit.

(หนังสือ Access 2 หน้า 17)

ตัวอย่างที่ 2

Children share the house with their parents, so they must share the jobs around the house, too.

(หนังสือ Move It 3 หน้า 65)

ตัวอย่างทั้งหมดข้างต้นแสดงการใช้คำแสดงทัศนภาวะที่สื่อให้เห็นบทบาทหน้าที่ของเด็กรวมถึงสื่อให้ผู้อ่านเห็นว่าการกระทำใดบ้างเป็นสิ่งที่เด็กและวัยรุ่นจำเป็นต้องกระทำโดยในตัวอย่างที่ 1 และ 2 ใช้คำช่วยกริยาที่มีความหมายว่า “ต้อง” อย่าง “have to” และ “must” ร่วมกับกริยาลีแสดงการกระทำซึ่งสื่อให้เห็นว่าเด็กและวัยรุ่นมีหน้าที่ต้องช่วยพ่อแม่ทำงานบ้าน การแสดงทัศนภาวะเช่นนี้จึงอาจเป็นการชี้แนะให้ผู้อ่านปฏิบัติตามลักษณะที่พึงประสงค์ของความเป็นเด็กและวัยรุ่นโดยอาศัยอำนาจของหนังสือเรียนในการกำหนดกรอบการประพฤติปฏิบัติของเด็กและวัยรุ่นให้เป็นไปตามที่ผู้แต่งหรือผู้เรียบเรียงหนังสือเรียนต้องการได้

1.1.3 การใช้โครงสร้างประโยค

ผู้วิจัยพบการใช้โครงสร้างประโยค 2 ลักษณะที่สื่อชุดความคิดย่อว่าเด็กและวัยรุ่นสามารถทำสิ่งต่าง ๆ ได้หลากหลาย ได้แก่ การใช้ประโยคคำสั่งและการใช้ประโยคแสดงเหตุผล ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1) การใช้ประโยคคำสั่ง

จากการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยบทหนังสือเรียนพบว่ามีการใช้ประโยคคำสั่งที่ขึ้นต้นด้วยคำกริยารูป infinitive without to เพื่อบอกให้ทำ แนะนำ หรือเชิญชวนให้เด็กและวัยรุ่นกระทำสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่างที่ 3

Take an amazing tour of the Manchester United ‘Theater of Dreams’ stadium and museum. Learn about the history of this world-famous club, see all the trophies, have fun with the interactive show, and become a TV sports commentator for the club’s most exciting goals.

(หนังสือ Your Space 2 หน้า 56)

ตัวอย่างที่ 4

Sometimes adults pay teenagers to mow their lawns. It’s a great job because you get fresh air and exercise. Mow a lawn carefully and people will want you to do it again. Then you have regular customers, because grass always grows!

(หนังสือ English in Mind 2 หน้า 49)

ตัวอย่างที่ 3 ข้างต้นนี้แสดงให้เห็นว่าผู้แต่งหรือผู้เรียบเรียงหนังสือเรียนใช้รูปประโยคคำสั่งในภาษาอังกฤษเพื่อแนะนำกิจกรรมที่หลากหลายสำหรับเด็กและวัยรุ่นไปสู่ผู้อ่าน และในตัวอย่างที่ 4 ผู้แต่งใช้รูปประโยคคำสั่ง “Mow a lawn carefully and people will want you to do it again.” เพื่อบอกให้เด็กตัดหญ้าอย่างระมัดระวังจะได้มีคนจ้างงานอีก ตัวอย่างดังกล่าวนี้สื่อให้ผู้อ่านเห็นว่าเด็กสามารถทำงานตัดหญ้าเพื่อหารายได้ให้ตนเองได้

2) การใช้ประโยคแสดงเหตุผล

ประโยคแสดงเหตุผลประกอบด้วยเนื้อความ 2 ส่วน คือ ส่วนที่กล่าวถึงเหตุและส่วนที่กล่าวถึงผลโดยส่วนของประโยคที่กล่าวถึงเหตุนั้นมักจะกล่าวถึงคุณลักษณะบางประการของเด็กและวัยรุ่นและส่วนที่กล่าวถึงผลจะเป็นการแสดงผลลัพธ์ที่เกิดจากลักษณะของเด็กและวัยรุ่นที่หนังสือเรียนได้นำเสนอไว้ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่างที่ 5

And also teenagers like to be creative and play with language, so they have fun creating new words.

(หนังสือ English in Mind 2 หน้า 62)

ตัวอย่างข้างต้นเป็นการใช้ประโยคแสดงเหตุผลโดยการเชื่อมอนุประโยคที่เป็นเหตุและอนุประโยคที่เป็นผลด้วยคำเชื่อม “so” ซึ่งมีความหมายว่า “ดังนั้น, จึง” เพื่อสื่อให้

ผู้อ่านเห็นว่าเนื่องจากวัยรุ่นมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์และชอบเล่นสนุกกับภาษาพวกเขาจึงสนุกสนานกับการได้สร้างคำศัพท์ใหม่ ๆ

1.1.4 การอ้างส่วนใหญ่

จากการศึกษาพบว่าคำที่ตัวบทหนังสือเรียนใช้เพื่ออ้างถึงบุคคลในสังคม ได้แก่ คำสรรพนามที่มีความหมายอ้างถึงบุคคลโดยไม่เฉพาะเจาะจง เช่น people, person, everyone, และ everybody นอกจากนี้ยังพบการใช้คำบอกปริมาณร่วมกับคำสรรพนามหรือคำนามที่มีความหมายอ้างถึงเด็กและวัยรุ่นโดยไม่เฉพาะเจาะจงด้วย เช่น many teenagers, many young people, many teens, all children และ all teenagers ซึ่งล้วนเป็นคำที่มีความหมายสื่อให้ผู้อ่านเห็นว่าเด็กและวัยรุ่นส่วนใหญ่หรือทุกคนในสังคมมีการกระทำ พฤติกรรม และลักษณะนิสัยไปในทิศทางเดียวกันทั้งที่จริงแล้วอาจไม่ได้เป็นเช่นนั้น การอ้างถึงบุคคลในสังคมเช่นนี้จึงเป็นการเพิ่มน้ำหนักความน่าเชื่อถือเพื่อให้ผู้อ่านคล้อยตามและยอมรับลักษณะของความเป็นเด็กและวัยรุ่นที่ตัวบทหนังสือเรียนพยายามสร้างและสื่อไปยังผู้อ่านได้ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่างที่ 6

Many American high schools don't have soccer teams, but many teenagers play on soccer teams after school.

(หนังสือ English in Mind 1 หน้า 77)

ตัวอย่างที่ 7

Like all teenagers, British teens love watching TV, playing computer games and surfing the Net! But many also belong to clubs such as karate or dance clubs or they do skateboarding or rollerblading. On Saturdays, many teens enjoy going shopping or to the cinema with their friends!

(หนังสือ Access 2 หน้า 17)

ตัวอย่างที่ 8

By the end of Victorian times, all children went to school until the age of 12.

(หนังสือ Access 3 หน้า 77)

ตัวอย่างทั้งหมดข้างต้นนี้แสดงให้เห็นการใช้กลวิธีการอ้างส่วนใหญ่เพื่อสื่อความหมายให้ผู้อ่านคล้อยตามสิ่งที่เด็กและวัยรุ่นส่วนใหญ่หรือทั้งหมดในสังคมกระทำทั้งที่ในความเป็นจริงเด็กและวัยรุ่นบางคนหรือหลายคนอาจไม่ได้ทำในสิ่งที่อ้างถึงเลยก็ได้ อย่างไรก็ตามการอ้างส่วนใหญ่ในสังคมลักษณะนี้สามารถทำให้ผู้อ่านมองเห็นภาพลักษณะนิสัยหรือการกระทำของเด็กและวัยรุ่นได้จากตัวบทหนังสือเรียนและอาจเป็นการชี้แนะให้ผู้อ่านปฏิบัติตามลักษณะที่เด็กและวัยรุ่นส่วนใหญ่กระทำได้

1.1.5 การใช้สภาวะเกิดก่อน

จากการวิเคราะห์ตัวบทหนังสือเรียนทั้งหมดผู้วิจัยพบการใช้สภาวะเกิดก่อนโดยมีจุดประสงค์ให้ผู้อ่านเห็นว่าการกระทำต่าง ๆ ที่หนังสือเรียนกล่าวถึงนั้นเป็นลักษณะที่เด็กและวัยรุ่นก็สามารถกระทำได้ โดยผู้แต่งหรือผู้เรียบเรียงหนังสือเรียนไม่ได้นำเสนอออกมาตรง ๆ หากแต่แฝงไว้ในตัวบทที่ต้องอาศัยบริบทในการตีความ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่างที่ 9

When he was still only 13, Lewis joined the McLaren and Mercedes-Benz Young Driver Support Programme. But he did other sports, too, and played for his school football and cricket teams.

(หนังสือ Your Space 2 หน้า 106)

ตัวอย่างที่ 10

He won his first important dance prize in 1990 when he was only 16.

(หนังสือ Your Space 3 หน้า 106)

ตัวอย่างที่ 9 ใช้คำว่า “still only” ซึ่งหมายถึง “เพียงแค่ว่า” ไว้หน้าอายุของตัวละครซึ่งแสดงให้เห็นสภาวะเกิดก่อนได้ว่าผู้ที่มีอายุ 13 ปียังอยู่ในวัยเด็กและกิจกรรมดังตัวอย่างอาจไม่ใช่กิจกรรมที่เด็กในวัยนี้สามารถเข้าร่วมได้บ่อยนักแต่ตัวละครเด็กในตัวอย่างสามารถกระทำสิ่งเหล่านี้ได้ในเวลาเดียวกัน นอกจากนี้ตัวอย่างที่ 10 ยังแสดงให้เห็นการใช้คำว่า “only” เพื่อสื่อให้ผู้อ่านเห็นว่าแม้ตัวละครจะมีอายุเพียงแค่ว่า 16 ปีแต่ก็สามารถประสบความสำเร็จในแนวทางของตนเองได้ตั้งแต่อายุน้อย

1.1.6 การใช้เสียงที่หลากหลาย

เมื่อผู้วิจัยศึกษาเนื้อหาในตัวอย่างหนังสือเรียนทั้งหมดแล้วพบว่ามีการใช้เสียงภายในตัวบทโดยการนำความคิดหรือคำพูดของผู้แต่งไปใส่ในคำพูดของตัวละครเพื่อสร้างเสียงที่หลากหลายให้เกิดขึ้นภายในตัวบทและสื่อให้เห็นชุดความคิดเกี่ยวกับเด็กและวัยรุ่นบางประการได้ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่างที่ 11

“There are so many different things I can do in track and field, he says. It’s not just running. I can do the high jump, the discus throw and the pole vault, too.”

(หนังสือ English in Mind 1 หน้า 76)

ตัวอย่างที่ 12

“Right now I’m working on the doors. They’re really easy, so my dad doesn’t help me. He only helps with the difficult things.”

(หนังสือ Move It 3 หน้า 45)

ตัวอย่างที่ 11 แสดงการใช้เสียงภายในตัวบทซึ่งเป็นตัวละครเด็กเพื่อสื่อภาพว่าเด็กและวัยรุ่นสามารถทำกิจกรรมต่าง ๆ ได้อย่างหลากหลายและในตัวอย่างที่ 12 กล่าวถึงการสร้างรถบ้านโดยใช้เสียงของตัวละครเด็กในการเล่าเรื่อง จากตัวอย่างแสดงให้เห็นว่าตัวละครที่เป็นเด็กนั้นสามารถสร้างประตูลงบ้านด้วยตนเองได้โดยที่พ่อของเขาไม่จำเป็นต้องช่วยเหลือในส่วนนี้เลย

1.2 เด็กและวัยรุ่นแตกต่างจากผู้ใหญ่

ผู้วิจัยพบการนำเสนอชุดความคิดย่อยที่สื่อภาพว่าเด็กและวัยรุ่นแตกต่างจากผู้ใหญ่จากการกล่าวถึงการกระทำที่ผู้ใหญ่กระทำร่วมกับเด็ก รวมถึงการนำเสนอภาพของเด็กและวัยรุ่นผ่านมุมมองและทัศนคติของผู้ใหญ่ จากการศึกษาตัวบทในหนังสือเรียนทั้ง 12 เล่มพบว่าผู้แต่งหรือผู้เรียบเรียงหนังสือเรียนสื่อชุดความคิดดังกล่าวผ่านกลวิธีทางภาษาทั้งสิ้น 5 กลวิธี ได้แก่ การใช้คำศัพท์ การใช้คำเชื่อมแสดงความขัดแย้ง การใช้โครงสร้างประโยค การใช้สภาวะเกิดก่อน และการใช้เสียงที่หลากหลาย ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1.2.1 การใช้คำศัพท์

จากการศึกษาวิเคราะห์ผู้วิจัยพบว่าคำศัพท์ที่ตัวบทหนังสือเรียนใช้สื่อถึงผู้ใหญ่เมื่อปรากฏร่วมกับคำศัพท์ที่สื่อถึงเด็กและวัยรุ่น ได้แก่ parents, mom, dad, และ adults โดยมีการใช้คำศัพท์ดังกล่าวร่วมกับคำกริยาหรือกริยาวลีที่แสดงการกระทำระหว่างผู้ใหญ่กับเด็กและ

วัยรุ่น นอกจากนี้ยังมีการนำเสนอมุมมอง ทักษะคิด และความรู้สึกของเด็กและวัยรุ่นที่มีต่อการกระทำของผู้ใหญ่ด้วย สิ่งเหล่านี้สื่อให้เห็นชุดความคิดย่อว่าเด็กและวัยรุ่นแตกต่างจากผู้ใหญ่ได้อย่างชัดเจน ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่างที่ 13

Dad has an embarrassing hobby.

(หนังสือ Move It 1 หน้า 16)

ตัวอย่างที่ 14

Some adults complain about “teen talk” and get very annoyed by it.

(หนังสือ English in Mind 2 หน้า 62)

ตัวอย่างที่ 13 แสดงให้เห็นว่าคำศัพท์ที่ตัวบทหนังสือเรียนเลือกใช้ผ่านมุมมองของเด็ก คือ “embarrassing” ซึ่งเป็นคำคุณศัพท์เชิงลบที่มีความหมายว่า “น่าอับอาย” โดยตัวอย่างดังกล่าวสื่อให้เห็นภาพว่าเด็กและวัยรุ่นมีความชอบหรือความสนใจแตกต่างจากผู้ใหญ่และมองว่าความชอบของผู้ใหญ่บางเรื่องเป็นเรื่องน่าอับอาย ส่วนตัวอย่างที่ 14 แสดงให้เห็นว่าผู้ใหญ่บางคนตำหนิหรือว่ากล่าวตักเตือนความชอบหรือการกระทำของเด็กและกระชำนั้นทำให้ผู้ใหญ่เกิดความรำคาญ การใช้คำศัพท์ดังตัวอย่างสื่อชุดความคิดว่าเด็กและวัยรุ่นแตกต่างจากผู้ใหญ่ได้อย่างชัดเจน

1.2.2 การใช้คำเชื่อมแสดงความขัดแย้ง

จากการศึกษาตัวบทหนังสือเรียนพบว่ามีการใช้คำเชื่อมแสดงความขัดแย้ง เช่น “but” หรือ “however” ซึ่งมีความหมายว่า “แต่” หรือ “อย่างไรก็ตาม” เพื่อแสดงความขัดแย้งหรือแสดงความแตกต่างกันระหว่างความชอบ ความสนใจ และกิจกรรมของเด็กและวัยรุ่นกับผู้ใหญ่ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่างที่ 15

Some adults hear what the teenagers are saying, but they don't understand a word.

(หนังสือ English in Mind 2 หน้า 62)

ตัวอย่างที่ 16

The first night in the chalet was very noisy! I'm sure I heard lions. I had a bad night, but Mom and Dad slept all night.

(หนังสือ Your Space 2 หน้า 27)

ตัวอย่างที่ 17

His dream was to be a professional footballer. However, his father had a different idea.

(หนังสือ Your Space 3 หน้า 106)

ตัวอย่างที่ 15 แสดงให้เห็นว่าผู้ใหญ่ไม่เข้าใจภาษาของวัยรุ่น ส่วนตัวอย่างที่ 16 และ 17 สื่อให้เห็นว่าเด็กกับผู้ใหญ่มีกิจกรรม ความชอบ และความสนใจที่แตกต่างกัน โดยในตัวอย่างที่ 16 แสดงให้เห็นพฤติกรรมระหว่างตัวละครที่เป็นเด็กกับตัวละครที่เป็นผู้ใหญ่ซึ่งก็คือพ่อและแม่ของเด็กว่ามีปฏิสัมพันธ์ตอบสนองต่อสถานการณ์เดียวกันที่แตกต่างกันออกไป และในตัวอย่างที่ 17 แสดงความคิดเห็นที่ขัดแย้งกันระหว่างเด็กกับผู้ใหญ่ที่ว่าเด็กมีความฝันอยากเป็นนักฟุตบอลแต่พ่อของเขากลับไม่เห็นด้วย

1.2.3 การใช้โครงสร้างประโยค

การใช้ประโยคแสดงเหตุผลเป็นกลวิธีทางภาษาย่อยของกลวิธีการใช้โครงสร้างประโยคที่ผู้แต่งหรือผู้เรียบเรียงหนังสือเรียนใช้เพื่อทำให้ผู้อ่านคล้อยตามลักษณะที่แตกต่างกันระหว่างเด็กและวัยรุ่นกับผู้ใหญ่โดยการกล่าวถึงเหตุผลที่เด็กและวัยรุ่นแตกต่างจากผู้ใหญ่ในมุมมองที่หนังสือเรียนต้องการนำเสนอ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่างที่ 18

Many people think it's because they don't want adults to understand, but that probably isn't true. The real reason is that teenagers want to feel that they're part of a group that speaks the same language, a language that is different from the one their parents and other adults speak.

(หนังสือ English in Mind 2 หน้า 62)

จากตัวอย่างที่ 18 แสดงให้เห็นความแตกต่างระหว่างวัยรุ่นกับผู้ใหญ่จากการใช้ประโยคแสดงเหตุผลโดยใช้ส่วนของประโยค “the real reason is that” ซึ่งมีความหมายว่า “เหตุผลที่แท้จริงคือ” เพื่อแสดงเหตุผลที่วัยรุ่นมีภาษาของพวกเขาเองและเป็นการสื่อให้ผู้อ่านเห็นว่าเด็กและวัยรุ่นต้องการเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่มที่พูดภาษาเดียวกันหากแต่ภาษานั้นแตกต่างจากภาษาที่พ่อแม่หรือผู้ใหญ่ใช้พูดกัน

1.2.4 การใช้สภาวะเกิดก่อน

ผู้วิจัยพบว่าตัวบทหนังสือเรียนได้แฝงชุดความคิดย่อยของอุดมการณ์เด็กและวัยรุ่นด้วยกลวิธีการใช้สภาวะเกิดก่อนโดยมีจุดประสงค์ให้ผู้อ่านเห็นลักษณะที่ต่างกันระหว่างเด็กและวัยรุ่นกับผู้ใหญ่โดยผู้แต่งหรือผู้เรียบเรียงหนังสือเรียนไม่ได้นำเสนอออกมาตรง ๆ หากแต่แฝงไว้ในตัวบทที่ต้องอาศัยบริบทในการตีความ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่างที่ 19

The theme park is for children. Adults can also come here, but there aren't any activities for them.

(หนังสือ Move It 2 หน้า 99)

ตัวอย่างที่ 20

When does a teenager become an adult? In many countries, it happens on your 18th birthday, but in some parts of the world, you have to do something special to enter the world of adults.

(หนังสือ English in Mind 3 หน้า 44)

ตัวอย่างที่ 19 สื่อให้เห็นว่าเด็กกับผู้ใหญ่มีกิจกรรม ความชอบ และความสนใจที่ต่างกัน การใช้รูปประโยคว่า “The theme park is for children.” เป็นการแสดงสภาวะเกิดก่อนว่ามีทั้งสถานที่สำหรับเด็กโดยเฉพาะและสถานที่สำหรับผู้ใหญ่โดยเฉพาะ ซึ่งสถานที่สำหรับเด็กอย่าง “theme park” ไม่มีกิจกรรมสำหรับผู้ใหญ่ สิ่งเหล่านี้สื่อให้ผู้อ่านเห็นชุดความคิดว่าเด็กและวัยรุ่นแตกต่างจากผู้ใหญ่ นอกจากนี้ตัวอย่างที่ 20 ยังแสดงให้เห็นว่าผู้แต่งหรือผู้เรียบเรียงหนังสือเรียนเลือกใช้ประโยคคำถาม “When does a teenager become an adult?” เพื่อสื่อให้ผู้อ่านเห็นว่าเด็กและวัยรุ่นแตกต่างจากผู้ใหญ่ เนื่องจากคำว่า “become” มีความหมายว่า “กลายเป็น” จึงทำให้สื่อออกไปได้ว่าเด็กและผู้ใหญ่ไม่เหมือนกันและเด็กจะต้องกลายเป็นผู้ใหญ่ในสัก

วันหนึ่ง อีกทั้งการใช้บุพบทวลี “to enter the world of adults” ยังสื่อให้เห็นชัดเจนว่าโลกของเด็กและผู้ใหญ่แตกต่างกันและเด็กอาจต้องทำอะไรบางอย่างเพื่อเข้าไปสู่โลกของผู้ใหญ่

1.2.5 การใช้เสียงที่หลากหลาย

จากการศึกษาวิเคราะห์ตัวบทหนังสือเรียนผู้วิจัยพบว่ามีการใช้เสียงภายในตัวบทเพื่อสื่อชุดความคิดว่าเด็กและวัยรุ่นแตกต่างจากผู้ใหญ่ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่างที่ 21

Every day, my parents ask me, “What do you want to be when you grow up?”
The problem is: I don’t know! My mom always says, “Be a doctor!” But to be a doctor, you have to study for a long, long time, and that’s not my idea of fun.

(หนังสือ English in Mind 3 หน้า 2)

ตัวอย่างที่ 21 เป็นการใช้เสียงภายในตัวบทซึ่งเป็นตัวละครเด็กเพื่อสื่อภาพว่าเด็กและวัยรุ่นมีมุมมองที่แตกต่างไปจากผู้ใหญ่ กล่าวคือ ตัวละครแม่จะคอยถามลูกเสมอว่าอยากจะเป็นอะไรในอนาคตอีกทั้งยังแนะนำให้ลูกเป็นหมอ ในขณะที่ตัวละครลูกนั้นยังไม่รู้ว่าตนเองอยากจะเป็นอะไรแต่ก็ไม่เห็นด้วยกับความคิดของแม่ที่อยากจะให้ตนเป็นหมอ เสียงที่ถูกสร้างขึ้นนี้อาจชี้ให้ผู้อ่านคล้อยตามได้ว่าผู้ใหญ่กับเด็กและวัยรุ่นมีความคิดที่แตกต่างกัน

1.3 เด็กและวัยรุ่นต้องการการดูแลช่วยเหลือจากผู้ใหญ่

ผู้วิจัยพบการนำเสนอชุดความคิดที่สื่อภาพว่าเด็กและวัยรุ่นต้องการการดูแลช่วยเหลือจากผู้ใหญ่จากการกล่าวถึงการกระทำที่ผู้ใหญ่กระทำต่อเด็ก รวมถึงการนำเสนอภาพของเด็กและวัยรุ่นที่อ่อนแอกว่าหรือมีประสบการณ์น้อยกว่าผู้ใหญ่และจำเป็นต้องได้รับการดูแลช่วยเหลือจากผู้ใหญ่ในบางสถานการณ์ โดยผู้แต่งหรือผู้เรียบเรียงหนังสือเรียนสื่ออุดมการณ์ดังกล่าวผ่านกลวิธีทางภาษาทั้งสิ้น 4 กลวิธี ได้แก่ การใช้คำศัพท์ การใช้คำแสดงทัศนภาวะ การใช้โครงสร้างประโยคและการใช้เสียงที่หลากหลาย ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1.3.1 การใช้คำศัพท์

จากการวิเคราะห์ข้อมูลบทอ่านในหนังสือเรียนพบว่ามีการใช้คำศัพท์ประเภทคำแสดงการประเมินคำร่วมกับคำศัพท์ที่ใช้สื่อถึงเด็กและผู้ใหญ่ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่างที่ 22

But don’t forget it’s important to always tell an adult where you’re going.

(หนังสือ English in Mind 2 หน้า 49)

ตัวอย่างข้างต้นนี้แสดงการใช้คำว่า “important” ซึ่งเป็นคำคุณศัพท์ที่มีความหมายว่า “ที่มีความสำคัญ” ในการประเมินค่าว่าการกระทำหรือกิจกรรมใดบ้างที่มีความสำคัญต่อเด็กและวัยรุ่น ซึ่งจากตัวอย่างนั้นแสดงให้เห็นว่าผู้แต่งให้ความสำคัญกับการที่เด็กต้องบอกผู้ใหญ่เสมอว่าจะไปทำอะไรที่ไหน กลวิธีนี้จึงอาจทำให้ผู้อ่านคล้อยตามและเลือกปฏิบัติตามที่หนังสือเรียนเห็นว่าสำคัญได้

1.3.2 การใช้คำแสดงทัศนภาวะ

ผู้วิจัยพบการใช้คำแสดงทัศนภาวะเพื่อสื่อว่าการกระทำที่หนังสือเรียนกล่าวถึงนั้นเป็นสิ่งที่เด็กและวัยรุ่นจำเป็นต้องได้รับจากผู้ใหญ่ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่างที่ 23

Young people need someone to give them food, buy them clothes, and love them.

(หนังสือ Your Space 3 หน้า 56)

ตัวอย่างข้างต้นแสดงการใช้คำแสดงทัศนภาวะเพื่อสื่อให้ผู้อ่านเห็นว่าเด็กจำเป็นต้องได้รับการดูแลช่วยเหลือจากผู้ใหญ่โดยการใช้คำช่วยกริยา “need” ซึ่งมีความหมายว่า “จำเป็นต้อง” ร่วมกับกริยาลีแสดงการกระทำเพื่อแสดงสิ่งที่เด็กจำเป็นต้องได้รับจากผู้ใหญ่ซึ่งก็คืออาหาร เสื้อผ้า และความรัก การแสดงทัศนภาวะเช่นนี้เป็นการชี้้นำให้ผู้อ่านคล้อยตามลักษณะความสัมพันธ์ระหว่างเด็กกับผู้ใหญ่โดยอาศัยอำนาจของหนังสือเรียนในการกำหนดความสามารถและความต้องการของเด็กให้เป็นไปตามที่ผู้แต่งหรือผู้เรียบเรียงหนังสือเรียนต้องการได้

1.3.3 การใช้โครงสร้างประโยค

ผู้วิจัยพบการใช้โครงสร้างประโยคเพื่อสื่อชุดความคิดย่อยว่าเด็กและวัยรุ่นต้องได้รับการดูแลช่วยเหลือจากผู้ใหญ่ 2 ลักษณะ ได้แก่ การใช้ประโยคแสดงเหตุผลและการใช้ประโยคแสดงเงื่อนไข ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1) การใช้ประโยคแสดงเหตุผล

ประโยคแสดงเหตุผลเป็นกลวิธีทางภาษาอีกกลวิธีหนึ่งที่ผู้แต่งหรือผู้เรียบเรียงหนังสือเรียนใช้เพื่อทำให้ผู้อ่านคล้อยตามชุดความคิดว่าเด็กต้องได้รับการช่วยเหลือจากผู้ใหญ่ โดยการกล่าวถึงเหตุและผลที่เด็กและวัยรุ่นกระทำสิ่งต่าง ๆ ในมุมมองที่หนังสือเรียนต้องการนำเสนอ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่างที่ 24

Because the dress is very difficult to put on, some girls go to a special place where other women help them.

(หนังสือ English in Mind 3 หน้า 49)

ตัวอย่างข้างต้นสื่อให้เห็นว่าเด็กต้องการความช่วยเหลือจากผู้ใหญ่ เนื่องจากเด็กไม่สามารถจัดการกับความยุ่งยากบางอย่างได้ด้วยตนเอง ผู้ใหญ่จึงมีบทบาทในการเป็นผู้ให้ความช่วยเหลือแก่เด็กในสิ่งที่พวกเขาไม่สามารถทำได้ สิ่งเหล่านี้สื่อให้ผู้อ่านเห็นว่าเด็กและวัยรุ่นอ่อนแอกว่าผู้ใหญ่และต้องการการดูแลช่วยเหลือจากผู้ใหญ่เมื่อต้องกระทำการบางอย่างที่มีความยุ่งยากหรือซับซ้อน

2) การใช้ประโยคแสดงเงื่อนไข

ประโยคแสดงเงื่อนไขเป็นอีกกลวิธีหนึ่งที่ผู้แต่งหรือผู้เรียบเรียงหนังสือเรียนใช้เพื่อทำให้ผู้อ่านคล้อยตามชุดความคิดว่าเด็กต้องการความช่วยเหลือจากผู้ใหญ่ โดยการกล่าวถึงเงื่อนไขความเป็นเด็กหรือวัยรุ่นและผลลัพธ์เกิดขึ้น ซึ่งผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นนั้นมักเกี่ยวข้องกับการได้รับความช่วยเหลือจากผู้ใหญ่ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่างที่ 25

In South Dakota, in the United States, a 10-year-old can get a driver's license if his or her parents give their permission. In Japan, girls can marry with their parents' permission when they turn 16; for boys, the age is 18.

(หนังสือ English in Mind 3 หน้า 48)

จากตัวอย่างที่ 25 แสดงให้เห็นว่าความเป็นเด็กนั้นมีข้อจำกัดในการกระทำบางอย่างและหากเด็กต้องการกระทำสิ่งเหล่านั้นจะต้องได้รับการอนุญาตจากผู้ใหญ่ก่อน กลวิธีการใช้ประโยคแสดงเงื่อนไขนี้จึงสามารถสื่อให้ผู้อ่านคล้อยตามได้ว่าเด็กและวัยรุ่นอยู่ในการดูแลของผู้ใหญ่

1.3.4 การใช้เสียงที่หลากหลาย

สำหรับการสื่ออุดมการณ์เด็กและวัยรุ่นนั้นผู้วิจัยพบว่าผู้แต่งหรือผู้เรียบเรียงหนังสือเรียนใช้เสียงภายในตัวบทจากตัวละครที่เป็นผู้ใหญ่เพื่อสื่อชุดความคิดว่าเด็กและวัยรุ่นต้องการการดูแลช่วยเหลือจากผู้ใหญ่ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่างที่ 26

“I want to help the children of Piquiucho. I want to show them that they have a better future. I want to show them that by studying, they can help themselves to escape poverty. Soccer isn’t the only way out.”

(หนังสือ English in Mind 2 หน้า 104)

ตัวอย่างที่ 27

“We’ve been helping kids to stay away from drugs and violence and to get good grades in school.”

(หนังสือ English in Mind 3 หน้า 78)

ตัวอย่างที่ 26 เป็นการใช้เสียงภายในตัวบทผ่านตัวละครผู้ใหญ่ที่ต้องการช่วยเหลือเด็ก ๆ ในบ้านเกิดของตนเองซึ่งแสดงให้เห็นว่าผู้ใหญ่สามารถช่วยเหลือเด็กให้มีอนาคตที่ดีได้ และตัวอย่างที่ 27 เป็นการใช้เสียงภายในตัวบทเพื่อแสดงให้เห็นว่าผู้ใหญ่คอยช่วยเหลือเด็กในเรื่องต่าง ๆ เสมอมา การใช้เสียงภายในตัวบทจากตัวละครผู้ใหญ่อ้างตัวอย่างอาจทำให้ผู้อ่านคล้อยตามได้ว่าเด็กและวัยรุ่นไม่สามารถทำทุกอย่างได้ด้วยตนเองหากแต่ต้องการการช่วยเหลือจากผู้ใหญ่ในบางสถานการณ์

2. อุดมการณ์ความเป็นชาย-หญิง

จากการศึกษาตัวบทหนังสือเรียนทั้งหมดพบว่าการกล่าวถึงบุคคลที่มีตัวตนจริงทั้งเพศหญิงและเพศชายรวมถึงมีการใช้ตัวละครที่เป็นผู้หญิงและผู้ชายอย่างสม่ำเสมอในหนังสือเรียนทุกเล่มผ่านกลวิธีทางภาษาทั้งสิ้น 6 กลวิธี ได้แก่ การใช้คำศัพท์ การใช้คำเชื่อมแสดงความขัดแย้ง การใช้โครงสร้างประโยค การอ้างส่วนใหญ่ การใช้สภาวะเกิดก่อน และการใช้กลวิธีทางวาทศิลป์ ซึ่งจากการวิเคราะห์ตัวบทหนังสือเรียนผู้วิจัยพบชุดความคิดย่อยที่สื่อภาพความเป็นชายและความเป็นหญิงไปสู่ผู้อ่านทั้งหมด 4 ชุดความคิด ได้แก่ 1) ผู้ชายคือพ่อและสามีมีหน้าที่ทำงานและปกป้องครอบครัว ส่วนผู้หญิงคือแม่และภรรยา มีหน้าที่ทำงาน ช่วยเหลือสามี และดูแลคนในครอบครัว 2) ผู้หญิงทำงานหนักและลำบากกว่าผู้ชาย 3) ผู้หญิงมีความสำคัญและสามารถเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลงได้ และ 4) ผู้ชาย คือ ผู้นำ ผู้ริเริ่ม และผู้ปกครองรัฐ โดยมีรายละเอียดแสดงชุดความคิดย่อยของอุดมการณ์และกลวิธีทางภาษาที่ใช้สื่ออุดมการณ์ผ่านหนังสือเรียน ดังตารางต่อไปนี้

ตาราง 4 อุดมการณ์ความเป็นชาย-หญิงและกลวิธีทางภาษาที่ใช้

อุดมการณ์ความเป็นชาย-หญิง และชุดความคิดย่อยที่พบ	กลวิธีทางภาษาที่ใช้สื่ออุดมการณ์					
	การใช้คำศัพท์	การใช้คำเชื่อมแสดงความขัดแย้ง	การใช้โครงสร้างประโยค	การอ้างส่วนใหญ่	การใช้สภาวะเกิดก่อน	การใช้กลวิธีทางวาทศิลป์
1) ผู้ชายคือพ่อและสามี มีหน้าที่ทำงานและปกป้องครอบครัว ส่วนผู้หญิงคือแม่และภรรยา มีหน้าที่ทำงานช่วยเหลือสามีและดูแลคนในครอบครัว	✓	✓	✓			
2) ผู้หญิงทำงานหนักและลำบากกว่าผู้ชาย			✓		✓	
3) ผู้หญิงมีความสำคัญและสามารถเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลงได้					✓	✓
4) ผู้ชาย คือ ผู้นำ ผู้ริเริ่ม และผู้ปกครองรัฐ	✓			✓		

กลวิธีทางภาษาที่ใช้ในการสื่ออุดมการณ์ความเป็นชาย-หญิงโดยแบ่งตามชุดความคิดย่อยที่พบในหนังสือเรียนประกอบด้วยรายละเอียดและตัวอย่างดังต่อไปนี้

2.1 ผู้ชาย คือ พ่อ และสามี มีหน้าที่ทำงานและปกป้องครอบครัว ส่วนผู้หญิง คือ แม่และภรรยา มีหน้าที่ทำงานช่วยเหลือสามี และดูแลคนในครอบครัว

ผู้วิจัยพบชุดความคิดย่อยที่สื่อภาพบทบาทของผู้หญิงและผู้ชายผ่านกลวิธีทางภาษาต่าง ๆ ได้แก่ การสื่อภาพบทบาทการเป็นแม่และภรรยาให้กับผู้หญิงและการสื่อภาพบทบาทการเป็นพ่อและสามีให้กับผู้ชาย ซึ่งการนำเสนอภาพดังกล่าวสะท้อนให้เห็นถึงความสัมพันธ์ทางสังคมที่ถูกสร้างขึ้น ผลิตซ้ำ หรือถูกตอกย้ำผ่านการนำเสนอโดยหนังสือเรียนในรูปแบบต่าง ๆ และจากการศึกษาวิเคราะห์ในครั้งนี้ผู้วิจัยพบว่าหนังสือเรียนใช้กลวิธีทางภาษาทั้งสิ้น 3 กลวิธี ได้แก่ การใช้คำศัพท์ การใช้คำเชื่อมแสดงความขัดแย้งและการใช้โครงสร้างประโยคเพื่อสื่อภาพบทบาทหน้าที่ของผู้ชายและผู้หญิงในสังคม ซึ่งผู้แต่งหรือผู้เรียบเรียงหนังสือเรียนสื่ออุดมการณ์ดังกล่าวผ่านกลวิธีทางภาษาดังรายละเอียดต่อไปนี้

2.1.1 การใช้คำศัพท์

กลวิธีการใช้คำศัพท์ร่วมกับคำที่สื่อถึงผู้ชายและผู้หญิงนี้เป็นกลวิธีสำคัญที่ผู้แต่งหรือผู้เรียบเรียงหนังสือเรียนวิชาภาษาอังกฤษพื้นฐานทั้ง 12 เล่มเลือกใช้เพื่อสื่อให้เห็นภาพความแตกต่างระหว่างบทบาทของผู้ชายและผู้หญิงในสังคมโลก คำศัพท์ที่ปรากฏในตัวบทหนังสือเรียนซึ่งกล่าวถึงบุคคลที่มีตัวตนจริงหรือตัวละครทั้งผู้หญิงและผู้ชายนั้นมีคำศัพท์จำนวนมากที่ปรากฏร่วมกับบุคคลหรือตัวละครเพศใดเพศหนึ่งโดยเฉพาะ คำศัพท์เหล่านั้นจึงสามารถสื่อภาพของผู้ชายและผู้หญิงที่แตกต่างกันทั้งในด้านการกระทำ อาชีพ บทบาทหน้าที่ และพื้นที่ที่เกี่ยวข้องกับเพศทั้งสอง กลวิธีดังกล่าวจึงเป็นการทำให้เพศทั้งสองมีลักษณะเฉพาะที่แตกต่างกันในการรับรู้ของผู้อ่าน โดยกลุ่มคำศัพท์ที่หนังสือเรียนเลือกใช้เพื่อสื่อภาพว่าผู้ชายคือพ่อและสามี มีหน้าที่ทำงานหาเลี้ยงครอบครัว ส่วนผู้หญิงคือแม่และภรรยา มีหน้าที่ทำงาน ช่วยเหลือสามี และดูแลคนในครอบครัวนั้นประกอบด้วยกลุ่มคำชนิดต่าง ๆ 4 กลุ่ม คือ คำกริยาแสดงการกระทำเพื่อสื่อถึงกิจกรรมที่ผู้ชายและผู้หญิงกระทำ คำนามอ้างถึงอาชีพเพื่อแสดงให้เห็นว่าผู้ชายและผู้หญิงสามารถประกอบอาชีพใดได้บ้าง คำนามอ้างถึงบทบาทหรือหน้าที่เพื่อแสดงว่าผู้ชายและผู้หญิงมีบทบาทหรือหน้าที่ใดในสังคม และคำนามอ้างถึงพื้นที่เพื่อแสดงให้เห็นว่าผู้ชายและผู้หญิงอยู่ในพื้นที่ใดในสังคม คำศัพท์ทั้ง 4 ชนิดดังกล่าวนี้สามารถสื่อภาพบทบาทของผู้ชายและผู้หญิงที่มีความแตกต่างกันไปสู่ผู้อ่านได้ตามที่หนังสือเรียนต้องการนำเสนอ ดังตัวอย่างในตารางต่อไปนี้

ตาราง 5 คำศัพท์ที่ปรากฏร่วมกับคำที่สื่อถึงผู้ชายและผู้หญิง

ประเภทของคำศัพท์	ตัวอย่างคำศัพท์ที่ปรากฏร่วมกับคำที่สื่อถึงผู้ชาย	ตัวอย่างคำศัพท์ที่ปรากฏร่วมกับคำที่สื่อถึงผู้หญิง
1. กริยาวลีแสดงการกระทำ	- work hard, work in the store, work in a factory, worked long hours, made a lot of money, earned a lot of money	- work hard, raise money - prepare food, organize the menu, make my packed lunch, cook lunch, make breakfast, make dinner - clean the living space, look after my family - help her husband

ประเภทของคำศัพท์	ตัวอย่างคำศัพท์ที่ปรากฏ ร่วมกับคำที่สื่อถึงผู้ชาย	ตัวอย่างคำศัพท์ที่ปรากฏ ร่วมกับคำที่สื่อถึงผู้หญิง
2. คำนามอ้างอิงอาชีพ	- games tester, storyteller, artist, dancer, soccer player, actor, writer, professor, painter, politician, musician, composer, poet, biologist, teacher, inventor - astronaut, storm chaser, pilot, explorer, magician, war photographer, wildlife photographer	- artist, reporter, model, teacher, nurse, journalist, correspondent, stuntwoman, writer, secretary, author, ballerina, actress, professor, musician
3. คำนามอ้างอิงบทบาท หน้าที่	- father, dad, husband	- mother, mom, mum, wife
4. คำนามอ้างอิงพื้นที่	- the White House, the store, a factory, a company, a hospital	- the White House, home, a school, a hospital

เมื่อพิจารณากลุ่มคำศัพท์ในตารางข้างต้นแสดงให้เห็นว่าคำศัพท์ที่ตัวบทหนังสือเรียนเลือกใช้ล้วนสื่อให้เห็นภาพบทบาทความเป็นชาย-หญิงในสังคมโลกในหลากหลายลักษณะ ตารางข้างต้นแสดงให้เห็นการกระทำ อาชีพ บทบาทหน้าที่ และพื้นที่ของผู้ชายในสังคมโดยใช้กลวิธีการปรากฏร่วมระหว่างคำศัพท์ที่สื่อถึงผู้ชายในบทบาทของความเป็นพ่อหรือสามีกับคำศัพท์ที่สื่อถึงการกระทำเกี่ยวกับการทำงานหาเลี้ยงครอบครัว โดยคำศัพท์ที่พบส่วนใหญ่นั้นมีการใช้คำว่า “work” ร่วมกับคำขยายอื่น ๆ หรือบุพบทสื่ออ้างอิงพื้นที่ ในขณะที่เดียวกันหนังสือเรียนเลือกใช้คำศัพท์เพื่อสื่อให้เห็นภาพบทบาทความเป็นหญิงในสังคมโลกโดยใช้กลวิธีการปรากฏร่วมระหว่างคำศัพท์ที่สื่อถึงผู้หญิงในบทบาทของแม่หรือภรรยา กับคำศัพท์ที่สื่อถึงการกระทำต่าง ๆ ได้แก่ การกระทำเกี่ยวกับการทำงานหาเลี้ยงครอบครัว การกระทำเกี่ยวกับการดูแลลูกและคนในครอบครัว เช่น การทำอาหาร การทำความสะอาดบ้าน และการกระทำเกี่ยวกับการช่วยเหลือสามี โดยการใช้คำศัพท์ส่วนใหญ่นั้นเป็นลักษณะของการใช้กริยาวิเศษณ์แสดงการกระทำเพื่อสื่อภาพผู้หญิงในบทบาทความเป็น

แม่และภรรยาไปสู่ผู้อ่าน นอกจากนี้การใช้คำนามอ้างอิงถึงอาชีพ คำนามอ้างอิงถึงบทบาทหรือหน้าที่ และ คำนามอ้างอิงถึงพื้นที่ดังแสดงในตารางข้างต้นยังสื่อให้เห็นว่าทั้งผู้ชายและผู้หญิงมีหน้าที่ทำงานหาเลี้ยง ครอบครัวยังทั้งผู้ชายและผู้หญิงสามารถประกอบอาชีพได้อย่างหลากหลาย อย่างไรก็ตามจากการศึกษาพบว่าอาชีพของผู้ชายมีความหลากหลายมากกว่าผู้หญิง

2.1.2 การใช้คำเชื่อมแสดงความขัดแย้ง

จากการศึกษาตัวบทหนังสือเรียนพบว่ามีการใช้คำเชื่อมแสดงความขัดแย้ง เช่น “while” และ “but” ซึ่งมีความหมายว่า “ในขณะที่” และ “แต่” เพื่อแสดงความขัดแย้ง ระหว่างลักษณะโดยทั่วไปหรือการกระทำของผู้หญิงกับลักษณะโดยทั่วไปหรือการกระทำของผู้ชาย ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่างที่ 28

While the rest of the family were hiding, Mrs. Smith’s husband managed to catch the beast.

(หนังสือ Access 3 หน้า 40)

ตัวอย่างที่ 29

Once, Branson, his wife and two friends were fishing near Cozumel, Mexico, when a dangerous storm came up. After an hour or so, the storm stopped, but Branson told the others that the storm would soon start again and that the boat would not survive. He said he wanted to try to swim to shore. Branson’s prediction about the storm came true. The boat and the other people were never seen again.

(หนังสือ English in Mind 3 หน้า 106)

ตัวอย่างที่ 28 แสดงให้เห็นการใช้คำเชื่อม “while” ซึ่งมีความหมายว่า “ในขณะที่” เพื่อสื่อให้เห็นว่าในขณะที่สมาชิกในครอบครัวทุกคนกำลังหลบซ่อนจากอันตรายตัวละคร ที่ออกมาปกป้องครอบครัวให้พ้นจากภัยอันตรายคือตัวละครชายที่มีบทบาทเป็นสามีของตัวละครหญิง ในเรื่อง นอกจากนี้ตัวอย่างที่ 29 ยังพบการใช้คำเชื่อม “but” ซึ่งมีความหมายว่า “แต่” เพื่อสื่อให้เห็นว่าแม้สถานการณ์อันตรายจะกำลังดีขึ้นแต่ตัวละครชายในเรื่องสามารถคาดการณ์เหตุการณ์ล่วงหน้าได้อย่างถูกต้องและตัดสินใจกระทำบางอย่างเพื่อเอาชีวิตรอดได้

2.1.3 การใช้โครงสร้างประโยค

จากการศึกษาตัวบทหนังสือเรียนครั้งนี้ผู้วิจัยพบการใช้โครงสร้างประโยคเพื่อสื่อชุดความคิดย่อยที่ว่าผู้ชายคือพ่อและสามี มีหน้าที่ทำงานและปกป้องครอบครัว ส่วนผู้หญิงคือแม่และภรรยา มีหน้าที่ทำงาน ช่วยเหลือสามี และดูแลคนในครอบครัวใน 2 ลักษณะ ได้แก่ การใช้ประโยคแสดงเหตุผลและการใช้โครงสร้างประโยคแสดงความสัมพันธ์ระหว่างชาย-หญิง ดังต่อไปนี้

1) การใช้ประโยคแสดงเหตุผล

ประโยคแสดงเหตุผลเป็นกลวิธีทางภาษาอีกกลวิธีหนึ่งที่ผู้แต่งหรือผู้เรียบเรียงหนังสือเรียนใช้เพื่อให้ผู้อ่านคล้อยตามลักษณะบทบาทความเป็นชาย-หญิงที่หนังสือเรียนนำเสนอ โดยการกล่าวถึงลักษณะหรือสภาพบางอย่างของผู้ชายและผู้หญิงอันมีเหตุผลจากบทบาทการเป็นพ่อ-แม่ หรือ สามี-ภรรยา ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่างที่ 30

My mum's as busy as a bee because she looks after my family and me.

My dad is as strong as an ox because he's got big muscles and he can box.

(หนังสือ Access 1 หน้า 45)

ตัวอย่างที่ 31

We also have twenty-four eggs because my mom loves making cakes.

(หนังสือ Move it 1 หน้า 65)

ตัวอย่างที่ 30 สื่อให้เห็นสภาพของผู้หญิงในบทบาทการเป็นแม่ว่า “as busy as bee” ซึ่งหมายถึง “ยุ่งเหมือนกับผึ้ง” เนื่องจากแม่มีหน้าที่ดูแลทุกคนในครอบครัว รวมถึงตัวผู้พูดที่เป็นลูกด้วย สิ่งเหล่านี้สื่อให้ผู้อ่านเห็นว่าผู้หญิงที่เป็นแม่ต้องจัดการกับความยุ่งยากต่าง ๆ ในการดูแลบ้านและสมาชิกในครอบครัว ในขณะที่เดียวกันตัวอย่างดังกล่าวยังแสดงให้เห็นสภาพของผู้ชายในบทบาทการเป็นพ่อว่า “as strong as an ox” ซึ่งหมายถึง “แข็งแรงเหมือนกับวัว” เนื่องจากพ่อมีก้ามเนื้อขนาดใหญ่และสามารถต่อสู้เพื่อปกป้องครอบครัวได้ นอกจากนี้ในตัวอย่างที่ 31 ยังแสดงให้เห็นความชอบของตัวละครแม่ว่าชอบทำเค้กซึ่งเป็นการสื่อให้ผู้อ่านเห็นภาพว่าผู้หญิงในบทบาทของแม่มีความสนใจในเรื่องการทำอาหาร

2) การใช้โครงสร้างประโยคแสดงความสัมพันธ์ระหว่างชาย-หญิง

จากการศึกษาวิเคราะห์พบว่าในตัวบทหนังสือเรียนมักมีการเรียบเรียงประโยคให้ตัวละครชายและหญิงกระทำสิ่งต่าง ๆ ที่มีความแตกต่างกัน โดยตัวละครชายมักเป็น

ผู้กระทำสิ่งที่มีความเสี่ยงอันตรายมากกว่าหรือต้องออกแรงมากกว่า ส่วนตัวละครหญิงมักเป็นผู้ได้รับความช่วยเหลือจากตัวละครชายหรือกระทำสิ่งที่เป็นหน้าที่ของแม่บ้าน สิ่งเหล่านี้สะท้อนภาพของผู้หญิงที่มีสภาพอ่อนแอกว่าผู้ชายและมักต้องการการปกป้องดูแลจากผู้ชาย ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่างที่ 32

...

5:00 She and her mom make dinner.

7:00 After dinner, Kellie puts on her beesuit. She and her dad go to the back yard. She feeds the bee the sugar water.

(หนังสือ English in Mind 2 หน้า 16)

ตัวอย่างที่ 33

I've decided to give the party a Spanish theme so there will be a variety of Spanish dishes to choose from. My mom is organizing the menu and Dad has promised to take care of the decorations.

(หนังสือ Access 3 หน้า 94)

ตัวอย่างที่ 32 อยู่ในบริบทตารางกิจกรรมของตัวละครเด็กที่มีงานอดิเรกคือ การเลี้ยงผึ้ง กิจกรรมในช่วงเวลาห้าโมงเย็นของเธอคือการทำอาหารเย็นกับแม่ หลังจากนั้นเวลาหนึ่งทุ่มเธอจะไปทำงานในสวนกับพ่อ โครงสร้างประโยคลักษณะดังตัวอย่างแสดงให้เห็นความสัมพันธ์ระหว่างบทบาทความเป็นแม่และบทบาทความเป็นพ่อผ่านตัวละครเด็กที่เป็นลูกได้อย่างชัดเจน นอกจากนี้ในตัวอย่างที่ 33 แสดงให้เห็นการเรียงเรียงประโยคโดยให้ตัวละครแม่รับหน้าที่จัดการกับอาหารส่วนตัวละครที่เป็นพ่อรับหน้าที่ตกแต่งบ้าน หากพิจารณาข้อความดังกล่าวจะเห็นว่าหน้าที่ของผู้หญิงนั้นคือหน้าที่ของแม่บ้าน ส่วนหน้าที่ในการตกแต่งบ้านเป็นของผู้ชายซึ่งอาจต้องใช้แรงมากกว่าหรือมีความเสี่ยงมากกว่าจากการปีนป่ายที่สูง สิ่งเหล่านี้จึงอาจเป็นการตอกย้ำให้ผู้อ่านเห็นว่าผู้ชายคือพ่อและสามี มีหน้าที่ทำงานและปกป้องครอบครัว ส่วนผู้หญิงคือแม่และภรรยา มีหน้าที่ทำงานช่วยเหลือสามี และดูแลคนในครอบครัว

2.2 ผู้หญิงทำงานหนักและลำบากกว่าผู้ชาย

ผู้วิจัยพบการนำเสนอชุดความคิดย่อยที่สื่อภาพว่าผู้หญิงทำงานหนักและลำบากกว่าผู้ชายจากการกล่าวถึงกิจกรรม การกระทำ หรือสภาพของตัวละครหญิงผ่านกลวิธีทางภาษาทั้งสิ้น 2 กลวิธี ได้แก่ การใช้โครงสร้างประโยคและการใช้สภาวะเกิดก่อน ดังรายละเอียดต่อไปนี้

2.2.1 การใช้โครงสร้างประโยค

ประโยคแสดงเหตุผลเป็นกลวิธีทางภาษาย่อยของการใช้โครงสร้างประโยคที่ผู้แต่งหรือผู้เรียบเรียงหนังสือเรียนใช้เพื่อให้ผู้อ่านคล้อยตามลักษณะต่าง ๆ ของผู้หญิงโดยการกล่าวถึงลักษณะการกระทำหรือสภาพบางอย่างของผู้หญิงที่แสดงให้เห็นการทำงานหนักและความยากลำบากของผู้หญิง ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่างที่ 34

The day often starts early for the girls, because they have to dress up for the ceremony. They wear a traditional Japanese dress (or kimono). These are extremely expensive, so most girls have to rent or borrow one. Because the dress is very difficult to put on, some girls go to a special place where other women help them. They sometimes spend up to three hours getting dressed and doing their hair and make-up.

(หนังสือ English in Mind 3 หน้า 49)

ตัวอย่างข้างต้นแสดงให้เห็นความยากลำบากของผู้หญิงญี่ปุ่นในการแต่งกายเพื่อเข้าร่วมพิธีกรรมหรือกิจกรรมที่เป็นทางการ โดยการใช้คำเชื่อม “because” และ “so” เพื่อเชื่อมประโยคแสดงเหตุผลให้ผู้อ่านเห็นว่าการเป็นผู้หญิงนั้นเกี่ยวข้องกับการกระทำหรือกิจกรรมใดบ้าง นอกจากนี้ยังแสดงให้เห็นว่าผู้หญิงมักต้องใช้เวลาานกว่าผู้ชายในการแต่งตัวเนื่องจากเครื่องแต่งกายของผู้หญิงนั้นมีราคาแพงและต้องใช้เวลาานในการแต่งกาย บางครั้งจึงต้องใช้ผู้ช่วยที่มีความชำนาญมาช่วยในการแต่งกายด้วย

2.2.2 การใช้สภาวะเกิดก่อน

จากการศึกษาวิเคราะห์หนังสือเรียนผู้วิจัยพบว่าผู้แต่งหรือผู้เรียบเรียงหนังสือเรียนได้แฝงชุดความคิดย่อยของอุดมการณ์ความเป็นหญิงด้วยกลวิธีการใช้สภาวะเกิดก่อนโดยมีจุดประสงค์ให้ผู้อ่านเห็นภาพลักษณะต่าง ๆ ที่เป็นนามธรรมของผู้หญิง ซึ่งการใช้กลวิธีนี้เป็นการแฝงอุดมการณ์ไว้ในตัวบทอย่างแนบเนียนโดยที่ผู้อ่านไม่รู้ตัว เนื่องจากผู้แต่งหรือผู้เรียบเรียงหนังสือเรียนไม่ได้นำเสนอออกมาตรง ๆ หากแต่ผู้อ่านต้องอาศัยบริบทในการตีความ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่างที่ 35

In the first Time Tunnel, you can relive the culture of the ‘70s. This was a time of freedom for women and young people in America and Western Europe.

(หนังสือ Move It 1 หน้า 84)

ตัวอย่างที่ 35 สื่อให้เห็นว่าในยุค '70s เป็นยุคแห่งอิสรภาพของเด็กและผู้หญิงในอเมริกาและยุโรป เด็กและผู้หญิงในยุคนี้สามารถแสดงออกถึงความชอบและความสนใจของตนเองได้อย่างเสรี อย่างไรก็ตามข้อความดังกล่าวข้างต้นมีสภาวะเกิดก่อนที่แสดงให้เห็นว่าเด็กและผู้หญิงในยุคก่อนหน้านี้อาจไม่ได้รับอิสรภาพในการแสดงออกมากเท่าที่ควร กลวิธีดังกล่าวนี้จึงอาจทำให้ผู้อ่านเข้าใจได้ว่าผู้หญิงเคยเผชิญความยากลำบากในการแสดงออกซึ่งความเป็นตัวตนมาก่อน

2.3 ผู้หญิงมีความสำคัญและสามารถเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลงได้

ผู้วิจัยพบการนำเสนอชุดความคิดย่อยที่สื่อภาพว่าผู้หญิงคือผู้นำและสามารถเปลี่ยนแปลงบางอย่างได้จากการกล่าวถึงพฤติกรรม การกระทำ บุคลิกหรือลักษณะนิสัยของตัวละครหญิงหรือบุคคลเพศหญิงที่มีชื่อเสียงและมีตัวตนจริง เช่น Michelle Obama, Gertrude Berg ผ่านกลวิธีทางภาษาทั้งสิ้น 2 กลวิธี ได้แก่ การใช้สภาวะเกิดก่อนและการใช้กลวิธีทางวาทศิลป์ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

2.3.1 การใช้สภาวะเกิดก่อน

ผู้วิจัยพบว่าผู้แต่งหรือผู้เรียบเรียงหนังสือเรียนได้แฝงชุดความคิดย่อยของอุดมการณ์ความเป็นชาย-หญิงด้วยกลวิธีการใช้สภาวะเกิดก่อนโดยมีจุดประสงค์ให้ผู้อ่านเห็นภาพบุคลิกลักษณะของผู้หญิงในสังคมโลก ซึ่งกลวิธีการใช้สภาวะเกิดก่อนนี้เป็นการแฝงอุดมการณ์อย่างแนบเนียนโดยที่ผู้แต่งหรือผู้เรียบเรียงหนังสือเรียนไม่ได้นำเสนอออกมาตรง ๆ หากแต่แฝงไว้ในตัวบทที่ต้องอาศัยบริบทหรือความรู้พื้นฐานที่เกี่ยวข้องในการตีความ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่างที่ 36

On December 1, 1995, Rosa Parks left work in Alabama, in the U.S., got on the bus and sat down. More people got on the bus, and soon it was full. One man didn't have a seat. The bus driver said to Rosa: "Stand up! Give this man your seat!" Rosa was tired after a long day at work. So, she quietly said: "No." This started something that changed the United State forever. Because Rosa Parks was a 42-year-old black woman and the man on the bus was white.

(หนังสือ English in Mind 1 หน้า 100)

ตัวอย่างข้างต้นนี้แสดงให้เห็นว่าตัวบทหนังสือเรียนมีการใช้สภาวะเกิดก่อนเพื่อสื่อชุดความคิดย่อยว่าผู้หญิงสามารถเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลงได้ ซึ่งจากตัวอย่างผู้แต่งเลือกใช้ประโยค "This started something that changed the United State forever." แสดงให้เห็นว่าผู้หญิงสามารถเปลี่ยนแปลงประเทศที่ตนเองอาศัยอยู่ได้ เพียงแค่เธอเลือกที่จะปฏิเสธสิ่งที่เห็นว่าไม่

ยุคธรรมก็สามารถนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงบางสิ่งไปตลอดกาลได้ ยิ่งไปกว่านั้นข้อความถัดมาเป็นการใช้สภาวะเกิดก่อนซึ่งผู้แต่งละไว้ในฐานที่เข้าใจโดยไม่ได้กล่าวออกมาเป็นถ้อยคำว่าในยุคหนึ่งของประวัติศาสตร์สหรัฐอเมริกาเคยมีการเหยียดผิวที่รุนแรงและแพร่หลายมาก ไม่เว้นแม้กระทั่งผู้หญิงผิวสีที่ถูกปฏิบัติอย่างไร้ซึ่งความเท่าเทียมกันของมนุษย์ ความรู้เบื้องหลังที่ผู้ร่วมสนทนามีร่วมกันนี้เป็นสิ่งที่เอื้อต่อการทำความเข้าใจในการสื่อสารโดยที่ผู้แต่งไม่จำเป็นต้องพูดทุกอย่างออกมาแต่ก็สามารถสื่อความหมายมากกว่าเนื้อความที่ปรากฏตามรูปประโยคได้ ด้วยเหตุนี้สภาวะเกิดก่อนจึงสามารถสื่อชุดความคิดย่อว่าผู้หญิงมีความสำคัญและเป็นผู้นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงได้

2.3.2 การใช้กลวิธีทางวาทศิลป์

จากการศึกษาพบว่าถ้อยคำอุปลักษณ์ที่ตัวบทหนังสือเรียนเลือกใช้สามารถสื่อความคิดเกี่ยวกับลักษณะที่เป็นนามธรรมไปสู่ผู้อ่านที่เป็นเด็กได้ง่ายและชัดเจนยิ่งขึ้น ด้วยเหตุนี้ถ้อยคำอุปลักษณ์ที่ตัวบทหนังสือเรียนเลือกใช้จึงสามารถสื่อภาพว่าผู้หญิงคือผู้นำ มีความสำคัญ และสามารถเปลี่ยนแปลงบางอย่างได้ไปสู่ผู้อ่านที่เป็นเด็กได้ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่างที่ 37

Gertrude was the star of the show, and she was the brains behind the show, too.

(หนังสือ English in Mind 1 หน้า 104)

ตัวอย่างที่ 38

She is the brains of the Scooby gang. It is usually Velma who solves the mystery.

(หนังสือ Access 2 หน้า 12)

ตัวอย่างทั้งหมดข้างต้นเป็นการใช้ถ้อยคำอุปลักษณ์ที่กล่าวถึงลักษณะของผู้หญิงที่เปรียบเสมือน “the brains” หรือ “สมอง” ของกลุ่มหรือกิจกรรมบางอย่าง โดยตัวอย่างที่ 37 เป็นการกล่าวถึงลักษณะของผู้หญิงที่มีความโดดเด่นและมีความสำคัญเนื่องจากการเปรียบบุคคลที่มีตัวตนจริงและเป็นผู้หญิงว่าเป็นเหมือน “สมอง” ของการแสดง กล่าวคือ ตัวละครหญิงในเรื่องเป็นผู้สั่งการและควบคุมการผลิตรายการหรือการแสดงในแต่ละครั้ง เธอจึงมีความสำคัญต่อรายการดังกล่าวเหมือนกับสมองของมนุษย์ที่มีความสำคัญต่อชีวิตของมนุษย์เนื่องจากมีหน้าที่คอยสั่งการและควบคุมการเคลื่อนไหวต่าง ๆ ในร่างกาย เช่นเดียวกันกับตัวอย่างที่ 38 ซึ่งแสดงให้เห็นว่าตัวละครหญิงในเรื่องเป็นเหมือน “สมอง” ของกลุ่มเช่นกันเพราะเธอเป็นผู้แก้ไขปริศนาต่าง ๆ ให้กับกลุ่มอยู่เสมอ อุปลักษณ์ที่ปรากฏในหนังสือเรียนดังกล่าวจึงอาจทำให้ผู้อ่านคล้อยตามและมองเห็นความสำคัญของผู้หญิงได้

2.4 ผู้ชาย คือ ผู้นำ ผู้ริเริ่ม และผู้ปกครองรัฐ

ผู้วิจัยพบการนำเสนอชุดความคิดย่อยที่สื่อภาพว่าผู้ชายคือผู้นำ ผู้ริเริ่ม และผู้ปกครองรัฐจากการกล่าวถึงกิจกรรม การกระทำ หรือสภาพของตัวละครชายผ่านกลวิธีทางภาษาทั้งสิ้น 2 กลวิธี ได้แก่ การใช้คำศัพท์และการอ้างอิงส่วนใหญ่ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

2.4.1 การใช้คำศัพท์

ผู้วิจัยพบการใช้คำศัพท์จำนวนมากที่ปรากฏร่วมกับบุคคลหรือตัวละครเพศชายโดยเฉพาะ คำศัพท์เหล่านั้นจึงสามารถสื่อภาพของผู้ชายในด้านการกระทำ อาชีพ บทบาทหน้าที่ และพื้นที่ที่เกี่ยวข้องกับผู้ชายได้ โดยกลุ่มคำศัพท์ที่หนังสือเรียนเลือกใช้เพื่อสื่อชุดความคิดย่อยว่าผู้ชาย คือ ผู้นำ ผู้ริเริ่ม และผู้ปกครองรัฐนั้นประกอบด้วยกลุ่มคำศัพท์ 3 กลุ่ม คือ คำกริยาแสดงการกระทำ คำคุณศัพท์แสดงสภาพและบุคลิกลักษณะของผู้ชาย และคำนามอ้างอิงถึงตำแหน่งเพื่อสื่อว่าผู้ชายอยู่ในตำแหน่งใดบ้างในสังคม ดังตัวอย่างในตารางต่อไปนี้

ตาราง 6 คำศัพท์ที่ปรากฏร่วมกับคำที่สื่อถึงผู้ชาย

ประเภทของคำศัพท์	ตัวอย่างคำศัพท์/วลีที่ปรากฏร่วมกับคำที่สื่อถึงผู้ชาย
1. กริยาวิเศษณ์แสดงการกระทำ	- invented something, opened the school, form his own company, created history, wrote a song, started free schools - ruled over England, save his home from the bad king, guard the tower, fought with bad knights, killed dragons, killed a lot of people
2. คำคุณศัพท์แสดงสภาพ	- famous, amazing, fantastic, successful, intelligent, talented, cool, brilliant, wonderful, funny, handsome, cheerful, talkative, caring, easy-going, friendly, good, calm, popular, brave, sociable, rich, gorgeous - angry, noisy, frightening, cunning, impatient, naughty
3. คำนามอ้างอิงถึงตำแหน่ง	- the leader, the chief, the owner, the principal, the president, the captain

เมื่อพิจารณากลุ่มคำศัพท์ในตารางข้างต้นพบว่าคำศัพท์ที่ตัวบทหนังสือเรียนเลือกใช้ล้วนสื่อให้เห็นการกระทำ บุคคลลักษณะ ตลอดจนตำแหน่งในสังคมของผู้ชายโดยใช้กลวิธีการปรากฏร่วมระหว่างคำศัพท์ที่สื่อถึงผู้ชายกับคำศัพท์ที่สื่อถึงการกระทำหรือพฤติกรรมของผู้ชาย โดยคำศัพท์ที่พบแสดงให้เห็นว่าผู้ชายเป็นผู้ประดิษฐ์ ริเริ่ม ก่อตั้ง หรือเริ่มต้นทำบางสิ่งบางอย่างด้วยตนเอง รวมถึงการใช้คำกริยาเพื่อสื่อภาพว่าผู้ชายเป็นผู้ปกครองและปกป้องดูแลผู้อื่น นอกจากนี้ยังพบการใช้คำคุณศัพท์เพื่อสื่อภาพว่าผู้ชายฉลาดและกล้าหาญ แต่ในขณะเดียวกันก็มีลักษณะเจ้าเล่ห์และน่ากลัวด้วย ส่วนการใช้คำนามอ้างอิงถึงตำแหน่งร่วมกับคำศัพท์ที่สื่อถึงผู้ชายนั้นแสดงให้เห็นว่าผู้ชายคือผู้นำ ผู้ปกครองรัฐ หรือผู้ที่มีอำนาจสูงสุดในบริบทใดบริบทหนึ่งของสังคม

2.4.2 การอ้างอิงส่วนใหญ่

จากการศึกษาพบว่าตัวบทหนังสือเรียนใช้คำสรรพนามที่มีความหมายอ้างอิงถึงบุคคลโดยไม่เฉพาะเจาะจง เช่น people, everyone, everybody เพื่อให้ผู้อ่านรู้สึกคล้อยตามความคิดเห็นของคนส่วนใหญ่ที่เห็นว่าผู้ชายฉลาด กล้าหาญ และมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์อันเป็นคุณสมบัติสำคัญของการเป็นผู้นำ ผู้ริเริ่ม หรือผู้ปกครองรัฐ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่างที่ 39

People on the platform clapped and cheered. They were amazed at Mr. Autrey's courage.

(หนังสือ English in Mind 2 หน้า 92)

จากตัวอย่างพบการใช้คำว่า “people” เพื่อให้ผู้อ่านรู้สึกคล้อยตามการกระทำหรือความคิดเห็นของคนทั่วไปที่ชื่นชมและประทับใจการกระทำที่กล้าหาญของตัวละครชายในเรื่อง การใช้กลวิธีนี้จึงอาจเป็นการประกอบสร้างหรือผลิตซ้ำความคิดที่ว่าความกล้าหาญเป็นคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้ชายตามที่ตัวบทหนังสือเรียนต้องการได้

3. อุดมการณ์เกี่ยวกับเจ้าของภาษา

บราช คชูร (Braj Kachru, 1992, อ้างถึงใน พงศกร เมธีธรรม, 2560, น. 9-11) นักวิชาการด้านภาษาศาสตร์โดยเฉพาะศาสตร์ทางด้านพหุภาษาอังกฤษหรือ World Englishes ได้พิจารณากลุ่มประเทศ “เจ้าของภาษาอังกฤษ” ว่าเป็นรากเหง้าของภาษาอังกฤษหรือกลุ่มประเทศที่ประชากรใช้ภาษาอังกฤษเป็นภาษาแม่มาแต่เดิมและมีภาษาอังกฤษเป็นภาษาหลักเพียงภาษาเดียว (English as a Native Language หรือ ENL) หรืออาจเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า English as a Mother Tongue หมายถึงภาษาอังกฤษนั้นเป็นภาษาของกลุ่มคนที่เติบโตมาในสังคมหรือประเทศที่มีภาษาอังกฤษเป็นภาษาแม่มาแต่ดั้งเดิม ซึ่งจากการวิเคราะห์ที่ตัวบทในวาทกรรมหนังสือ

เรียนวิชาภาษาอังกฤษทั้ง 12 เล่มผู้วิจัยพบว่าหนังสือเรียนได้กล่าวถึงเจ้าของภาษาจากประเทศเจ้าของภาษาทั้งสิ้น 5 ประเทศ ได้แก่ สหราชอาณาจักร (ประกอบด้วยประเทศอังกฤษ ประเทศสกอตแลนด์ ประเทศไอร์แลนด์เหนือ และประเทศเวลส์) ประเทศสหรัฐอเมริกา ประเทศแคนาดา ประเทศออสเตรเลีย และประเทศนิวซีแลนด์ โดยตัวบทหนังสือเรียนได้สื่อภาพชุดความคิดย่อยเกี่ยวกับเจ้าของภาษาไปสู่ผู้อ่าน 2 ชุดความคิด ได้แก่ 1. เจ้าของภาษามีนิสัยรักสนุกและเป็นมิตร 2. ประเทศเจ้าของภาษาเต็มไปด้วยความสนุกสนานนำไปเที่ยวชมแต่ก็เต็มไปด้วยอันตรายและความวุ่นวาย โดยสื่อผ่านกลวิธีทางภาษาทั้งสิ้น 6 กลวิธี ได้แก่ การใช้คำศัพท์ การใช้โครงสร้างประโยค การอ้างส่วนใหญ่ การใช้สภาวะเกิดก่อน การใช้เสียงที่หลากหลาย และการใช้กลวิธีทางวาทศิลป์ ซึ่งมีรายละเอียดแสดงชุดความคิดย่อยของอุดมการณ์และกลวิธีทางภาษาที่ใช้สื่ออุดมการณ์ผ่านหนังสือเรียนดังตารางต่อไปนี้

ตาราง 7 อุดมการณ์เกี่ยวกับเจ้าของภาษาและกลวิธีทางภาษาที่ใช้

อุดมการณ์เกี่ยวกับเจ้าของภาษา และชุดความคิดย่อยที่พบ	กลวิธีทางภาษาที่ใช้สื่ออุดมการณ์					
	การใช้คำศัพท์	การใช้โครงสร้างประโยค	การอ้างส่วนใหญ่	การใช้สภาวะเกิดก่อน	การใช้เสียงที่หลากหลาย	การใช้กลวิธีทางวาทศิลป์
1) เจ้าของภาษามีนิสัยรักสนุกและเป็นมิตร			✓			
2) ประเทศเจ้าของภาษาเต็มไปด้วยความสนุกสนานนำไปเที่ยวชมแต่ก็เต็มไปด้วยอันตรายและความวุ่นวาย	✓	✓	✓	✓	✓	✓

กลวิธีทางภาษาที่ใช้ในการสื่ออุดมการณ์เกี่ยวกับเจ้าของภาษาโดยแบ่งตามชุดความคิดย่อยที่พบในหนังสือเรียนประกอบด้วยรายละเอียดและตัวอย่างดังต่อไปนี้

3.1 เจ้าของภาษามีนิสัยรักสนุกและเป็นมิตร

ผู้วิจัยพบการนำเสนอชุดความคิดย่อยที่สื่อภาพว่าเจ้าของภาษามีนิสัยรักสนุกและเป็นมิตรจากการกล่าวถึงการกระทำ ความชอบ และความสนใจของเจ้าของภาษาผ่านการใช้กลวิธีการอ้างส่วนใหญ่ ซึ่งจากการศึกษาตัวบทหนังสือเรียนทั้ง 12 เล่มพบว่ามีการใช้คำนามและคำสรรพนามอ้างถึงเจ้าของภาษาเพื่อสื่อให้ผู้อ่านเห็นว่าเจ้าของภาษาโดยทั่วไปหรือส่วนใหญ่มิพหุกรรม และลักษณะนิสัยไปในทิศทางเดียวกันทั้งที่จริงแล้วอาจไม่ได้เป็นเช่นนั้น การอ้างถึงบุคคลในสังคมเช่นนี้จึง

เป็นการเพิ่มน้ำหนักความน่าเชื่อถือให้ผู้อ่านคล้อยตามและยอมรับลักษณะของเจ้าของภาษาที่ตัวบทหนังสือเรียนพยายามสร้างและสื่อไปยังผู้อ่าน ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่างที่ 40

People in Liverpool are very friendly!

(หนังสือ Your Space 1 หน้า 97)

ตัวอย่างที่ 41

Who wears red noses? Well, the obvious answer is clowns. Red noses are part of their tradition make-up. But on one special day in March every two years, millions of British people wear them, too. And what's this special day called? Red Nose Day, of course!

(หนังสือ Your Space 2 หน้า 86)

ตัวอย่างที่ 42

In the evenings, many British families watch soap operas like 'EastEnders' on the telly together.

(หนังสือ Access 2 หน้า 17)

ตัวอย่างที่ 43

In some English-speaking countries people wear paper hats, join hands and sing 'Auld Lang Syne' at midnight.

(หนังสือ Your Space 3 หน้า 17)

ตัวอย่างทั้งหมดข้างต้นแสดงให้เห็นว่าผู้แต่งหรือผู้เรียบเรียงหนังสือเรียนใช้คำบอกปริมาณร่วมกับคำที่สื่อถึงเจ้าของภาษาโดยส่วนใหญ่เช่นวลี “many British families” หรือ “millions of British people” รวมถึงการใช้คำว่า “People” ร่วมกับการกล่าวถึงประเทศหรือเมืองที่ใช้ภาษาอังกฤษเป็นภาษาแรก เช่น Liverpool, English-speaking countries เพื่ออ้างถึงลักษณะโดยทั่วไปของเจ้าของภาษา โดยตัวอย่างข้างต้นเหล่านี้แสดงให้เห็นกิจกรรมที่เจ้าของภาษาให้ความสนใจและแสดงถึงลักษณะนิสัยที่รักสนุกของเจ้าของภาษาซึ่งถูกแฝงไว้ในหนังสือเรียนและอาจทำให้ผู้อ่านคล้อยตามภาพลักษณะของเจ้าของภาษาที่หนังสือเรียนต้องการสื่อไปยังผู้อ่านได้

3.2 ประเทศเจ้าของภาษาเต็มไปด้วยความสนุกสนานนำไปเที่ยวชมแต่ก็เต็มไปด้วยอันตรายและความวุ่นวาย

ผู้วิจัยพบการนำเสนอชุดความคิดย่อยที่สื่อภาพว่าประเทศเจ้าของภาษาเต็มไปด้วยความสนุกสนานนำไปเที่ยวชมแต่ก็เต็มไปด้วยอันตรายและความวุ่นวายจากการกล่าวถึงสถานที่ท่องเที่ยว กิจกรรม การกระทำ หรือพฤติกรรมของผู้ที่อาศัยอยู่ในประเทศเจ้าของภาษาหรือผู้ที่ไปท่องเที่ยวในประเทศดังกล่าว โดยผู้วิจัยพบการใช้กลวิธีทางภาษาทั้งสิ้น 6 กลวิธี ได้แก่ การใช้คำศัพท์ การใช้โครงสร้างประโยค การอ้างส่วนใหญ่ การใช้สภาวะเกิดก่อน การใช้เสียงที่หลากหลาย และการใช้กลวิธีทางวาทศิลป์ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

3.2.1 การใช้คำศัพท์

สำหรับการสื่ออุดมการณ์เกี่ยวกับประเทศเจ้าของภาษานั้น ผู้วิจัยพบการใช้คำศัพท์เพื่อสื่อภาพว่าประเทศเจ้าของภาษาเต็มไปด้วยความสนุกสนานนำไปเที่ยวชมแต่ก็เต็มไปด้วยอันตรายและความวุ่นวายใน 2 ลักษณะ ได้แก่ การใช้คำศัพท์ร่วมกับคำที่สื่อถึงประเทศเจ้าของภาษา และการใช้คำแสดงการประเมินค่า ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1) การใช้คำศัพท์ร่วมกับคำที่สื่อประเทศเจ้าของภาษา

ผู้วิจัยพบว่าคำศัพท์ที่ผู้แต่งหรือผู้เรียบเรียงหนังสือเรียนใช้สื่อถึงประเทศเจ้าของภาษา ได้แก่ ชื่อสถานที่ท่องเที่ยว ชื่อเมือง ชื่อรัฐ หรือประเทศเจ้าของภาษา เช่น Legoland California, London, New York, Scotland, England, Australia, Canada, New Zealand และ U.S.A โดยมีการใช้คำศัพท์ดังกล่าวร่วมกับคำคุณศัพท์ คำกริยา หรือกริยาวลีที่แสดงการกระทำของประเทศเจ้าของภาษาหรือนักท่องเที่ยวในประเทศเจ้าของภาษา นอกจากนี้ยังมีการนำเสนอมุมมองความคิดและความรู้สึกของผู้ที่อาศัยอยู่ในประเทศเพื่อสื่อภาพลักษณะของประเทศเจ้าของภาษาด้วย สิ่งเหล่านี้สื่อให้เห็นชุดความคิดย่อยว่าประเทศเจ้าของภาษาเต็มไปด้วยความสนุกสนานและเป็นจุดหมายปลายทางยอดนิยมสำหรับนักท่องเที่ยวจากทั่วโลก ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่างที่ 44

This famous New York park is the home of the Bronx Zoo and the New York Botanical Garden.

(หนังสือ Move It 1 หน้า 26)

ตัวอย่างที่ 45

London is famous for its museums and historical sites, but that's not all. There are also a lot of street markets to visit all year round.

(หนังสือ Access 2 หน้า 87)

ตัวอย่างที่ 44 สื่อบอกให้เห็นว่าผู้แต่งหรือผู้เรียบเรียงหนังสือเรียนเลือกใช้คำว่า “famous” ซึ่งหมายถึง “ที่มีชื่อเสียง” เพื่อสื่อภาพเชิงบวกให้สถานที่ท่องเที่ยวในรัฐนิวยอร์กประเทศสหรัฐอเมริกา และในตัวอย่างที่ 45 ได้กล่าวถึงเมืองหลวงของประเทศอังกฤษอย่างกรุงลอนดอนว่ามีชื่อเสียงเกี่ยวกับสถานที่ท่องเที่ยวที่มีความหลากหลายและน่าสนใจ การใช้คำคุณศัพท์เชิงบวกพร้อมกับคำที่สื่อประเทศเจ้าของภาษาดังตัวอย่างข้างต้นจึงอาจเป็นการปลูกฝังเจตคติที่ดีต่อประเทศเจ้าของภาษาตามที่หนังสือเรียนต้องการได้

2) การใช้คำแสดงการประเมินค่า

คำแสดงการประเมินค่าที่ปรากฏร่วมกับคำศัพท์ที่ใช้สื่อถึงประเทศเจ้าของภาษาเป็นคำที่แสดงถึงความคุ้มค่าหรือควรค่าแก่การไปเที่ยวชม นอกจากนี้ยังพบ การใช้คำแสดงการประเมินค่าเพื่อตัดสินว่าเมืองหรือประเทศใดที่เป็นจุดหมายปลายทางในอุดมคติสำหรับนักท่องเที่ยวอีกด้วย ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่างที่ 46

Leicester Square is worth a visit for both Londoners and tourists.

(หนังสือ Access 1 หน้า 93)

ตัวอย่างที่ 47

Edinburgh has always been an ideal city break destination.

(หนังสือ Access 3 หน้า 30)

ตัวอย่างข้างต้นนี้แสดงให้เห็นว่าผู้แต่งหรือผู้เรียบเรียงหนังสือเรียนใช้คำว่า “worth” ซึ่งเป็นคำคุณศัพท์ที่มีความหมายว่า “ที่มีคุณค่า” ในการประเมินค่าว่าสถานที่นั้น ๆ มีคุณค่ามากพอให้ไปเที่ยวชมหรือไม่ ซึ่งจากตัวอย่างที่ 46 แสดงให้เห็นว่าตัวบทหนังสือเรียนให้คุณค่ากับสถานที่ท่องเที่ยวแห่งหนึ่งในประเทศอังกฤษซึ่งมีชื่อว่า Leicester Square ว่าเป็นสถานที่ที่ทั้งชาวเมืองลอนดอนและนักท่องเที่ยวควรไปเที่ยวชม นอกจากนี้ในตัวอย่างที่ 47 ยังแสดงการใช้คำว่า “ideal” เพื่อประเมินค่าว่าเมืองเอดิเนบระ ประเทศสกอตแลนด์ เป็นจุดหมายปลายทางในอุดมคติ

สำหรับนักท่องเที่ยวมาโดยตลอด การให้คุณค่ากับสถานที่ท่องเที่ยวในประเทศเจ้าของภาษาเหล่านี้จึงเป็นการตอกย้ำชุดความคิดว่าประเทศเจ้าของภาษาน่าสนใจและนำไปเที่ยวชม

3.2.2 การใช้โครงสร้างประโยค

จากการศึกษาตัวบทหนังสือเรียนครั้งนี้ผู้วิจัยพบการใช้โครงสร้างประโยคเพื่อสื่อชุดความคิดย่อยว่าประเทศเจ้าของภาษาเต็มไปด้วยความสนุกสนานนำไปเยี่ยมชม 2 ลักษณะ ได้แก่ การใช้ประโยคคำสั่งและการใช้ประโยคแสดงเงื่อนไข ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1) การใช้ประโยคคำสั่ง

จากการวิเคราะห์ข้อมูลตัวบทหนังสือเรียนพบว่าผู้แต่งหรือผู้เรียบเรียงหนังสือเรียนใช้ประโยคคำสั่งเพื่อสื่อความหมายในลักษณะของการโน้มน้าว เชิญชวน หรือแนะนำให้ผู้อ่านไปท่องเที่ยวในประเทศเจ้าของภาษา ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่างที่ 48

Don't forget, St Patrick's Day! Try to pop over to Dublin, on 17th of March because the whole city goes crazy.

(หนังสือ Access 1 หน้า 78)

ตัวอย่างที่ 49

Sit back, relax and enjoy a coach tour of Scotland.

(หนังสือ Access 1 หน้า 103)

ตัวอย่างที่ 50

Before you leave Legoland California, be sure not to miss Miniland USA. Twenty million LEGO bricks from amazing models of American landmarks such as the Statue of Liberty, the White House and the Kennedy Space Centre.

(หนังสือ Access 3 หน้า 35)

ตัวอย่างทั้งหมดข้างต้นนี้แสดงให้เห็นการใช้รูปประโยคคำสั่งเพื่อเชิญชวนหรือแนะนำสถานที่ท่องเที่ยวในประเทศเจ้าของภาษาให้ผู้อ่านได้รู้จักซึ่งกลวิธีนี้สามารถสื่อให้ผู้อ่านเห็นภาพลักษณะของประเทศเจ้าของภาษาที่เต็มไปด้วยสถานที่ท่องเที่ยวที่น่าสนใจมากมายได้อย่างแนบเนียน

2) การใช้ประโยคเงื่อนไข

ประโยคแสดงเงื่อนไขเป็นอีกกลวิธีหนึ่งของผู้แต่งหรือผู้เรียบเรียงหนังสือเรียนใช้เพื่อให้ผู้อ่านคล้อยตามชุดความคิดว่าประเทศเจ้าของภาษาเต็มไปด้วยความสนุกสนานและมีสถานที่ท่องเที่ยวที่น่าสนใจมากมายโดยการกล่าวถึงเงื่อนไขและผลลัพธ์ที่ควรเกิดขึ้นซึ่งผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นนั้นจะแฝงไว้ด้วยการเชิญชวนผู้อ่านให้ไปเที่ยวชมประเทศเจ้าของภาษา ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่างที่ 51

If you haven't been to Legoland California, be sure to put it on your list of places to go. You'll enjoy every minute of it!

(หนังสือ Access 3 หน้า 35)

ตัวอย่างที่ 52

If you only ever go to one festival in your life, make sure it is the Glastonbury Festival. It's a fantastic experience!

(หนังสือ Access 3 หน้า 105)

ตัวอย่างที่ 51 สื่อชุดความคิดย่อยว่าประเทศเจ้าของภาษาเต็มไปด้วยความสนุกสนานด้วยการให้เงื่อนไขว่าหากเราได้ไปเที่ยวที่ Legoland California ประเทศสหรัฐอเมริกาเราจะรู้สึกสนุกและคุ้มค่าทุกนาทีที่ได้ไปเที่ยวในสถานที่ดังกล่าว นอกจากนี้ตัวอย่างที่ 52 ก็ยังแสดงให้เห็นเงื่อนไขว่าหากเรามีโอกาสไปเที่ยวชมเทศกาลเพียงเทศกาลเดียวในชีวิตเราควรไปเที่ยวเทศกาลดังตัวอย่างข้างต้นซึ่งจัดขึ้นที่ประเทศอังกฤษเนื่องจากเทศกาลนี้จะมอบประสบการณ์อันยอดเยี่ยมให้กับเราได้ กลวิธีการใช้ประโยคแสดงเงื่อนไขดังตัวอย่างข้างต้นเหล่านี้จึงอาจสื่อให้ผู้อ่านคล้อยตามได้ว่าประเทศเจ้าของภาษาเต็มไปด้วยกิจกรรมที่สนุกสนานและเป็นจุดหมายปลายทางที่ไม่ควรพลาดในชีวิต

3.2.3 การอ้างส่วนใหญ่

จากการศึกษาตัวบทหนังสือเรียนพบว่าผู้แต่งหรือผู้เรียบเรียงหนังสือเรียนใช้คำสรรพนามที่มีความหมายอ้างถึงบุคคลทั่วไปหรือคนโดยส่วนใหญ่ เช่น people, everyone, everybody เพื่อให้ผู้อ่านรู้สึกคล้อยตามความคิดเห็นของคนส่วนใหญ่ที่มีต่อประเทศเจ้าของภาษาดังตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่างที่ 53

People come from all over the world to see the events in Edinburgh. Hotels and guesthouses are always full, so if you want to see the festival, it's important to plan early.

(หนังสือ English in Mind 1 หน้า 90)

ตัวอย่างที่ 54

About a million people in Times Square, millions around the U.S. and over a billion watching around the world, come together to say “good-bye” to the old year and “hello” to the new.

(หนังสือ English in Mind 2 หน้า 86)

ตัวอย่างที่ 53 แสดงให้เห็นว่าผู้คนที่มาจากทั่วโลกต้องการมาเที่ยวชมเทศกาลที่จัดขึ้นในเมืองเอดินบะระ ประเทศสกอตแลนด์ และตัวอย่างที่ 54 สื่อให้เห็นว่าผู้คนที่นับพันล้านคนทั่วโลกให้ความสนใจกับเทศกาลปีใหม่ที่จัดขึ้นที่ไทมส์แควร์ ประเทศสหรัฐอเมริกา และมีผู้คนหลายล้านคนไปเยือนสถานที่ดังกล่าวเพื่อฉลองเทศกาลปีใหม่อารมณ์ร่วมกัน การอ้างอิงคนส่วนใหญ่ในลักษณะดังตัวอย่างนี้อาจทำให้ผู้อ่านคล้อยตามภาพลักษณ์ของประเทศเจ้าของภาษาที่เป็นจุดหมายปลายทางของนักท่องเที่ยวจากทั่วโลกตามที่ตัวบทหนังสือเรียนพยายามสร้างและสื่อไปยังผู้อ่านได้

3.2.4 การใช้สภาวะเกิดก่อน

จากการวิเคราะห์ตัวบทหนังสือเรียนทั้งหมดพบว่าผู้แต่งหรือผู้เรียบเรียงหนังสือเรียนใช้กลวิธีการใช้สภาวะเกิดก่อนเพื่อสื่อให้ผู้อ่านเห็นภาพลักษณะของประเทศเจ้าของภาษาที่อยู่ห่างไกลจากตัวผู้อ่านที่เป็นเด็ก โดยกลวิธีการใช้สภาวะเกิดก่อนนี้เป็นการแฝงอุดมการณ์ในตัวบทอย่างแนบเนียนโดยที่ผู้แต่งไม่ได้นำเสนอออกมาอย่างตรงไปตรงมา ผู้อ่านหรือผู้รับสารต้องอาศัยบริบทหรือความรู้พื้นฐานที่เกี่ยวข้องในการตีความตัวบท ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่างที่ 55

“It’s great here, but London is my hometown. I was born there, and I have friends there, too. I miss them sometimes. But the thing is, life here is much better. I go to bed at night, and the only thing I hear is the ocean. It’s wonderful.”

(หนังสือ English in Mind 1 หน้า 108)

ตัวอย่างข้างต้นนี้แสดงให้เห็นว่าตัวบทหนังสือเรียนมีการใช้สภาวะเกิดก่อนเพื่อสื่อภาพกรุงลอนดอนซึ่งเป็นเมืองหลวงของประเทศอังกฤษ จากตัวอย่างผู้แต่งเลือกใช้ประโยคที่แสดงการเปรียบเทียบ เช่น “But the thing is, life here is much better. I go to bed at night, and the only thing I hear is the ocean. It’s wonderful.” เพื่อแสดงให้เห็นว่าชีวิตในกรุงลอนดอนนั้นดีกว่าสถานที่ที่ผู้พูดอาศัยอยู่ซึ่งก็คือเกาะแห่งหนึ่งในประเทศไทย นอกจากนี้ข้อความดังกล่าวยังมีสภาวะเกิดก่อนว่าผู้พูดอาจเคยประสบปัญหามลพิษทางเสียงหรือความวุ่นวายในกรุงลอนดอนมาก่อนแต่สถานที่ที่ผู้พูดอาศัยอยู่ในปัจจุบันปราศจากสิ่งเหล่านั้นและผู้พูดรู้สึกดีมาก สภาวะเกิดก่อนที่ผู้ร่วมสนทนามีร่วมกันนี้จึงสามารถสื่อความหมายนอกเหนือจากเนื้อความที่ปรากฏตามรูปประโยคที่ผู้ใช้ภาษาสื่อสารได้ ด้วยเหตุนี้วิธีการใช้สภาวะเกิดก่อนจึงสามารถสื่อภาพความเป็นเมืองใหญ่อันวุ่นวายของประเทศเจ้าของภาษาได้โดยที่ผู้แต่งไม่จำเป็นต้องกล่าวออกมาเป็นถ้อยคำ

3.2.5 การใช้เสียงที่หลากหลาย

ผู้วิจัยพบว่ามีการใช้เสียงภายในตัวบทโดยการนำความคิดของผู้แต่งหรือผู้เรียบเรียงหนังสือเรียนไปใส่ในคำพูดของตัวละครเพื่อสื่อภาพว่าประเทศเจ้าของภาษาเป็นประเทศที่เต็มไปด้วยกิจกรรมที่สนุกสนาน น่าตื่นตื้น ผู้คนที่อาศัยอยู่ในประเทศมีกิจกรรมให้ทำมากมายและมีสถานที่ท่องเที่ยวหลากหลายรูปแบบให้นักท่องเที่ยวได้ไปเที่ยวชม แต่ในขณะที่เดียวกันประเทศเจ้าของภาษาบางประเทศก็อาจเต็มไปด้วยความวุ่นวายหรืออันตรายเช่นกัน ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่างที่ 56

If you are still in the UK on 23rd April, why not visit London for St George’s Day. Last year I was in Covent Garden and it was great fun. We watched some medieval street theatre and some people wore dragon costumes. There was even a stall that served roast beef and Yorkshire puddings. We had a great time! Make it a date in your diary!

(หนังสือ Access 1 หน้า 78)

ตัวอย่างที่ 57

“Well,” he says, “Life in London was great. You know, it’s a very modern and exciting city. But it’s noisy and very busy, and sometimes it’s a little dangerous, too.”

(หนังสือ English in Mind 1 หน้า 108)

ตัวอย่างทั้งหมดข้างต้นเป็นการใช้เสียงภายในตัวของตัวละครเจ้าของภาษาเพื่อสื่อภาพลักษณะของประเทศเจ้าของภาษาไปสู่ผู้อ่าน โดยตัวอย่างแสดงให้เห็นลักษณะของเมืองหรือประเทศที่เต็มไปด้วยความสนุกสนานจากการกล่าวถึงกิจกรรมหรือพฤติกรรมของตัวละครที่เป็นเจ้าของภาษา รวมถึงการกล่าวถึงสถานที่ท่องเที่ยวหรือบรรยากาศโดยรวมของประเทศผ่านตัวละครที่เป็นเจ้าของภาษาด้วย ตัวอย่างข้างต้นเหล่านี้จึงอาจทำให้ผู้อ่านคล้อยตามได้ว่าประเทศเจ้าของภาษาเต็มไปด้วยกิจกรรมที่สนุกสนานและมีสถานที่ท่องเที่ยวที่น่าสนใจมากมายให้นักท่องเที่ยวได้ไปเยี่ยมชม แต่ในขณะเดียวกันก็แฝงไว้ด้วยชุดความคิดย่อยที่ว่าประเทศเจ้าของภาษาบางประเทศหรือบางเมืองก็อาจเต็มไปด้วยความวุ่นวายหรือนำมาซึ่งภัยอันตรายได้เช่นกัน

3.2.6 การใช้กลวิธีทางวาทศิลป์

การใช้คำถามเชิงวาทศิลป์นั้นเป็นหนึ่งในกลวิธีทางวาทศิลป์ที่ช่วยให้ผู้เขียนไม่ต้องแสดงความเห็นของตนออกมาตรง ๆ แต่ใช้วิธีการตั้งคำถามพร้อมทั้งแสดงเหตุผลสนับสนุนเพื่อนำผู้อ่านไปสู่คำตอบที่ผู้เขียนต้องการ คำถามเชิงวาทศิลป์จึงเป็นการสื่อสารในรูปประโยคคำถามแต่ผู้ส่งสารไม่ได้ต้องการคำตอบหรือข้อมูลใดจากผู้รับสาร หากแต่ต้องการกระตุ้นให้ผู้รับสารคิดหาคำตอบที่ตนเองคิดว่าถูกต้องเพื่อยืนยันความคิดที่ผู้ส่งสารต้องการสื่อสารหรือนำผู้รับสารไปในทิศทางที่ผู้ส่งสารต้องการ และจากการศึกษาตัวบทหนังสือเรียนในงานวิจัยครั้งนี้พบว่าผู้แต่งหรือผู้เรียบเรียงหนังสือเรียนใช้คำถามเชิงวาทศิลป์เพื่อสื่อภาพลักษณะของประเทศเจ้าของภาษาไปยังผู้อ่าน ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่างที่ 58

Why not come to Wales for St David's Day? It is on 1st March and last year's celebrations in Cardiff were brilliant.

(หนังสือ Access 1 หน้า 78)

ตัวอย่างที่ 59

Are you going to try anything new this summer? Well, how about Newquay, the surfing capital of England?

(หนังสือ Access 1 หน้า 98)

ตัวอย่างที่ 60

Do you love dancing? Laughing? Movies? Plays? Well, the Edinburgh Festival is the place for you.

(หนังสือ English in Mind 1 หน้า 90)

ตัวอย่างที่ 58 ข้างต้นแสดงให้เห็นว่าผู้แต่งหรือผู้เรียบเรียงหนังสือเรียนใช้คำถามเชิงวาทศิลป์เพื่อเน้นย้ำให้ผู้อ่านได้คิดและจินตนาการถึงความสนุกสนานของการมาเที่ยวชมเทศกาล St. David's Day ที่ประเทศเวลส์ โดยผู้แต่งใช้รูปประโยคคำถาม "Why not come to Wales for St David's Day?" เพื่อกล่าวชักชวนผู้อ่านให้ไปเที่ยวเทศกาลดังกล่าว และในตัวอย่างที่ 59 ผู้แต่งใช้รูปประโยคคำถาม "Well, how about Newquay, the surfing capital of England?" แต่ไม่ได้ต้องการคำตอบจากผู้อ่านเช่นเดียวกับรูปประโยคคำถาม "Do you love dancing?" ในตัวอย่างที่ 60 ซึ่งผู้แต่งไม่ได้ต้องการคำตอบเช่นกันหากแต่ต้องการชักชวนให้ผู้อ่านไปเที่ยวในสถานที่ดังกล่าวนั่นเอง สิ่งเหล่านี้แสดงให้เห็นภาพกิจกรรมที่สนุกสนานและสถานที่ท่องเที่ยวที่น่าสนใจของประเทศเจ้าของภาษาซึ่งถูกแฝงไว้ในหนังสือเรียนและอาจทำให้ผู้อ่านคล้อยตามภาพลักษณ์ที่เต็มไปด้วยความน่าสนใจของประเทศเจ้าของภาษาที่หนังสือเรียนต้องการสร้างและสื่อไปยังผู้อ่านได้

4. อุดมการณ์เกี่ยวกับโรงเรียนและนักเรียน

จากการศึกษาวิเคราะห์ผู้วิจัยพบว่าการกล่าวถึงโรงเรียนหรือกิจกรรมในโรงเรียนอย่างหลากหลายรวมถึงมีการใช้ตัวละครที่เป็นนักเรียนอย่างสม่ำเสมอในหนังสือเรียนทุกเล่ม โดยผู้วิจัยพบชุดความคิดย่อยที่สื่อภาพเกี่ยวกับโรงเรียนและนักเรียนไปสู่ผู้อ่านทั้งหมด 2 ชุดความคิด ได้แก่ 1. โรงเรียนมีกิจกรรมที่น่าสนใจมากมายสำหรับนักเรียน และ 2. โรงเรียนสามารถให้ทั้งประสบการณ์ที่ดีและไม่ดีแก่นักเรียนได้ โดยผู้แต่งหรือผู้เรียบเรียงหนังสือเรียนสื่อชุดความคิดดังกล่าวผ่านกลวิธีทางภาษาทั้งสิ้น 7 กลวิธี ได้แก่ การใช้คำศัพท์ การใช้คำแสดงทัศนภาวะ การใช้คำเชื่อมแสดงความขัดแย้ง การใช้โครงสร้างประโยค การอ้างส่วนใหญ่ การใช้สภาวะเกิดก่อน และการใช้เสียงที่หลากหลาย ซึ่งมีรายละเอียดแสดงชุดความคิดย่อยของอุดมการณ์และกลวิธีทางภาษาที่ใช้สื่ออุดมการณ์ผ่านหนังสือเรียนดังตารางต่อไปนี้

ตาราง 8 อุดมการณ์เกี่ยวกับโรงเรียนและนักเรียนและกลวิธีทางภาษาที่ใช้

อุดมการณ์เกี่ยวกับโรงเรียนและนักเรียน และชุดความคิดย่อยที่พบ	กลวิธีทางภาษาที่ใช้สื่ออุดมการณ์						
	การใช้คำศัพท์	การใช้คำแสดงทัศนภาวะ	การใช้คำเชื่อมแสดงความขัดแย้ง	การใช้โครงสร้างประโยค	การอ้างส่วนใหญ่	การใช้สภาวะเกิดก่อน	การใช้เสียงที่หลากหลาย
1) โรงเรียนมีกิจกรรมที่น่าสนใจมากมายสำหรับนักเรียน	✓	✓	✓	✓	✓		✓
2) โรงเรียนสามารถให้ทั้งประสบการณ์ที่ดีและไม่ดีแก่นักเรียนได้			✓			✓	✓

อุดมการณ์เกี่ยวกับโรงเรียนและนักเรียนและชุดความคิดย่อยที่พบข้างต้นถูกสื่อผ่านกลวิธีทางภาษาหลากหลายรูปแบบโดยมีรายละเอียดและตัวอย่างดังต่อไปนี้

4.1 โรงเรียนมีกิจกรรมที่น่าสนใจมากมายสำหรับนักเรียน

ผู้วิจัยพบการนำเสนอชุดความคิดย่อยที่สื่อภาพว่าโรงเรียนคือสถานที่ที่เต็มไปด้วยกิจกรรมที่น่าสนใจมากมายสำหรับนักเรียนจากการสื่อภาพกิจกรรม การกระทำ หรือพฤติกรรมของตัวละครที่เป็นนักเรียนโดยมีฉากหลังเป็นโรงเรียนซึ่งเป็นสถานที่ที่ผู้อ่านที่เป็นนักเรียนทุกคนคุ้นเคยเป็นอย่างดี และจากการศึกษาวิเคราะห์ผู้วิจัยพบการใช้กลวิธีทางภาษาที่ใช้ในการสื่อชุดความคิดดังกล่าวทั้งสิ้น 6 กลวิธี ได้แก่ การใช้คำศัพท์ การใช้คำแสดงทัศนภาวะ การใช้คำเชื่อมแสดงความขัดแย้ง การใช้โครงสร้างประโยค การอ้างส่วนใหญ่ และการใช้เสียงที่หลากหลาย ดังรายละเอียดต่อไปนี้

4.1.1 การใช้คำศัพท์

ผู้วิจัยพบการใช้คำหรือกลุ่มคำที่สื่อถึงโรงเรียนหรือกิจกรรมในโรงเรียน เช่น at school, after-school clubs, school subjects ร่วมกับคำคุณศัพท์เชิงบวกเพื่อแสดงคุณสมบัติของโรงเรียนหรือกิจกรรมในโรงเรียน รวมถึงมีการใช้คำศัพท์ที่สื่อถึงนักเรียน เช่น students, school children ร่วมกับกริยาวลีแสดงการกระทำต่าง ๆ ที่โรงเรียน ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่างที่ 61

It's quarter past three. It's time to go home, right? Wrong! This is your chance to join one of our fantastic after-school clubs. So don't watch TV or play computer games at home. Look at the great things you can do here ... at school!

(หนังสือ Your Space 1 หน้า 77)

ตัวอย่างที่ 62

Pupils study some really interesting school subjects, like IT, Citizenship and Food Technology.

(หนังสือ Access 2 หน้า 17)

ตัวอย่างที่ 63

The students do a lot of sports, including track, tennis, basketball and soccer.

(หนังสือ Move It 2 หน้า 84)

ตัวอย่างที่ 61 และ 62 ข้างต้นแสดงให้เห็นว่าผู้แต่งหรือผู้เรียบเรียงหนังสือเรียนเลือกใช้คำคุณศัพท์ที่มีความหมายเชิงบวกอย่าง “fantastic”, “great” และ “interesting” ร่วมกับคำที่สื่อถึงโรงเรียนหรือกิจกรรมในโรงเรียนเพื่อสื่อภาพเชิงบวกให้ผู้อ่านเห็นว่าในโรงเรียนมีกิจกรรมที่ทั้งความสนุกสนานและน่าสนใจมากมาย และในตัวอย่างที่ 63 ก็แสดงให้เห็นว่านักเรียนสามารถเลือกเล่นกีฬาได้หลากหลายชนิดที่โรงเรียนด้วย

4.1.2 การใช้คำแสดงทัศนภาวะ

จากการศึกษาตัวบทหนังสือเรียนพบว่าการสื่ออารมณ์โดยใช้คำแสดงทัศนภาวะเพื่อสื่อถึงทัศนคติ มุมมอง จุดยืน หรือความรู้สึกของผู้พูดต่อสิ่งที่พูดในประโยค เช่น การแสดงความมั่นใจหรือความเป็นไปได้ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์เชิงอำนาจของผู้พูดที่มีต่อผู้อื่นด้วย ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่างที่ 64

You can also organize litter collection days at your school or in your area.

(หนังสือ Your Space 2 หน้า 47)

ตัวอย่างข้างต้นนี้แสดงให้เห็นการใช้คำแสดงทัศนภาวะเพื่อสื่อความหมายให้ผู้อ่านเห็นว่ากรกระทำไบบ้างเป็นสิ่งที่สามารถกระทำได้ที่โรงเรียน โดยผู้แต่งใช้คำกริยาช่วย “can” ซึ่งสื่อความหมายว่า “สามารถกระทำได้” ร่วมกับคำกริยาแสดงกรกระทำเพื่อแสดงความเป็นไปได้หรือแนะนำให้ผู้อ่านทำกิจกรรมดังกล่าวที่โรงเรียน การแสดงทัศนภาวะเช่นนี้นอกจากจะเป็นการสื่อข้อความคิดย่อยว่านักเรียนสามารถทำกิจกรรมได้หลากหลายที่โรงเรียนแล้วยังเป็นการชี้แนะให้ผู้อ่านปฏิบัติตามลักษณะที่พึงประสงค์ของการเป็นนักเรียนโดยอาศัยอำนาจของหนังสือเรียน ในการกำหนดกรอบการประพฤติปฏิบัติให้เป็นไปตามที่ผู้แต่งหนังสือเรียนต้องการด้วย

4.1.3 การใช้คำเชื่อมแสดงความขัดแย้ง

จากการศึกษาตัวบทหนังสือเรียนพบว่ามีการใช้คำเชื่อมแสดงความขัดแย้ง เพื่อแสดงความแตกต่างระหว่างกิจกรรมการเรียนรู้เชิงวิชาการกับกิจกรรมอื่น ๆ ที่นักเรียนสามารถเลือกทำได้ที่โรงเรียนตามความสนใจของนักเรียน ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่างที่ 65

Students have many academic classes, but during the school day they also take classes in the arts, like theater, art, dance and music.

(หนังสือ English in Mind 2 หน้า 20)

ตัวอย่างข้างต้นสื่อให้เห็นความหลากหลายของกิจกรรมการเรียนการสอนในโรงเรียนโดยใช้คำเชื่อมแสดงความขัดแย้ง “but” ซึ่งมีความหมายว่า “แต่” เพื่อสื่อถึงความแตกต่างและความหลากหลายของการเรียนการสอนในโรงเรียนซึ่งประกอบด้วยวิชาเรียนเชิงวิชาการและวิชาเกี่ยวกับศิลปะแขนงต่าง ๆ ตามความสนใจของนักเรียน และสิ่งเหล่านี้ก็นำไปสู่การประกอบสร้างภาพเชิงบวกของโรงเรียนไปสู่ผู้อ่านได้

4.1.4 การใช้โครงสร้างประโยค

ผู้วิจัยพบการใช้โครงสร้างประโยคที่สื่อข้อความคิดย่อยว่าโรงเรียนมีกิจกรรมที่น่าสนใจมากมายสำหรับนักเรียน 2 ลักษณะ ได้แก่ การใช้ประโยคคำสั่งและการยกตัวอย่าง ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1) การใช้ประโยคคำสั่ง

จากการวิเคราะห์ข้อมูลพบว่าผู้แต่งหรือผู้เรียบเรียงหนังสือเรียนใช้ประโยคคำสั่งเพื่อสื่อความหมายในลักษณะของการเชิญชวนหรือนำให้ผู้อ่านทำกิจกรรมที่น่าสนใจต่าง ๆ ในโรงเรียน ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่างที่ 66

Come to the studio on Thursday after school. You can do lots of brilliant artwork. Learn to make masks, paint a picture, take photos – be creative!

(หนังสือ Your Space 1 หน้า 77)

ตัวอย่างข้างต้นนี้แสดงให้เห็นการใช้รูปประโยคคำสั่งในการแนะนำกิจกรรมสำหรับนักเรียนโดยมีการใช้คำกริยาหรือกริยาวิเศษณ์แสดงการกระทำหรือกิจกรรมหลังเลิกเรียนเพื่อสื่อให้ผู้อ่านเห็นว่าโรงเรียนมีกิจกรรมที่น่าสนใจมากมายให้เลือกทำ

2) การยกตัวอย่าง

การยกตัวอย่างเป็นอีกกลวิธีหนึ่งซึ่งช่วยให้ผู้อ่านมองเห็นภาพความหลากหลายของกิจกรรมที่โรงเรียนได้จัดเจนขึ้น และจากการวิเคราะห์หนังสือเรียนครั้งนี้พบว่ามีการยกตัวอย่างกิจกรรมหรือการกระทำของนักเรียนที่สามารถทำได้ในโรงเรียนดังตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่างที่ 67

There are more than 40 clubs for students. For example, there's a movie club, a knitting club and an environment club.

(หนังสือ English in Mind 2 หน้า 20)

ตัวอย่างข้างต้นแสดงการยกตัวอย่างกิจกรรมชุมนุมสำหรับนักเรียนซึ่งมีความหลากหลายมากถึง 40 ชุมนุม ยกตัวอย่างเช่น กิจกรรมเกี่ยวกับภาพยนตร์ การถักนิตติ้ง และการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ซึ่งกิจกรรมเหล่านี้นักเรียนสามารถเลือกทำได้ตามความสนใจของตนเอง

4.1.5 การอ้างส่วนใหญ่

ผู้วิจัยพบการใช้นามวลีที่มีความหมายอ้างถึงโรงเรียนโดยส่วนใหญ่เพื่อทำให้ผู้อ่านเห็นภาพหรือรู้สึกคล้ายตามภาพลักษณะของโรงเรียนที่หนังสือเรียนต้องการสื่อไปยังผู้อ่าน ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่างที่ 68

Most schools have special Red Nose Day events. Last year some students in Oxford wore pyjamas all day at school. And in a school in Cambridge, students dressed as superheroes.

(หนังสือ Your Space 2 หน้า 86)

ตัวอย่างข้างต้นแสดงให้เห็นว่าโรงเรียนส่วนใหญ่มีการจัดกิจกรรมให้นักเรียนทำนอกเหนือไปจากการเรียนการสอนเชิงวิชาการตามปกติ ซึ่งจากตัวอย่างเป็นกิจกรรมที่เปิดโอกาสให้นักเรียนได้แต่งตัวตามธีม (theme) ต่าง ๆ โดยนักเรียนสามารถแสดงออกได้ตามความสนใจของตนเอง การอ้างส่วนใหญ่ในลักษณะดังตัวอย่างนี้อาจทำให้ผู้อ่านคล้อยตามภาพลักษณ์ในแง่ดีของโรงเรียนและสื่อชุดความคิดว่าโรงเรียนเต็มไปด้วยกิจกรรมที่สนุกสนานมากมายสำหรับนักเรียนได้

4.1.6 การใช้เสียงที่หลากหลาย

สำหรับกลวิธีการใช้เสียงที่หลากหลายผู้วิจัยพบว่ามีการใช้เสียงภายในตัวบท โดยการนำความคิดของผู้แต่งหรือผู้เรียบเรียงหนังสือเรียนไปใส่ในคำพูดของตัวละครที่เป็นนักเรียน เพื่อสื่อภาพเกี่ยวกับโรงเรียนว่าเป็นสถานที่ที่เต็มไปด้วยกิจกรรมที่น่าสนใจมากมายสำหรับนักเรียน ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่างที่ 69

“We have so many choices here,” says Tonya. “My favorite club is the camera club. I like taking photos and learning about photography. It’s also a great way to meet people with common interests.”

(หนังสือ English in Mind 2 หน้า 20)

ตัวอย่างข้างต้นเป็นการใช้เสียงตัวละครที่เป็นนักเรียนเพื่อสื่อภาพลักษณะของโรงเรียนในมุมมองของนักเรียนไปสู่ผู้อ่าน โดยตัวอย่างแสดงให้เห็นว่าในโรงเรียนมีกิจกรรมให้เลือกทำมากมายแต่ตัวละครสนุกกับการถ่ายรูปมากที่สุด กลวิธีนี้จึงสามารถสื่อให้ผู้อ่านคล้อยตามได้ว่าโรงเรียนเต็มไปด้วยกิจกรรมที่น่าสนใจสำหรับนักเรียน

4.2 โรงเรียนสามารถให้ทั้งประสบการณ์ที่ดีและไม่ดีแก่นักเรียนได้

จากการศึกษาวิเคราะห์พบการใช้ตัวละครที่เป็นครูและนักเรียนเพื่อสื่อภาพการกระทำหรือพฤติกรรมทั้งดีและไม่ดีที่เกิดขึ้นในโรงเรียน โดยผู้แต่งหรือผู้เรียบเรียงหนังสือเรียนสื่อชุดความคิดดังกล่าวผ่านกลวิธีทางภาษาทั้งสิ้น 3 กลวิธี ได้แก่ การใช้คำเชื่อมแสดงความขัดแย้ง การใช้สภาวะเกิดก่อน และการใช้เสียงที่หลากหลาย ดังรายละเอียดต่อไปนี้

4.2.1 การใช้คำเชื่อมแสดงความขัดแย้ง

ผู้วิจัยพบว่ามีการใช้คำเชื่อมแสดงความขัดแย้งหรือแสดงความแตกต่างระหว่างประสบการณ์ที่ดีและไม่ดีที่นักเรียนอาจพบเจอได้ในโรงเรียน ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่างที่ 70

“I don’t really like my school dinners. They aren’t very good. But the chicken is OK and I like the desserts. Especially apple pie!”

Stefan

(หนังสือ Your Space 1 หน้า 87)

ตัวอย่างที่ 71

“We didn’t like our old school uniform. We wore jackets and ties. But our school council had a better idea and now we wear sweatshirts. Cool!”

Sienna, International School, Spain

(หนังสือ Your Space 1 หน้า 87)

ตัวอย่างที่ 70 แสดงให้เห็นทั้งประสบการณ์ที่ดีและไม่ดีตามความคิดเห็นของนักเรียนเกี่ยวกับอาหารที่ทางโรงเรียนจัดเตรียมไว้ให้ และในตัวอย่างที่ 71 แสดงถึงความคิดเห็นของนักเรียนกลุ่มหนึ่งที่ไม่พอใจในเครื่องแบบนักเรียนแบบเก่า โดยตัวอย่างยังแสดงให้เห็นอีกด้วยว่าประสบการณ์ที่นักเรียนไม่พอใจบางประการนั้นสามารถเปลี่ยนแปลงได้ด้วยตัวนักเรียนเอง

4.2.2 การใช้สภาวะเกิดก่อน

ผู้วิจัยพบการใช้สภาวะเกิดก่อนเพื่อสื่อให้ผู้อ่านเห็นภาพว่าโรงเรียนอาจให้ทั้งประสบการณ์ที่ดีและไม่ดีแก่นักเรียนได้ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่างที่ 72

Maybe you can’t change the world. But you can make your school a better place.

(หนังสือ Your Space 3 หน้า 76)

ตัวอย่างข้างต้นแสดงให้เห็นการใช้สภาวะเกิดก่อนเพื่อสื่อภาพว่าโรงเรียนไม่ใช่สถานที่ที่ดีพร้อมในทุกด้านสำหรับนักเรียนแต่นักเรียนสามารถทำให้โรงเรียนดีขึ้นได้ สภาวะเกิดก่อนที่ผู้ร่วมสนทนามีร่วมกันนี้จึงสามารถสื่อความหมายนอกเหนือจากเนื้อความที่ปรากฏตามรูปประโยคที่ผู้แต่งสื่อสารได้ว่าโรงเรียนนั้นสามารถมอบทั้งประสบการณ์ที่ดีและไม่ดีแก่นักเรียนได้

4.2.3 การใช้เสียงที่หลากหลาย

ผู้วิจัยพบว่ามีการใช้เสียงภายในตัวบทโดยการนำความคิดของผู้แต่งหรือผู้เรียบเรียงหนังสือเรียนไปใส่ในคำพูดของตัวละครที่เป็นนักเรียนเพื่อสื่อภาพว่านักเรียนอาจได้รับทั้งประสบการณ์ที่ดีและไม่ดีจากโรงเรียนได้ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่างที่ 73

“I love school lunch. They’ve got meat and vegetables and salads. But I usually have a burger and chips. Chips are great!”

Harry

(หนังสือ Your Space 1 หน้า 87)

ตัวอย่างที่ 74

“I had a bad day at school yesterday.”

(หนังสือ Move It 2 หน้า 45)

ตัวอย่างที่ 75

“In other words, we’re all in the same boat. We’re having a hard time with school.”

(หนังสือ English in Mind 3 หน้า 54)

ตัวอย่างข้างต้นเป็นการใช้เสียงตัวละครนักเรียนเพื่อสื่อภาพลักษณะของโรงเรียนในด้านต่าง ๆ ไปสู่ผู้อ่าน โดยตัวอย่างที่ 73 สื่อภาพประสบการณ์ที่ดีเกี่ยวกับอาหารกลางวันที่โรงเรียนจัดเตรียมไว้ให้ผ่านมุมมองของนักเรียน ในขณะที่ตัวอย่างที่ 74 และ 75 แสดงให้เห็นความคิดหรือทัศนคติเชิงลบของนักเรียนที่มีต่อโรงเรียนหรือประสบการณ์ในโรงเรียน กลวิธีดังตัวอย่างนี้จึงสามารถสื่อให้ผู้อ่านเห็นว่าโรงเรียนสามารถมอบทั้งประสบการณ์ที่ดีและไม่ดีแก่นักเรียนได้

อุดมการณ์ที่ปรากฏในหนังสือเรียนบางเล่มและกลวิธีทางภาษาที่ใช้

เมื่อศึกษาวิเคราะห์ตัวบทในวาทกรรมหนังสือเรียนทั้งหมดแล้วผู้วิจัยพบว่ามี การนำเสนออุดมการณ์อีกหลายประการผ่านกลวิธีทางภาษาต่าง ๆ หากแต่อุดมการณ์ที่สื่อผ่านกลวิธีทางภาษากลุ่มนี้เป็นอุดมการณ์ที่ปรากฏอยู่ในหนังสือเรียนบางเล่มเท่านั้น โดยมีรายละเอียดดังตารางต่อไปนี้

ตาราง 9 อุดมการณ์ที่ปรากฏในหนังสือเรียนบางเล่ม

อุดมการณ์ที่พบใน หนังสือเรียนบางเล่ม	หนังสือเรียน											
	Your Space 1	Your Space 2	Your Space 3	Move It 1	Move It 2	Move It 3	Access 1	Access 2	Access 3	English in Mind 1	English in Mind 2	English in Mind 3
1) อุดมการณ์รักชาติโลก		✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
2) อุดมการณ์ วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี	✓	✓	✓	✓	✓	✓		✓	✓		✓	✓
3) อุดมการณ์ความรวย จน		✓	✓		✓			✓	✓		✓	✓
4) อุดมการณ์คนพิการ			✓		✓	✓				✓		✓
5) อุดมการณ์สิ่งเหนือ ธรรมชาติ					✓		✓	✓	✓			✓
6) อุดมการณ์เพื่อน		✓	✓		✓		✓	✓			✓	
7) อุดมการณ์ความเป็น เมืองและชนบท	✓	✓	✓	✓	✓		✓	✓	✓	✓	✓	✓
8) อุดมการณ์ความ แตกต่างทาง วัฒนธรรม			✓	✓		✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
9) อุดมการณ์ประเทศ ไทย						✓			✓	✓		

อุดมการณ์ที่ปรากฏในหนังสือเรียนบางเล่มดังตารางข้างต้นถูกสื่อผ่านกลวิธีทางภาษาทั้งสิ้น 8 กลวิธี ได้แก่ การใช้คำศัพท์ การใช้คำแสดงทัศนภาวะ การใช้คำเชื่อมแสดงความขัดแย้ง การใช้โครงสร้างประโยค การอ้างส่วนใหญ่ การใช้สภาวะเกิดก่อน การใช้เสียงที่หลากหลาย และการใช้กลวิธีทางวาทศิลป์ โดยแต่ละอุดมการณ์ถูกสื่อผ่านกลวิธีทางภาษาแตกต่างกันดังรายละเอียดในตารางต่อไปนี้

ตาราง 10 อุดมการณ์ที่ปรากฏในหนังสือเรียนบางเล่มและกลวิธีทางภาษาที่ใช้

อุดมการณ์ที่ปรากฏในหนังสือเรียนบางเล่ม	กลวิธีทางภาษาที่ใช้สื่ออุดมการณ์							
	การใช้คำศัพท์	การใช้คำแสดงทัศนภาวะ	การใช้คำเชื่อมแสดงความขัดแย้ง	การใช้โครงสร้างประโยค	การอ้างส่วนใหญ่	การใช้สภาวะเกิดก่อน	การใช้เสียงที่หลากหลาย	การใช้กลวิธีทางวาทศิลป์
1) อุดมการณ์รักโลก	✓	✓	✓	✓				✓
2) อุดมการณ์วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี	✓	✓			✓		✓	
3) อุดมการณ์ความรวยจน	✓		✓	✓		✓		
4) อุดมการณ์คนพิการ	✓		✓			✓	✓	
5) อุดมการณ์สิ่งเหนือธรรมชาติ	✓		✓		✓			
6) อุดมการณ์เพื่อน	✓						✓	✓
7) อุดมการณ์ความเป็นเมืองและชนบท	✓				✓		✓	
8) อุดมการณ์ความแตกต่างทางวัฒนธรรม				✓			✓	
9) อุดมการณ์ประเทศไทย	✓						✓	

อุดมการณ์ที่ปรากฏในหนังสือเรียนบางเล่มดังแสดงในตารางข้างต้นถูกสื่อผ่านกลวิธีทางภาษาหลากหลายรูปแบบโดยมีรายละเอียดและตัวอย่างดังต่อไปนี้

1. อุดมการณ์รักโลก

ผู้วิจัยพบว่าตัวบทหนังสือเรียนได้นำเสนอชุดความคิดเกี่ยวกับการอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมไปสู่ผู้อ่านในหลากหลายแง่มุม ได้แก่ ความสำคัญของธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม กิจกรรมหรือพฤติกรรมของมนุษย์ที่ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม และวิธีการอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยผู้แต่งหรือผู้เรียบเรียงหนังสือเรียนได้สื่อชุดความคิดดังกล่าวผ่านกลวิธีทางภาษาทั้งสิ้น 5 กลวิธี ได้แก่ การใช้คำศัพท์ การใช้คำแสดงทัศนภาวะ การใช้คำเชื่อมแสดงความขัดแย้ง การใช้โครงสร้างประโยค และ การใช้กลวิธีทางวาทศิลป์ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1.1 การใช้คำศัพท์

สำหรับการสื่ออุดมการณ์รักษ์โลกนั้นผู้วิจัยพบการใช้คำศัพท์ร่วมกับคำที่สื่อถึงป่าไม้ แหล่งน้ำ และสัตว์นานาชนิด ซึ่งกลวิธีการใช้คำศัพท์ที่พบประกอบด้วย 2 ลักษณะ ได้แก่ การใช้คำศัพท์ร่วมกับคำที่สื่อถึงธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมและการใช้คำแสดงการประเมินค่า ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1.1.1 การใช้คำศัพท์ร่วมกับคำที่สื่อถึงธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

จากการศึกษาวิเคราะห์ตัวบทหนังสือเรียนผู้วิจัยพบว่าคำศัพท์ที่ผู้แต่งหรือผู้เรียบเรียงหนังสือเรียนใช้สื่อถึงธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ได้แก่ กลุ่มคำศัพท์ที่เกี่ยวข้องกับป่าไม้และสัตว์นานาชนิด โดยพบการใช้คำศัพท์กลุ่มดังกล่าวร่วมกับคำคุณศัพท์ คำกริยา หรือกริยาวิเศษณ์ที่แสดงการกระทำหรือพฤติกรรมของสัตว์ต่าง ๆ ในเชิงบวกหรือในมุมมองที่เป็นประโยชน์ต่อมนุษย์และโลกที่มนุษย์อาศัยอยู่ นอกจากนี้ยังมีการใช้คำศัพท์ที่สื่อถึงปัญหาเชิงธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมร่วมกับกริยาวิเศษณ์แสดงผลกระทบเชิงลบต่อวิถีชีวิตของมนุษย์และสิ่งมีชีวิตอื่น ๆ ด้วย ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่างที่ 76

Our planet is home to about 30 million different kinds of animals. They are beautiful, they are special and they always amaze us!

(หนังสือ Access 1 หน้า 48)

ตัวอย่างที่ 77

Global warming is causing major changes in our world. Animals and plants are trying to live with these changes.

(หนังสือ Access 2 หน้า 52)

ตัวอย่างที่ 78

Climate change is affecting the way we live now.

(หนังสือ Your Space 3 หน้า 26)

ตัวอย่างที่ 76 แสดงการใช้คำที่หมายถึงสัตว์อย่าง “animals” ร่วมกับคำคุณศัพท์ “beautiful” และ “special” ซึ่งมีความหมายว่า “งดงาม” และ “พิเศษ” ตามลำดับ อีกทั้งยังพบการใช้คำกริยา “amaze” ที่มีความหมายว่า “ทำให้ประหลาดใจ” เพื่อสื่อภาพเชิงบวกของสัตว์ต่าง ๆ ไปสู่ผู้อ่านด้วย และในตัวอย่างที่ 77 และ 78 มีการใช้คำศัพท์ที่สื่อถึงปัญหาทาง

ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่าง “Global warming” และ “Climate change” ซึ่งหมายถึง “ภาวะโลกร้อน” ร่วมกับคำกริยา “cause” และ “affect” ตามลำดับเพื่อสื่อให้ผู้อ่านเห็นภาพว่าปัญหาทางธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมดังกล่าวนี้ส่งผลกระทบเชิงลบต่อวิถีชีวิตของมนุษย์และสิ่งมีชีวิตอื่น ๆ ด้วย

1.1.2 การใช้คำแสดงการประเมินค่า

จากการศึกษาพบว่าคำแสดงการประเมินค่าที่ปรากฏร่วมกับคำศัพท์ที่ใช้สื่อถึงธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมนั้นเป็นคำที่มีความหมายแสดงการวินิจฉัยการกระทำของมนุษย์หรือสิ่งมีชีวิตตามธรรมชาติในเชิงของการให้คุณค่าว่าสิ่งนั้นสำคัญหรือไม่ ดีหรือไม่ดีอย่างไร ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่างที่ 79

Insects are really important. They keep our gardens clean because they eat dead leaves and other waste. They are also important food for birds and other animals. Some insects, like bees, even, make food – honey.

(หนังสือ Access 1 หน้า 55)

ตัวอย่างที่ 80

Buying too much is bad for the environment because it creates pollution and uses up the world’s resource. It’s also expensive. It’s better to buy less, and recycle or repair the things that we already have.

(หนังสือ Your Space 3 หน้า 46)

ตัวอย่างที่ 81

Bigger homes are more expensive, and heating them in cold weather is worse for the environment.

(หนังสือ Move It 3 หน้า 11)

ตัวอย่างที่ 79 แสดงให้เห็นการใช้คำว่า “important” ซึ่งเป็นคำคุณศัพท์ที่มีความหมายว่า “ที่มีความสำคัญ” ในการประเมินค่าว่าสิ่งมีชีวิตจำพวกแมลงมีความสำคัญอย่างมากต่อสิ่งมีชีวิตอื่น ๆ และในตัวอย่างที่ 80 และ 81 เป็นการใช้อำนาจที่มีความหมายแสดงการวินิจฉัยการกระทำของมนุษย์ในเชิงของการให้คุณค่าว่าการกระทำใดบ้างของมนุษย์ที่ส่งผลกระทบต่อ

สิ่งแวดล้อม กลวิธีการใช้คำแสดงการประเมินค่าดังตัวอย่างทั้งหมดข้างต้นนี้อาจเป็นการชักจูงให้ผู้อ่านตระหนักถึงการอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมได้

1.2 การใช้คำแสดงทัศนภาวะ

จากการศึกษาตัวบทหนังสือเรียนพบว่ามีการสื่ออุดมการณ์เกี่ยวกับการอนุรักษ์สัตว์ป่าและสิ่งแวดล้อมโดยใช้คำแสดงทัศนภาวะเพื่อสื่อถึงทัศนคติ มุมมอง จุดยืน ความรู้สึก หรือความมั่นใจในความเป็นไปได้ของผู้พูดต่อสิ่งที่พูดในประโยคซึ่งอาจแสดงให้เห็นความสัมพันธ์เชิงอำนาจของผู้พูดที่มีต่อผู้อื่นด้วย ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่างที่ 82

Every one of us should try to make the world a better place. There are a number of things to do. We should try to maintain appliances for as long as possible. We shouldn't throw away old appliances if they are still in working condition. We can repair them, sell them or donate them. We should recycle parts which we can't repair. There are companies that recycle old mobile phones. Some companies will buy your old model to use for spare parts.

(หนังสือ Access 2 หน้า 94)

ตัวอย่างที่ 83

Although most zoos do their best to protect animals, I believe that we should leave animals in the wild and help them to survive in their natural homes.

(หนังสือ Access 3 หน้า 84)

ตัวอย่างที่ 82 แสดงการใช้คำกริยาช่วย “should”, “shouldn't” และ “can” ซึ่งมีความหมายว่า “ควร”, “ไม่ควร” และ “สามารถที่จะ” ตามลำดับร่วมกับคำกริยาแสดงการกระทำเพื่อแนะนำหรือโน้มน้าวให้ผู้อ่านช่วยกันอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมตามแนวทางที่หนังสือเรียนได้นำเสนอ และในตัวอย่างที่ 83 มีการใช้คำกริยาช่วย “should” เพื่อแสดงความคิดเห็นต่อประเด็นการมีอยู่ของสวนสัตว์โดยผู้แต่งได้สื่อผ่านหนังสือเรียนว่ามนุษย์ควรปล่อยให้สัตว์ต่าง ๆ ได้มีชีวิตอยู่เองตามธรรมชาติและคอยช่วยเหลือสัตว์ให้มีชีวิตรอดในถิ่นที่อยู่อาศัยตามธรรมชาติของสัตว์เหล่านั้น การแสดงทัศนภาวะดังตัวอย่างนี้จึงเป็นการสื่ออุดมการณ์ให้ผู้อ่านรู้สึกคล้อยตามสิ่งที่หนังสือเรียนต้องการสื่อได้

1.3 การใช้คำเชื่อมแสดงความขัดแย้ง

จากการศึกษาตัวบทหนังสือเรียนพบว่ามีการใช้คำเชื่อมแสดงความขัดแย้ง เพื่อแสดงผลกระทบเชิงลบต่อธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่เกิดจากการใช้ทรัพยากรอย่างฟุ่มเฟือยของมนุษย์โดยปราศจากการจัดการขยะที่ดี ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่างที่ 84

Plastic drink rings are really useful to people, but birds can put their heads through the rings and then get stuck. They can't find food or eat.

(หนังสือ Your Space 2 หน้า 47)

ตัวอย่างที่ 85

We buy food, clothing, beauty products and many other things to fit in with our friends, or simply because it's fun to shop! But every time we buy something, there's an effect on the environment.

(หนังสือ Access 3 หน้า 90)

ตัวอย่างทั้งหมดข้างต้นสื่อให้เห็นผลกระทบจากกิจกรรมหรือพฤติกรรมของมนุษย์ที่มีต่อธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยผู้แต่งหรือผู้เรียบเรียงหนังสือเรียนเลือกใช้คำเชื่อม “but” ซึ่งมีความหมายว่า “แต่” เพื่อตอกย้ำให้เห็นความขัดแย้งระหว่างวิถีชีวิตที่สะดวกสบายของมนุษย์กับผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม

1.4 การใช้โครงสร้างประโยค

ผู้วิจัยพบการใช้โครงสร้างประโยคเพื่อสื่ออุดมการณ์รักโลก 3 ลักษณะ ได้แก่ การใช้ประโยคคำสั่ง การใช้ประโยคแสดงเหตุผล และการใช้ประโยคแสดงเงื่อนไข ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1.4.1 การใช้ประโยคคำสั่ง

จากการวิเคราะห์ข้อมูลตัวบทหนังสือเรียนพบว่ามีการใช้ประโยคคำสั่งเพื่อสื่ออุดมการณ์รักโลกโดยการบอกให้ทำ แนะนำ หรือตักเตือนผู้อ่านให้กระทำหรือไม่กระทำสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่างที่ 86

Take your rubbish home with you.

(หนังสือ Access 1 หน้า 105)

ตัวอย่างที่ 87

Make sure you throw away all your rubbish carefully.

Be careful where you throw your plastic bags.

Take those empty bottles and cans home and recycle them.

(หนังสือ Your Space 2 หน้า 47)

ตัวอย่างทั้งหมดข้างต้นแสดงให้เห็นการใช้รูปประโยคคำสั่งในภาษาอังกฤษ เพื่อนำเสนอแนวปฏิบัติในการอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมไปสู่ผู้อ่านผ่านหนังสือเรียนซึ่งอาจนำไปสู่การปฏิบัติตามวิธีการอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่หนังสือเรียนนำเสนอได้

1.4.2 การใช้ประโยคแสดงเหตุผล

ประโยคแสดงเหตุผลเป็นกลวิธีทางภาษาอีกกลวิธีหนึ่งที่คุณแต่งหรือผู้เรียบเรียงหนังสือเรียนใช้เพื่อให้ผู้อ่านคล้อยตามชุดความคิดที่หนังสือเรียนต้องการสื่อไปยังผู้อ่านโดยผู้วิจัยพบการใช้ประโยคแสดงเหตุผลเพื่อสื่อถึงพฤติกรรมต่าง ๆ ของมนุษย์ที่ก่อให้เกิดผลกระทบเชิงลบต่อธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่างที่ 88

Chewing gum makes a terrible mess. And it can hurt birds. So be careful where you put it. The gum gets stuck to a bird's beak or feathers, and then it can't eat or keep clean.

(หนังสือ Your Space 2 หน้า 47)

ตัวอย่างที่ 89

Global warming is a way to say that the Earth is getting hotter. This is because almost all machines use oil, gas or coal, all of which pollute the atmosphere. As a result, temperatures are rising and the polar ice caps are melting.

(หนังสือ Access 3 หน้า 52)

ตัวอย่างที่ 88 แสดงการใช้คำเชื่อม “so” ซึ่งมีความหมายว่า “ดังนั้น” เพื่อเชื่อมระหว่างเหตุซึ่งเป็นกิจกรรมหนึ่งของมนุษย์และผลของการกระทำนั้นที่เกี่ยวข้องกับธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และในตัวอย่างที่ 89 เป็นการเลือกรูปประโยคแสดงเหตุผลเพื่อสื่อให้ผู้อ่านเห็นสาเหตุ

ของการเกิดภาวะโลกร้อนและผลกระทบจากภาวะโลกร้อนที่มีต่อธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมโดยใช้คำเชื่อม “because” และ “as a result” ซึ่งมีความหมายว่า “เพราะว่า” และ “ผลก็คือ” ตามลำดับ

1.4.3 การใช้ประโยคแสดงเงื่อนไข

ประโยคแสดงเงื่อนไขเป็นอีกกลวิธีหนึ่งที่ผู้แต่งหรือผู้เรียบเรียงหนังสือเรียนใช้เพื่อทำให้ผู้อ่านคล้อยตามอุดมการณ์รักษ์โลกโดยการกล่าวถึงเงื่อนไขและผลลัพธ์ที่จะเกิดขึ้นตามมาดังตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่างที่ 90

If we hadn't been so careless, the planet wouldn't have been in this state.

(หนังสือ Access 3 หน้า 52)

ตัวอย่างที่ 91

In thirty years there won't be any elephants unless we do something.

(หนังสือ Move It 3 หน้า 79)

ตัวอย่างที่ 92

But unless we do something now, there will be more traffic jams and temperatures will continue to rise, so the problems in our environment will get worse.

(หนังสือ English in Mind 3 หน้า 30)

ตัวอย่างที่ 90 แสดงให้เห็นเงื่อนไขและผลลัพธ์ว่าถ้ามนุษย์ไม่ใช้ทรัพยากรอย่างฟุ่มเฟือยก็คงไม่ต้องเผชิญกับสถานการณ์ทางธรรมชาติที่มีความเสียหายมากอย่างทุกวันนี้ และในตัวอย่างที่ 91 และ 92 แสดงให้เห็นว่าถ้าเราไม่ลงมือทำอะไรเลยธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมก็คงจะยิ่งทวีความเสียหายจนกระทบกับชีวิตประจำวันของเราอย่างแน่นอน การใช้ประโยคแสดงเงื่อนไขดังตัวอย่างข้างต้นนี้สามารถสื่อให้ผู้อ่านคล้อยตามได้ว่าเราควรช่วยกันอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมก่อนที่จะสายเกินไป

1.5 การใช้กลวิธีทางวาทศิลป์

จากการศึกษาตัวบทหนังสือเรียนผู้วิจัยพบการสื่ออุดมการณ์รักษ์โลกโดยการใช้รูปประโยคคำถามแต่ผู้แต่งหรือผู้เรียบเรียงหนังสือเรียนไม่ได้ต้องการคำตอบหรือข้อมูลใดจากผู้อ่าน หากแต่ต้องการปลุกฝังอุดมการณ์แก่เด็กให้ตระหนักหรือเห็นความสำคัญของธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่างที่ 93

Did you know that we could recycle 60% of the rubbish that is in our landfills?

(หนังสือ Access 2 หน้า 59)

ตัวอย่างที่ 94

Have you ever bought something that you didn't really need? It looked nice in the shop. There was an advert. You wanted it. All your friends had one. There are lots of excuses!

(หนังสือ Your Space 3 หน้า 46)

ตัวอย่างทั้งหมดข้างต้นเป็นการสอดแทรกอุดมการณ์ไปยังผู้อ่านโดยใช้รูปประโยคคำถามแต่ไม่ได้ต้องการคำตอบจากผู้อ่าน อย่างไรก็ตามจุดประสงค์ของการใช้คำถามเชิงวาทศิลป์ดังตัวอย่างที่ 93 คือการโน้มน้าวให้ผู้อ่านนำสิ่งของที่ใช้แล้วกลับมาใช้ซ้ำเพื่อลดการสะสมขยะ และในตัวอย่างที่ 94 เป็นการใช้รูปประโยคคำถามเพื่อกระตุ้นให้ผู้อ่านคิดทบทวนหรือเตือนสติผู้อ่านไม่ให้ซื้อของเกินความจำเป็น การใช้กลวิธีนี้จึงเป็นการแฝงอุดมการณ์รักษ์โลกไว้ในหนังสือเรียนได้อย่างแนบเนียน

2. อุดมการณ์วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี

จากการศึกษาผู้วิจัยพบการนำเสนอชุดความคิดเกี่ยวกับวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีไปสู่ผู้อ่าน 2 ประการ ได้แก่ วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีมีความสำคัญต่อการดำรงชีวิตของมนุษย์ และความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีนำมาซึ่งผลดีและผลเสียต่อมนุษย์ ซึ่งผู้แต่งหรือผู้เรียบเรียงหนังสือเรียนได้สื่อชุดความคิดดังกล่าวผ่านกลวิธีทางภาษาทั้งสิ้น 4 กลวิธี ได้แก่ การใช้คำศัพท์ การใช้คำแสดงทัศนภาวะ การอ้างส่วนใหญ่ และการใช้เสียงที่หลากหลาย ดังรายละเอียดต่อไปนี้

2.1 การใช้คำศัพท์

สำหรับการสื่ออุดมการณ์เกี่ยวกับวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีนั้นผู้วิจัยพบการใช้คำศัพท์ใน 2 ลักษณะ ได้แก่ การใช้คำศัพท์ร่วมกับคำที่สื่อถึงวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีและการใช้คำแสดงการประเมินค่า ดังรายละเอียดต่อไปนี้

2.1.1 การใช้คำศัพท์ร่วมกับคำที่สื่อถึงวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี

คำศัพท์ที่ผู้แต่งหรือผู้เรียบเรียงหนังสือเรียนใช้สื่อถึงวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีได้แก่กลุ่มคำศัพท์ที่เกี่ยวข้องกับผลผลิตทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี เช่น robots, the Internet ร่วมกับคำคุณศัพท์ คำนามหรือบุพบทวลีบอกสถานที่ และคำกริยาหรือกริยาวลีแสดงการกระทำ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่างที่ 95

Today, we find robots in lots of different places from factories to hospitals. In car factories, robots do boring, dangerous or difficult jobs such as cutting metal or painting the body of the car. Some robots guard museums at night. Others vacuum the floors in office and homes.

(หนังสือ Your Space 2 หน้า 96)

ตัวอย่างที่ 96

The internet is also the perfect place to find something strange or unusual.

(หนังสือ Move It 3 หน้า 36)

ตัวอย่างที่ 95 แสดงให้เห็นการใช้คำศัพท์ที่สื่อถึงผลผลิตทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี อย่างหุ่นยนต์หรือ “robots” ร่วมกับคำนามบอกสถานที่เพื่อสื่อภาพว่าหุ่นยนต์อาศัยอยู่ร่วมกับมนุษย์ ในสถานต่าง ๆ เช่น บ้าน โรงพยาบาล นอกจากนี้ยังมีการใช้กริยาวลีแสดงการกระทำหรือพฤติกรรมของหุ่นยนต์ในมุมมองที่เป็นประโยชน์ต่อมนุษย์และโลกที่มนุษย์อาศัยอยู่ เช่น “guard museums” ซึ่งหมายถึง “รักษาความปลอดภัยพิพิธภัณฑน์” และในตัวอย่างที่ 96 มีการใช้คำศัพท์ “the Internet” ร่วมกับคำคุณศัพท์เชิงบวก “perfect” ซึ่งมีความหมายว่า “ครบถ้วน, สมบูรณ์” เพื่อสื่อภาพลักษณะเชิงบวกของอินเทอร์เน็ตไปสู่ผู้อ่านด้วย

2.1.2 การใช้คำแสดงการประเมินค่า

ผู้วิจัยพบว่ามีการใช้คำแสดงการประเมินค่าร่วมกับคำศัพท์ที่สื่อถึงผลผลิตทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีในเชิงของการให้คุณค่าว่าสิ่งนั้นดีหรือไม่ดี ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่างที่ 97

Currently, most of our waste electrical and electronic equipment (WEEE) goes straight into landfills. All this e-waste isn't good for the environment.

(หนังสือ Access 2 หน้า 94)

ตัวอย่างข้างต้นแสดงการใช้คำแสดงการประเมินค่าในเชิงปฏิเสธ “not good” เพื่อสื่อสารไปยังผู้อ่านว่าการใช้ประโยชน์จากความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีเพื่อผลิตเครื่องใช้ไฟฟ้าและอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ก่อให้เกิดของเสียที่เรียกว่า “e-waste” ซึ่งสิ่งเหล่านี้เป็นพิษต่อสิ่งแวดล้อม

2.2 การใช้คำแสดงทัศนภาวะ

จากการศึกษาตัวบทหนังสือเรียนพบว่าการสื่ออารมณ์โดยใช้คำแสดงทัศนภาวะเพื่อสื่อถึงทัศนคติ มุมมอง จุดยืน หรือความรู้สึกของผู้พูดต่อสิ่งที่พูดในประโยค เช่น การแสดงความมั่นใจหรือความเป็นไปได้ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่างที่ 98

Computer in the future might tell people which roads to take to get somewhere. They will do this before traffic gets bad on certain roads.

(หนังสือ English in Mind 2 หน้า 76)

ตัวอย่างที่ 99

Factories can use new technologies to help make factory smoke less harmful to the environment.

(หนังสือ Access 3 หน้า 87)

ตัวอย่างทั้งหมดข้างต้นแสดงให้เห็นว่าผู้แต่งหรือผู้เรียบเรียงหนังสือเรียนใช้คำแสดงทัศนภาวะหรือคำกริยาช่วย “might” และ “can” เพื่อแสดงความมั่นใจหรือความเป็นไปได้เกี่ยวกับความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี นอกจากนี้ยังเป็นการชี้แนะให้ผู้อ่านเห็นข้อดีของผลผลิตทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีด้วย

2.3 การอ้างส่วนใหญ่

ผู้วิจัยพบว่าการอ้างบุคคลส่วนใหญ่ในสังคมเพื่อสื่ออารมณ์เกี่ยวกับวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีโดยการใช้คำสรรพนามที่มีความหมายอ้างถึงบุคคลโดยไม่เฉพาะเจาะจงร่วมกับคำคุณศัพท์บอกปริมาณ เช่น many people, a lot of people ซึ่งสื่อให้ผู้อ่านเห็นว่าคนส่วนใหญ่ในสังคมมีทัศนคติและความคิดเห็นไปในทิศทางเดียวกัน ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่างที่ 100

We use computers all the time, and we read text on a screen every day. Many people use their cell phone to read, and some have e-readers.

(หนังสือ Move It 1 หน้า 99)

ตัวอย่างที่ 101

A lot of people find shopping online easier than going to their local mall or to the supermarket, and they love the cheaper price on the internet.

(หนังสือ Move It 3 หน้า 36)

ตัวอย่างที่ 100 และ 101 ข้างต้นแสดงการอ้างส่วนใหญ่โดยใช้นามวลีซึ่งประกอบด้วยคำคุณศัพท์บอกปริมาณและคำนามที่อ้างถึงคนทั่วไปได้แก่ “Many people” และ “A lot of people” ตามลำดับเพื่อสื่อให้ผู้อ่านเห็นว่าคนส่วนใหญ่ใช้ประโยชน์จากผลผลิตทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีและมีความคิดเห็นไปในทิศทางเดียวกันว่าความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีทำให้การใช้ชีวิตง่ายขึ้น การอ้างถึงบุคคลส่วนใหญ่ในสังคมเช่นนี้จึงเป็นการเพิ่มน้ำหนักความน่าเชื่อถือเพื่อให้ผู้อ่านคล้อยตามสิ่งที่ตัวบทหนังสือเรียนพยายามสร้างและสื่อไปยังผู้อ่านได้

2.4 การใช้เสียงที่หลากหลาย

จากการศึกษาตัวบทในหนังสือเรียนผู้วิจัยพบว่ามีการใช้เสียงภายในตัวบทหรือการนำความคิดของผู้แต่งไปใส่ในคำพูดของตัวละครและการใช้เสียงภายนอกตัวบทหรือการนำข้อความของผู้อื่นมากล่าวเพื่อสร้างสทบท ดังรายละเอียดต่อไปนี้

2.4.1 การใช้เสียงภายในตัวบท

ผู้วิจัยพบว่าผู้แต่งหรือผู้เรียบเรียงหนังสือเรียนใช้เสียงตัวละครเพื่อสื่อชุดความคิดเกี่ยวกับวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่างที่ 102

“In my opinion, technology is a problem. We sit around all day, and we don’t get much exercise. We don’t talk. We can’t hear because we have earphones in our ears all day. Technology-free week is a great idea! I think it’s fun, too. Are you going to film us?”

Smiley

(หนังสือ Move It 1 หน้า 104)

ตัวอย่างข้างต้นเป็นการใช้เสียงภายในตัวบทเพื่อสื่อภาพเชิงลบเกี่ยวกับเทคโนโลยีโดยการใช้เสียงของตัวละครเพื่อแสดงความคิดเห็นและบอกข้อเสียของการใช้ผลผลิตทางเทคโนโลยี เช่น “earphones” หรือ “หูฟัง” นอกจากนี้ยังมีการนำเสนอแนวทางในการลดการใช้เทคโนโลยีแฝงไว้ในตัวบทด้วย

2.4.2 การใช้เสียงภายนอกตัวบท

ผู้วิจัยพบการนำเสนอชุดความคิดเกี่ยวกับวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีจากการใช้เสียงภายนอกตัวบทซึ่งเป็นผู้ที่มีความเกี่ยวข้องหรือเชี่ยวชาญทางด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีเพื่อสร้างสบท ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่างที่ 103

Some scientists predict cell phones will become our “virtual assistants” in the future. They think phones will let people know who they want to talk to, they’ll control the temperature in homes and they’ll automatically download music people like.

...

Some doctors predict that there will also be more artificial parts inside the body, like plastic muscles.

(หนังสือ English in Mind 2 หน้า 76)

ตัวอย่างข้างต้นแสดงการใช้เสียงภายนอกตัวบทจากกลุ่มคนที่ประกอบอาชีพในแวดวงวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี โดยในตัวอย่างแสดงการใช้เสียงของนักวิทยาศาสตร์ (scientist) และแพทย์ (doctor) เพื่อสร้างสบทจากกลุ่มคนที่มีความเชี่ยวชาญในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับตัวบท กลวิธีดังกล่าวนี้จึงทำให้ผู้อ่านคล้อยตามชุดความคิดที่หนังสือเรียนต้องการสื่อได้

3. อุดมการณ์ความรวยจน

ผู้วิจัยพบว่ามี การนำเสนอชุดความคิดเกี่ยวกับความรวยจนในหนังสือเรียนจากการกล่าวถึงสภาพสังคมที่คนแต่ละกลุ่มอาศัยอยู่ โดยชุดความคิดดังกล่าวถูกสื่อผ่านกลวิธีทางภาษาทั้งสิ้น 4 กลวิธี ได้แก่ การใช้คำศัพท์ การใช้คำเชื่อมแสดงความขัดแย้ง การใช้โครงสร้างประโยค และการใช้สภาวะเกิดก่อน ดังรายละเอียดต่อไปนี้

3.1 การใช้คำศัพท์

ผู้วิจัยพบการสื่ออุดมการณ์ความรวยจนจากการใช้คำศัพท์เพื่อสื่อภาพกิจกรรม การกระทำ หรือพฤติกรรมของคนรวยและคนจน ซึ่งกลุ่มคำที่ใช้สื่อถึงคนรวย ได้แก่ rich people, rich families และคำหรือกลุ่มคำที่สื่อถึงคนจน ได้แก่ poor, poor children โดยใช้คำศัพท์ดังกล่าวร่วมกับคำกริยาหรือกริยาวลีแสดงการกระทำเพื่อประกอบสร้างภาพของคนรวยและคนจนไปสู่ผู้อ่าน ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่างที่ 104

Rich people sometimes had their own orchestras!

(หนังสือ Move It 2 หน้า 79)

ตัวอย่างที่ 105

In the late 19th and early 20th centuries, pianos became very popular and rich families bought “player pianos”.

(หนังสือ English in Mind 3 หน้า 20)

ตัวอย่างที่ 106

During early Victorian times, poor children worked from the age of five to feed themselves and their families.

(หนังสือ Access 3 หน้า 77)

ตัวอย่างที่ 107

The family were poor and Carlos had no toys. Sometimes he didn't have any shoes.

(หนังสือ Your Space 3 หน้า 106)

ตัวอย่างที่ 104 และ 105 แสดงให้เห็นการกระทำของคนรวยในมุมมองที่ผ่อนคลาย กล่าวคือ มีการพูดถึงงานอดิเรกหรือการซื้อของฟุ่มเฟือยที่มีราคาแพงอันเป็นการกระทำที่นอกเหนือไปจากการได้มาซึ่งปัจจัย 4 ในขณะที่ตัวอย่างที่ 106 แสดงพฤติกรรมหรือการกระทำของเด็กที่ยากจนด้วยกริยาวลีที่เกี่ยวข้องกับการหารายได้เพื่อเลี้ยงชีพตนเองและครอบครัว รวมถึงในตัวอย่างที่ 107 ก็แสดงให้เห็นความยากลำบากของครอบครัวคนจนว่าอาจไม่มีแม้กระทั่งรองเท้าซึ่งถือเป็นปัจจัยหนึ่งของการดำรงชีวิต การใช้คำศัพท์ในลักษณะดังตัวอย่างข้างต้นจึงสามารถสื่อภาพความแตกต่างระหว่างความรวยและความจนไปสู่ผู้อ่านได้เป็นอย่างดี

3.2 การใช้คำเชื่อมแสดงความขัดแย้ง

ผู้วิจัยพบว่าการใช้คำเชื่อมแสดงความขัดแย้งเพื่อแสดงความแตกต่างหรือความขัดแย้งระหว่างลักษณะของคนรวยและคนจน ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่างที่ 108

King Charles II and many rich people went to the country to escape the plague, but the poor people didn't leave the city. They stayed and about 80,000 people died.

(หนังสือ Move It 2 หน้า 31)

ตัวอย่างที่ 108 แสดงให้เห็นพฤติกรรมหรือการกระทำของคนรวยและคนจนในมุมมองที่ต้องพบเจอกับสถานการณ์โรคระบาด ซึ่งในตัวอย่างแสดงให้เห็นการกระทำที่แตกต่างกันเมื่ออยู่ในสถานการณ์ที่ต้องตัดสินใจ กล่าวคือ คนรวยเดินทางเข้าไปในเมืองเพื่อหนีโรคระบาด ในขณะที่คนจนเลือกที่จะอยู่ที่เดิมและในที่สุดก็เสียชีวิตลงจากสถานการณ์โรคระบาดไปเป็นจำนวนมาก การใช้คำเชื่อม “but” แสดงความขัดแย้งลักษณะนี้จึงอาจต่อยอดสู่การตีความความแตกต่างระหว่างคนรวยและคนจนได้

3.3 การใช้โครงสร้างประโยค

การใช้ประโยคแสดงเหตุผลเป็นหนึ่งในกลวิธีการใช้โครงสร้างประโยคโดยผู้แต่งหรือผู้เรียบเรียงหนังสือเรียนใช้เพื่อให้ผู้อ่านคล้อยตามภาพลักษณะความรวยจนซึ่งอาจแสดงให้เห็นจากการกระทำของคนรวยและคนจนเองหรือการที่บุคคลอื่นในสังคมกระทำต่อคนรวยและคนจน ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่างที่ 109

Other people say that factories and shops give us jobs, or that BND (Buy Nothing Day) is just a protest for people with too much money, because poor people only buy a few things.

(หนังสือ Your Space 3 หน้า 46)

ตัวอย่างข้างต้นสื่อภาพคนจนผ่านการให้เหตุผลโดยใช้คำเชื่อม “because” เพื่อนำเสนอว่าการจัดกิจกรรมงดการซื้อของหรือ BND ไม่ใช่เรื่องของคนจนแต่เป็นเรื่องของคนรวยเท่านั้น เนื่องจากคนจนมีการจับจ่ายใช้สอยในอัตราที่น้อยมากอยู่แล้ว การจัดกิจกรรมดังกล่าวจึงไม่ใช่เรื่องจำเป็นของคนจนแต่เป็นเรื่องของคนรวยเท่านั้น

3.4 การใช้สภาวะเกิดก่อน

ผู้วิจัยพบการใช้สภาวะเกิดก่อนเพื่อสื่อให้ผู้อ่านเห็นภาพลักษณะของคนรวยและคนจนโดยที่ผู้แต่งไม่ได้นำเสนอออกมาอย่างตรงไปตรงมา แต่แสดงให้เห็นจากการที่บุคคลอื่นในสังคม

กระทำต่อคนรวยและคนจนซึ่งผู้อ่านอาจต้องอาศัยบริบทหรือความรู้พื้นฐานที่เกี่ยวข้องในการตีความด้วย ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่างที่ 110

The grand total raised for charity since Comic Relief began is over £650 million! 60 per cent goes to charities in Africa and 40 per cent to charities in the UK. The money helps the poor families, the old and the sick. It also helps young people to get a better education.

(หนังสือ Your Space 2 หน้า 86)

ตัวอย่างที่ 111

Every year in New York, there is a Chocolate Show. All the money the show makes goes to the poor.

(หนังสือ Access 2 หน้า 84)

ตัวอย่างที่ 112

MSF (Medecins Sans Frontieres: Doctors Without Borders) also sends engineers to poor countries to help people do things like making wells, so they can have clean water.

(หนังสือ English in Mind 3 หน้า 90)

ตัวอย่างทั้งหมดข้างต้นสื่อภาพคนจนว่าเป็นผู้ขาดแคลนและต้องการความช่วยเหลือจากผู้อื่นผ่านกลวิธีการใช้สภาวะเกิดก่อน เนื่องจากผู้แต่งหรือผู้เรียบเรียงหนังสือเรียนไม่ได้กล่าวถึงความยากลำบากของคนจนอย่างตรงไปตรงมา แต่ผู้แต่งเลือกนำเสนอในมุมมองของการเป็นผู้ได้รับความช่วยเหลือต่าง ๆ จากผู้อื่นแทน ข้อความดังตัวอย่างเหล่านี้จึงสามารถสื่อความหมายนอกเหนือจากเนื้อความที่ปรากฏตามรูปประโยคในหนังสือเรียนได้ว่าความจนคือความขาดแคลน

4. อุดมการณ์คนพิการ

ผู้วิจัยพบว่าหนังสือเรียนได้นำเสนอชุดความคิดเกี่ยวกับลักษณะของคนพิการไปสู่ผู้อ่าน โดยกล่าวถึงลักษณะที่แตกต่างกันทั้งทางกายภาพ การกระทำ และกิจกรรมของคนพิการกับลักษณะของคนทั่วไปผ่านกลวิธีทางภาษาทั้งสิ้น 4 กลวิธี ได้แก่ การใช้คำศัพท์ การใช้คำเชื่อมแสดงความขัดแย้ง การใช้สภาวะเกิดก่อน และการใช้เสียงที่หลากหลาย ดังรายละเอียดต่อไปนี้

4.1 การใช้คำศัพท์

ผู้วิจัยพบการสื่ออุดมการณ์เกี่ยวกับคนพิการจากการใช้คำหรือกลุ่มคำที่สื่อถึงคนพิการด้วยวลี “be in a wheelchair” ซึ่งหมายถึงผู้ที่ใช้รถเข็นร่วมกับคำกริยาหรือกริยาวลีแสดงการกระทำ กิจกรรม หรือพฤติกรรมของตัวละคร ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่างที่ 113

Rick Hoyt is American. He is in a wheelchair because he has cerebral palsy. He can't talk, so he uses a computer to communicate with people. Rick is a happy and successful man. He has a job at Boston College, and he works in computer studies. Rick loves sports too, and he participates in marathons and triathlons.

(หนังสือ English in Mind 1 หน้า 72)

ตัวอย่างข้างต้นแสดงให้เห็นว่าผู้แต่งหรือผู้เรียบเรียงหนังสือเรียนเลือกใช้วลี “be in a wheelchair” แทนคำที่มีความหมายว่าคนพิการโดยตรงเพื่อสื่อภาพบุคคลที่ต้องการความช่วยเหลือเป็นพิเศษไปสู่ผู้อ่าน โดยผู้แต่งใช้วลีดังกล่าวร่วมกับกริยาวลีแสดงการกระทำที่คนทั่วไปสามารถกระทำได้ เช่น “works in computer studies” หรือ “participates in marathons and triathlons” เพื่อสื่อภาพว่าคนพิการสามารถกระทำการต่าง ๆ ได้เช่นเดียวกับคนทั่วไป อีกทั้งมีการใช้คำคุณศัพท์ เช่น “happy” และ “successful” ซึ่งมีความหมายว่า “ที่มีความสุข” และ “ที่ประสบความสำเร็จ” เพื่อสื่อถึงคุณลักษณะเชิงบวกของคนพิการด้วย

4.2 การใช้คำเชื่อมแสดงความขัดแย้ง

จากการศึกษาตัวบทหนังสือเรียนพบว่ามีการใช้คำเชื่อมแสดงความขัดแย้งเพื่อแสดงความแตกต่างระหว่างลักษณะของคนพิการกับคนทั่วไป ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่างที่ 114

In some ways they're very similar. Harry is thin and has dark hair. James is thin and has dark hair, too. But in other ways, they're very different. Their personalities are not the same. James is more talkative than Harry, and he loves making new friends. Harry is shy but he's funnier than James. The biggest difference is that James uses a wheelchair.

(หนังสือ Move It 2 หน้า 60)

ตัวอย่างข้างต้นสื่อให้เห็นลักษณะที่แตกต่างกันระหว่างคนที่ใช้รถเข็นและคนที่ไม่ได้ใช้รถเข็น ซึ่งผู้แต่งหรือผู้เรียบเรียงหนังสือเรียนกล่าวถึงลักษณะทางกายภาพที่คล้ายกันของตัวละครทั้ง 2 ก่อนแล้วจึงใช้คำเชื่อมแสดงความขัดแย้ง “but in other ways” ซึ่งมีความหมายว่า “แต่ในมุมอื่น ๆ” เพื่อสื่อภาพความแตกต่างในด้านลักษณะนิสัยของตัวละครและลงท้ายด้วยการกล่าวเน้นความแตกต่างที่ชัดเจนที่สุดนั่นก็คือการใช้รถเข็นนั่นเอง การใช้คำเชื่อมแสดงความขัดแย้งลักษณะนี้จึงอาจต่อยอดสู่การตีความความแตกต่างระหว่างคนพิการและคนทั่วไปได้

4.3 การใช้สภาวะเกิดก่อน

ผู้วิจัยพบการใช้สภาวะเกิดก่อนเพื่อสื่อให้ผู้อ่านเห็นภาพลักษณะที่แตกต่างกันระหว่างคนที่ใช้รถเข็นกับคนที่ไม่ได้ใช้รถเข็นโดยที่ผู้แต่งหรือผู้เรียบเรียงหนังสือเรียนไม่ได้นำเสนอชุดความคิดดังกล่าวอย่างตรงไปตรงมา ผู้อ่านต้องอาศัยบริบทหรือความรู้พื้นฐานที่เกี่ยวข้องในการตีความ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่างที่ 115

“We’re playing a mixed game this evening,” Harry says.

“You mean boys and girls on the same team?” I ask.

“No, some players are in wheelchairs and some aren’t. James is our best player,” Harry says.

(หนังสือ Move It 2 หน้า 60)

ตัวอย่างที่ 116

The Australian Men’s Wheelchair Basketball team was only two points away from winning a gold medal last night. In the Paralympic Wheelchair Basketball final, Canada (the world and Paralympic champions) beat Australia 49 to 47.

(หนังสือ English in Mind 3 หน้า 24)

ตัวอย่างทั้งหมดข้างต้นสื่อภาพคนพิการในมุมมองของการเป็นนักกีฬา ซึ่งในตัวอย่างที่ 115 กล่าวถึงการแข่งขันกีฬาแบบผสม (a mixed game) ซึ่งเป็นการร่วมทีมกันระหว่างนักกีฬาที่ใช้รถเข็นกับนักกีฬาที่ไม่ได้ใช้รถเข็น โดยข้อความในตัวอย่างมีสภาวะเกิดก่อนว่านักกีฬาที่ใช้รถเข็นกับนักกีฬาที่ไม่ได้ใช้รถเข็นมีความแตกต่างกัน เนื่องจากมีการกล่าวถึงการแข่งขันแบบผสมอีกรูปแบบหนึ่งคือการร่วมทีมระหว่างนักกีฬาชายและหญิงซึ่งมีความแตกต่างกันอย่างชัดเจน ส่วนในตัวอย่างที่ 116 ได้นำเสนอให้ผู้อ่านเห็นว่ามีผู้จัดการแข่งขันกีฬาบาสเกตบอลระดับโลกสำหรับนักกีฬาที่ใช้รถเข็นโดยเฉพาะ โดยข้อความในตัวอย่างสามารถสื่อความหมายนอกเหนือจากเนื้อความ

ที่ปรากฏตามรูปประโยคในหนังสือเรียนได้ว่าคนที่ใช้รถเข็นหรือคนพิการนั้นแตกต่างจากคนทั่วไปแต่ก็สามารถทำกิจกรรมร่วมกันได้หรือทำกิจกรรมที่จัดขึ้นเฉพาะกลุ่มคนพิการได้

4.4 การใช้เสียงที่หลากหลาย

ผู้วิจัยพบว่าการใช้เสียงภายในตัวบทซึ่งเป็นคำพูดของตัวละครเพื่อสื่อภาพความแตกต่างระหว่างคนพิการและคนทั่วไป ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่างที่ 117

“It’s not always easy in a wheelchair,” James says. “For example, it’s difficult to open doors in a wheelchair, and when I’m sitting in it, I’m shorter than my friends. I hate people talking over my head. When this happens, I feel angry, but Harry is great. He’s very cheerful and that helps me,” he says.

(หนังสือ Move It 2 หน้า 60)

ตัวอย่างที่ 118

Some students have disabilities and some students don’t, but they all respect and help each other.

“We’re different, but different is good,” they both say.

(หนังสือ Move It 2 หน้า 60)

ตัวอย่างที่ 117 เป็นการใช้เสียงตัวละครที่ใช้รถเข็นเพื่อสื่อภาพความยากลำบากต่าง ๆ ในการใช้ชีวิตด้วยรถเข็น ในขณะที่ตัวอย่างที่ 118 ใช้เสียงของตัวละคร 2 คนซึ่งเป็นนักเรียนที่ใช้รถเข็นกับนักเรียนที่ไม่ได้ใช้รถเข็น โดยทั้ง 2 ตัวละครต่างกล่าวตรงกันว่าพวกเขาแตกต่างกันแต่ความต่างนั้นเป็นสิ่งที่ดี กลวิธีดังกล่าวข้างต้นนี้จึงเป็นการนำเสนออุดมการณ์คนพิการไปสู่ผู้อ่านว่าถึงแม้คนพิการและคนทั่วไปจะแตกต่างกันแต่ก็เคารพซึ่งกันและกันและสามารถช่วยเหลือกันได้

5. อุดมการณ์สิ่งเหนือธรรมชาติ

ผู้วิจัยพบว่าหนังสือเรียนได้นำเสนอชุดความคิดเกี่ยวกับสิ่งเหนือธรรมชาติหรือความเชื่อในทางไสยศาสตร์ไปสู่ผู้อ่านผ่านกลวิธีทางภาษาทั้งสิ้น 3 กลวิธี ได้แก่ การใช้คำศัพท์ การใช้คำเชื่อม แสดงความขัดแย้ง และการอ้างส่วนใหญ่ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

5.1 การใช้คำศัพท์

ผู้วิจัยพบการสื่ออุดมการณ์เกี่ยวกับสิ่งเหนือธรรมชาติจากการใช้คำหรือกลุ่มคำที่สื่อถึงสิ่งเหนือธรรมชาติหรือความเชื่อในทางไสยศาสตร์ เช่น “ghost” โดยกล่าวถึงลักษณะทางกายภาพและการกระทำของสิ่งเหนือธรรมชาติ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่างที่ 119

Edinburgh Castle is in Edinburgh, Scotland. It is very popular with tourists. There are lots of ghosts in this castle. One ghost hasn't got a head. You can hear him play the battle drum at night. There is also the ghost of the Tunnel Piper. You can hear him play the pipes, you can't see him. Scary!

...

Cardiff Castle is a very old castle in Cardiff, Wales. It has got lots of towers and rooms. It has also got a ghost which can pass through walls.

(หนังสือ Access 1 หน้า 33)

ตัวอย่างที่ 120

That was the famous ghost ship, The Flying Dutchman. It haunted these waters ever since Captain Van der Decken and his crew died a hundred years ago when a ship sank in a storm

(หนังสือ Access 2 หน้า 44)

ตัวอย่างข้างต้นแสดงการนำเสนอความเชื่อเกี่ยวกับสิ่งเหนือธรรมชาติไปสู่ผู้อ่าน โดยการใช้คำศัพท์ที่เกี่ยวกับผี เช่น “ghosts” หรือ “ghost ship” ร่วมกับคำกริยาหรือกริยาวลีเพื่อสื่อถึงคุณลักษณะของผีเช่นในตัวอย่างที่ 119 ใช้กริยาวลี “can pass through walls” ซึ่งหมายถึง “สามารถเดินทะลุกำแพงได้” และในตัวอย่างที่ 120 ใช้กริยาวลี “haunted these waters” ซึ่งหมายถึง “หลอกหลอนเขตน่านน้ำเหล่านี้” อีกทั้งในตัวอย่างที่ 119 มีการใช้คำคุณศัพท์ เช่น “scary” ซึ่งหมายถึง “น่ากลัว” เพื่อสื่อภาพคุณลักษณะของผีไปสู่ผู้อ่านด้วย

5.2 การใช้คำเชื่อมแสดงความขัดแย้ง

จากการศึกษาตัวบทหนังสือเรียนพบว่ามีการใช้คำเชื่อมแสดงความขัดแย้งเพื่อสื่ออุดมการณ์สิ่งเหนือธรรมชาติ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่างที่ 121

He is afraid of ghosts but he manages to overcome his fear and help the gang.

(หนังสือ Access 2 หน้า 12)

ตัวอย่างข้างต้นสื่อให้เห็นความขัดแย้งภายในตัวละครเองโดยผู้แต่งหรือผู้เรียบเรียงหนังสือเรียนเลือกใช้คำเชื่อม “but” ซึ่งหมายถึง “แต่” เพื่อสื่อให้เห็นความขัดแย้งระหว่างอาการกลัวผีกับการเอาชนะความกลัวเพื่อช่วยเหลือเพื่อนในกลุ่ม การใช้คำเชื่อมแสดงความขัดแย้งลักษณะนี้จึงสามารถสื่ออุดมการณ์สิ่งเหนือธรรมชาติไปสู่ผู้อ่านได้ว่าผีเป็นสิ่งที่น่ากลัวแต่เราสามารถจัดการกับความกลัวนั้นได้

5.3 การอ้างส่วนใหญ่

จากการศึกษาตัวบทหนังสือเรียนพบว่ามีการอ้างส่วนใหญ่ในคนกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง โดยการใช้คำคุณศัพท์บอกปริมาณร่วมกับคำที่หมายถึงอาชีพหรือตำแหน่งในสังคมเพื่อสื่อให้ผู้อ่านเห็นว่าคนส่วนใหญ่มีทัศนคติหรือพฤติกรรมไปในทิศทางเดียวกัน ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่างที่ 122

Many sports stars are superstitious. They believe in good and bad luck.

(หนังสือ Move It 2 หน้า 16)

ตัวอย่างข้างต้นแสดงการใช้นามวลี “Many sports stars” ซึ่งเป็นการใช้คำคุณศัพท์บอกปริมาณร่วมกับคำที่สื่อถึงนักกีฬาที่มีชื่อเสียงเพื่อสื่ออุดมการณ์ว่านักกีฬาส่วนใหญ่มีความเชื่อเรื่องไสยศาสตร์ (superstitious) หรือความเชื่อเรื่องโชคลางและอาจทำให้ผู้อ่านเข้าใจได้ว่าความเชื่อเหล่านี้เป็นความเชื่อของคนส่วนใหญ่ในสังคม

6. อุดมการณ์เพื่อน

ผู้วิจัยพบว่าผู้แต่งหรือผู้เรียบเรียงหนังสือเรียนนำเสนอคำจำกัดความคำว่า “เพื่อน” ไปสู่ผู้อ่านโดยการกล่าวถึงคุณลักษณะของเพื่อนและกิจกรรมที่สามารถกระทำร่วมกันระหว่างเพื่อนผ่านกลวิธีทางภาษาทั้งสิ้น 3 กลวิธี ได้แก่ การใช้คำศัพท์ การใช้เสียงที่หลากหลาย และการใช้กลวิธีทางวาทศิลป์ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

6.1 การใช้คำศัพท์

ผู้วิจัยพบการสื่ออุดมการณ์ความเป็นเพื่อนจากการใช้วลีที่มีความหมายเกี่ยวกับเพื่อน เช่น “best friend(s)”, “real friends”, “good friend” ร่วมกับคำกริยาหรือกริยาวลีแสดงการกระทำ กิจกรรม หรือพฤติกรรมของตัวละครที่เป็นเพื่อนกัน ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่างที่ 123

My best friend's name is Madison. She's 13. We're in the same class, and we always sit together. She's good at Maths and helps me with my homework. She's got long fair hair and green eyes. Madison is quite tall, and she's got a lovely smile. She's very generous, and I can tell her all my problems. We both love shopping and sport and fast food!

(หนังสือ Your Space 2 หน้า 17)

ตัวอย่างที่ 124

James and Harry are thirteen years old. They go to school together, they're in the same class, and they play basketball together. They are best friends.

(หนังสือ Move It 2 หน้า 60)

ตัวอย่างทั้งหมดข้างต้นสื่อภาพความเป็นเพื่อนสนิทหรือ “best friend(s)” โดยการใช้คำกริยาหรือกริยาวลีที่สื่อไปยังผู้อ่านว่าเพื่อนสนิทมักจะสนใจในสิ่งเดียวกันและทำกิจกรรมต่าง ๆ ร่วมกันอยู่เสมอเช่นในตัวอย่างที่ 123 ใช้กริยาวลี “sit together” ซึ่งหมายถึง “นั่งด้วยกัน” และในตัวอย่างที่ 124 ใช้กริยาวลี “play basketball together” ซึ่งหมายถึง “เล่นฟุตบอลด้วยกัน” นอกจากนี้ในตัวอย่างที่ 123 ยังมีการใช้คำคุณศัพท์ “generous” ซึ่งมีความหมายว่า “ใจกว้าง, เอื้อเฟื้อ” เพื่อสื่อถึงคุณลักษณะของการเป็นเพื่อนสนิทด้วย

6.2 การใช้เสียงที่หลากหลาย

ผู้วิจัยพบว่ามีการใช้เสียงภายในตัวบทซึ่งเป็นคำพูดของตัวละครเพื่อสื่อภาพลักษณะการเป็นเพื่อนที่ดีไปสู่ผู้อ่าน ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่างที่ 125

“A good friend is honest and loyal. You can trust her.” Skye, 13

“A good friend listens to you. And he has the same interests.” Ross, 12

“A good friend likes you. He doesn't try to change you.” Brandon, 12

(หนังสือ Your Space 2 หน้า 17)

ตัวอย่างที่ 126

Kim: But don't let Matt bake any cookies!

Matt: Why not?

Kim: Do you remember the time when you made pizza for us? It was horrible!

Matt: It wasn't that bad! And I remember you ate it.

Alex: Not a very nice thing to say, Kim

Kim: Oh, Alex. I was only joking. Can't we make jokes about friends.?

Emily: Sure, Kim. But on the other hand, real friends try not to hurt each other's feelings.

(หนังสือ English in Mind 2 หน้า 40)

ตัวอย่างข้างต้นเป็นการใช้เสียงภายในตัวบทเพื่อสื่อภาพลักษณะต่าง ๆ ของเพื่อนที่ดีไปสู่ผู้อ่านโดยการให้ตัวละครที่เป็นเด็กพูดถึงลักษณะนิสัยหรือการกระทำของเพื่อนที่ดีในความคิดของตนเอง ซึ่งจากตัวอย่างจะเห็นได้ว่าเพื่อนแท้หรือเพื่อนที่ดีนั้นต้องซื่อสัตย์และซื่อตรงต่อกัน เป็นผู้ฟังที่ดี มีความสนใจคล้ายกัน มีความรู้สึกที่ดีต่อกัน และไม่ทำร้ายความรู้สึกกันและกัน

6.3 การใช้กลวิธีทางวาทศิลป์

กลวิธีทางวาทศิลป์ที่ใช้ในการสื่ออุดมการณ์เพื่อนสนิทผ่านหนังสือเรียน ได้แก่ การใช้อุปลักษณ์ หรือ การเปรียบสิ่งหนึ่งเป็นอีกสิ่งหนึ่งเพื่อให้คำนั้นมีความหมายชัดเจนขึ้นหรือทำให้เห็นภาพได้ชัดเจนยิ่งขึ้น จากการศึกษาหนังสือเรียนผู้วิจัยพบว่ามีการใช้อุปลักษณ์เพื่อให้คำจำกัดความคำว่า “เพื่อนสนิท” หรือ “best friend” ซึ่งมีความเป็นนามธรรมให้ผู้อ่านที่เป็นเด็กสามารถทำความเข้าใจได้ง่ายขึ้น โดยตัวบทหนังสือเรียนได้สื่อภาพว่า “เพื่อนสนิท” อาจไม่จำเป็นต้องเป็นบุคคลแต่อาจเป็นสัตว์เลี้ยงหรืองานอดิเรกก็ได้ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่างที่ 127

Scooby Doo or 'Scooby' is Shaggy's best friend. He wears a blue collar. He likes eating pizzas and Scooby snacks. He doesn't like ghosts. He pronounces most words as if they begin with an 'R'. His catchphrase is "Scooby Dooby Doo!"

(หนังสือ Access 2 หน้า 12)

ตัวอย่างที่ 128

So Carlos started going to the National Ballet School of Cuba and he hated it. He found the physical exercises boring and he wanted to hang out with his friends. But when he was 13, he saw his first real ballet – and he knew that he wanted to become a great dancer. ‘I found that ballet was my best friend,’ he said.

(หนังสือ Your Space 3 หน้า 106)

ตัวอย่างทั้งหมดข้างต้นแสดงการใช้อุปสรรคเพื่อสื่ออารมณ์เพื่อนสนิทที่ไม่จำเป็นต้องเป็นบุคคล ดังแสดงในตัวอย่างที่ 127 เพื่อนสนิทของตัวละครในเรื่องคือ “Scoopy” ซึ่งเป็นชื่อของสัตว์เลี้ยง และในตัวอย่างที่ 128 เพื่อนสนิทของตัวละครคือ “ballet” หรือ “การเต้นบัลเลต์” ซึ่งเป็นงานอดิเรกของตัวละคร การเปรียบสัตว์เลี้ยงและงานอดิเรกว่าเป็น “เพื่อนสนิท” ดังตัวอย่างเป็นการใช้อุปสรรคเพื่อสื่อให้ผู้อ่านเห็นว่าทั้งสัตว์เลี้ยงและงานอดิเรกเป็นสิ่งที่อยู่เคียงข้างเราตลอดเวลาหรือเป็นสิ่งที่ทำเรารู้สึกสนุกเมื่ออยู่ด้วยเหมือนกับการมีเพื่อนสนิทคนหนึ่ง อุปสรรคที่ปรากฏในหนังสือเรียนดังตัวอย่างจึงสามารถทำให้ผู้อ่านคล้อยตามและมองเห็นภาพที่ชัดเจนได้ว่าเพื่อนสนิทของเราอาจไม่จำเป็นต้องเป็นบุคคลเสมอไป เราอาจมีเพื่อนสนิทเป็นอะไรก็ได้ที่อยู่เคียงข้างเราหรือเป็นสิ่งที่สร้างความสุขให้กับเรา

7. อุดมการณ์ความเป็นเมืองและชนบท

ผู้วิจัยพบว่ามี การนำเสนออุดมการณ์เกี่ยวกับความเป็นเมืองและชนบทในด้านสภาพสังคมและลักษณะของบุคคลที่อาศัยอยู่ในแต่ละสังคมดังกล่าว โดยผู้แต่งหรือผู้เรียบเรียงหนังสือเรียนได้สื่อชุดความคิดผ่านกลวิธีทางภาษาทั้งสิ้น 3 กลวิธี ได้แก่ การใช้คำศัพท์ การอ้างส่วนใหญ่ และการใช้เสียงที่หลากหลาย ดังรายละเอียดต่อไปนี้

7.1 การใช้คำศัพท์

สำหรับการสื่ออุดมการณ์ความเป็นเมืองและชนบทนั้นผู้วิจัยพบการใช้คำศัพท์เพื่อสื่อภาพสังคมและสภาพแวดล้อมในสังคมเมืองและชนบทจากการใช้คำหรือกลุ่มคำที่สื่อถึงความเป็นเมือง เช่น downtown, city, in the town และคำหรือกลุ่มคำที่สื่อถึงความเป็นชนบท เช่น the countryside, in the countryside ร่วมกับคำศัพท์แสดงสิ่งที่รายล้อมสังคมนั้น ๆ อยู่ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่างที่ 129

Lyn's got a beautiful cottage in the countryside. There are two bedrooms, a living room, a small kitchen and a bathroom. There are lovely flowers in the garden.

(หนังสือ Access 1 หน้า 28)

ตัวอย่างที่ 130

Mexico City is one of the world's largest cities. It has got beautiful old buildings, green parks, museums and an exciting nightlife.

(หนังสือ Access 3 หน้า 17)

ตัวอย่างที่ 129 แสดงการเลือกใช้วลี “in the countryside” เพื่อสื่อถึงความเป็นชนบทพร้อมกับกลุ่มคำที่สื่อถึงสิ่งต่าง ๆ ที่แวดล้อมสังคมชนบทอยู่เช่น “a beautiful cottage” และ “lovely flowers” ซึ่งทำให้ผู้อ่านเห็นภาพสังคมชนบทที่ประกอบไปด้วยบ้านพักตากอากาศและสวนดอกไม้อันสวยงามได้ และตัวอย่างที่ 130 แสดงการยกตัวอย่างหนึ่งในเมืองใหญ่ของโลกอย่าง “Mexico City” เพื่อสื่อถึงความเป็นเมืองร่วมกับกลุ่มคำที่สื่อถึงสิ่งต่าง ๆ ที่แวดล้อมสังคมเมืองอยู่เช่น “green parks” และ “an exciting nightlife” การใช้คำศัพท์ในลักษณะดังตัวอย่างข้างต้นจึงสามารถสื่อภาพสังคมเมืองและชนบทที่มีความแตกต่างกันไปสู่ผู้อ่านได้

7.2 การอ้างส่วนใหญ่

ผู้วิจัยพบการใช้คำสรรพนามที่มีความหมายอ้างอิงถึงบุคคลทั่วไปรวมถึงการอ้างส่วนใหญ่โดยใช้คำคุณศัพท์บอกปริมาณร่วมกับคำสรรพนามเพื่อสื่ออุดมการณ์ความเป็นเมืองและชนบทดังตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่างที่ 131

Today, over 50 per cent of people live in cities.

(หนังสือ Your Space 3 หน้า 56)

ตัวอย่างที่ 132

Like all big cities, Paris has a traffic problem: a lot of cars, a lot of traffic jams and a lot of pollution from exhaust fumes.

(หนังสือ English in Mind 3 หน้า 30)

ตัวอย่างที่ 131 แสดงให้เห็นว่าคนส่วนใหญ่อาศัยอยู่ในเมือง และตัวอย่างที่ 132 ได้สื่อภาพกรุงปารีสว่ามีลักษณะไปในทิศทางเดียวกันกับเมืองใหญ่เมืองอื่น ๆ ในโลก กล่าวคือเป็นเมืองที่มีปัญหาการจราจรเนื่องจากมีรถยนต์เป็นจำนวนมากทำให้การจราจรติดขัดและมีปัญหามลพิษทางอากาศจากการเผาไหม้เชื้อเพลิงที่ใช้ในรถยนต์ การอ้างส่วนใหญ่ในลักษณะดังตัวอย่างข้างต้นนี้อาจทำให้ผู้อ่านคล้อยตามภาพสังคมเมืองและชนบทตามที่ตัวบทหนังสือเรียนพยายามสร้างและสื่อไปยังผู้อ่านได้

7.3 การใช้เสียงที่หลากหลาย

ผู้วิจัยพบว่ามีการใช้เสียงภายในตัวบทโดยการนำความคิดของผู้แต่งหรือผู้เรียบเรียงหนังสือเรียนไปใส่ในคำพูดของตัวละครเพื่อสื่อภาพความเป็นเมืองและชนบทดังตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่างที่ 133

“My family’s wooden house is in the countryside in Poland. It’s in a forest and near the lake. There are lots of animals and birds. We are very happy here.”

(หนังสือ Your Space 1 หน้า 36)

ตัวอย่างที่ 134

Sarah’s Diary

I miss the beautiful countryside and my friends from my hometown. I’m happy I’m going home tomorrow, but I’m sure I’ll visit London and see Annabel’s family again!

Annabel’s Diary

In the city, the streets are crowded but you have everything close at hand. I miss the hustle and bustle of London, but I don’t want to leave my new friends.

(หนังสือ Access 3 หน้า 10)

ตัวอย่างข้างต้นเป็นการใช้เสียงตัวละครเพื่อสื่อภาพลักษณะความเป็นเมืองและชนบทไปสู่ผู้อ่าน ซึ่งในตัวอย่างที่ 133 เสียงของตัวละครสื่อความรู้สึกเชิงบวกต่อความเป็นชนบทโดยได้กล่าวถึงชนบทว่าอยู่ใกล้ขีดธรรมชาติและแวดล้อมไปด้วยต้นไม้และสัตว์นานาชนิด ในขณะที่ตัวอย่างที่ 134 สื่อให้เห็นทั้งภาพความเป็นเมืองและความเป็นชนบทจากการเขียนบันทึกของตัวละคร 2 คนที่อาศัยอยู่ในสังคมเมืองและชนบท โดยตัวละครแรกสื่อภาพสังคมชนบทที่สวยงามและอีกตัว

ละครหนึ่งสื่อสภาพความเป็นเมืองที่เต็มไปด้วยความหนาแน่นของผู้คนแต่ก็เต็มไปด้วยสิ่งอำนวยความสะดวกมากมาย นอกจากนี้ยังมีการสื่อสภาพความรวดเร็วและความวุ่นวายของเมืองหลวงอย่างกรุงลอนดอนไปสู่ผู้อ่านด้วย

8. อุดมการณ์ความแตกต่างทางวัฒนธรรม

จากการศึกษาตัวบทหนังสือเรียนผู้วิจัยพบว่ามี การนำเสนอชุดความคิดเกี่ยวกับความแตกต่างทางวัฒนธรรมไปสู่ผู้อ่านทั้งในด้านภาษา สภาพสังคม และลักษณะการใช้ชีวิตหรือพฤติกรรมของคนในแต่ละสังคม โดยชุดความคิดดังกล่าวถูกสื่อผ่านกลวิธีทางภาษาทั้งสิ้น 2 กลวิธี ได้แก่ การใช้โครงสร้างประโยคและการใช้เสียงที่หลากหลาย ดังรายละเอียดต่อไปนี้

8.1 การใช้โครงสร้างประโยค

ผู้วิจัยพบการใช้โครงสร้างประโยคเพื่อสื่ออุดมการณ์เกี่ยวกับความแตกต่างทางวัฒนธรรม 2 ลักษณะ ได้แก่ การใช้ประโยคคำสั่ง และการยกตัวอย่าง ดังรายละเอียดต่อไปนี้

8.1.1 การใช้ประโยคคำสั่ง

จากการวิเคราะห์ข้อมูลตัวบทหนังสือเรียนพบว่ามี การใช้ประโยคคำสั่งเพื่อสื่อชุดความคิดเกี่ยวกับความแตกต่างทางวัฒนธรรมในลักษณะของการสั่งหรือการเตือนให้ผู้อ่านปฏิบัติตามหรือมีพฤติกรรมไปในทิศทางที่หนังสือเรียนต้องการ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่างที่ 135

Don't be rude!

In many Asian countries it is rude to show the sole of your feet or touch someone on the head. And in countries such as England and Germany people don't touch very much if they aren't family or friends. It all depends where you are born.

Keep your distance!

Your personal space is the distance around you when you are with other people. Scientists have discovered that the distance varies a lot from country to country. For example, Americans usually like a larger personal space than many Europeans when they talk. This sort of cultural difference can cause problems!

(หนังสือ Your Space 3 หน้า 86)

ตัวอย่างข้างต้นนี้แสดงการใช้รูปประโยคคำสั่งเพื่อแจ้งให้ทราบหรือเพื่อเตือนผู้อ่านให้ตระหนักถึงความแตกต่างทางวัฒนธรรมโดยตรงไปตรงมา โดยกลวิธีนี้แสดงให้เห็นสิ่งที่ควรทำและไม่ควรทำในแต่ละประเทศหรือภูมิภาคอันเป็นการสื่ออุดมการณ์ความแตกต่างทางวัฒนธรรมไปสู่ผู้อ่านได้

8.1.2 การยกตัวอย่าง

การยกตัวอย่างเป็นอีกกลวิธีหนึ่งที่ช่วยทำให้ผู้อ่านมองเห็นภาพความแตกต่างทางวัฒนธรรมได้ชัดเจนขึ้น ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่างที่ 136

But people in other countries have different ideas about pets. In Arab countries, for example, dogs usually aren't popular because people believe they aren't clean. And in Africa, very few people have animals as pets.

(หนังสือ English in Mind 1 หน้า 48)

ตัวอย่างข้างต้นแสดงความเชื่อเกี่ยวกับสัตว์เลี้ยงของคนในแต่ละสังคมและวัฒนธรรมโดยการยกตัวอย่างความเชื่อและพฤติกรรมของคนในแถบอาหรับและแอฟริกาเพื่อสื่อภาพความแตกต่างไปสู่อ่าน การใช้รูปประโยคแสดงตัวอย่างดังกล่าวนี้จึงอาจสื่อให้ผู้อ่านเห็นภาพความแตกต่างทางด้านวัฒนธรรมได้

8.2 การใช้เสียงที่หลากหลาย

ผู้วิจัยพบว่ามีการใช้เสียงภายในตัวบทโดยการนำความคิดของผู้แต่งหรือผู้เรียบเรียงหนังสือเรียนไปใส่ในคำพูดของตัวละครเพื่อสื่อภาพความแตกต่างทางวัฒนธรรมดังตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่างที่ 137

“Well, in some countries, students don't really speak up in class like we do. And besides, she's new and probably a little nervous.”

(หนังสือ English in Mind 3 หน้า 40)

ตัวอย่างข้างต้นเป็นการใช้เสียงตัวละครเพื่อสื่อภาพลักษณะความแตกต่างของบรรยากาศในชั้นเรียนระหว่างประเทศเกาหลีและประเทศอังกฤษโดยใช้เสียงของตัวละครที่เป็นนักเรียนในประเทศอังกฤษเป็นผู้บรรยายบรรยากาศในห้องเรียนที่มีความแตกต่างกัน

9. อุดมการณ์ประเทศไทย

ผู้วิจัยพบว่าหนังสือเรียนวิชาภาษาอังกฤษบางเล่มได้นำเสนอชุดความคิดเกี่ยวกับประเทศไทยไปสู่ผู้อ่านโดยกล่าวถึงลักษณะโดยทั่วไปของประเทศไทยและกิจกรรมความเป็นอยู่ของคนในประเทศผ่านกลวิธีทางภาษาทั้งสิ้น 2 กลวิธี ได้แก่ การใช้คำศัพท์และการใช้เสียงที่หลากหลาย ดังรายละเอียดต่อไปนี้

9.1 การใช้คำศัพท์

ผู้วิจัยพบการสื่ออุดมการณ์ประเทศไทยจากการใช้คำหรือกลุ่มคำที่สื่อถึงสถานที่ในประเทศไทยร่วมกับคำคุณศัพท์แสดงลักษณะ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่างที่ 138

The morning of 26th December was warm and sunny on Phi Phi Don Island in Thailand. The sunshine was a welcome change from the wet, rainy weather in London.

(หนังสือ Access 3 หน้า 20)

ตัวอย่างข้างต้นแสดงให้เห็นว่าผู้แต่งหรือผู้เรียบเรียงหนังสือเรียนเลือกใช้คำคุณศัพท์เชิงบวก เช่น “warm” และ “sunny” ซึ่งมีความหมายว่า “อบอุ่น” และ “มีแดดจัด” เพื่อสื่อภาพ “Phi Phi Don Island” หรือ เกาะพีพีดอน ซึ่งเป็นสถานที่ท่องเที่ยวที่มีชื่อเสียงของประเทศไทยในมุมมองของนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติไปสู่ผู้อ่าน การใช้คำศัพท์ในลักษณะข้างต้นนี้จึงสามารถสื่ออุดมการณ์ประเทศไทยในเชิงบวกไปสู่ผู้อ่านได้ตามที่หนังสือเรียนต้องการ

9.2 การใช้เสียงที่หลากหลาย

ผู้วิจัยพบว่ามีการใช้เสียงภายในตัวบทซึ่งเป็นคำพูดของตัวละครที่เป็นชาวต่างชาติเพื่อสื่อภาพลักษณะของสถานที่ท่องเที่ยวบางแห่งในประเทศไทยและสื่อภาพลักษณะของคนไทยในมุมมองของชาวต่างชาติไปสู่ผู้อ่าน ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่างที่ 139

“And three years ago, I came here to Koh Tao on a scuba diving vacation, and I fell in love with the island. So here I am! It’s safer, it’s quieter and it’s more relaxing.”

(หนังสือ English in Mind 1 หน้า 108)

ตัวอย่างที่ 140

“I was under the water. I tried to breathe and reach the surface but the force of the water just pushed me down. Then, out of nowhere a hand grabbed me and pulled me up. I gasped for air and looked around. I was in a palm tree with a Thai man.”

(หนังสือ Access 3 หน้า 20)

ตัวอย่างที่ 139 แสดงการใช้เสียงภายในตัวบทที่เป็นชาวต่างชาติในการเล่าประสบการณ์การท่องเที่ยวที่เกาะเต่า ประเทศไทย โดยตัวละครได้นำเสนอลักษณะเชิงบวกของเกาะเต่าว่าเป็นสถานที่ที่ทำให้ตัวละครหลงรักและเป็นสถานที่ที่ปลอดภัย เงียบสงบ และผ่อนคลายกว่าประเทศของตัวเอง และในตัวอย่างที่ 140 ก็เป็นการใช้เสียงตัวละครชาวต่างชาติในการเล่าประสบการณ์การรอดชีวิตจากภัยพิบัติโดยได้รับความช่วยเหลือจากคนไทย กลวิธีดังตัวอย่างข้างต้นนี้จึงเป็นการประกอบสร้างหรือตอกย้ำให้ผู้อ่านเห็นภาพเชิงบวกของประเทศไทยและคนไทยได้ว่าเป็นประเทศที่สวยงาม มีชื่อเสียง ผู้คนมีน้ำใจและชอบช่วยเหลือผู้อื่น

สรุป

ผลการศึกษาอุดมการณ์ในหนังสือเรียนวิชาภาษาอังกฤษครั้งนี้แสดงให้เห็นทั้งอุดมการณ์ที่ปรากฏในหนังสือเรียนทุกเล่มและอุดมการณ์ที่ปรากฏในหนังสือเรียนบางเล่ม โดยอุดมการณ์ที่ปรากฏอย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่องในหนังสือเรียนทุกเล่มประกอบด้วย 4 อุดมการณ์ ได้แก่ อุดมการณ์ความเป็นเด็กและวัยรุ่น อุดมการณ์ความเป็นชาย-หญิง อุดมการณ์เกี่ยวกับเจ้าของภาษา และอุดมการณ์เกี่ยวกับโรงเรียนและนักเรียน ส่วนอุดมการณ์ที่ปรากฏในหนังสือเรียนบางเล่มประกอบด้วย 9 อุดมการณ์ ได้แก่ อุดมการณ์รักษาสันติภาพ อุดมการณ์วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี อุดมการณ์ความรวยจน อุดมการณ์คนพิการ อุดมการณ์สิ่งเหนือธรรมชาติ อุดมการณ์เพื่อน อุดมการณ์ความเป็นเมืองและชนบท อุดมการณ์ความแตกต่างทางวัฒนธรรม และอุดมการณ์ประเทศไทย อย่างไรก็ตามอุดมการณ์ที่ปรากฏในหนังสือเรียนวิชาภาษาอังกฤษดังกล่าวทั้งหมดนี้ถูกผลิตซ้ำผ่านหนังสือเรียนเพื่อสื่อไปยังผู้อ่านผ่านกลวิธีทางภาษาที่หลากหลายมาอย่างต่อเนื่อง โดยกลวิธีทางภาษาที่ใช้สื่ออุดมการณ์ในการศึกษาครั้งนี้ทั้งสิ้น 8 กลวิธี ได้แก่ การใช้คำศัพท์ การใช้คำแสดงทัศนภาวะ การใช้คำเชื่อมแสดงความขัดแย้ง การใช้โครงสร้างประโยค การอ้างส่วนใหญ่ การใช้สภาวะเกิดก่อน การใช้เสียงที่หลากหลาย และการใช้กลวิธีทางวาทศิลป์ ผลการศึกษานี้ไม่เพียงแต่แสดงให้เห็นความหลากหลายของอุดมการณ์ที่แฝงอยู่ในตัวบทหนังสือเรียนแต่ยังแสดงให้เห็นการใช้กลวิธีทางภาษาในระดับต่าง ๆ เพื่อสื่ออุดมการณ์ไปยังผู้อ่านด้วย

ความสัมพันธ์ระหว่างอุดมการณ์กับวิถีปฏิบัติทางวาทกรรม

ผู้วิจัยได้ศึกษาวิเคราะห์กลวิธีทางภาษาที่สะท้อนให้เห็นอุดมการณ์ที่แฝงอยู่เบื้องหลังการใช้ภาษาหรือวาทกรรมของผู้แต่งหรือผู้เรียบเรียงหนังสือเรียน โดยพิจารณาจากหน่วยโครงสร้างภาษาตั้งแต่ระดับคำไปจนถึงระดับข้อความ ร่วมกับการศึกษาวิเคราะห์ตามแนวคิดชาติพันธุ์วรรณนาแห่งการสื่อสารของโฮมส์ (Hymes, 1974) ด้วยเห็นว่าแนวคิดดังกล่าวสามารถวิเคราะห์วิถีปฏิบัติทางวาทกรรมซึ่งได้แก่การผลิตและการกระจายตัวบทรวมถึงการรับและการตีความตัวบทควบคู่ไปกับการวิเคราะห์อุดมการณ์ในตัวบทได้ โดยงานวิจัยนี้จะนำเสนอผลการวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลต่อการสื่อสาร 8 ประการ หรือ SPEAKING ซึ่งมาจากอักษรย่อในภาษาอังกฤษของชื่อองค์ประกอบทั้ง 8 ประการ ได้แก่ กาลเทศะหรือฉาก (S = Setting), ผู้ร่วมเหตุการณ์ (P - Participants), จุดมุ่งหมาย (E = Ends), การลำดับวัจนกรรม (A = Act sequence), น้ำเสียง (K = Key), เครื่องมือ (I = Instrumentalities), บรรทัดฐานของปฏิสัมพันธ์และการตีความ (N = Norms of interaction and interpretation), และประเภทการสื่อสาร (G = Genre) ผลการศึกษาวิเคราะห์ตัวบทตามกรอบแนวคิดดังกล่าวมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. กาลเทศะหรือฉาก (Setting)

ฉาก หมายถึง สถานที่และเวลาที่เกิดเหตุการณ์การสื่อสารซึ่งเป็นสภาวะแวดล้อมทางกายภาพของเหตุการณ์การสื่อสารนั้น สำหรับวาทกรรมหนังสือเรียนวิชาภาษาอังกฤษพื้นฐานระดับมัธยมศึกษาตอนต้นทั้ง 12 เล่มในการศึกษาครั้งนี้ล้วนเป็นวาทกรรมที่ถูกตรวจประเมินคุณภาพทางวิชาการและความถูกต้องเหมาะสมจากผู้ทรงคุณวุฒิตามที่กระทรวงศึกษาธิการกำหนดทั้งสิ้น โดยมีการผลิต ตีพิมพ์ และแจกจ่ายไปยังโรงเรียนต่าง ๆ ทั่วประเทศเพื่อใช้เป็นสื่อการเรียนการสอนหลักในชั้นเรียน ซึ่งจากการศึกษาวิเคราะห์ตัวบทผู้วิจัยพบว่าฉากหรือสถานที่ที่เกิดเหตุการณ์การสื่อสารโดยส่วนใหญ่คือสถานที่ในประเทศเจ้าของภาษาทั้ง 5 ประเทศ ได้แก่ สหราชอาณาจักร (ประกอบด้วยประเทศอังกฤษ ประเทศสกอตแลนด์ ประเทศไอร์แลนด์เหนือ และประเทศเวลส์) ประเทศสหรัฐอเมริกา ประเทศแคนาดา ประเทศออสเตรเลีย และประเทศนิวซีแลนด์ นอกจากนี้ในหนังสือเรียนบางเล่มยังพบการใช้สถานที่ในประเทศไทยซึ่งเป็นประเทศที่เลือกใช้หนังสือเรียนกลุ่มดังกล่าวเป็นสถานที่ที่เกิดเหตุการณ์การสื่อสารด้วยดังแสดงในอุดมการณ์ประเทศไทยที่ได้นำเสนอไว้ในบทก่อนหน้า โดยผู้แต่งหรือผู้เรียบเรียงหนังสือเรียนใช้หนังสือเรียนเป็นเสมือนสถานที่ที่เกิดเหตุการณ์การสื่อสารในรูปแบบต่าง ๆ ตามที่ผู้แต่งหนังสือเรียนต้องการ

ในส่วนของเวลาที่เกิดเหตุการณ์การสื่อสารนั้นสามารถพิจารณาได้จากช่วงเวลาในการตีพิมพ์หนังสือเรียนเหล่านี้ซึ่งได้แก่ช่วงเวลาระหว่างปี พ.ศ. 2554 – 2562 อันเป็นช่วงเวลาที่สังคมไทยและสังคมโลกมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วในหลากหลายด้าน เช่น ด้านการเมือง สังคม เศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อมและเทคโนโลยี ส่งผลให้หนังสือเรียนวิชาภาษาอังกฤษได้รับอิทธิพลจากการเปลี่ยนแปลง

เหล่านี้อย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ โดยแสดงให้เห็นจากอุดมการณ์ที่ปรากฏในหนังสือเรียนทุกเล่มอย่าง อุดมการณ์ความเป็นชาย-หญิงซึ่งได้นำเสนอประเด็นที่เกี่ยวข้องกันระหว่างความเป็นชาย-หญิงกับการเมืองและสังคม เช่น ประเด็นความเท่าเทียมกันระหว่างผู้ชายและผู้หญิง บทบาทหน้าที่ของผู้หญิง และผู้ชายในสังคมโลก การนำเสนอผู้หญิงในมุมมองของการเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลง เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีอุดมการณ์ที่ปรากฏในหนังสือเรียนบางเล่มอีกหลายอุดมการณ์ที่ได้รับอิทธิพลจากการเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจและสิ่งแวดล้อมของโลก เช่น อุดมการณ์รักโลก อุดมการณ์วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี อุดมการณ์ความรวยจน และอุดมการณ์ความเป็นเมืองและชนบท เป็นต้น

2. ผู้ร่วมเหตุการณ์ (Participants)

ผู้ร่วมเหตุการณ์ หมายถึง ผู้พูด - ผู้ฟัง หรือ ผู้ส่งสาร - ผู้รับสาร ในสถานการณ์การสื่อสารและอาจนับรวมถึงผู้อื่นที่รวมอยู่ในเหตุการณ์การสื่อสารด้วย หากบุคคลนั้นมีอิทธิพลต่อสถานการณ์การสื่อสารที่กำลังดำเนินอยู่ ซึ่งสถานการณ์การสื่อสารที่ใช้หนังสือเรียนเป็นสื่อหลักอย่าง การเรียนการสอนในประเทศไทยมีผู้ร่วมการสื่อสารที่มีส่วนร่วมในการใช้หนังสือเรียน 2 กลุ่ม ได้แก่ ผู้ส่งสารและผู้รับสาร ดังรายละเอียดต่อไปนี้

2.1 ผู้ส่งสาร

เมื่อศึกษาสถานการณ์การสื่อสารที่เกี่ยวข้องกับหนังสือเรียนพบว่ามีสถานการณ์การสื่อสารที่สำคัญ 2 สถานการณ์ คือ สถานการณ์การผลิตตัวบทหนังสือเรียนและสถานการณ์การใช้ตัวบทหนังสือเรียน ด้วยเหตุนี้ผู้ส่งสารของตัวบทหนังสือเรียนในสถานการณ์การสื่อสารทั้งสองดังกล่าว จึงเป็นบุคคล 2 กลุ่ม ได้แก่ ผู้แต่งหรือผู้เรียบเรียงตัวบทหนังสือเรียนซึ่งเป็นผู้ส่งสารในสถานการณ์การผลิตตัวบทหนังสือเรียนและครูผู้สอนซึ่งเป็นผู้ส่งสารในสถานการณ์การใช้ตัวบทหนังสือเรียน ดังมีรายละเอียดต่อไปนี้

2.1.1 ผู้แต่งหรือผู้เรียบเรียงหนังสือเรียน

กระทรวงศึกษาธิการได้มีการกำหนดรายชื่อหนังสือเรียนซึ่งเป็นสื่อการเรียนรู้หลักของการเรียนการสอนในประเทศไทยเพื่อให้ความสอดคล้องกับเป้าประสงค์ของนโยบายการศึกษาของประเทศและเพื่อให้การเรียนการสอนเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและมีเอกภาพในการดำเนินการ หนังสือเรียนที่สถานศึกษาสามารถเลือกไปใช้ได้จึงต้องผ่านกระบวนการคัดกรองจากสำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยต้องผ่านการคัดเลือก ตรวจสอบ และได้รับอนุญาตจากคณะผู้เชี่ยวชาญหรือผู้ทรงคุณวุฒิในสาขาวิชาที่เกี่ยวข้องที่ได้รับการแต่งตั้งจากกระทรวงศึกษาธิการ สถานศึกษาจึงจะสามารถเลือกหนังสือเรียนเพื่อนำไปใช้เป็นสื่อการเรียนรู้ตามหลักสูตรการศึกษาได้ นอกจากนี้ยังมีหนังสือเรียนอีกประเภทหนึ่งซึ่งเรียกว่า หนังสือเรียนที่ผ่านการประกันคุณภาพโดยผู้ผลิต หนังสือเรียนประเภทนี้เป็นหนังสือเรียนที่ผ่านการ

ประกันคุณภาพและได้รับการรับรองจากสำนักพิมพ์เอกชนว่าได้ผ่านการตรวจพิจารณาคุณภาพและบรรณาธิการหนังสือให้มีความถูกต้องและมีคุณภาพต่อการจัดการเรียนรู้ตามหลักสูตรจากคณะผู้ตรวจ ผู้เชี่ยวชาญ และบรรณาธิการที่มีคุณสมบัติเป็นไปตามหลักเกณฑ์และเงื่อนไขที่สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานกำหนดเช่นกัน บุคคลทั่วไปที่ไม่ได้ผ่านกระบวนการนี้ไม่อาจเข้ามามีส่วนร่วมในการผลิตตัวบทหนังสือเรียนได้ ด้วยเหตุนี้การผลิตวาทกรรมหนังสือเรียนจึงสงวนไว้เฉพาะกลุ่มบุคคลบางกลุ่มที่ได้รับอนุญาตจากรัฐเท่านั้น สิ่งเหล่านี้แสดงให้เห็นว่าหนังสือเรียนเป็นวาทกรรมประเภทหนึ่งที่ถูกผูกขาดโดยอำนาจของรัฐเนื่องจากเป็นองค์กรเดียวที่สามารถเข้ามาควบคุมการผลิตผ่านผู้ทรงคุณวุฒิเฉพาะกลุ่มได้ นอกจากนี้หนังสือเรียนแต่ละเล่มยังมักให้รายละเอียดเกี่ยวกับผู้เรียบเรียงหนังสือเรียนโดยระบุคุณวุฒิทางวิชาการหรือตำแหน่งบริหารหน่วยงานด้านการศึกษาของรัฐให้ผู้อ่านได้รับทราบโดยมีจุดประสงค์ในการสร้างความเชื่อมั่นแก่ผู้อ่านว่าหนังสือเรียนเหล่านี้มีความถูกต้องสมบูรณ์ทั้งด้านวิชาการและความเหมาะสมกับการเรียนรู้ของผู้เรียน อุดมการณ์บางประการที่สอดแทรกอยู่ในหนังสือเรียนจึงได้รับการตีความในลักษณะเดียวกันนี้ด้วย

2.1.2 ครูหรือผู้สอน

ครูหรือผู้สอนถือเป็นผู้ส่งสารจากตัวบทหนังสือเรียนไปยังผู้รับสารซึ่งเป็นนักเรียนซึ่งหากพิจารณาความสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียนในสังคมไทยจะเห็นว่าครูนั้นมีสถานภาพที่สูงกว่านักเรียนอย่างชัดเจน ทั้งนี้เพราะครูเป็นผู้ถ่ายทอดวิชาความรู้ ตลอดจนคุณธรรม จริยธรรมต่าง ๆ ให้แก่นักเรียน ครูจึงเป็นที่เคารพนับถือต่อนักเรียนไทยรวมถึงคนไทยทั่วไปเป็นอย่างมาก ดังจะเห็นได้จากการมีพิธีไหว้ครูซึ่งจัดขึ้นเป็นประจำทุกปีในทุกสถานศึกษาของประเทศไทย อีกทั้งยังมีบทสวดเฉพาะเพื่อสรรเสริญพระคุณครูโดยนักเรียนจะต้องใช้สวดเทิดทูนบูชาครูอันเป็นส่วนหนึ่งของพิธีกรรมมาโดยตลอด การที่บุคคลที่มีสถานภาพสูงในสังคมไทยเช่นนี้เป็นผู้ถ่ายทอดหนังสือเรียนไปสู่ผู้รับสารที่เป็นนักเรียนจึงทำให้หนังสือเรียนกลายเป็นวาทกรรมที่นักเรียนยอมรับและเชื่อมั่นว่าถูกต้องดีงาม และมีคุณค่าสำหรับตน ดังนั้นอุดมการณ์หรือชุดความคิดต่าง ๆ ที่แฝงไว้ในหนังสือเรียนจึงสามารถถ่ายทอดไปยังนักเรียนได้โดยง่าย

2.2 ผู้รับสาร

ระบบการศึกษาในประเทศไทยได้รับการควบคุมดูแลและประกันคุณภาพจากกระทรวงศึกษาธิการโดยมีหน่วยงานภาครัฐเข้ามาดูแลโดยตรงและเปิดโอกาสให้ภาคเอกชนมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาตั้งแต่ระดับการศึกษาปฐมวัยจนถึงระดับอุดมศึกษา สำหรับการศึกษาภาคบังคับในประเทศไทยนั้นได้กำหนดให้พลเมืองไทยต้องจบการศึกษาอย่างน้อยที่สุดในระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น (มัธยมศึกษาปีที่ 1-3) ซึ่งรัฐบาลจะต้องจัดการศึกษาให้อย่างทั่วถึงและมีคุณภาพโดยไม่เก็บค่าใช้จ่ายตามความในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 และเมื่อพิจารณาหนังสือเรียนที่ใช้ในงานวิจัยครั้งนี้จะเห็นว่าผู้รับสารคือนักเรียนระดับมัธยมศึกษาปีที่ 1-3 ซึ่งเป็นการศึกษาภาค

บังคับช่วงชั้นสุดท้ายที่เด็กไทยทุกคนต้องได้รับอย่างทั่วถึง ด้วยเหตุนี้จึงทำให้ตัวบทหนังสือเรียนแพร่กระจายและเข้าถึงประชากรกลุ่มต่าง ๆ ของประเทศได้อย่างกว้างขวาง อุดมการณ์ที่แฝงอยู่ในหนังสือเรียนก็สามารถถ่ายทอดไปสู่ผู้อ่านได้เป็นวงกว้างเช่นกัน

3. จุดมุ่งหมาย (Ends)

จุดมุ่งหมาย หมายถึง เป้าหมายหรือผลลัพธ์ที่ผู้ร่วมเหตุการณ์ตั้งไว้ในการสื่อสารว่าต้องการให้เกิดสิ่งใดขึ้นในการสื่อสารครั้งนั้น หนังสือเรียนซึ่งเป็นเอกสารทางวิชาการที่ใช้เป็นสื่อการเรียนรู้หลักในการเรียนการสอนของระบบการศึกษาไทยเสมอมา มีจุดประสงค์เพื่อถ่ายทอดสาระความรู้ในสาขาวิชาต่าง ๆ และส่งเสริมพัฒนาการของผู้เรียนให้มีทักษะทางวิชาการตรงตามมาตรฐานตัวชี้วัดที่กำหนดไว้ในหลักสูตรการศึกษาของประเทศ แต่ในขณะเดียวกันตัวบทในหนังสือเรียนก็จัดเป็นวาทกรรมประเภทหนึ่งที่มีศักยภาพสูงในการสื่ออุดมการณ์สู่สังคม โดยผู้ที่มีอำนาจในการผลิตและกระจายตัวบทมีจุดมุ่งหมายในการใช้หนังสือเรียนเป็นเครื่องมือในการปลูกฝังชุดความคิดเชิงอุดมการณ์ต่าง ๆ ไปสู่ผู้อ่านที่เป็นเด็กเพื่อขัดเกลาเด็กไทยให้มีลักษณะอันพึงประสงค์และเอื้อประโยชน์แก่รัฐให้สามารถจัดระเบียบสังคมไปในทิศทางที่รัฐต้องการ

ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างภาษากับอุดมการณ์ที่พบในตัวบทหนังสือเรียนวิชาภาษาอังกฤษพื้นฐานระดับมัธยมศึกษาตอนต้นในงานวิจัยครั้งนี้แสดงให้เห็นว่าจุดมุ่งหมายสำคัญของการผลิตหนังสือเรียนดังกล่าวแบ่งออกเป็น 2 ประการ ประการแรกคือเพื่อให้ผู้เรียนมีเจตคติที่ดีต่อภาษาอังกฤษ สามารถใช้ภาษาอังกฤษสื่อสารในสถานการณ์ต่าง ๆ และสามารถใช้ภาษาอังกฤษแสวงหาความรู้ ประกอบอาชีพ และศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้นได้ ส่วนจุดมุ่งหมายประการที่ 2 คือการนำเสนอ ผลิตซ้ำ หรือตอกย้ำชุดความคิดเชิงอุดมการณ์ที่เกี่ยวข้องกับความรู้ความเข้าใจในเรื่องราวและวัฒนธรรมอันหลากหลายของประชาคมโลกไปสู่ผู้อ่านซึ่งแสดงให้เห็นจากอุดมการณ์ที่พบในหนังสือเรียนทุกเล่ม ได้แก่ อุดมการณ์ความเป็นเด็กและวัยรุ่น อุดมการณ์ความเป็นชาย-หญิง อุดมการณ์เกี่ยวกับเจ้าของภาษา และอุดมการณ์เกี่ยวกับโรงเรียนและนักเรียน โดยอุดมการณ์ทั้งหมดที่กล่าวข้างต้นถูกนำเสนอในบริบทสังคมโลกผ่านมุมมองของผู้มีอำนาจในระบบการศึกษาของไทยซึ่งได้ตรวจสอบแล้วว่าถูกต้องและเหมาะสมสำหรับนักเรียนไทยที่จะเติบโตไปเป็นพลเมืองโลกต่อไป ดังนั้นจึงอาจกล่าวได้ว่าจุดมุ่งหมายประการที่ 2 นี้เป็นความพยายามของรัฐในการปลูกฝังคุณลักษณะบางประการที่รัฐเห็นว่าดีงามและสมควรให้มีในตัวผู้เรียนโดยใช้หนังสือเรียนเป็นเครื่องมือในการเตรียมสมาชิกใหม่ของสังคมให้เข้าสู่ระเบียบแบบแผนที่รัฐเห็นว่าเหมาะสม สอดคล้องกับแนวคิดของพาน เดอร์ก (van Dijk, 2006) ที่เห็นว่าหนังสือเรียนเป็นการผลิตซ้ำอุดมการณ์ของผู้ที่มีอำนาจมากกว่าในสังคมเช่นรัฐไปสู่ผู้ที่มีอำนาจน้อยกว่าอันเป็นการสร้างสมาชิกที่พึงประสงค์เพื่อช่วยให้รัฐสามารถปกครองและควบคุมสมาชิกในสังคมได้อย่างมีประสิทธิภาพ

4. การลำดับวัจนกรรม (Act sequence)

การลำดับวัจนกรรม หมายถึง การเรียงลำดับของวัจนกรรมในการสื่อสารว่าควรใช้วัจนกรรมใดก่อนและหลังตามลำดับ และจากการวิเคราะห์ตัวบทในหนังสือเรียนวิชาภาษาอังกฤษพื้นฐานทั้ง 12 เล่มพบว่าหนังสือเรียนแต่ละเล่มจะแยกเนื้อหาออกเป็นบทเรียน (unit) จำนวน 9-16 บทเรียนซึ่งแต่ละบทจะประกอบด้วยบทอ่าน (reading text) จำนวน 1-5 เรื่อง โดยแต่ละเรื่องจะเป็นเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับบทเรียนนั้น ๆ บทอ่านที่ปรากฏในหนังสือเรียนเหล่านี้มีจุดประสงค์เพื่อให้ผู้เรียนได้ฝึกทักษะการอ่านซึ่งเป็นทักษะสำคัญประการหนึ่งในการเรียนวิชาภาษาอังกฤษพื้นฐานซึ่งประกอบด้วย วัจนกรรมสำคัญคือวัจนกรรมการเล่าเรื่องอันเป็นการกล่าวถึงบุคคลหรือตัวละครเพื่อให้ผู้อ่านได้รับทราบว่าคุณลักษณะหรือตัวละครนั้นประสบเหตุการณ์ใดบ้างตามลำดับ การเล่าเรื่องถือได้ว่าเป็นวัจนกรรมสำคัญที่ปรากฏในส่วนหนึ่งของบทอ่านในหนังสือเรียนวิชาภาษาอังกฤษพื้นฐานทุกเล่ม และเนื่องจากเนื้อหาส่วนบทอ่านนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อฝึกทักษะการอ่านให้แก่นักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นการลำดับวัจนกรรมในหนังสือเรียนจึงเป็นไปอย่างตรงไปตรงมา ไม่ซับซ้อน กล่าวคือ บทอ่านมักจะเริ่มต้นเปิดเรื่องด้วยการบรรยายฉากหรือตัวละครแล้วจึงนำเข้าสู่การดำเนินเรื่องซึ่งอาจจะนำไปสู่ปมขัดแย้งหรือไม่ก็ได้แล้วจึงคลี่คลายในตอนจบเรื่องหรือปิดเรื่อง การลำดับวัจนกรรมในหนังสือเรียนนั้นจะเห็นได้ว่าไม่มีองค์ประกอบใดแสดงอย่างชัดเจนว่าใช้เพื่อการถ่ายทอดอุดมการณ์บางอย่างไปสู่ผู้อ่าน แต่อย่างไรก็ตามผลการวิเคราะห์ตัวบทอย่างละเอียดในบทก่อนหน้าแสดงให้เห็นว่ามีการแฝงชุดความคิดหรืออุดมการณ์บางอย่างผ่านบทบรรยายการกระทำของตัวละครหรือบทสนทนาของตัวละครในบทอ่านไว้อย่างแนบเนียน

5. น้ำเสียง (Key)

น้ำเสียง หมายถึง ท่วงทำนองในการสื่อสาร และจากการศึกษาการใช้ภาษาในตัวบทหนังสือเรียนวิชาภาษาอังกฤษทั้ง 12 เล่มแสดงให้เห็นว่าบทอ่านในหนังสือเรียนสื่อสารกับผู้อ่านด้วยน้ำเสียงแบบเป็นกันเองและแบบสนิทสนมเพื่อให้การสอดแทรกและการสื่ออุดมการณ์เป็นไปอย่างแนบเนียนแต่อาจแฝงไว้ด้วยการใช้ภาษาเพื่อโน้มน้าวผู้อ่านให้คล้อยตามความคิดที่ผู้แต่งหรือผู้เรียบเรียงหนังสือเรียนต้องการด้วยลักษณะการใช้ภาษาที่เป็นธรรมชาติผ่านเสียงหรือความคิดของตัวละครในการเล่าเรื่องหรือการสนทนาระหว่างตัวละคร

การใช้น้ำเสียงในการสื่อสารระหว่างผู้เรียบเรียงหนังสือเรียนกับผู้อ่านผ่านตัวบทหนังสือเรียนดังกล่าวนี้แสดงให้เห็นสถานภาพระหว่างผู้ส่งสารกับผู้รับสารตลอดจนการตีความตัวบทหนังสือเรียนได้เป็นอย่างดี กล่าวคือ การใช้น้ำเสียงของวัจนลีลาแบบเป็นกันเองและวัจนลีลาแบบสนิทสนมนี้เป็นลักษณะเด่นของหนังสือเรียนวิชาภาษาอังกฤษที่ทำให้ผู้อ่านได้รับทั้งความสนุกสนานเพลิดเพลินและได้รับความรู้เกี่ยวกับเรื่องราวต่าง ๆ ที่อยู่ในความสนใจของผู้อ่านนอกเหนือไปจากการได้ฝึกทักษะการอ่านจากบทอ่านด้วย

6. เครื่องมือ (Instrumentalities)

เครื่องมือ หมายถึง วิธีการในการสื่อสารและการใช้เครื่องมือสื่อสารรูปแบบต่าง ๆ รวมถึงลักษณะภาษาที่ใช้และการใช้วัจนภาษา สำหรับหนังสือเรียนวิชาภาษาอังกฤษทั้ง 12 เล่มที่นำมาใช้เป็นข้อมูลในการศึกษาครั้งนี้เป็นเครื่องมือประเภทเอกสารประกอบการเรียนการสอน หนังสือเรียนเหล่านี้จึงใช้รูปเขียนภาษาอังกฤษเป็นเครื่องมือสำคัญในการสื่อสาร โดยส่วนประกอบต่าง ๆ ของบทเรียนอันได้แก่บทอ่านหรือเนื้อหาเกี่ยวกับความรู้และทักษะต่าง ๆ จะถูกสื่อด้วยรูปเขียนตัวอักษรภาษาอังกฤษเป็นหลักพร้อมทั้งมีรูปภาพประกอบบทเรียนตลอดทั้งเล่ม

นอกจากนี้หนังสือเรียนยังถูกผลิตขึ้นในลักษณะของสื่อสิ่งพิมพ์ซึ่งทำให้สารหรือตัวบทที่อยู่ในหนังสือเรียนมีความคงทนมาก การผลิตหนังสือเรียนในลักษณะของสื่อสิ่งพิมพ์นี้จึงทำให้ตัวบทต่าง ๆ ที่ประกอบอยู่ในหนังสือเรียนสามารถผลิตซ้ำได้อย่างไม่จำกัดและสามารถแพร่กระจายไปสู่ผู้รับสารซึ่งเป็นนักเรียนในภูมิภาคต่าง ๆ ของประเทศไทยได้อย่างทั่วถึงและไม่เสียค่าใช้จ่ายตามนโยบายของรัฐ ดังจะเห็นว่าตลอดระยะเวลาของการประกาศใช้หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2551 ซึ่งมีระยะเวลามากกว่า 10 ปีนั้นได้มีการผลิตซ้ำหนังสือเรียนฉบับต่าง ๆ อยู่ตลอดเวลาตามจำนวนนักเรียนที่เพิ่มขึ้น เช่น หนังสือเรียนวิชาภาษาอังกฤษพื้นฐาน Access 1 ที่ใช้เป็นข้อมูลในงานวิจัยครั้งนี้ระบุว่าการจัดพิมพ์ครั้งนี้เป็นการพิมพ์ครั้งที่ 10 การจัดพิมพ์จำนวนมากครั้งเช่นนี้แสดงให้เห็นถึงการแพร่กระจายไปในวงกว้างของหนังสือเรียนที่ผลิตขึ้นในลักษณะของสื่อสิ่งพิมพ์ได้เป็นอย่างดี

จากการวิเคราะห์เครื่องมือที่หนังสือเรียนใช้ในการสื่อสารสามารถสรุปได้ว่าการสื่อสารโดยใช้สื่อสิ่งพิมพ์นั้นเป็นสิ่งสำคัญที่มีผลต่อการเข้าถึงและรับอรรถาภิธานต่าง ๆ จากหนังสือเรียนเป็นอย่างดี เนื่องจากหนังสือเรียนมีความคงทนสูง สามารถอ่านซ้ำหรือเปลี่ยนกลุ่มผู้อ่านได้ นอกจากนี้ยังสามารถผลิตซ้ำได้อย่างไม่จำกัดตามความต้องการของผู้อ่านทั่วประเทศ สารหรืออรรถาภิธานที่ประกอบอยู่ในตัวบทเหล่านี้จึงสามารถแพร่กระจายไปสู่ผู้อ่านในวงกว้างได้ด้วยเช่นกัน

7. บรรทัดฐานของปฏิสัมพันธ์ และการตีความ (Norms of Interaction and Interpretation)

บรรทัดฐานของปฏิสัมพันธ์และการตีความ หมายถึง ข้อตกลงอันเป็นที่ทราบและยอมรับในการปฏิบัติตนของผู้ร่วมเหตุการณ์ระหว่างการใช้สื่อสารและข้อตกลงเกี่ยวกับการตีความความหมายของสารที่ใช้ในการสื่อสารซึ่งอาจแตกต่างกันตามลักษณะทางวัฒนธรรมในแต่ละสังคม จากการศึกษาเหตุการณ์การใช้หนังสือเรียนวิชาภาษาอังกฤษในงานวิจัยครั้งนี้พบว่าบรรทัดฐานของการปฏิสัมพันธ์ (Norm of interaction) มีลักษณะเป็นการสื่อสารแบบทางเดียว กล่าวคือ ผู้แต่งหนังสือเรียนและผู้อ่านไม่ได้มีปฏิสัมพันธ์กันโดยตรง หากแต่ผู้แต่งหรือผู้เรียบเรียงหนังสือเรียนรวมถึงคณะกรรมการผู้ตรวจสอบหนังสือเรียนมีสิทธิ์ในการพิจารณาเลือกหัวข้อเรื่องหรือเนื้อหาที่จะปรากฏ

เป็นบทอ่านในหนังสือเรียนพร้อมทั้งได้สอดแทรกอุดมการณ์หรือชุดความคิดต่าง ๆ ผ่านมุมมองของตนเองทั้งโดยตั้งใจและไม่ตั้งใจให้กับผู้อ่านที่เป็นเด็กเพื่อให้เกิดการเรียนรู้และเลียนแบบอย่างเหมาะสมต่อไป ส่วนในเหตุการณ์การใช้หนังสือเรียนนั้นจะเห็นว่าผู้ส่งสารหรือครูเป็นผู้ที่มีอำนาจเหนือกว่าผู้รับสารหรือนักเรียน เนื้อหาสาระรวมถึงอุดมการณ์ต่าง ๆ ในหนังสือเรียนที่ถูกถ่ายทอดโดยครูนั้นจึงเป็นสิ่งที่นักเรียนพร้อมที่จะเชื่อถือ ยอมรับ และปฏิบัติตามโดยไม่มีข้อโต้แย้ง โดยสรุปแล้วปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้ส่งสารและผู้รับสารทั้งในเหตุการณ์การผลิตและการใช้หนังสือเรียนมีลักษณะที่ตรงกันคือผู้ส่งสารในทุกเหตุการณ์การสื่อสารเป็นผู้ที่มีสถานภาพและอำนาจสูงกว่าผู้รับสารหรือนักเรียนทั้งสิ้น ด้วยเหตุนี้จึงทำให้อุดมการณ์ที่ปรากฏอยู่ในหนังสือเรียนเป็นที่ยอมรับของผู้รับสารได้โดยง่าย

สำหรับบรรทัดฐานของการตีความ (Norm of Interpretation) เนื่องจากหนังสือเรียนถูกผลิตขึ้นโดยการควบคุมดูแลจากหน่วยงานภาครัฐที่ทำหน้าที่ดูแลรับผิดชอบด้านระบบการศึกษาของประเทศ หนังสือเรียนทุกเล่มจึงมีเอกสารทางราชการที่แสดงการผ่านการตรวจประเมินคุณภาพหนังสือเรียนและการประกาศรับรองให้หนังสือเรียนสามารถใช้ในสถานศึกษาได้โดยเอกสารดังกล่าวมักได้รับการตีพิมพ์รายละเอียดไว้ที่ปกหลังหรือภายในตัวเล่มด้วย หนังสือเรียนเหล่านี้จึงมีสถานภาพเป็นแหล่งรวมความรู้ที่เป็นมาตรฐานซึ่งผู้อ่านมีความเชื่อมั่นว่าถูกต้องและเหมาะสม อุดมการณ์หรือชุดความคิดนอกเหนือจากสาระความรู้ด้านภาษาอังกฤษจึงสามารถถ่ายทอดไปยังผู้อ่านได้อย่างแนบเนียนโดยไม่มีกั๊กท้วงหรือตั้งข้อสงสัย

8. ประเภทการสื่อสาร (Genre)

ตัวบทหนังสือเรียนวิชาภาษาอังกฤษจัดเป็นการสื่อสารที่มีลักษณะเป็นปริจเฉทหนังสือเรียน กล่าวคือ เป็นการสื่อสารที่มีรูปแบบและวัตถุประสงค์เฉพาะ มีการเรียบเรียงเนื้อหาเป็นบทเรียนต่าง ๆ โดยในแต่ละบทจะประกอบด้วยบทอ่านและความรู้ทางภาษาต่าง ๆ รวมถึงแบบฝึกหัดหรือกิจกรรมท้ายบทเรียนเพื่อเสริมสร้างการเรียนรู้และความเข้าใจให้แก่ นักเรียน รูปแบบของหนังสือเรียนดังกล่าวจึงสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการผลิตหนังสือเรียนตามที่รัฐต้องการคือใช้เป็นเอกสารประกอบการเรียนการสอนของนักเรียนอีกทั้งบทอ่านในหนังสือเรียนวิชาภาษาอังกฤษมักเป็นเรื่องที่เนื้อหาที่มีความสนุกสนานเพลิดเพลินเหมาะสมกับวัยของผู้อ่านที่เป็นเด็กและเยาวชนจึงทำให้อุดมการณ์หรือชุดความคิดที่แฝงอยู่ในหนังสือเรียนถูกถ่ายทอดไปสู่ผู้อ่านได้โดยง่าย

นอกจากนี้หนังสือเรียนยังจัดเป็นการสื่อสารที่มีลักษณะเป็นปริจเฉทการสั่งสอนด้วย กล่าวคือ หนังสือเรียนไม่เพียงแต่ถูกเรียบเรียงขึ้นเพื่อให้ความรู้ทางภาษาเท่านั้นแต่ยังมีความต้องการให้ผู้อ่านซึ่งเป็นนักเรียนได้เข้าใจสิ่งต่าง ๆ รอบตัว ตลอดจนมีการถ่ายทอดความคิดเกี่ยวกับวิถีปฏิบัติตนและการดำรงชีวิตอยู่ในสังคมเพื่อให้นักเรียนปฏิบัติตามด้วย การสื่อสารด้วยปริจเฉทประเภทนี้จึงเป็นการแสดงให้เห็นว่าหนังสือเรียนเป็นนาฏกรรมที่มีอำนาจเหนือผู้อ่านซึ่งเป็นนักเรียนได้อย่างชัดเจน

และยังเป็นวาทกรรมที่แตกต่างจากวาทกรรมประเภทอื่นด้วยเนื่องจากเป็นวาทกรรมสถาบันที่มีความเป็นแบบแผนและเป็นที่ยอมรับว่าสิ่งที่ปรากฏในการสื่อสารประเภทนี้เป็นสิ่งที่ถูกต้องและเหมาะสม อดุมการณหรือชุดความคิดนอกเหนือสาระทางวิชาการที่แฝงอยู่ในหนังสือเรียนจึงสามารถถ่ายทอดไปสู่ผู้เรียนได้โดยปราศจากการโต้แย้ง

สรุป

ผลการศึกษาวิเคราะห์หนังสือเรียนวิชาภาษาอังกฤษพื้นฐานระดับมัธยมศึกษาตอนต้นทั้ง 12 เล่มตามแนวคิดชาติพันธุ์วรรณาแห่งการสื่อสารของไฮมส์ (Hymes, 1974) ข้างต้นช่วยให้เห็นองค์ประกอบของการสื่อสารซึ่งจะนำไปสู่ภาพรวมของวิถีปฏิบัติทางวาทกรรมในด้านกระบวนการผลิตและกระจายตัวบทและกระบวนการบริโภคนิยมและตีความตัวบทของวาทกรรมหนังสือเรียน ดังต่อไปนี้

กระบวนการผลิตและกระจายตัวบท

หนังสือเรียนวิชาภาษาอังกฤษพื้นฐานเป็นตัวบทที่ถูกผลิตขึ้นโดยรัฐ กล่าวคือ รัฐได้มอบหมายให้กลุ่มนักวิชาการด้านการศึกษาและผู้ทรงคุณวุฒิด้านภาษาอังกฤษเรียบเรียงขึ้น อีกทั้งรัฐยังเป็นผู้กำหนดคุณสมบัติและจัดตั้งคณะกรรมการตรวจประเมินคุณภาพหนังสือเรียนที่ผลิตจากสำนักพิมพ์เอกชนด้วย โดยคณะกรรมการดังกล่าวเป็นผู้ให้การรับรองว่าหนังสือเรียนผ่านการประเมินคุณภาพและสถานศึกษาสามารถเลือกนำไปใช้ประกอบการเรียนการสอนได้ตามความเหมาะสม ทั้งนี้ขั้นตอนการผลิตและการตรวจประเมินคุณภาพต่าง ๆ อยู่ในการควบคุมดูแลของหน่วยงานภาครัฐที่มีหน้าที่รับผิดชอบด้านการจัดการศึกษาของประเทศโดยตรง จึงทำให้หนังสือเรียนกลายเป็นวาทกรรมที่มีความน่าเชื่อถือและได้รับการยอมรับว่าถูกต้องเหมาะสมเสมอมา อย่างไรก็ตามหนังสือเรียนวิชาภาษาอังกฤษไม่ได้ถูกผลิตขึ้นเพื่อใช้เป็นเอกสารประกอบการเรียนการสอนเพียงอย่างเดียวเท่านั้น หากแต่หนังสือเรียนยังถูกผลิตขึ้นเพื่อปลูกฝังลักษณะนิสัยหรือความคิดที่รัฐเห็นว่าถูกต้องเหมาะสมหรือเป็นสิ่งที่นักเรียนควรปฏิบัติไปสู่ผู้เรียนด้วย ด้วยเหตุนี้จึงกล่าวได้ว่าหนังสือเรียนเป็นเครื่องมือที่รัฐใช้ถ่ายทอดชุดความคิดหรืออุดมการณ์บางประการไปสู่เด็กและเยาวชนเพื่อเตรียมความพร้อมให้เป็นสมาชิกที่พึงประสงค์ของสังคมต่อไป

ส่วนด้านการกระจายตัวบทพบว่าหนังสือเรียนเป็นวาทกรรมที่ได้รับการรับรองให้ใช้ในระบบการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานของรัฐซึ่งพลเมืองทุกคนจำเป็นต้องเข้ารับการศึกษาภาคบังคับตามที่รัฐกำหนด เด็กทุกคนที่เข้ารับการศึกษาตามระบบนี้เป็นคนกลุ่มใหญ่และกระจายอยู่ตามส่วนต่าง ๆ ของประเทศและจำเป็นต้องใช้หนังสือเรียนเหล่านี้ในการศึกษา หนังสือเรียนจึงเป็นวาทกรรมที่สามารถเข้าถึงคนกลุ่มต่าง ๆ ของประเทศได้อย่างไม่จำกัด ประกอบกับการที่หนังสือเรียนมีลักษณะเป็นสื่อสิ่งพิมพ์จึงสามารถผลิตซ้ำตามความต้องการของผู้อ่านได้อย่างไม่จำกัดเช่นกัน หนังสือเรียนจึงเป็นวาทกรรมที่สามารถเข้าถึงคนกลุ่มใหญ่ของประเทศและสามารถทำหน้าที่ถ่ายทอดอุดมการณ์แก่คนเหล่านั้นได้โดยง่าย

กระบวนการบริโภคและตีความตัวบท

เนื่องจากผู้บริโภคหรือผู้รับสารของตัวบทหนังสือเรียนในงานวิจัยครั้งนี้คือเด็กและเยาวชนระดับมัธยมศึกษาตอนต้นที่มีอายุประมาณ 12-15 ปี ซึ่งถือว่าเป็นผู้ที่มีประสบการณ์น้อยผนวกกับหนังสือเรียนถูกผลิตขึ้นโดยผู้ทรงคุณวุฒิและผ่านการตรวจประเมินคุณภาพจากหน่วยงานภาครัฐที่มีความน่าเชื่อถือ อีกทั้งบทอ่านในหนังสือเรียนวิชาภาษาอังกฤษเน้นเนื้อหาสาระที่สนุกสนานและมักเกี่ยวข้องกับความสุขใจของผู้อ่านที่เป็นเด็กและเยาวชน ชุดความคิดหรืออุดมการณ์ที่ปรากฏอยู่ในหนังสือเรียนจึงได้รับการตีความไปในลักษณะที่ผู้อ่านพร้อมจะทำความเข้าใจและจดจำไปปฏิบัติตามชุดความคิดหรืออุดมการณ์เหล่านั้นด้วย นอกจากนี้เมื่อพิจารณาการใช้หนังสือเรียนในสถานการณ์การเรียนการสอนจะเห็นว่าครูผู้ซึ่งเป็นบุคคลที่สังคมไทยให้ความเคารพยกย่องเป็นผู้ทำหน้าที่ถ่ายทอดความรู้จากตัวบทหนังสือเรียนไปสู่ผู้เรียนโดยตรง ความรู้และความคิดต่าง ๆ ในหนังสือเรียนจึงกลายเป็นสิ่งที่นักเรียนเชื่อว่าถูกต้องหรือควรปฏิบัติตามโดยปราศจากข้อโต้แย้ง

การวิเคราะห์วิถีปฏิบัติทางวาทกรรมของหนังสือเรียนวิชาภาษาอังกฤษข้างต้นนี้ช่วยให้เห็นว่ากระบวนการผลิตและบริโภคตัวบทหนังสือเรียนมีความเกี่ยวข้องกับอำนาจรัฐและสถานภาพทางสังคมของบุคคลที่เกี่ยวข้อง อีกทั้งแสดงให้เห็นว่าหนังสือเรียนมีกระบวนการผลิตที่ซับซ้อนเป็นแบบแผนและอยู่ในการควบคุมดูแลของรัฐ หนังสือเรียนจึงเป็นวาทกรรมสถาบันที่มีบทบาทสำคัญในการถ่ายทอดอุดมการณ์ที่รัฐเห็นว่าเหมาะสมหรือดีงามไปยังผู้เรียนที่เป็นเด็กเพื่อสร้างสมาชิกที่พึงประสงค์ของสังคม อุดมการณ์ที่สื่อผ่านกลวิธีทางภาษาในหนังสือเรียนเหล่านี้จึงมีแนวโน้มที่จะมีอิทธิพลและมีบทบาทสำคัญในการชี้นำสมาชิกในสังคมไปในทิศทางที่รัฐต้องการโดยที่สมาชิกเหล่านั้นอาจไม่รู้ตัว

ความสัมพันธ์ระหว่างอุดมการณ์กับวิถีปฏิบัติทางสังคมและวัฒนธรรม

จากการศึกษาวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างอุดมการณ์ที่ปรากฏในหนังสือเรียนวิชาภาษาอังกฤษพื้นฐานกับวิถีปฏิบัติทางสังคมและวัฒนธรรมแสดงให้เห็นว่าสภาพเหตุการณ์หรือสังคมที่แวดล้อมตัวบทนั้นมีส่วนในการผลิตตัวบทในวาทกรรมหนังสือเรียนซึ่งในการศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยได้ศึกษาอิทธิพลทางสังคมและวัฒนธรรมที่ส่งผลต่อการสื่ออุดมการณ์ผ่านหนังสือเรียนและผลลัพธ์ของการสื่ออุดมการณ์ผ่านหนังสือเรียนที่มีต่อสังคมไทย โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. ปัจจัยทางสังคมและวัฒนธรรมที่ส่งผลต่อการสื่ออุดมการณ์

วาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ของแฟร์คลัฟ (Fairclough, 1995) ให้ความสำคัญทั้งการวิเคราะห์ตัวบทและบริบท ซึ่งการวิเคราะห์บริบท ได้แก่ การวิเคราะห์วิถีปฏิบัติทางวาทกรรมและวิถีปฏิบัติทางสังคมและวัฒนธรรม การวิเคราะห์มิติทั้งสามของวาทกรรมนี้จะทำให้เห็นความสัมพันธ์แบบวิภาษของวาทกรรมกับสังคมและวัฒนธรรมซึ่งแฟร์คลัฟเห็นว่ามียังต่อต่อการสื่ออุดมการณ์

ในวาทกรรม และจากการศึกษาวิเคราะห์วิถีปฏิบัติทางสังคมและวัฒนธรรมของหนังสือเรียนในงานวิจัยครั้งนี้พบว่าการสื่ออุดมการณ์ในหนังสือเรียนวิชาภาษาอังกฤษนั้นได้รับอิทธิพลจากปัจจัยทางสังคมและวัฒนธรรมด้านต่าง ๆ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1.1 ค่านิยมในสังคมไทย

จากการศึกษาวิถีปฏิบัติทางสังคมและวัฒนธรรมพบว่าการสื่ออุดมการณ์ผ่านหนังสือเรียนได้รับอิทธิพลจากค่านิยมที่มีอยู่ในสังคมไทยซึ่งมิลล์เลอร์ (Miller, 1995) ได้อธิบายไว้ว่าค่านิยมเป็นเจตคติและความเชื่อที่ฝังรากลึกและมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของบุคคลในทุกด้านทั้งพฤติกรรมที่เห็นได้ง่าย เช่น การแต่งกาย ไปจนถึงพฤติกรรมที่ซับซ้อน เช่น การแสดงความคิดเห็น การเลือกคู่ครอง และจากการศึกษาวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยพบว่าค่านิยมในสังคมไทยที่มีอิทธิพลต่ออุดมการณ์ที่สื่อผ่านหนังสือเรียนประกอบด้วยค่านิยมชายเป็นใหญ่ ค่านิยมความมีอาวุโส และค่านิยมการใช้ภาษาอังกฤษแบบเจ้าของภาษา ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1.1.1 ค่านิยมชายเป็นใหญ่

ระบบความคิดเกี่ยวกับปิตาธิปไตย (patriarchy) หรือชายเป็นใหญ่ เป็นแนวคิดที่มีมาแต่อดีตและยังดำรงอยู่มาจนถึงปัจจุบัน ซึ่งเสนาะ เจริญพร (2548) ได้กล่าวถึง “ปิตาธิปไตย” ไว้ว่าแต่เดิมหมายถึง “อำนาจของบิดา” แต่ในปัจจุบันหมายถึง “ระบบชายเป็นใหญ่” โดยอาศัยอำนาจของบิดาเป็นรากฐานของเพศชายโดยรวม ปิตาธิปไตยเป็นอำนาจที่แฝงเร้นอยู่กับสิ่งอื่น ๆ เช่น การเมือง เศรษฐกิจ กฎหมาย มีอำนาจครอบคลุมบทบาท พฤติกรรม รวมถึงวิถีคิดของทั้งเพศหญิง เพศชาย และเพศอื่น ๆ ด้วย อย่างไรก็ตามแม้แนวคิดเกี่ยวกับความเสมอภาคและสตรีนิยม จะเข้ามามีอิทธิพลมากขึ้นในสังคมปัจจุบัน ค่านิยมเกี่ยวกับชายเป็นใหญ่ก็ยังคงมีอิทธิพลต่อการนำเสนออุดมการณ์ความเป็นชาย-หญิงผ่านหนังสือเรียนวิชาภาษาอังกฤษที่ใช้ในประเทศไทย ซึ่งการศึกษาในครั้งนี้แสดงให้เห็นวิถีคิดหรือแบบแผนปฏิบัติอันมีแนวโน้มที่จะให้คุณค่าความสำคัญแก่เพศชายเหนือกว่าเพศหญิงอย่างเป็นระบบโดยแทรกซึมอยู่ในทุกความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลในชีวิตประจำวันเช่นในตัวอย่างที่ 28 และ 29 ในหน้า 63 ดังต่อไปนี้

While the rest of the family were hiding, Mrs' Smith's husband managed to catch the beast.

(หนังสือ Access 3 หน้า 40)

Once, Branson, his wife and two friends were fishing near Cozumel, Mexico, when a dangerous storm came up. After an hour or so, the storm stopped, but Branson told the others that the storm would soon start again and that the boat would not

survive. He said he wanted to try to swim to shore. Branson's prediction about the storm came true. The boat and the other people were never seen again.

(หนังสือ English in Mind 3 หน้า 106)

ตัวอย่างแรกแสดงให้เห็นคุณค่าความสำคัญของตัวละครเพศชายในบทบาทของการเป็นสามีที่มีความกล้าหาญและสามารถต่อสู้กับอันตรายเพื่อปกป้องภรรยาของตนเองและคนในครอบครัวได้ ในขณะที่ตัวละครเพศหญิงถูกสื่อให้เป็นผู้ที่อ่อนแอกว่าและต้องการการช่วยเหลือจากเพศชาย และในตัวอย่างถัดมาแสดงการให้บทบาทสำคัญกับตัวละครเพศชายในฐานะที่เป็นผู้ตัดสินใจได้อย่างถูกต้องท่ามกลางสถานการณ์ฉุกเฉินและสามารถเอาชีวิตรอดจากอันตรายได้

นอกจากนี้ยังพบการสื่อภาพลักษณะเฉพาะของผู้หญิงและผู้ชายที่มีความแตกต่างกันโดยการสื่อภาพผู้หญิงด้วยลักษณะของ “แม่” และ “ภรรยา” คือมีหน้าที่ดูแลความเป็นอยู่ของคนในครอบครัวและมีพื้นที่จำกัดอยู่เฉพาะบ้านหรือสถานที่ที่เกี่ยวข้องกับการดูแลความเป็นอยู่ของคนในครอบครัว เช่น โรงเรียน โรงพยาบาล ในขณะที่หนังสือเรียนมักสื่อให้เห็นว่าผู้ชายมีหน้าที่ปกป้องคุ้มครองและหาเลี้ยงครอบครัว ผู้ชายจึงมีความกล้าหาญ ฉลาดและแข็งแกร่งกว่าผู้หญิง พื้นที่ของผู้ชายก็ไม่ได้จำกัดอยู่เฉพาะในบ้านแต่สามารถอยู่ในพื้นที่อื่นนอกบ้านได้ เช่น โรงงาน บริษัท อีกทั้งยังพบการสื่อภาพผู้ชายในฐานะผู้นำ ผู้ริเริ่ม ผู้ปกครองรัฐหรือผู้กระทำการต่าง ๆ เพื่อผู้อื่น ในขณะที่ผู้หญิงมักเป็นผู้ตามหรือผู้รับประโยชน์จากผู้ชาย

การสื่อความคิดเกี่ยวกับผู้หญิงและผู้ชายของหนังสือเรียนดังกล่าวเป็นการสื่อภาพของผู้หญิงและผู้ชายด้วยมุมมองที่ค่อนข้างจำกัดและไม่รอบด้าน กล่าวคือ เพศหญิงถูกจัดให้อยู่ในพื้นที่สำหรับการเป็นแม่และภรรยาเป็นส่วนใหญ่และมักมีบทบาทหน้าที่ในการดูแลความเป็นอยู่ของคนในบ้านรวมถึงเป็นผู้ตามหรือผู้รับประโยชน์จากการกระทำของผู้ชาย ในขณะที่ผู้ชายสามารถอยู่ในพื้นที่ที่มีความหลากหลายมากกว่าพื้นที่ของผู้หญิง มีบทบาทในการทำงานนอกบ้านเพื่อหาเลี้ยงครอบครัว เป็นผู้นำหรือผู้กระทำการต่าง ๆ เพื่อคนในครอบครัวและผู้อื่น ความคิดเกี่ยวกับผู้หญิงและผู้ชายชายดังกล่าวจึงมีแนวโน้มที่จะให้คุณค่าความสำคัญและอภิสิทธิ์แก่ผู้ชายเหนือกว่าผู้หญิงอันเป็นชุดความคิดที่ได้รับอิทธิพลจากค่านิยมเรื่องชายเป็นใหญ่นั้นเอง

1.1.2 ค่านิยมความมีอาวุโส

ค่านิยมในสังคมไทยที่มีความสำคัญและถือปฏิบัติกันมาอย่างยาวนาน ค่านิยมหนึ่ง คือ ค่านิยมเกี่ยวกับความมีอาวุโส (seniority value) ดังจะเห็นได้จากเหตุการณ์ที่ปรากฏอยู่ในเรื่องราวเกี่ยวกับประวัติศาสตร์และวรรณคดีไทยที่มักแสดงให้เห็นว่าสังคมไทยให้ความสำคัญกับเรื่องความมีอาวุโสผ่านการกระทำและความสัมพันธ์ระหว่างตัวละครเด็กและผู้ใหญ่ สอดคล้องกับที่มาลีณี วงษ์สิทธิ์ (2535) ได้กล่าวไว้ในงานของวิสันต์ สุขวิสิทธิ์ (2554 หน้า 364) ว่า

ค่านิยมความมีอาวุโส นั้นเป็นสิ่งที่สืบเนื่องมาจากระบบเจ้าขุนมูลนายที่มีอยู่ในสังคมไทยมาอย่างช้านาน ระบบดังกล่าวได้สร้างค่านิยมให้เห็นว่าผู้น้อยต้องเคารพเชื่อฟังผู้ใหญ่ในการตัดสินใจ ความคิดริเริ่มที่จะดำเนินการสิ่งใหม่ก็เป็นเรื่องที่ใหญ่เป็นผู้คิดและตัดสินใจทั้งสิ้น เมื่อความคิดดังกล่าวได้ถือปฏิบัติกันในครอบครัว เด็กหรือเยาวชนจึงได้รับการเลี้ยงดูให้เคารพเชื่อฟังพ่อแม่รวมถึงญาติผู้ใหญ่ทุกคนด้วย ค่านิยมเกี่ยวกับความมีอาวุโส จึงกลายเป็นสิ่งที่สังคมไทยยึดถือและปฏิบัติกันโดยทั่วไป

การศึกษาครั้งนี้พบว่าบทอ่านในหนังสือเรียนวิชาภาษาอังกฤษได้กำหนดกรอบความคิดในการเป็นสมาชิกที่ดีของสังคมให้กับเด็กโดยพยายามถ่ายทอดชุดความคิดผ่านมุมมองและความคิดของผู้ใหญ่ไปสู่การรับรู้ของเด็กเพื่อให้เด็กเห็นว่าพฤติกรรมเช่นใดบ้างที่ควรปฏิบัติตามในฐานที่เป็นส่วนหนึ่งของสังคม นอกจากนี้หนังสือเรียนยังได้นำเสนอเงื่อนไขในการกระทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งของเด็กซึ่งต้องผ่านการอนุญาตหรือการยอมรับจากผู้ใหญ่ก่อนเด็กจึงจะกระทำสิ่งต่าง ๆ ได้ เช่นในตัวอย่างที่ 22 และ 25 ในหน้า 56 และ หน้า 58 ตามลำดับ ดังต่อไปนี้

But don't forget it's important to always tell an adult where you're going.

(หนังสือ English in Mind 2 หน้า 49)

In South Dakota, in the United States, a 10-year-old can get a driver's license if his or her parents give their permission. In Japan, girls can marry with their parents' permission when they turn 16; for boys, the age is 18.

(หนังสือ English in Mind 3 หน้า 48)

ตัวอย่างแรกแสดงการให้ความสำคัญกับการที่เด็กต้องคอยบอกผู้ใหญ่เสมอว่าจะไปที่ไหน ซึ่งสะท้อนอำนาจที่เหนือกว่าของผู้ใหญ่ในการปกครองดูแลเด็ก และในตัวอย่างถัดมาแสดงให้เห็นว่าผู้ใหญ่มีอำนาจในการอนุญาตให้เด็กกระทำหรือห้ามกระทำบางสิ่งได้โดยขึ้นอยู่กับกฎหมายของแต่ละประเทศที่กำหนดขึ้น อย่างไรก็ตามการยกตัวอย่างจากหลากหลายประเทศนี้อาจทำให้ผู้อ่านที่เป็นเด็กคล้อยตามได้ว่าการขออนุญาตจากผู้ใหญ่เป็นเรื่องที่เด็กทุกคนในทุกประเทศปฏิบัติกันอย่างเป็นปกติหรือเป็นธรรมชาติ ซึ่งสิ่งเหล่านี้แสดงให้เห็นว่าความมีอาวุโสเป็นค่านิยมหนึ่งในสังคมไทยและสังคมโลกที่มีอิทธิพลต่อการสื่ออุดมการณ์ความเป็นเด็กและวัยรุ่นผ่านหนังสือเรียนไปสู่ผู้อ่านได้

1.1.3 ค่านิยมการใช้ภาษาอังกฤษแบบเจ้าของภาษา

แม้ว่าการเรียนการสอนภาษาอังกฤษของประเทศไทยในปัจจุบันได้มีการปรับเปลี่ยนกระบวนทัศน์จากการสอนภาษาอังกฤษในฐานะภาษาต่างประเทศหรือ EFL ไปสู่การสอน

ภาษาอังกฤษในฐานะภาษานานาชาติหรือ EIL ตามนโยบายการปฏิรูปการเรียนการสอนภาษา พ.ศ. 2557 ที่ไม่ได้มุ่งเน้นว่าจะต้องสื่อสารภาษาอังกฤษตามรูปแบบใดรูปแบบหนึ่งโดยเฉพาะ อย่างไรก็ตาม เนื้อหาสาระการเรียนรู้ภาษาต่างประเทศที่ปรากฏในหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2551 ซึ่งยังคงใช้อยู่ในปัจจุบันไม่ได้ถูกปรับเปลี่ยนไปตามนโยบายการปฏิรูปการเรียนการสอนภาษาอังกฤษดังกล่าว ดังแสดงให้เห็นจากสาระการเรียนรู้ภาษาก้าววัฒนธรรมที่ยังคงให้ความสำคัญกับการใช้ภาษาต่างประเทศตามวัฒนธรรมของ “เจ้าของภาษา” อันเป็นแนวทางการเรียนรู้ภาษาตาม กระบวนทัศน์เดิมคือการสอนภาษาอังกฤษในฐานะภาษาต่างประเทศที่ให้ความสำคัญกับการใช้ภาษา ให้ถูกต้องตรงตามวัฒนธรรมของเจ้าของภาษาซึ่งได้รับอิทธิพลจากค่านิยมการใช้ภาษาอังกฤษแบบ เจ้าของภาษาที่มีมายาวนานในสังคมไทย ทั้งนี้พงศกร เมธีธรรม (2560, น. 2-3) ได้กล่าวถึงค่านิยม การใช้ภาษาอังกฤษแบบเจ้าของภาษาของคนไทยไว้ว่าเป็นความเข้าใจที่สอดคล้องกับชุดความคิดแบบ เหมารวมหรือทัศนคติที่เป็น “รูปแบบตายตัว” (Sterotype) เกี่ยวกับการเรียนการสอนภาษาอังกฤษ ว่าภาษาอังกฤษแบบอังกฤษหรือแบบอเมริกันนั้นคือ “ของแท้” เพราะเป็น “เจ้าของภาษาตัวจริง” ดังนั้นผู้สอนและผู้เรียนควรจะต้องยึดตามสองต้นแบบนี้เท่านั้นถึงจะเหมาะสมและนำไปใช้สื่อสารได้ ในชีวิตจริง ความเชื่อและค่านิยมลักษณะนี้ได้หยั่งรากลึกและไหลเวียนอยู่ในสังคมไทยและการเรียน การสอนภาษาอังกฤษมายาวนานจนกลายเป็น “มายาคติ” (Myth) ที่ส่งผลให้หลายคนหลงคิดไปว่า เป็นเรื่องปกติเป็นเรื่องธรรมดาไร้ข้อกังขาและเป็นไปตามสามัญสำนึก

จากการศึกษาครั้งนี้พบว่าแม้บทอ่านในหนังสือเรียนวิชาภาษาอังกฤษจะ ไม่ได้กล่าวอย่างตรงไปตรงมาว่าภาษาอังกฤษแบบเจ้าของภาษาเป็นรูปแบบที่ถูกต้องเพียงรูปแบบ เดียวแต่การสื่อภาพสถานการณ์การสื่อสารที่เกิดขึ้นในหนังสือเรียนเกือบทั้งหมดเป็นการสื่อสาร ระหว่างเจ้าของภาษาในบริบทหรือพื้นที่ของเจ้าของภาษาแทบทั้งสิ้น ซึ่งหนังสือเรียนได้นำเสนอภาพ เกี่ยวกับประเทศเจ้าของภาษา 5 ประเทศไปสู่ผู้อ่าน ได้แก่ สหราชอาณาจักร (ประกอบด้วยประเทศ อังกฤษ ประเทศสกอตแลนด์ ประเทศไอร์แลนด์เหนือ และประเทศเวลส์) ประเทศสหรัฐอเมริกา ประเทศแคนาดา ประเทศออสเตรเลีย และประเทศนิวซีแลนด์ โดยหนังสือเรียนได้นำเสนอสาระ ความรู้เกี่ยวกับสังคมและวัฒนธรรมของกลุ่มประเทศดังกล่าวทั้งในเชิงบวกและเชิงลบไปสู่ผู้อ่าน รวมถึงแฝงชุดความคิดเกี่ยวกับเจ้าของภาษาไปสู่ผู้อ่านผ่านหนังสือเรียนเช่นตัวอย่างที่ 40 และ 45 ใน หน้า 72 และ หน้า 74 ดังต่อไปนี้

People in Liverpool are very friendly!

(หนังสือ Your Space 1 หน้า 97)

London is famous for its museums and historical sites, but that's not all. There are also a lot of street markets to visit all year round.

(หนังสือ Access 2 หน้า 87)

ตัวอย่างแรกแสดงการสื่อภาพคุณลักษณะที่เป็นมิตรของเจ้าของภาษาผ่านหนังสือเรียนเพื่อสร้างเจตคติที่ดีต่อภาษาต่างประเทศให้เกิดกับผู้เรียนตามจุดมุ่งหมายการศึกษาของประเทศซึ่งอาจนำไปสู่การพัฒนาตนเองภายนอกห้องเรียนของผู้เรียนได้ ส่วนตัวอย่างถัดมาแสดงการประกอบสร้างภาพเชิงบวกของประเทศเจ้าของภาษาไปสู่ผู้อ่านเพื่อสร้างภาพมายาคติว่าประเทศเจ้าของภาษาดังตัวอย่างนั้นมีสถานที่ท่องเที่ยวที่น่าสนใจและนำไปเที่ยวชมมากมาย สิ่งเหล่านี้แสดงให้เห็นว่าหนังสือเรียนวิชาภาษาอังกฤษในประเทศไทยยังคงให้ความสำคัญกับการสื่อภาพเกี่ยวกับเจ้าของภาษาและประเทศเจ้าของภาษาในเชิงบวกไปสู่ผู้อ่านซึ่งสะท้อนค่านิยมการใช้ภาษาอังกฤษแบบเจ้าของภาษาที่มีอิทธิพลต่อการสื่ออุดมการณ์ผ่านหนังสือเรียนในสังคมไทยเสมอมา

1.2 นโยบายการศึกษาของไทย

นอกจากค่านิยมและระบบความคิดความเชื่อต่าง ๆ ในสังคมจะมีอิทธิพลต่อการสื่ออุดมการณ์ในหนังสือเรียนแล้วแนวคิดหรือนโยบายที่รัฐให้ความสำคัญก็เป็นอีกสิ่งหนึ่งที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการสื่ออุดมการณ์ในหนังสือเรียนเช่นกัน และจากการศึกษาพบว่านโยบายการศึกษาของไทยมีผลต่ออุดมการณ์ที่หนังสือเรียนเลือกสื่อไปยังผู้อ่านทั้งการทำให้อุดมการณ์บางประการยังคงถูกผลิตซ้ำอย่างต่อเนื่องในหนังสือเรียนตลอดทั้งช่วงชั้นและการทำให้อุดมการณ์บางประการในหนังสือเรียนปรากฏบางช่วงเวลา แนวคิดหรือนโยบายของรัฐที่มีผลต่อการสื่ออุดมการณ์ในหนังสือเรียนมีทั้งที่ถ่ายทอดมาเป็นวัตถุประสงค์ของหลักสูตรและแนวคิดหรือนโยบายที่นอกเหนือจากวัตถุประสงค์ของหลักสูตรการศึกษาต่าง ๆ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1.2.1 นโยบายของรัฐกับการสื่ออุดมการณ์ความเป็นหญิง

เมื่อพิจารณาการสื่อภาพความเป็นชายและความเป็นหญิงในหนังสือเรียน ผู้วิจัยพบว่านโยบายของรัฐบางประการมีอิทธิพลต่อการสื่อชุดความคิดเกี่ยวกับผู้ชายและผู้หญิงดังแสดงให้เห็นในหนังสือเรียนว่านอกจากการสื่อภาพของผู้หญิงให้เป็น “แม่บ้าน” และ “ภรรยา” ยังพบว่าหนังสือเรียนได้สื่อภาพของผู้หญิงในบทบาทของผู้ที่ทำงานเพื่อหาเลี้ยงครอบครัวเช่นเดียวกับผู้ชายอีกด้วย การปรับเปลี่ยนการสื่อภาพของเพศหญิงดังกล่าวนี้ได้รับอิทธิพลจากการปรับเปลี่ยนแนวคิดและนโยบายเกี่ยวกับผู้หญิงของรัฐบาลซึ่งเริ่มจริงจังและเป็นรูปธรรมในการกำหนดให้ผู้หญิงเป็นเป้าหมายพิเศษของการพัฒนาประเทศไทยเป็นครั้งแรกในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 6 (พ.ศ. 2530 – 2533) และในปี พ.ศ. 2532 รัฐบาลได้กำหนดนโยบายเพื่อพัฒนาสตรีอย่าง

จริงจังกจนทำให้หน่วยงานภาครัฐต่าง ๆ ให้ความสนใจกับการพัฒนาสตรีมากขึ้น (พริศรา แซ่ก้วย, 2544) ด้วยเหตุนี้ภาพของผู้หญิงที่ถูกถ่ายทอดไปสู่ผู้อ่านผ่านหนังสือเรียนจึงเป็นภาพที่กว้างและยืดหยุ่นมากขึ้น

1.2.2 นโยบายของรัฐกับการสื่ออุดมการณ์เกี่ยวกับเจ้าของภาษา

แม้ว่าการเรียนการสอนภาษาอังกฤษของประเทศไทยในปัจจุบันได้มีการปรับเปลี่ยนกระบวนทัศน์ไปสู่การสอนภาษาอังกฤษในฐานะภาษานานาชาติหรือ EIL ตามนโยบายการปฏิรูปการเรียนการสอนภาษาอังกฤษ พ.ศ. 2557 (กระทรวงศึกษาธิการ, 2557) เป็นที่เรียบร้อยแล้ว อย่างไรก็ตามสาระการเรียนรู้ที่ระบุไว้ในหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2551 ยังคงไว้ซึ่งการใช้ภาษาต่างประเทศตามวัฒนธรรมเจ้าของภาษา โดยมีเป้าประสงค์เพื่อให้ผู้เรียนมีเจตคติที่ดีต่อภาษาต่างประเทศ สามารถใช้ภาษาต่างประเทศสื่อสารในสถานการณ์ต่าง ๆ แสวงหาความรู้ประกอบอาชีพ และศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้น รวมทั้งมีความรู้ความเข้าใจในเรื่องราวและวัฒนธรรมอันหลากหลายของประชาคมโลกและสามารถถ่ายทอดความคิดและวัฒนธรรมไทยไปยังสังคมโลกได้อย่างสร้างสรรค์ สิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ส่งผลต่ออุดมการณ์ที่สื่อผ่านหนังสือเรียนวิชาภาษาอังกฤษในแง่มุมที่รัฐต้องการให้ผู้อ่านซึ่งเป็นนักเรียนมีเจตคติที่ดีต่อวัฒนธรรมเจ้าของภาษาโดยมักนำเสนอภาพเชิงบวกของเจ้าของภาษาและประเทศเจ้าของภาษาไปสู่ผู้อ่าน เช่น การนำเสนอว่าเจ้าของภาษามีนิสัยรักสนุกโดยสื่อภาพเจ้าของภาษาผ่านการกระทำหรือพฤติกรรมของเจ้าของภาษา รวมถึงการสื่อภาพประเทศเจ้าของภาษาที่เต็มไปด้วยความสนุกสนานนำไปเที่ยวชมผ่านการกล่าวถึงสถานที่ท่องเที่ยวและกิจกรรมที่น่าสนใจสำหรับเด็กและวัยรุ่นหลายประการผ่านหนังสือเรียน

ผลการวิเคราะห์ข้างต้นแสดงให้เห็นว่าแนวคิดและนโยบายด้านการศึกษารวมถึงนโยบายในการพัฒนาประเทศในด้านอื่น ๆ ที่รัฐให้ความสำคัญนั้นมีอิทธิพลต่อการสื่ออุดมการณ์ในหนังสือเรียนเช่นกัน เนื่องจากหนังสือเรียนเป็นวาทกรรมที่รัฐมีบทบาทในการผลิตเป็นอย่างมากประกอบกับการที่หนังสือเรียนเป็นวาทกรรมที่ประชาชนให้การยอมรับและสามารถเข้าถึงประชาชนของประเทศได้ในวงกว้าง รัฐจึงเลือกใช้หนังสือเรียนเป็นสื่อในการถ่ายทอดอุดมการณ์บางประการไปสู่ผู้อ่านที่เป็นเยาวชนของชาติเพื่อชี้้นำให้ปฏิบัติตามแนวคิดและนโยบายที่รัฐกำหนดขึ้นและนำไปสู่ประโยชน์ในการบริหารประเทศต่อไป

2. ผลของการสื่ออุดมการณ์สู่สังคม

จากความเห็นของแฟร์คลัฟ (Fairclough, 1995) ที่กล่าวไว้ว่านอกจากสังคมและวัฒนธรรมจะมีผลต่อการสื่ออุดมการณ์ในวาทกรรมแล้ว อุดมการณ์ต่าง ๆ ในวาทกรรมยังส่งผลต่อสังคมและวัฒนธรรมด้วยเช่นกัน อุดมการณ์ที่ปรากฏในตัวบทหนังสือเรียนวิชาภาษาอังกฤษในงานวิจัยครั้งนี้ก็จัดเป็นชุดความคิดที่อาจนำไปสู่การประกอบสร้างระบบความคิดความเชื่อของผู้อ่านรวมถึงสังคมได้ โดยเฉพาะการสร้างภาพอุดมคติของเด็กและวัยรุ่นรวมถึงผู้ใหญ่ทั้งเพศชายและเพศ

หญิงและการสร้างภาพมายาคติของบุคคลหรือสิ่งต่าง ๆ ในสังคม ซึ่งหากพิจารณาอุดมการณ์ต่าง ๆ ที่ตัวบทหนังสือเรียนสื่อไปยังผู้อ่านจะเห็นว่าอุดมการณ์เหล่านี้ประกอบด้วยชุดความคิดที่พยายามสื่อให้ผู้อ่านเห็นลักษณะต่าง ๆ ทั้งด้านการกระทำ พฤติกรรม อาชีพ รวมถึงความคิดและลักษณะนิสัยของบุคคลหรือสิ่งต่าง ๆ ในสังคมตามที่หนังสือเรียนต้องการนำเสนอตนเอง

หากพิจารณาความคิดของอุดมการณ์ความเป็นเด็กและวัยรุ่นที่หนังสือเรียนสื่อไปยังผู้อ่านจะเห็นว่าหนังสือเรียนได้สื่อให้ผู้อ่านเห็นภาพของเด็กและวัยรุ่นที่กระทำสิ่งต่าง ๆ ได้อย่างหลากหลาย ซึ่งสิ่งที่เด็กและวัยรุ่นกระทำนั้นไม่จำเป็นต้องเกี่ยวข้องกับการเรียนแต่เพียงอย่างเดียว แต่เด็กและวัยรุ่นสามารถกระทำสิ่งต่าง ๆ ได้อีกมากมาย เช่น การประดิษฐ์คิดค้นสิ่งใหม่ การหารายได้ การทำกิจกรรมเพื่อส่วนรวม การประสบความสำเร็จในชีวิต เป็นต้น อย่างไรก็ตามหนังสือเรียนยังได้นำเสนอความแตกต่างระหว่างเด็กและผู้ใหญ่ผ่านหนังสือเรียนด้วย กล่าวคือ หนังสือเรียนได้พยายามสื่อให้ผู้อ่านเห็นว่าโลกของเด็กและโลกของผู้ใหญ่นั้นแตกต่างกัน กิจกรรมของเด็กและกิจกรรมของผู้ใหญ่ก็แตกต่างกัน เด็กมีความรู้และประสบการณ์น้อยกว่าผู้ใหญ่ อีกทั้งมีการนำเสนอว่าผู้ใหญ่มีวุฒิภาวะและมีอำนาจมากกว่าเด็ก เด็กจึงต้องขออนุญาตจากผู้ใหญ่ในการกระทำบางอย่าง เช่น การแต่งงาน การขับขี่ยานพาหนะ เป็นต้น ภาพอุดมคติของเด็กและผู้ใหญ่ที่หนังสือเรียนนำเสนอขึ้นมักเป็นลักษณะที่พึงประสงค์ซึ่งผู้แต่งหรือผู้เรียบเรียงหนังสือเรียนคาดหวังให้เด็กเติบโตไปเป็นผู้ใหญ่ที่มีคุณลักษณะเช่นเดียวกับที่ปรากฏในหนังสือเรียน ซึ่งคุณลักษณะดังกล่าวนี้ อาจไม่ใช่ภาพที่สะท้อนความเป็นจริงทั้งหมดในสังคม

สำหรับภาพอุดมคติของผู้หญิงและผู้ชายนั้นหนังสือเรียนได้นำเสนอภาพว่าผู้หญิงคือ “แม่” และ “ภรรยา” มีหน้าที่ดูแลความเป็นอยู่ของคนในครอบครัวและบางครั้งต้องทำงานนอกบ้านเพื่อหาเลี้ยงครอบครัวด้วย ผู้หญิงจึงถูกสื่อให้เป็นผู้ที่ลำบากมากกว่าผู้ชาย ในขณะที่ผู้ชายคือ “พ่อ” และ “สามี” มีหน้าที่ปกป้องคุ้มครองและหาเลี้ยงครอบครัว ผู้ชายอาจเป็นผู้นำ ผู้ริเริ่ม และผู้ปกครองรัฐได้ ผู้ชายจึงมีความเข้มแข็งและแข็งแรงมากกว่าผู้หญิง อย่างไรก็ตามการศึกษาหนังสือเรียนวิชาภาษาอังกฤษในงานวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยพบการนำเสนอภาพของผู้หญิงในฐานะที่เป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลงหรือเป็นผู้ปกป้องคุ้มครองรัฐด้วยเช่นกัน ดังแสดงให้เห็นในหนังสือ English in Mind 1 หน้า 100 ซึ่งกล่าวถึง โรซา พาร์กส์ (Rosa Parks) ผู้หญิงผิวดำที่ปฏิเสธการลุกให้คนผิวขาวนั่งแทนที่ของเธอบนรถประจำทางซึ่งเป็นการจุดประกายก่อให้เกิดการเคลื่อนไหวของคนผิวดำทั่วประเทศสหรัฐอเมริกา และทำให้เธอได้รับฉายาว่า “มารดาแห่งสิทธิการเคลื่อนไหวเพื่อพลเมือง” และตัวอย่างในหนังสือ Your Space 2 หน้า 36 ที่ได้กล่าวถึง โบดิกา (Boudicca) วีรสตรีคนแรกในประวัติศาสตร์อังกฤษซึ่งเป็นผู้หญิงที่ลุกขึ้นสู้กับจักรวรรดิโรมันเพื่อปกป้องแผ่นดินเกิดของเธอ เป็นต้น ตัวอย่างเหล่านี้แสดงให้เห็นความพยายามในการนำเสนอภาพของผู้หญิงในมุมมองที่หลากหลายมากขึ้นและอาจนำไปสู่การประกอบสร้างภาพความเป็นหญิงที่ไม่ได้มีความสามารถจำกัดอยู่เฉพาะการเป็น “แม่” หรือ “ภรรยา”

การนำเสนอภาพความเป็นผู้นำและความเข้มแข็งก็อาจไม่ได้ปรากฏเกี่ยวข้องกับผู้ชายเท่านั้นแต่เป็นคุณสมบัติที่มีได้ในบุคคลทุกเพศ

การสร้างภาพมายาคติของเจ้าของภาษาและประเทศเจ้าของภาษาเป็นอีกหนึ่งอุดมการณ์ที่หนังสือเรียนได้ประกอบสร้างและสื่อไปยังผู้อ่านเพื่อสร้างเจตคติที่ดีต่อการเรียนภาษาอังกฤษให้แก่ผู้เรียน โดยภาพของเจ้าของภาษาที่หนังสือเรียนสร้างขึ้นนั้นมักเป็นการสื่อภาพเชิงบวกของทั้งเจ้าของภาษาและประเทศเจ้าของภาษา กล่าวคือ หนังสือเรียนได้นำเสนอภาพเจ้าของภาษาที่เป็นคนใจดี เป็นมิตร และรักสนุก ซึ่งแสดงให้เห็นจากการกระทำหรือกิจกรรมของเจ้าของภาษาที่หนังสือเรียนนำเสนอผ่านหนังสือเรียนไปสู่ผู้อ่าน เช่น การจัดกิจกรรมเพื่อเฉลิมฉลองในโอกาสพิเศษ การจัดงานเลี้ยงภายในครอบครัว การร่วมกิจกรรมความบันเทิงนอกบ้าน เป็นต้น สิ่งเหล่านี้แสดงให้เห็นลักษณะการเป็นคนรักสนุกของเจ้าของภาษาได้เป็นอย่างดี นอกจากนี้หนังสือเรียนยังพยายามประกอบสร้างภาพมายาคติของประเทศเจ้าของภาษาไปสู่ผู้อ่านผ่านหนังสือเรียนด้วย เนื่องจากประเทศเจ้าของภาษาอยู่ห่างไกลจากผู้อ่านชาวไทย ผู้อ่านที่เป็นเด็กจำนวนมากจึงรู้จักประเทศเจ้าของภาษาผ่านหนังสือเรียนวิชาภาษาอังกฤษ ประกอบกับหนังสือเรียนเป็นวาทกรรมที่น่าเชื่อถือและเข้าถึงผู้อ่านได้เป็นจำนวนมาก ภาพมายาคติของประเทศเจ้าของภาษาที่สวยงามและเต็มไปด้วยความสุขสนุกสนานจึงถูกถ่ายทอดไปสู่ผู้อ่านได้โดยง่าย

หากพิจารณาอุดมการณ์ต่าง ๆ ที่หนังสือเรียนถ่ายทอดไปสู่ผู้อ่านดังกล่าวจะเห็นว่าการสื่อความคิดเหล่านี้เป็นความพยายามในการกำหนดกรอบและชี้้นำให้สมาชิกในสังคมโดยรวมปฏิบัติตามเพื่อประโยชน์ในระดับสังคมโดยมิได้คำนึงถึงประโยชน์และความต้องการของผู้ปฏิบัติในระดับปัจเจก เช่น การสื่อภาพของผู้หญิงที่เป็น “แม่” หรือ “แม่บ้าน” ก็เป็นการกำหนดกรอบให้คนในสังคมนวมถึงผู้หญิงรู้สึกว่าการดูแลบ้านและสมาชิกในบ้านนั้นเป็นสิ่งที่ผู้หญิงต้องกระทำหรือเป็นไปตามธรรมชาติของเพศหญิงโดยไร้ซึ่งการต่อต้าน ด้วยเหตุนี้อุดมการณ์ในหนังสือเรียนจึงอาจส่งผลต่อการประกอบสร้างความรู้หรือความจริงเกี่ยวกับบุคคลและสิ่งต่าง ๆ ในสังคมว่ามีลักษณะโดยธรรมชาติเป็นเช่นนั้น ทั้งที่ในความเป็นจริงแล้วบุคคลและสิ่งเหล่านั้นอาจไม่ได้มีลักษณะเป็นเช่นภาพที่หนังสือเรียนสื่อเสมอไป การสื่อภาพอุดมคติและมายาคติดังกล่าวนี้จึงแสดงให้เห็นว่าหนังสือเรียนเป็นวาทกรรมที่ส่งผลต่อความคิดและทัศนคติของผู้อ่านต่อกลุ่มบุคคลบางกลุ่มรวมถึงสิ่งต่าง ๆ ในสังคมของผู้อ่าน ประกอบกับหนังสือเรียนเป็นวาทกรรมที่เป็นที่ยอมรับของคนในสังคมว่าเป็นความรู้ที่เป็นมาตรฐาน เชื่อถือได้ หนังสือเรียนจึงมีอำนาจทำให้ผู้อ่านเชื่อว่ากลุ่มบุคคลและสิ่งต่าง ๆ เหล่านี้มีลักษณะเป็นเช่นนั้นจริงและอาจนำไปสู่การเอื้อประโยชน์ให้แก่กลุ่มบุคคลกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งในขณะที่อีกกลุ่มหนึ่งถูกลดความสำคัญลงได้

บทที่ 5

บทสรุป

สรุปผลการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่องอุดมการณ์ในหนังสือเรียนวิชาภาษาอังกฤษระดับมัธยมศึกษาตอนต้นมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาอุดมการณ์และกลวิธีทางภาษาที่ใช้สื่ออุดมการณ์ในหนังสือเรียนวิชาภาษาอังกฤษพื้นฐานระดับมัธยมศึกษาตอนต้นหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2551 ตามแนวคิดวาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ (Critical Discourse Analysis) โดยใช้กรอบการศึกษาของแฟร์คลัฟ (Fairclough, 1995) ร่วมกับแนวคิดของฟาน เดอร์ก (van Dijk, 2006) ในการวิเคราะห์ตัวบท (Text) วิถีปฏิบัติทางวาทกรรม (Discourse Practice) และวิถีปฏิบัติทางสังคมและวัฒนธรรม (Socio-cultural Practice) รวมถึงใช้เกณฑ์การพิจารณากลวิธีทางภาษาตามแนวการศึกษาของวิสันต์ สุขวิสิทธ์ (2554) ในการพิจารณาอุดมการณ์และกลวิธีทางภาษาที่ใช้สื่ออุดมการณ์ด้วย

ผลการศึกษาวิจัยสอดคล้องกับสมมติฐานที่ตั้งไว้ คือ ผู้วิจัยพบอุดมการณ์ที่ปรากฏในหนังสือเรียนวิชาภาษาอังกฤษทุกเล่มทั้ง 2 อุดมการณ์ ได้แก่ อุดมการณ์ความเป็นเด็กและวัยรุ่นและอุดมการณ์ความเป็นชาย-หญิง และพบอุดมการณ์ที่ปรากฏในหนังสือเรียนทุกเล่มเพิ่มเติมอีก 2 อุดมการณ์ได้แก่ อุดมการณ์เกี่ยวกับเจ้าของภาษาและอุดมการณ์เกี่ยวกับโรงเรียนและนักเรียน รวมอุดมการณ์ที่พบในหนังสือเรียนวิชาภาษาอังกฤษทุกเล่มทั้งหมด 4 อุดมการณ์ ส่วนอุดมการณ์ที่พบในหนังสือเรียนบางเล่มผู้วิจัยพบทั้งหมด 9 อุดมการณ์ซึ่งเพิ่มเติมจากสมมติฐานไปอีก 7 อุดมการณ์ โดยอุดมการณ์ทั้งหมดที่พบในหนังสือเรียนบางเล่มประกอบด้วย อุดมการณ์รักษ์โลก อุดมการณ์วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี อุดมการณ์ความรวยจน อุดมการณ์คนพิการ อุดมการณ์สิ่งเหนือธรรมชาติ อุดมการณ์เพื่อน อุดมการณ์ความเป็นเมืองและชนบท อุดมการณ์ความแตกต่างทางวัฒนธรรม และอุดมการณ์ประเทศไทย อย่างไรก็ตามอุดมการณ์ที่ปรากฏในหนังสือเรียนวิชาภาษาอังกฤษดังกล่าวทั้งหมดนี้ถูกผลิตซ้ำผ่านหนังสือเรียนเพื่อสื่อไปยังผู้อ่านผ่านกลวิธีทางภาษาที่หลากหลายมาอย่างต่อเนื่องเป็นเวลานาน โดยกลวิธีทางภาษาที่ใช้สื่ออุดมการณ์ในการศึกษาครั้งนี้มีทั้งสิ้น 8 กลวิธี ได้แก่ การใช้คำศัพท์ การใช้คำแสดงทัศนภาวะ การใช้คำเชื่อมแสดงความขัดแย้ง การใช้โครงสร้างประโยค การอ้างส่วนใหญ่ การใช้สภาวะเกิดก่อน การใช้เสียงที่หลากหลาย และการใช้กลวิธีทางวาทศิลป์ ผลการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ไม่เพียงแต่แสดงให้เห็นความหลากหลายของอุดมการณ์ที่แฝงอยู่ในตัวบทหนังสือเรียนแต่ยังแสดงให้เห็นการใช้กลวิธีทางภาษาในระดับต่าง ๆ เพื่อสื่ออุดมการณ์ไปยังผู้อ่านด้วย ซึ่งผู้วิจัยจะสรุปผลการวิจัยในประเด็นต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

1. อุดมการณ์ที่พบในหนังสือเรียนและกลวิธีทางภาษาที่ใช้

ผลการศึกษาวิเคราะห์อุดมการณ์ทั้งหมดที่ปรากฏในหนังสือเรียนวิชาภาษาอังกฤษพื้นฐานระดับมัธยมศึกษาตอนต้นพบว่า มีอุดมการณ์และชุดความคิดย่อยของอุดมการณ์ที่ปรากฏในหนังสือเรียนรวมถึงกลวิธีทางภาษาที่ใช้ในการสื่ออุดมการณ์และชุดความคิดย่อยของอุดมการณ์ ดังรายละเอียดในตารางต่อไปนี้

ตาราง 11 สรุพอุดมการณ์ทั้งหมดที่ปรากฏในหนังสือเรียนวิชาภาษาอังกฤษพื้นฐาน

อุดมการณ์ทั้งหมดที่ปรากฏในหนังสือเรียน	กลวิธีทางภาษาที่ใช้สื่ออุดมการณ์							
	การใช้คำศัพท์	การใช้คำแสดงทัศนภาวะ	การใช้คำเชื่อมแสดงความขัดแย้ง	การใช้โครงสร้างประโยค	การอ้างส่วนใหญ่	การใช้สภาวะเกิดก่อน	การใช้เสียงที่หลากหลาย	การใช้กลวิธีทางวาทศิลป์
1) อุดมการณ์ความเป็นเด็กและวัยรุ่น								
1.1) เด็กและวัยรุ่นทำสิ่งต่าง ๆ ได้หลากหลาย	✓	✓		✓	✓	✓	✓	
1.2) เด็กและวัยรุ่นแตกต่างจากผู้ใหญ่	✓		✓	✓		✓	✓	
1.3) เด็กและวัยรุ่นต้องการการดูแลช่วยเหลือจากผู้ใหญ่	✓	✓		✓			✓	
2) อุดมการณ์ความเป็นชาย-หญิง								
2.1) ผู้ชายคือพ่อและสามี มีหน้าที่ทำงานและปกป้องครอบครัว ส่วนผู้หญิงคือแม่และภรรยา มีหน้าที่ทำงาน ช่วยเหลือสามี และดูแลคนในครอบครัว	✓		✓	✓				
2.2) ผู้หญิงทำงานหนักและลำบากกว่าผู้ชาย				✓		✓		
2.3) ผู้หญิงมีความสำคัญและสามารถเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลงได้						✓		✓
2.4) ผู้ชาย คือ ผู้นำ ผู้ริเริ่ม และผู้ปกครองรัฐ	✓				✓			
3) อุดมการณ์เกี่ยวกับเจ้าของภาษา								
3.1) เจ้าของภาษามีนิสัยรักสนุกและเป็นมิตร					✓			

อุดมการณ์ทั้งหมดที่ปรากฏในหนังสือเรียน	กลวิธีทางภาษาที่ใช้สื่ออุดมการณ์							
	การใช้คำศัพท์	การใช้คำแสดงทัศนภาวะ	การใช้คำเชื่อมแสดงความขัดแย้ง	การใช้โครงสร้างประโยค	การอ้างส่วนใหญ่	การใช้สภาวะเกิดก่อน	การใช้เสียงที่หลากหลาย	การใช้กลวิธีทางวาจาตีกลับ
3.2) ประเทศเจ้าของภาษาเต็มไปด้วยความ สนุกสนานน่าไปเที่ยวชมแต่ก็เต็มไปด้วย อันตรายและความวุ่นวาย	✓			✓	✓	✓	✓	✓
4) อุดมการณ์เกี่ยวกับโรงเรียนและนักเรียน								
4.1) โรงเรียนมีกิจกรรมที่น่าสนใจมากมาย สำหรับนักเรียน	✓	✓	✓	✓	✓		✓	
4.2) โรงเรียนสามารถให้ทั้งประสบการณ์ที่ดี และไม่ดีแก่นักเรียนได้			✓			✓	✓	
5) อุดมการณ์รักษาสันติภาพ	✓	✓	✓	✓				✓
6) อุดมการณ์วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี	✓	✓			✓		✓	
7) อุดมการณ์ความรวยจน	✓		✓	✓		✓		
8) อุดมการณ์คนพิการ	✓		✓			✓	✓	
9) อุดมการณ์สิ่งเหนือธรรมชาติ	✓		✓		✓			
10) อุดมการณ์เพื่อน	✓						✓	✓
11) อุดมการณ์ความเป็นเมืองและชนบท	✓				✓		✓	
12) อุดมการณ์ความแตกต่างทางวัฒนธรรม				✓			✓	
13) อุดมการณ์ประเทศไทย	✓						✓	

ตารางข้างต้นแสดงอุดมการณ์ที่พบในหนังสือเรียนวิชาภาษาอังกฤษพื้นฐานระดับมัธยมศึกษาตอนต้นซึ่งหากแบ่งตามการปรากฏจะพบอุดมการณ์ที่ปรากฏอย่างสม่ำเสมอในหนังสือเรียนทุกเล่มทั้งหมด 4 อุดมการณ์ ได้แก่ อุดมการณ์ความเป็นเด็กและวัยรุ่น อุดมการณ์ความเป็นชาย-หญิง อุดมการณ์ที่เกี่ยวกับเจ้าของภาษาและอุดมการณ์เกี่ยวกับโรงเรียนและนักเรียน โดยอุดมการณ์ทั้ง 4 ประการดังกล่าวประกอบด้วยชุดความคิดย่อย 2 - 4 ชุดความคิดที่แสดงให้เห็นถึงความพยายามในการประกอบสร้างภาพมายาคติของบุคคลหรือสิ่งต่าง ๆ ในสังคม ดังต่อไปนี้

1.1 อุดมการณ์ความเป็นเด็กและวัยรุ่น

ผลการศึกษาวิเคราะห์พบการประกอบสร้างภาพเด็กและวัยรุ่นให้มีลักษณะที่แตกต่างจากผู้ใหญ่ทั้งด้านความรู้ ประสบการณ์ กิจกรรม ความชอบและความสนใจ รวมถึงมีการสื่อภาพเด็กและวัยรุ่นที่ประสบความสำเร็จหรือสามารถกระทำสิ่งต่าง ๆ ได้อย่างหลากหลายด้วยตนเอง ในขณะที่เดียวกันหนังสือเรียนยังคงสื่อให้เห็นว่าเด็กและวัยรุ่นนั้นต้องการการดูแลช่วยเหลือจากผู้ใหญ่ และจำเป็นต้องขออนุญาตจากพ่อแม่หรือผู้ปกครองในบางสถานการณ์ สิ่งเหล่านี้แสดงให้เห็นอุดมการณ์การให้อำนาจกับผู้ใหญ่เหนือกว่าเด็กซึ่งสามารถนำไปสู่พฤติกรรมที่เด็กจะปฏิบัติตามคำสั่งหรือคำแนะนำของผู้ใหญ่ได้โดยง่าย

1.2 อุดมการณ์ความเป็นชาย-หญิง

จากการศึกษาวิเคราะห์ผู้วิจัยพบการประกอบสร้างภาพความเป็นชาย-หญิงในสังคมโลกที่มีลักษณะค่อนข้างตายตัว กล่าวคือ ผู้ชายมักถูกนำเสนอในบทบาทของ “พ่อ” และ “สามี” มีหน้าที่ทำงานนอกบ้านหาเลี้ยงครอบครัวและปกป้องดูแลครอบครัว ส่วนผู้หญิงมักถูกนำเสนอในบทบาทของ “แม่” และ “ภรรยา” มีหน้าที่ทำงานบ้าน ช่วยเหลือสามี และทำงานนอกบ้านเพื่อหาเลี้ยงครอบครัวเช่นกัน โดยผู้หญิงถูกสื่อภาพให้เป็นผู้ที่ทำงานหนักและลำบากกว่าผู้ชาย อย่างไรก็ตามผู้วิจัยพบว่าหนังสือเรียนวิชาภาษาอังกฤษมีความพยายามที่จะสื่อภาพของผู้หญิงในมุมมองที่หลากหลาย กล่าวคือ มีการสื่ออุดมการณ์ความสำคัญของผู้หญิงในฐานะที่เป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลงหรือเป็นผู้ที่มีอำนาจหน้าที่สูงสุดในสังคมหนึ่ง ๆ ในขณะที่ผู้ชายก็ยังคงถูกนำเสนอให้เป็นผู้นำ ผู้ริเริ่ม และผู้ปกครองรัฐ สิ่งเหล่านี้แสดงให้เห็นว่าแนวคิดชายเป็นใหญ่ยังคงมีอิทธิพลต่อการสื่ออุดมการณ์ในหนังสือเรียนควบคู่ไปกับแนวคิดสตรีนิยมที่เริ่มเข้ามามีบทบาทในการสื่ออุดมการณ์ผ่านหนังสือเรียนในลักษณะเดียวกัน

1.3 อุดมการณ์เกี่ยวกับเจ้าของภาษา

ตามทีนโยบายการปฏิรูปการเรียนการสอนภาษาอังกฤษ พ.ศ. 2557 ซึ่งมีเป้าประสงค์ในการเร่งพัฒนาทักษะทางภาษาอังกฤษของเด็กไทยให้ก้าวทันการเปลี่ยนแปลงของโลก และรองรับภาวะการค้า การลงทุน การเชื่อมโยงระหว่างประเทศ และการเข้าร่วมเป็นสมาชิกของประชาคมทางเศรษฐกิจที่ใช้ภาษาอังกฤษเป็นภาษากลาง การปฏิรูปการเรียนการสอนภาษาอังกฤษจึงเป็นนโยบายสำคัญของกระทรวงศึกษาธิการที่จะต้องเร่งดำเนินการให้เกิดผลสำเร็จโดยเร็ว การสร้างเจตคติที่ดีต่อภาษาอังกฤษจึงมีความสำคัญจำเป็นสำหรับผู้เรียนเป็นอย่างมาก สิ่งเหล่านี้ส่งผลให้หนังสือเรียนพยายามประกอบสร้างภาพของเจ้าของภาษาที่มีนิสัยรักสนุก ใจดี และเป็นมิตรไปสู่ผู้อ่านที่เป็นเด็ก รวมถึงการนำเสนอภาพประเทศเจ้าของภาษาที่เต็มไปด้วยความสนุกสนานเนื่องจากมีกิจกรรมที่น่าสนใจมากมายสำหรับทุกเพศทุกวัยเพื่อสร้างเจตคติที่ดีต่อภาษาอังกฤษและสิ่งที่เกี่ยวข้อง ซึ่งอาจนำไปสู่การเรียนรับภาษาอังกฤษอย่างเป็นธรรมชาติภายนอกห้องเรียนได้ อย่างไรก็ตามผู้วิจัย

พบว่าหนังสือเรียนภาษาอังกฤษได้นำเสนอภาพเชิงลบของประเทศเจ้าของภาษาที่อาจเต็มไปด้วยอันตรายและความวุ่นวายไปสู่ผู้อ่านเช่นกัน

1.4 อุดมการณ์เกี่ยวกับโรงเรียนและนักเรียน

ภาพของโรงเรียนและนักเรียนที่หนังสือเรียนวิชาภาษาอังกฤษนำเสนอไปสู่ผู้อ่านนั้นมีเอกลักษณ์และแตกต่างไปจากภาพของโรงเรียนและนักเรียนในประเทศไทย เนื่องจากฉากหลังและสภาพสังคมที่แวดล้อมโรงเรียนและนักเรียนในหนังสือเรียนวิชาภาษาอังกฤษไม่ใช่สภาพแวดล้อมเดียวกันกับที่เด็กไทยคุ้นเคย การสื่อภาพโรงเรียนและนักเรียนจึงเป็นการสร้างภาพมายาคติในจินตนาการของผู้อ่านซึ่งผู้วิจัยพบว่าผู้แต่งหรือผู้เรียบเรียงหนังสือเรียนได้นำเสนอภาพของโรงเรียนให้เป็นสถานที่ที่น่าพึงพอใจสำหรับนักเรียนเนื่องจากเป็นสถานที่ที่เต็มไปด้วยความสนุกสนานและมีกิจกรรมน่าสนใจมากมายให้เลือกทำ อย่างไรก็ตามหนังสือเรียนก็ได้นำเสนอภาพของโรงเรียนในมุมมองที่ไม่พึงประสงค์สำหรับนักเรียนด้วยเช่นกัน กล่าวคือ โรงเรียนสามารถมอบประสบการณ์ที่ไม่ดีแก่นักเรียนได้ เช่น นักเรียนอาจต้องเจอกับความเครียดจากการเรียนหรือการสอบ ความบาดหมางระหว่างเพื่อน และการโดนลงโทษจากครู เป็นต้น สิ่งเหล่านี้แสดงให้เห็นอุดมการณ์การให้อำนาจกับครูเหนือกว่านักเรียนและการให้ความสำคัญกับคะแนนหรือผลการศึกษาในโรงเรียนซึ่งสามารถนำไปสู่พฤติกรรมที่นักเรียนจะปฏิบัติตามคำสั่งหรือคำแนะนำของครูและมีพฤติกรรมตั้งใจเรียนหรือให้ความสำคัญกับผลการศึกษาในโรงเรียนได้

สำหรับอุดมการณ์ที่ปรากฏในหนังสือเรียนวิชาภาษาอังกฤษพื้นฐานระดับมัธยมศึกษาตอนต้นบางเล่มมีทั้งหมด 9 อุดมการณ์ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความพยายามในการประกอบสร้างภาพมายาคติของบุคคลหรือสิ่งต่าง ๆ ในสังคมเช่นกัน โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. อุดมการณ์รักชาติโลก

ผลการศึกษาพบว่าผู้แต่งหรือผู้เรียบเรียงหนังสือเรียนได้ประกอบสร้างชุดความคิดเกี่ยวกับการอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมไปสู่ผู้อ่านในหลากหลายแง่มุม ได้แก่ ความสำคัญของธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม กิจกรรมหรือพฤติกรรมของมนุษย์ที่ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม และวิธีการอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ซึ่งแสดงให้เห็นอุดมการณ์สากลของโลกที่กำลังตระหนักถึงการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของธรรมชาติอันนำมาซึ่งผลกระทบเชิงลบต่อการดำรงชีวิตของมนุษย์ในหลากหลายด้าน

2. อุดมการณ์วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี

ผู้วิจัยพบการประกอบสร้างชุดความคิดเกี่ยวกับวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีไปสู่ผู้อ่าน 2 ประการ ได้แก่ วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีมีความสำคัญต่อการดำรงชีวิตของมนุษย์ และความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีนำมาซึ่งผลดีและผลเสียต่อมนุษย์ ซึ่งแสดงให้เห็นอุดมการณ์สากลของโลกที่ให้ความสำคัญกับวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีเป็นอย่างมาก

3. อุดมการณ์ความรวยจน

จากการศึกษาพบว่าหนังสือเรียนได้ประกอบสร้างชุดความคิดเกี่ยวกับความรวยจน โดยกล่าวถึงลักษณะต่าง ๆ ของคนรวยและคนจนรวมถึงมีการกล่าวถึงสภาพสังคมที่คนแต่ละกลุ่มอาศัยอยู่ด้วย ซึ่งชุดความคิดดังกล่าวประกอบด้วยชุดความคิดที่ว่าความจนคือความขาดแคลนส่วน ความรวยคือความฟุ่มเฟือยหรือการมีมากเกินไปจนเกินความจำเป็น และชุดความคิดที่ว่าคือคนจนสมควรได้รับการช่วยเหลือจากสังคม

4. อุดมการณ์คนพิการ

สำหรับอุดมการณ์คนพิการผู้วิจัยพบว่าผู้แต่งหรือผู้เรียบเรียงหนังสือเรียนได้ประกอบสร้างชุดความคิดเกี่ยวกับลักษณะของคนพิการที่แตกต่างจากคนทั่วไปเพียงลักษณะเดียวคือการนั่งบนรถเข็น แต่ทั้งคนพิการและคนทั่วไปสามารถทำกิจกรรมต่าง ๆ ร่วมกันได้ เช่น การเรียน การเล่นกีฬา นอกจากนี้หนังสือเรียนยังเน้นย้ำชุดความคิดที่ว่าถึงแม้คนพิการกับคนทั่วไปจะแตกต่างกันแต่ความต่างต่างนั้นเป็นสิ่งที่ดี คนพิการและคนทั่วไปเคารพซึ่งกันและกันและสามารถช่วยเหลือกัน

5. อุดมการณ์สิ่งเหนือธรรมชาติ

ผลการศึกษาอุดมการณ์สิ่งเหนือธรรมชาติพบว่าผู้แต่งหรือผู้เรียบเรียงหนังสือเรียนได้ประกอบสร้างชุดความคิดเกี่ยวกับสิ่งเหนือธรรมชาติหรือความเชื่อในทางไสยศาสตร์ไปสู่ผู้อ่าน 2 ลักษณะ ได้แก่ ความเชื่อเรื่องผีและโชคกลาง

6. อุดมการณ์เพื่อน

จากการศึกษาวิเคราะห์พบว่าหนังสือเรียนได้นิยามคำว่า “เพื่อน” ไปสู่ผู้อ่านในมุมมองที่หลากหลายโดยไม่ได้จำกัดว่าจะต้องเป็นบุคคลเท่านั้น การประกอบสร้างคำว่า “เพื่อน” ในการศึกษาครั้งนี้พบการสื่อภาพว่า “เพื่อน” คือสิ่งใดก็ตามที่อยู่เคียงข้างเราหรือเป็นสิ่งที่ทำเราารู้สึกสนุกเมื่ออยู่ด้วย “เพื่อน” จึงไม่จำเป็นต้องเป็นบุคคลแต่อาจเป็นสัตว์เลี้ยงหรืองานอดิเรกก็ได้

7. อุดมการณ์ความเป็นเมืองและชนบท

ผู้วิจัยพบการประกอบสร้างภาพสังคมเมืองที่สะดวกสบายเนื่องจากมีสิ่งอำนวยความสะดวกมากมายใกล้ตัวแต่ก็เต็มไปด้วยปัญหามลพิษทางอากาศจากการจราจรที่ติดขัดและปัญหาความแออัดจากความหนาแน่นของผู้คน ส่วนความเป็นชนบทนั้นถูกประกอบสร้างให้มีลักษณะที่สวยงามอยู่ใกล้ชีวิตธรรมชาติ และแวดล้อมไปด้วยต้นไม้และสัตว์นานาชนิด สิ่งเหล่านี้สื่อให้ผู้อ่านเห็นภาพความแตกต่างระหว่างความเป็นเมืองและชนบทได้อย่างชัดเจน

8. อุดมการณ์ความแตกต่างทางวัฒนธรรม

จากการศึกษาอุดมการณ์ความแตกต่างทางวัฒนธรรมผู้วิจัยพบว่าผู้แต่งหรือผู้เรียบเรียงหนังสือเรียนได้ประกอบสร้างชุดความคิดเกี่ยวกับความแตกต่างทางวัฒนธรรมไปสู่ผู้อ่าน

ทั้งในด้านภาษา สภาพสังคม และลักษณะการใช้ชีวิตหรือพฤติกรรมของคนในแต่ละสังคมเพื่อแจ้งให้ทราบหรือเพื่อเตือนผู้อ่านให้ตระหนักถึงความแตกต่างทางวัฒนธรรมอย่างตรงไปตรงมา

9. อุดมการณ์ประเทศไทย

สำหรับอุดมการณ์ประเทศไทยผู้วิจัยพบว่าผู้แต่งหรือผู้เรียบเรียงหนังสือเรียนได้ประกอบสร้างชุดความคิดเกี่ยวกับประเทศไทยเฉพาะในเชิงบวกไปสู่ผู้อ่าน โดยนำเสนอเป็นชุดความคิดที่ว่าคนไทยใจดี ชอบช่วยเหลือผู้อื่น ส่วนลักษณะของประเทศไทยนั้นผู้วิจัยพบเพียงการนำเสนอภาพสถานที่ท่องเที่ยวในประเทศไทยที่เป็นที่นิยม ได้แก่ เกาะเต่า เกาะพีพีดอน โดยกล่าวถึงสถานที่ดังกล่าวว่าเป็นสถานที่ที่ปลอดภัยและเงียบสงบ เหมาะสำหรับการมาพักผ่อน

อุดมการณ์ที่ปรากฏในหนังสือเรียนดังกล่าวทั้งหมดข้างต้นนั้นถูกสื่อผ่านกลวิธีทางภาษาทั้งสิ้น 8 กลวิธี โดยผู้วิจัยได้สรุปความสัมพันธ์ระหว่างกลวิธีทางภาษากับอุดมการณ์ที่ปรากฏในหนังสือเรียนและพบว่ามีการใช้กลวิธีทางภาษาเพื่อสื่ออุดมการณ์ผ่านหนังสือเรียน 3 ระดับ ได้แก่ กลวิธีทางภาษาในตัวบท กลวิธีระดับตัวบท และกลวิธีระดับสหบท ซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. กลวิธีทางภาษาในตัวบท

ผู้วิจัยพบกลวิธีทางภาษาในตัวบทที่ผู้แต่งหรือผู้เรียบเรียงหนังสือเรียนใช้สื่ออุดมการณ์ในหนังสือเรียนทั้งสิ้น 8 กลวิธี ได้แก่ การใช้คำศัพท์ การใช้คำแสดงทัศนภาวะ การใช้คำเชื่อมแสดงความขัดแย้ง การใช้โครงสร้างประโยค การอ้างส่วนใหญ่ การใช้สภาวะเกิดก่อน การใช้เสียงที่หลากหลาย และการใช้กลวิธีทางวาทศิลป์ โดยกลวิธีการใช้คำศัพท์นั้นเป็นกลวิธีที่พบมากที่สุดและมักจะมีการใช้คำแสดงการประเมินค่าร่วมด้วย กลวิธีที่พบมากที่สุดเป็นอันดับสองคือการใช้เสียงที่หลากหลายซึ่งประกอบด้วยการใช้เสียงภายในตัวบทและการใช้เสียงภายนอกตัวบท สำหรับกลวิธีทางภาษาที่พบมากที่สุดรองลงมาคือการใช้โครงสร้างประโยคแบบต่าง ๆ ซึ่งในงานวิจัยครั้งนี้พบการใช้โครงสร้างประโยคที่ประกอบด้วยการใช้ประโยคคำสั่ง การใช้ประโยคแสดงเหตุผล การใช้ประโยคแสดงเงื่อนไข และการยกตัวอย่าง กลวิธีทางภาษาลำดับถัดไปเรียงตามความถี่ที่พบจากมากไปน้อย ได้แก่ การใช้คำเชื่อมแสดงความขัดแย้ง การอ้างส่วนใหญ่ การใช้สภาวะเกิดก่อน การใช้คำแสดงทัศนภาวะ และการใช้กลวิธีทางวาทศิลป์ซึ่งประกอบด้วยการใช้อุปลักษณ์และการใช้คำถามเชิงวาทศิลป์

2. กลวิธีระดับตัวบท

อุมาวัลย์ ซีซัง (2555) ได้กล่าวถึงกลวิธีระดับตัวบทว่าเป็นการใช้องค์ประกอบของเรื่องในการสื่อความคิดหรืออุดมการณ์ไปสู่ผู้อ่าน ซึ่งในงานวิจัยครั้งนี้พบการนำเสนออุดมการณ์โดยใช้กลวิธีระดับตัวบท 2 ลักษณะ ได้แก่ การนำเสนออุดมการณ์โดยใช้กลวิธีการใช้เสียงภายในตัวบทซึ่งเป็นการถ่ายทอดความคิดของตัวละครผ่านบทสนทนาและบทบรรยายความคิดของตัวละครในบทอ่าน และการนำเสนออุดมการณ์ในลักษณะที่เป็นความรู้หรือความจริงผ่านบทบรรยายสภาพสังคม

หรือบทบรรยายฉากในบทอ่าน ซึ่งการใช้กลวิธีระดับตัวบทนี้ทำให้การสื่ออุดมการณ์มีความแนบเนียนมากยิ่งขึ้นเพราะได้นำเสนอผ่านเสียงและความคิดของตัวละคร

3. กลวิธีระดับสบท

การใช้กลวิธีระดับสบทเป็นการใช้ตัวบทอื่นแทรกเข้ามาในวาทกรรมและทำให้เห็นความสัมพันธ์ระหว่างตัวบทหนึ่งกับตัวบทอื่นเพื่อสนับสนุนความคิดด้านต่าง ๆ ที่ผู้เขียนต้องการสื่อไปยังผู้อ่าน จากการศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยพบว่าผู้แต่งหรือผู้เรียบเรียงหนังสือเรียนใช้กลวิธีการใช้เสียงจากภายนอกตัวบทเพื่อสร้างสบทให้เกิดขึ้นในตัวบทหนังสือเรียน ซึ่งไลทซ์ (Leitch, 1983) ได้กล่าวไว้ในงานของวิสันต์ สุขวิสิทธ์ (2554 หน้า 109-110) ว่า สบท คือ การที่ตัวบทที่เคยเกิดขึ้นมาก่อนปรากฏอยู่ในตัวบทปัจจุบันที่สร้างขึ้นใหม่ วิธีการนี้เป็นการนำเสียงของเจ้าของตัวบทเดิมมาสอดแทรกอยู่ในตัวบทที่ผู้แต่งกำลังเรียบเรียงขึ้น ซึ่งตัวบทอื่นที่ปรากฏในหนังสือเรียนมักเป็นตัวบทที่สร้างขึ้นโดยบุคคลหรือองค์กรที่มีชื่อเสียง มีความน่าเชื่อถือ หรือเป็นผู้เชี่ยวชาญในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับตัวบท โดยในการศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยพบว่ามีการใช้สบทเพื่อสื่อความคิดเกี่ยวกับความรู้เรื่องสุขภาพและความรู้เกี่ยวกับวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี สิ่งเหล่านี้ทำให้ความคิดหรืออุดมการณ์ที่หนังสือเรียนต้องการสื่อไปยังผู้อ่านมีความน่าเชื่อถือมากขึ้นและมีแนวโน้มที่ผู้อ่านจะคล้อยตามและปฏิบัติตามได้ง่ายขึ้นเช่นกัน

2. ความสัมพันธ์ระหว่างอุดมการณ์กับวิถีปฏิบัติทางวาทกรรมและวิถีปฏิบัติทางสังคมและวัฒนธรรม

ผู้วิจัยได้ศึกษาวิถีปฏิบัติทางวาทกรรมและวิถีปฏิบัติทางสังคมและวัฒนธรรมของวาทกรรมหนังสือเรียนวิชาภาษาอังกฤษพื้นฐานตามแนวคิดวาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ของแฟร์คลัฟ (Fairclough, 1995) และฟาน เดะก์ (van Dijk, 2006) รวมถึงศึกษาวิถีปฏิบัติทางวาทกรรมตามกรอบการวิเคราะห์ชาติพันธุ์วรรณนาแห่งการสื่อสารของไฮม์ส์ (Hymes, 1974) เพื่อแสดงให้เห็นถึงกระบวนการผลิตและการกระจายตัวบทและกระบวนการบริโภคและตีความตัวบทหนังสือเรียน ผลการศึกษาแสดงให้เห็นว่าหนังสือเรียนเป็นวาทกรรมที่เอื้อต่อการสอดแทรกอุดมการณ์ไว้ในตัวบทและเอื้อต่อการกระจายอุดมการณ์ไปสู่ผู้อ่านเนื่องจากหนังสือเรียนเป็นวาทกรรมที่ผลิตขึ้นเพื่อตอบสนองหลักสูตรการศึกษาหรือนโยบายการศึกษาที่รัฐเป็นผู้กำหนดขึ้น โดยมีรัฐเป็นผู้ควบคุมดูแลการผลิต มีผู้ทรงคุณวุฒิหรือผู้เชี่ยวชาญเฉพาะสาขาวิชาเป็นผู้เรียบเรียง และมีครูผู้สั่งสอนไทยให้ความเคารพนับถือเป็นผู้ถ่ายทอดไปยังผู้อ่าน หนังสือเรียนจึงเป็นวาทกรรมที่คนในสังคมไทยยอมรับและเชื่อว่าสิ่งที่ถ่ายทอดผ่านหนังสือเรียนนั้นเป็นสิ่งที่ถูกต้องและเหมาะสม ด้วยเหตุนี้หนังสือเรียนจึงเป็นวาทกรรมที่มีอำนาจเหนือผู้อ่าน กล่าวคือ ผู้อ่านพร้อมที่จะเชื่อและยอมรับอุดมการณ์ต่าง ๆ ที่แทรกอยู่ในหนังสือเรียนโดยปราศจากการโต้แย้ง รัฐจึงสามารถปลูกฝังหรือถ่ายทอดแนวคิดบางประการไปสู่ประชาชนผู้อ่านได้โดยง่าย นอกจากนี้หนังสือเรียนยังเป็นวาทกรรมที่ได้รับการรับรองให้

ใช้ในระบบการศึกษาขั้นพื้นฐานของประเทศซึ่งทุกคนจำเป็นต้องเข้ารับการศึกษตามที่รัฐกำหนดโดยไม่เสียค่าใช้จ่าย หนังสือเรียนจึงเป็นวาทกรรมที่สามารถเข้าถึงคนกลุ่มต่าง ๆ ของประเทศได้อย่างไม่จำกัด ส่งผลให้อุดมการณ์ต่าง ๆ ในหนังสือเรียนสามารถกระจายไปสู่ผู้อ่านทั้งประเทศได้ในวงกว้าง

เมื่อวิเคราะห์วิถีปฏิบัติทางสังคมและวัฒนธรรมพบว่าอุดมการณ์ที่ปรากฏในหนังสือเรียนเหล่านี้ได้รับอิทธิพลจากค่านิยมในสังคมไทยหลายประการ ได้แก่ ค่านิยมชายเป็นใหญ่ ค่านิยมความมีอาวุโส และค่านิยมการใช้ภาษาอังกฤษแบบเจ้าของภาษา รวมถึงแนวคิดหรือนโยบายที่รัฐให้ความสำคัญ ในขณะที่เดียวกันการสื่ออุดมการณ์ของหนังสือเรียนก็มีอิทธิพลต่อสังคมไทยเช่นกัน กล่าวคือ การสื่ออุดมการณ์ผ่านหนังสือเรียนอาจนำไปสู่การประกอบสร้างระบบความคิดความเชื่อของผู้อ่านและสังคมได้ โดยเฉพาะการสร้างภาพอุดมคติของเด็กและผู้ใหญ่ในสังคมอันเป็นการปลูกฝังลักษณะที่พึงประสงค์ตามที่รัฐต้องการเพื่อเอื้อประโยชน์ในการปกครองรัฐ และการสร้างภาพมายาคติให้กับสิ่งต่าง ๆ ในสังคมที่ผู้อ่านซึ่งเป็นเด็กอาจยังไม่สามารถจินตนาการได้เพื่อสร้างเจตคติเชิงบวกต่อสิ่งเหล่านั้นซึ่งอาจนำไปสู่การพัฒนาตนเองและสังคมต่อไป โดยสรุปแล้ว ในแง่มุมหนึ่งผลของการสื่ออุดมการณ์ผ่านหนังสือเรียนเป็นการเตรียมเด็กให้เป็นสมาชิกที่ดีแก่สังคม แต่ในอีกแง่มุมหนึ่งการสื่ออุดมการณ์ผ่านหนังสือเรียนก็อาจเอื้อประโยชน์ต่อรัฐหรือผู้มีอำนาจในสังคมบางกลุ่มในการจัดการควบคุม หรือเอาเปรียบคนในสังคมด้วยเช่นกัน

ด้วยเหตุนี้หนังสือเรียนจึงเป็นวาทกรรมที่มีความสัมพันธ์กับบริบททางสังคมและวัฒนธรรมเป็นอย่างยิ่ง กล่าวคือ หนังสือเรียนเป็นวาทกรรมที่ได้รับอิทธิพลจากค่านิยมต่าง ๆ ในสังคมไทยและในขณะเดียวกันก็ตอกย้ำ ผลิดซ้ำ หรือสื่อความคิดและค่านิยมต่าง ๆ กลับไปสู่ผู้อ่านและสังคมโดยรวมเช่นกัน หนังสือเรียนจึงไม่ได้เป็นเพียงเอกสารทางวิชาการที่ใช้ประกอบการเรียนการสอนในชั้นเรียนเท่านั้นแต่เป็นสารทางอุดมการณ์ที่สื่อความคิดต่าง ๆ อันมีผลต่อทัศนคติและการแสดงออกทางสังคมของคนในสังคมไทยด้วย

อภิปรายผล

ผลการศึกษาอุดมการณ์ที่ปรากฏในหนังสือเรียนวิชาภาษาอังกฤษและกลวิธีทางภาษาที่ใช้สื่ออุดมการณ์ในงานวิจัยครั้งนี้มีความสอดคล้องกับผลการวิจัยที่ศึกษาเกี่ยวกับการสื่ออุดมการณ์ผ่านหนังสือเรียนในงานวิจัยก่อนหน้านี้ทั้งในประเทศไทยและต่างประเทศหลายประการ อย่างไรก็ตาม การศึกษาหนังสือเรียนในครั้งนี้ก็พบการสื่ออุดมการณ์บางประการที่แตกต่างออกไปจากงานวิจัยก่อนหน้านี้เช่นกัน ผู้วิจัยจึงได้แบ่งประเด็นการอภิปรายผลการศึกษาอุดมการณ์ผ่านหนังสือเรียนออกเป็น 3 ประเด็น ได้แก่ ความเหมือนและความต่างด้านกลวิธีทางภาษากับงานวิจัยที่ผ่านมา อุดมการณ์ที่สอดคล้องกับงานวิจัยที่ผ่านมา และอุดมการณ์ที่แตกต่างจากงานวิจัยที่ผ่านมา ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1. ความเหมือนและความต่างด้านกลวิธีทางภาษากับงานวิจัยที่ผ่านมา

ผู้วิจัยพบว่ากลวิธีทางภาษาที่ใช้สื่ออุดมการณ์ในงานวิจัยครั้งนี้มีความสอดคล้องกับผลการศึกษากลวิธีทางภาษาที่พบในงานวิจัยของวิสันต์ สุขวิสิทธิ์ (2554) และงานของอุมาวัลย์ ซีซ่าง (2555) กล่าวคือ งานวิจัยทั้ง 2 ฉบับใช้กลวิธีทางภาษาในตัวบทที่พบในงานวิจัยครั้งนี้เช่นเดียวกันซึ่งประกอบด้วยการใช้คำศัพท์ การใช้คำแสดงทัศนภาวะ การใช้คำเชื่อมแสดงความขัดแย้ง การใช้โครงสร้างประโยค การอ้างส่วนใหญ่ การใช้สภาวะเกิดก่อน การใช้เสียงที่หลากหลาย และการใช้กลวิธีทางวาทศิลป์ อย่างไรก็ตามงานวิจัยทั้ง 2 ฉบับข้างต้นพบกลวิธีทางภาษาที่ต่างไปจากงานวิจัยครั้งนี้อีกหลายกลวิธี เช่น การซ้ำกระสวนประโยค การกำหนดกรอบการตีความ การใช้ส่วนประกอบของหนังสือเรียน เป็นต้น นอกจากนี้งานวิจัยที่กล่าวถึงทั้งหมดพบการใช้องค์ประกอบของเรื่องในการสื่อความคิดหรืออุดมการณ์ไปสู่ผู้อ่านโดยใช้กลวิธีระดับตัวบท 2 ลักษณะ ได้แก่ การนำเสนออุดมการณ์โดยใช้กลวิธีการใช้เสียงภายในตัวบทและการนำเสนออุดมการณ์ในลักษณะที่เป็นความรู้หรือความจริงผ่านการบรรยายฉากหรือสภาพสังคมในบทอ่านซึ่งทำให้การสื่ออุดมการณ์มีความแนบเนียนมากยิ่งขึ้น อีกทั้งยังพบการใช้กลวิธีระดับสหบทที่ใช้ตัวบทอื่นแทรกเข้ามาในวาทกรรมและทำให้เห็นความสัมพันธ์ระหว่างตัวบทหนึ่งกับตัวบทอื่นเพื่อสนับสนุนความคิดด้านต่าง ๆ ที่ผู้แต่งหรือผู้เรียบเรียงหนังสือเรียนต้องการสื่อไปยังผู้อ่านด้วยเช่นกัน

2. อุดมการณ์ที่สอดคล้องกับงานวิจัยที่ผ่านมา

ผลการวิจัยครั้งนี้ปรากฏอุดมการณ์ที่สอดคล้องกับผลการศึกษาอุดมการณ์ในวาทกรรมที่เกี่ยวกับการเรียนการสอนในประเทศไทยหลายประการ ได้แก่ อุดมการณ์เกี่ยวกับเด็กและผู้ใหญ่ อุดมการณ์เกี่ยวกับความเป็นชาย-หญิง อุดมการณ์เกี่ยวกับเจ้าของภาษา อุดมการณ์เกี่ยวกับธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และอุดมการณ์ประเทศไทยซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยที่ผ่านมาหลายฉบับที่ได้สะท้อนให้เห็นว่ารัฐหรือผู้ผลิตหนังสือเรียนพยายามที่จะปลูกฝังความคิดและทัศนคติหรือสร้างลักษณะอันพึงประสงค์ให้เกิดขึ้นกับเด็กผ่านหนังสือเรียนดังรายละเอียดต่อไปนี้

2.1 อุดมการณ์เกี่ยวกับเด็กและผู้ใหญ่

การศึกษาหนังสือเรียนวิชาภาษาไทยของวิสันต์ สุขวิสิทธิ์ (2554) การศึกษาเรื่องเล่าสำหรับเด็กของอุมาวัลย์ ซีซ่าง (2555) การศึกษาหนังสือเรียนวิชาภาษาจีนของหลิว (Liu, 2005) รวมถึงการศึกษาครั้งนี้ได้สื่อภาพบทบาทหน้าที่ความเป็นเด็กในลักษณะที่พึงประสงค์ไปสู่ผู้อ่านผ่านมุมมองของผู้ใหญ่ที่ตรงกันหลายประการ เช่น เด็กควรตั้งใจเรียนหนังสือ เด็กควรช่วยผู้ใหญ่ทำงาน นอกจากนี้ยังพบลักษณะความสัมพันธ์ของเด็กและผู้ใหญ่ที่ปรากฏสอดคล้องกัน ได้แก่ ความแตกต่างระหว่างเด็กกับผู้ใหญ่และความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างเด็กกับผู้ใหญ่ ซึ่งจากการศึกษาพบว่าวาทกรรมที่เกี่ยวข้องกับเด็กดังกล่าวได้พยายามสื่อให้ผู้อ่านเห็นว่าโลกของเด็กกับโลกของผู้ใหญ่นั้นแตกต่างกัน กิจกรรมและความสนใจของเด็กก็แตกต่างจากกิจกรรมและความสนใจของผู้ใหญ่ เด็ก

มีความรู้และประสบการณ์น้อยกว่าผู้ใหญ่และต้องการความช่วยเหลือจากผู้ใหญ่ในบางสถานการณ์ อีกทั้งเด็กมีสถานภาพและอำนาจน้อยกว่าผู้ใหญ่ซึ่งแสดงให้เห็นจากการที่ตัวละครเด็กมักต้องได้รับอนุญาตจากตัวละครผู้ใหญ่ในการกระทำบางอย่าง ซึ่งการปลูกฝังชุดความคิดเกี่ยวกับคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของเด็กและความสัมพันธ์ระหว่างเด็กกับผู้ใหญ่มักกล่าวผ่านหนังสือเรียนนี้อาจนำไปสู่การเอื้อประโยชน์ต่อการสร้างความสัมพันธ์ในครอบครัวและการปกครองของรัฐได้

2.2 อุดมการณ์เกี่ยวกับความเป็นชาย-หญิง

สำหรับการสื่ออุดมการณ์เกี่ยวกับความเป็นชาย-หญิงผ่านหนังสือเรียนนั้นผู้วิจัยพบว่า มีงานวิจัยหลายฉบับทั้งในไทยและต่างประเทศที่ได้ศึกษาเกี่ยวกับบทบาทความเป็นชาย-หญิงผ่านหนังสือเรียนหรือวาทกรรมที่เกี่ยวกับเด็ก เช่น งานวิจัยหนังสือเรียนของวิสันต์ สุขวิสิทธิ์ (2554) และงานของฐิติมา สุแก้ว (2550) งานวิจัยเรื่องเล่าสำหรับเด็กของอุมาวัลย์ ซีซัง (2555) และงานวิจัยของ จาไมอาห์ (Jumiah, 2016) ที่ได้ศึกษาหนังสือเรียนวิชาภาษาอังกฤษในประเทศซาอุดีอาระเบีย รวมถึงการศึกษาหนังสือเรียนวิชาภาษาอังกฤษในประเทศไทยในครั้งนี้ โดยผลการศึกษาวิจัยดังกล่าวทั้งหมดนั้นได้สื่อภาพอุดมคติของผู้ชายและผู้หญิงอย่างไม่เท่าเทียมและไม่รอบด้าน โดยเฉพาะการสื่อภาพผู้หญิงในมุมมองที่จำกัดกว่าผู้ชาย ดังแสดงให้เห็นจากการกำหนดบทบาทหน้าที่เฉพาะเพศ กิจกรรมความสนใจ การใช้พื้นที่ และการปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่นในสังคม งานวิจัยทั้งหมดนี้สื่อชุดความคิดที่สอดคล้องกันว่าผู้หญิงแตกต่างจากผู้ชายและผู้หญิงอ่อนแอกว่าผู้ชาย ซึ่งแสดงให้เห็นถึงอุดมการณ์เพศสภาพที่ปรากฏอยู่ก่อนแล้วในสังคมโลกอันเป็นสาเหตุของความไม่เท่าเทียมทางเพศมาจนถึงปัจจุบัน อย่างไรก็ตามผู้วิจัยพบว่าหนังสือเรียนบางส่วนในงานวิจัยของวิสันต์ สุขวิสิทธิ์ (2554) และงานวิจัยหนังสือเรียนวิชาภาษาอังกฤษในครั้งนี้ได้พยายามสื่อความคิดเพื่อโต้แย้งความคิดกระแสหลักโดยการนำเสนอบทบาทของผู้หญิงมุมมองที่กว้างขึ้น เช่น การนำเสนอภาพของผู้หญิงในการเป็นผู้นำ การเปลี่ยนแปลง ผู้ก่อตั้ง หรือผู้ที่มีบทบาทสำคัญในบริษัทหรือสถานการณ์ใดสถานการณ์หนึ่งในสังคม สิ่งเหล่านี้อาจเป็นสัญญาณที่ดีว่าหนังสือเรียนในประเทศไทยกำลังเปลี่ยนทิศทางการนำเสนอความเป็นชายและความเป็นหญิงให้รอบด้านและเท่าเทียมกันมากขึ้น

2.3 อุดมการณ์เกี่ยวกับเจ้าของภาษา

ผลการศึกษาวิจัยครั้งนี้สื่อให้เห็นการถ่ายทอดอุดมการณ์เกี่ยวกับเจ้าของภาษาอังกฤษผ่านหนังสือเรียนซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยหนังสือเรียนวิชาภาษาอังกฤษของ ศรัญญา วาหารักษ์และชลลดา เลหาวิริยานนท์ (2558) ซึ่งพบว่าบทอ่านในหนังสือเรียนเน้นการนำเสนอเนื้อหา ด้านบวกเกี่ยวกับวัฒนธรรมเป้าหมายซึ่งประกอบด้วยวัฒนธรรมของประเทศเจ้าของภาษาอังกฤษ 5 ประเทศ ได้แก่ สหราชอาณาจักร (ประกอบด้วยประเทศอังกฤษ ประเทศสกอตแลนด์ ประเทศไอร์แลนด์เหนือ และประเทศเวลส์) ประเทศสหรัฐอเมริกา ประเทศแคนาดา ประเทศออสเตรเลีย และประเทศนิวซีแลนด์ โดยบทอ่านในหนังสือเรียนมักกล่าวถึงกลุ่มประเทศดังกล่าวในมุมมองที่

เกี่ยวกับการท่องเที่ยวและลักษณะนิสัยของเจ้าของภาษาผ่านการเล่าเรื่องของตัวละครที่เป็นเด็ก ในขณะที่เนื้อหาทางวัฒนธรรมและการถ่ายทอดทัศนคติของบุคคลต่าง ๆ จากกลุ่มวัฒนธรรมอื่นที่ใช้ภาษาอังกฤษกลับพบในปริมาณที่น้อยพอ ๆ กับเนื้อหาที่เกี่ยวกับวัฒนธรรมไทยซึ่งจัดว่าเป็นข้อมูลทางวัฒนธรรมที่สื่อให้ผู้เรียนเห็นถึงความหลากหลายของวัฒนธรรมในสังคมโลกและยอมรับในความแตกต่างของบุคคลที่มาจากวัฒนธรรมอื่นตามจุดประสงค์การเรียนรู้ในหลักสูตร นอกจากนี้ผลการวิจัยของยามาดะ (Yamada, 2010) ที่ได้ศึกษาหนังสือเรียนวิชาภาษาอังกฤษที่นิยมใช้ในประเศญี่ปุ่น และงานวิจัยของเถา ฉงและยามิน เฉียน (Xiong and Qian, 2012) ที่ได้ศึกษาอุดมการณ์ในหนังสือเรียนภาษาอังกฤษระดับมัธยมศึกษาตอนปลายในประเทศจีนก็ได้นำเสนอสภาพสังคมและวัฒนธรรมที่ปรากฏในหนังสือเรียนที่สอดคล้องกับงานวิจัยในครั้งนี้ว่าหนังสือเรียนภาษาอังกฤษเป็นการตอกย้ำและแสดงให้เห็นถึงอำนาจของภาษาอังกฤษในการกำหนดสถานภาพทางเศรษฐกิจและอำนาจที่มีต่อสังคมโลก อีกทั้งยังแสดงถึงการขาดความใส่ใจในการศึกษาและขาดการทำความเข้าใจความแตกต่างหลากหลายภายในสังคมวัฒนธรรมผู้เรียนเอง งานวิจัยนี้ยังได้เสนอแนะว่าการนำเสนอมุมมองความหลากหลายทางวัฒนธรรมไม่ควรจำกัดอยู่เพียงแค่ความหลากหลายของภาษาอังกฤษในบริบททวีปเอเชียเท่านั้น แต่ควรกล่าวถึงภาษาอังกฤษในบริบทของทวีปอื่น ๆ อย่างเท่าเทียมกัน และควรลงรายละเอียดเพื่อช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจความแตกต่างของการใช้ภาษาอังกฤษในบริบทสถานการณ์พหุวัฒนธรรมด้วย

2.4 อุดมการณ์รักษ์โลก

สำหรับอุดมการณ์ที่ปรากฏในหนังสือเรียนวิชาภาษาอังกฤษบางเล่มอย่าง อุดมการณ์รักษ์โลกนั้นมีความสอดคล้องกับผลการศึกษาของอูมาวัลย์ ซีซัง (2555) ซึ่งพบว่ามีการนำเสนออุดมการณ์หรือชุดความคิดเกี่ยวกับการอนุรักษ์ธรรมชาติในประเด็นความคิยย่อที่ว่าธรรมชาติมีความสำคัญกับชีวิตมนุษย์ในลักษณะที่เป็นองค์ประกอบสำคัญของการดำรงชีวิตของมนุษย์ และมนุษย์เองคือผู้ทำลายหรือเบียดเบียนสัตว์และสิ่งแวดล้อมเพื่อตอบสนองความต้องการของตนเอง จนทำให้เกิดภัยพิบัติหรือปัญหาสิ่งแวดล้อมที่ส่งผลกระทบต่อชีวิตมนุษย์เช่นกัน การถ่ายทอดความคิดในลักษณะนี้ผ่านหนังสือเรียนอาจทำให้ผู้อ่านตระหนักว่ามนุษย์และธรรมชาตินั้นต้องพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกันในการดำรงชีวิต ถ้ามนุษย์ใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างฟุ่มเฟือยหรือไม่รู้คุณค่าก็อาจนำไปสู่ปัญหาทางธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่รุนแรงขึ้นและส่งผลกระทบต่อชีวิตมนุษย์ในที่สุด

2.5 อุดมการณ์ประเทศไทย

จากการศึกษาวาทกรรมสำหรับเด็กในประเทศไทยพบว่าม้งงานวิจัยหลายงานที่พบการนำเสนออุดมการณ์ประเทศไทยไปสู่ผู้อ่าน เช่น การศึกษาอุดมการณ์ในหนังสือเรียนวิชาภาษาไทยของวิสันต์ สุขวิสิทธิ์ (2554) และการศึกษาอุดมการณ์ในเรื่องเล่าสำหรับเด็กของอูมาวัลย์ ซีซัง (2555) โดยอุดมการณ์ประเทศไทยที่วาทกรรมทั้ง 2 ประเภทนำเสนอไปสู่ผู้อ่านมีความสอดคล้องกัน

หลายประเด็น ได้แก่ การสื่อภาพประเทศไทยที่อุดมสมบูรณ์ มีประวัติศาสตร์อันยาวนาน มีชื่อเสียง มีความเจริญรุ่งเรือง สงบสุข และมีศิลปวัฒนธรรมที่มีคุณค่า เก่าแก่ มีชื่อเสียง อีกทั้งยังนำเสนอภาพของคนไทยที่มีความกล้าหาญ ฉลาด และจิตใจดี สอดคล้องกับการศึกษาหนังสือเรียนวิชาภาษาอังกฤษที่พบการนำเสนอภาพของประเทศไทยที่สงบ ปลอดภัย สวยงาม และเหมาะแก่การมาเที่ยวพักผ่อน อีกทั้งมีการนำเสนอภาพของคนไทยที่มีจิตใจดีและชอบช่วยเหลือผู้อื่นด้วย ผลการวิเคราะห์ดังกล่าวแสดงให้เห็นว่าผู้แต่งเลือกสื่อภาพเฉพาะด้านบวกของประเทศไทยและสิ่งที่เกี่ยวข้องกับประเทศไทยเพื่อให้ผู้อ่านเกิดความภาคภูมิใจในประเทศไทยและอาจนำไปสู่ความคิดที่จะปกป้องและรักษาไว้ซึ่งความดีงามเหล่านี้

3. อุดมการณ์ที่แตกต่างจากงานวิจัยที่ผ่านมา

อุดมการณ์ที่ปรากฏในหนังสือเรียนวิชาภาษาอังกฤษในการศึกษาคั้งนี้มีความแตกต่างจากอุดมการณ์และชุดความคิดย่อยที่พบในการศึกษาหนังสือเรียนในงานวิจัยที่ผ่านมาหลายประการ ได้แก่ อุดมการณ์ความเป็นเด็กและวัยรุ่น อุดมการณ์ความเป็นเมืองและชนบท และอุดมการณ์คนพิการ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

3.1 อุดมการณ์ความเป็นเด็กและวัยรุ่น

งานของวิสันต์ สุขวิสิทธิ์ (2554) และงานของอุมาวัลย์ ชีช้าง (2555) พบว่าหนังสือเรียนวิชาภาษาไทยและเรื่องเล่าสำหรับเด็กนั้นได้กล่าวถึงลักษณะของเด็กดีและเด็กไม่ดีจากการให้คุณค่าการกระทำของเด็กผ่านมุมมองของผู้ใหญ่ ในขณะที่หนังสือเรียนวิชาภาษาอังกฤษนั้นไม่ได้กล่าวถึงเด็กในมุมมองดังกล่าวเลย ชุดความคิดเกี่ยวกับเด็กที่หนังสือเรียนวิชาภาษาอังกฤษนำเสนอ นั้นเป็นการชี้้นำให้เด็กเห็นว่าการกระทำใดบ้างเป็นสิ่งสำคัญหรือควรต้องกระทำในบทบาทหน้าที่ของเด็ก เช่น การเล่น การเรียนหนังสือ การทำงานบ้าน นอกจากนี้หนังสือเรียนยังได้นำเสนอการกระทำหรือพฤติกรรมของเด็กอย่างหลากหลายและไม่จำกัด กล่าวคือ ผู้วิจัยพบการนำเสนอภาพของเด็กที่ประสบความสำเร็จในแนวทางที่หลากหลาย เช่น การสร้างรถบ้าน การพิชิตยอดเขาเอเวอร์เรส การชนะการแข่งขันกีฬาระดับโลก ซึ่งสิ่งเหล่านี้เป็นสิ่งที่ไม่พบในหนังสือเรียนวิชาภาษาไทยและเรื่องเล่าสำหรับเด็กเลย ผู้วิจัยจึงมีความเห็นว่าหนังสือภาษาไทยได้รับอิทธิพลจากค่านิยมความมีอาวุโสในประเด็นที่เด็กเป็นผู้มีความรู้และประสบการณ์น้อยกว่าผู้ใหญ่อันเป็นค่านิยมที่ฝังรากลึกในสังคมไทยมากกว่าหนังสือภาษาอังกฤษและส่งผลให้การสื่ออุดมการณ์เด็กผ่านหนังสือเรียนดังกล่าวมีความแตกต่างกันอย่างชัดเจน

3.2 อุดมการณ์ความเป็นเมืองและชนบท

สำหรับความเป็นเมืองและชนบทที่หนังสือเรียนสื่อไปยังผู้อ่านนั้นมีความแตกต่างกันระหว่างหนังสือเรียนภาษาไทยกับหนังสือเรียนภาษาอังกฤษ กล่าวคือ หนังสือเรียนภาษาอังกฤษนำเสนอภาพสังคมเมืองทั้งด้านบวกและด้านลบที่ค่อนข้างเท่าเทียมกัน คือ สังคมเมืองเป็นสังคมที่

ทันสมัยและมีสิ่งอำนวยความสะดวกมากมายแต่ก็เป็นสังคมที่เต็มไปด้วยความเร่งรีบ วุ่นวายและอันตราย ในขณะที่งานของวิสันต์ สุขวิสิทธิ์ (2554) พบว่าหนังสือเรียนวิชาภาษาไทยมักนำเสนอภาพของสังคมเมืองในเชิงลบที่หลากหลายมากกว่าเชิงบวก คือ สังคมเมืองนั้นมีแต่ความแออัดทั้งด้านจำนวนประชากร ที่อยู่อาศัย และการจราจร มีมลพิษทางอากาศและมีปัญหาสังคมมากมาย ในขณะที่ภาพด้านบวกของสังคมเมืองนั้นมีเพียงความเจริญและทันสมัยเท่านั้น นอกจากนี้การนำเสนอภาพความเป็นชนบทในหนังสือเรียนดังกล่าวก็มีความแตกต่างกัน กล่าวคือ หนังสือเรียนภาษาอังกฤษนำเสนอภาพสังคมชนบทในเชิงบวกเท่านั้น คือ สังคมชนบทเต็มไปด้วยธรรมชาติที่งดงาม เงียบสงบ ในขณะที่ภาพความเป็นชนบทที่หนังสือเรียนภาษาไทยนำเสนอมีความหลากหลายและเป็นการนำเสนอทั้งภาพด้านบวกและด้านลบของสังคมชนบทไปสู่ผู้อ่าน เช่น การนำเสนอว่าสังคมชนบทมีความอุดมสมบูรณ์ ไร้มลพิษ ผู้คนใจดี ในขณะที่ภาพด้านลบของสังคมชนบทถูกนำเสนอเกี่ยวกับความขาดแคลน ความด้อยพัฒนา และความไม่ทันสมัย

3.3 อุดมการณ์คนพิการ

การประกอบสร้างภาพคนพิการในหนังสือเรียนวิชาภาษาอังกฤษเป็นการนำเสนอภาพลักษณะความแตกต่างด้านการใช้ชีวิตระหว่างคนทั่วไปกับคนพิการโดยไม่ได้นำเสนอว่าคนพิการเป็นบุคคลที่ต้องการความช่วยเหลือจากผู้อื่น กล่าวคือ หนังสือเรียนสื่อภาพว่ามีบุคคลกลุ่มหนึ่งในสังคมที่ใช้อุปกรณ์ช่วยเหลือบางอย่างในการดำรงชีวิต เช่น รถเข็นหรือคอมพิวเตอร์ช่วยสื่อสาร หากแต่หนังสือเรียนนำเสนอในมุมมองที่ว่าคนกลุ่มนี้สามารถใช้ชีวิตด้วยตนเองได้ อีกทั้งยังสามารถทำกิจกรรมต่าง ๆ ร่วมกับคนทั่วไปได้ เช่น การเล่นกีฬา การเรียนหนังสือ การทำงาน เป็นต้น การประกอบสร้างภาพคนพิการดังกล่าวแตกต่างอย่างสิ้นเชิงกับภาพคนพิการที่ถูกนำเสนอไว้การศึกษาหนังสือเรียนวิชาภาษาไทยของวิสันต์ สุขวิสิทธิ์ (2554) กล่าวคือ หนังสือเรียนภาษาไทยประกอบสร้างภาพคนพิการในลักษณะที่เป็นกลุ่มคนที่มีความผิดปกติ มีความทุกข์ น่ารังเกียจ ใช้ชีวิตอย่างยากลำบาก และต้องการความช่วยเหลือจากผู้อื่น นอกจากนี้คนพิการยังจัดถูกจัดอยู่ในกลุ่มคนชายขอบในสังคมไทย ซึ่งสุริชัย หวันแก้ว (2550) ได้ให้ความหมายไว้ว่าคนชายขอบ คือ ผู้คนที่ด้อยอำนาจ ตกเป็นเหยื่อกลางของคนกลุ่มใหญ่ ขาดอำนาจในการต่อรองและขาดเครื่องมือที่ช่วยให้เข้าถึงอำนาจ อีกทั้งถูกกีดกันออกจากระบบการต่อรองอำนาจและการจัดสรรทรัพยากรรวมถึงอำนาจและความมั่งคั่งในสังคม ผลการวิเคราะห์ดังกล่าวแสดงให้เห็นความแตกต่างในการสื่ออุดมการณ์คนพิการอย่างชัดเจนและการสื่อภาพดังกล่าวอาจนำไปสู่การปฏิบัติต่อคนพิการที่แตกต่างกันได้

3.4 อุดมการณ์เพื่อน

จากผลการศึกษาวิเคราะห์ที่พบว่าหนังสือเรียนวิชาภาษาอังกฤษได้นิยามคำว่า “เพื่อน” ไปสู่ผู้อ่านในมุมมองที่หลากหลายโดยไม่ได้จำกัดว่าต้องเป็นบุคคลเท่านั้น สะท้อนให้เห็นมุมมองด้านวัฒนธรรมที่แตกต่างกันระหว่างสังคมตะวันตกและสังคมไทยซึ่งแสดงให้เห็นจากผล

การศึกษาหนังสือเรียนไทยของวิสันต์ สุขวิสิทธิ์ (2554) และผลการศึกษาเรื่องเล่าสำหรับเด็กของอุมมาวัลย์ ซีซ่าง (2555) ที่พบเพียงการนำเสนอภาพของเพื่อนที่เป็นบุคคลเท่านั้น อย่างไรก็ตามแม้การนำเสนออุดมการณ์เพื่อนที่ไม่ใช่บุคคลในงานวิจัยครั้งนี้จะปรากฏไม่มากนัก แต่การประกอบสร้างคำว่า “เพื่อน” ว่าเป็นสิ่งใดก็ตามที่อยู่เคียงข้างเราหรือเป็นสิ่งที่ทำให้เรารู้สึกสนุกเมื่ออยู่ด้วยก็มีความน่าสนใจ และสะท้อนให้เห็นความแตกต่างทางวัฒนธรรมได้เช่นกัน

นอกจากนี้ผู้วิจัยพบว่าหนังสือเรียนวิชาภาษาอังกฤษในงานวิจัยครั้งนี้ได้นำเสนออุดมการณ์เพิ่มเติมจากงานวิจัยที่ได้ทบทวนวรรณกรรมหลายอุดมการณ์ ได้แก่ อุดมการณ์เกี่ยวกับโรงเรียนและนักเรียน อุดมการณ์วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี อุดมการณ์ความรวยจน อุดมการณ์สิ่งเหนือธรรมชาติ และอุดมการณ์ความแตกต่างทางวัฒนธรรม โดยอุดมการณ์กลุ่มนี้รวมถึงอุดมการณ์ที่ปรากฏทั้งหมดในหนังสือเรียนวิชาภาษาอังกฤษพื้นฐานระดับมัธยมศึกษาตอนต้นอาจได้รับอิทธิพลจากเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals –SDGs) ทั้ง 17 ข้อที่จัดทำขึ้นโดยองค์การสหประชาชาติ (United Nations) เพื่อช่วยแก้ปัญหาที่โลกกำลังเผชิญอยู่ เช่น ความยากจน ความไม่เท่าเทียม สภาวะโลกร้อน และสันติสุข ซึ่งเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนที่สอดคล้องกับอุดมการณ์ที่พบในงานวิจัยครั้งนี้มีหลายประการ เช่น เป้าหมายในการบรรลุความเท่าเทียมทางเพศ การสนับสนุนนวัตกรรม การปกป้อง ฟื้นฟู และส่งเสริมการใช้ประโยชน์จากระบบนิเวศทางบกและทางทะเลอย่างยั่งยืน การรับมือการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศและผลกระทบ และการส่งเสริมสังคมสงบสุข ยุติธรรม ไม่แบ่งแยกเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน เป็นต้น ผลการวิจัยครั้งนี้จึงเป็นการยืนยันให้เห็นว่าหนังสือเรียนไม่ได้เป็นเพียงเอกสารทางวิชาการที่ใช้ประกอบการเรียนการสอนแต่เพียงเท่านั้น แต่ยังเป็นวาทกรรมที่ปลูกฝังความคิด ความเชื่อ และค่านิยมต่าง ๆ เพื่อประกอบสร้างภาพอุดมคติและภาพมายาคติในการรับรู้ของเด็กซึ่งเป็นผู้ใช้หนังสือเรียนเหล่านี้ด้วย ผู้วิจัยจึงหวังเป็นอย่างยิ่งว่างานวิจัยครั้งนี้จะช่วยสร้างความตระหนักรู้ถึงอำนาจและอุดมการณ์ที่แฝงเร้นอยู่ในวาทกรรมหนังสือเรียนซึ่งอาจนำไปสู่การทำความเข้าใจความเป็นไปของสังคมไทยรวมถึงสังคมโลก และอาจช่วยแก้ไขหรือลดปัญหาในสังคมอันอาจเกิดจากการสื่ออุดมการณ์เหล่านั้นได้ในที่สุด

โดยสรุปแล้วอุดมการณ์ที่ถูกสื่อผ่านกลวิธีทางภาษาต่าง ๆ ที่ปรากฏในวาทกรรมหนังสือเรียนในงานวิจัยครั้งนี้เน้นการนำเสนออุดมการณ์ที่เกี่ยวข้องกับเด็กและการปลูกฝังคุณลักษณะอันพึงประสงค์ที่สอดคล้องกับนโยบายและมาตรฐานการศึกษาที่รัฐกำหนดขึ้นเพื่อเตรียมเด็กให้เป็นสมาชิกที่ดีในสังคม ในแง่มุมหนึ่งการสอดแทรกอุดมการณ์ผ่านหนังสือเรียนก็มีส่วนช่วยในการปลูกฝังคุณลักษณะที่ดีให้แก่เด็กและมีส่วนช่วยในการจัดระเบียบสังคมให้สมาชิกทุกคนอยู่ร่วมกันได้อย่างมีความสุข แต่ในอีกแง่มุมหนึ่งอุดมการณ์เหล่านี้ก็สะท้อนให้เห็นความไม่เท่าเทียมกันในสังคมซึ่งผู้อ่านอาจรับรู้ผ่านการตอกย้ำหรือผลิตซ้ำอุดมการณ์ในหนังสือเรียนจนความไม่เท่าเทียมนั้นกลายเป็นเรื่องปกติธรรมดาที่ถูกกำหนดมาให้ต้องเป็นเช่นนั้น อีกทั้งยังอาจทำให้ผู้อ่านคิดหรือตีความได้ว่าเป็นหน้าที่

ของทุกคนในสังคมที่ต้องปฏิบัติตามแบบแผนความสัมพันธ์ที่ปรากฏในหนังสือเรียนอันจะนำไปสู่การคงไว้ซึ่งความไม่เท่าเทียมต่อไป การศึกษาวาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ตามกรอบการศึกษาของแฟร์คลัฟ (1995) และฟาน เดอร์ก (2006) ในงานวิจัยครั้งนี้จึงช่วยให้เกิดการตระหนักรู้หรือยืนยันอีกครั้งว่าวาทกรรมหนังสือเรียนมิได้เป็นเพียงสื่อการเรียนรู้ที่มอบทักษะทางวิชาการให้แก่ผู้อ่านเท่านั้น แต่ยังเป็นสารทางอุดมการณ์ที่มีอิทธิพลต่อผู้อ่านและสังคม และอาจถูกผลิตขึ้นโดยผู้ที่มีอำนาจในสังคมเพื่อใช้ควบคุมหรือครอบงำผู้อ่านในฐานะเยาวชนของชาติที่จะเติบโตไปเป็นสมาชิกที่พึงประสงค์ของรัฐต่อไป

ข้อจำกัดของการวิจัย

การศึกษาวิถีปฏิบัติทางสังคมและวัฒนธรรมในงานวิจัยครั้งนี้ศึกษาเฉพาะความสัมพันธ์ระหว่างอุดมการณ์ที่ปรากฏในหนังสือเรียนวิชาภาษาอังกฤษพื้นฐาน ระดับมัธยมศึกษาตอนต้นกับอิทธิพลทางสังคมและวัฒนธรรมไทยที่ส่งผลต่อการสื่ออุดมการณ์ผ่านหนังสือเรียนและผลลัพธ์ของการสื่ออุดมการณ์ผ่านหนังสือเรียนที่มีต่อสังคมไทยเป็นหลักเท่านั้น อย่างไรก็ตามผู้วิจัยตระหนักว่าอุดมการณ์ที่ปรากฏในหนังสือเรียนวิชาภาษาอังกฤษอาจได้รับอิทธิพลจากค่านิยมทางสังคมและวัฒนธรรมของกลุ่มประเทศเจ้าของภาษาและการศึกษาวิเคราะห์ประเด็นดังกล่าวเพิ่มเติมอาจทำให้เห็นมุมมองความคิดหรืออุดมการณ์อื่นใดที่ไม่ปรากฏในงานวิจัยครั้งนี้ได้ นอกจากนี้การศึกษาวิเคราะห์อุดมการณ์ในครั้งนี้เป็นการศึกษาจากตัวบทหนังสือเรียนแต่เพียงทางเดียวเท่านั้น การรับรู้อุดมการณ์ที่สื่อผ่านหนังสือเรียนในมุมมองของผู้รับสารอย่างนักเรียนยังไม่ได้ถูกศึกษาวิเคราะห์ในการวิจัยครั้งนี้

ข้อเสนอแนะ

1. งานวิจัยครั้งนี้ศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลบทอ่านจากหนังสือเรียนวิชาภาษาอังกฤษพื้นฐานระดับมัธยมศึกษาตอนต้นเท่านั้น แต่ในการเรียนการสอนวิชาภาษาอังกฤษของประเทศไทยยังมีการใช้วาทกรรมประเภทอื่นร่วมด้วย เช่น หนังสือเรียนวิชาภาษาอังกฤษเพิ่มเติม หนังสืออ่านนอกเวลา หนังสือเรียนวิชาการอ่านภาษาอังกฤษรวมถึงสื่ออิเล็กทรอนิกส์หรือแบบเรียนสำเร็จรูป จึงเป็นที่น่าสนใจว่าวาทกรรมเหล่านี้สื่ออุดมการณ์ใดบ้างไปสู่ผู้เรียนและอุดมการณ์ดังกล่าวเหมือนหรือแตกต่างกับอุดมการณ์ที่สื่อผ่านตัวบทหนังสือเรียนวิชาภาษาอังกฤษพื้นฐานอย่างไร
2. ผู้วิจัยสังเกตเห็นว่าการสื่ออุดมการณ์บางประการของหนังสือเรียนวิชาภาษาอังกฤษพื้นฐานในแต่ละระดับชั้นอาจมีความแตกต่างกัน การศึกษาเปรียบเทียบการสื่ออุดมการณ์ระหว่างหนังสือเรียนในแต่ละระดับชั้นจึงอาจทำให้เห็นความสัมพันธ์ระหว่างอุดมการณ์กับปัจจัยทางอายุของผู้เรียนได้

3. เนื่องด้วยการวิจัยในครั้งนี้เป็นเพียงการศึกษาวเคราะห์อุตมการณ์และกลวิธีทางภาษา จากวาทกรรมหนังสือเรียนแต่เพียงทางเดียวเท่านั้น การรับรู้การสื่ออุตมการณ์ผ่านหนังสือเรียนใน มุมมองของผู้รับสารอย่างนักเรียนยังไม่ได้ถูกศึกษาวเคราะห์อย่างละเอียดลึกซึ้ง ผู้วิจัยจึงมีความ คิดเห็นว่าการรับรู้ของผู้เรียนต่อการสื่ออุตมการณ์ผ่านหนังสือเรียนนั้นเป็นประเด็นที่น่าสนใจนำไป ศึกษาเพิ่มเติมเป็นอย่างยิ่ง

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2552). *หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.
- กระทรวงศึกษาธิการ. (2557). *แนวปฏิบัติตามประกาศกระทรวงศึกษาธิการ เรื่องนโยบายการปฏิรูปการเรียนการสอนภาษาอังกฤษ*. กรุงเทพฯ: จามจุรีโปรดักส์.
- กฤษดาภรณ์ หงส์ดารมภ์ และ ชีรนุช โชคสุวณิช. (2551). *วิจัยปฏิบัติการ*. กรุงเทพฯ: โครงการเผยแพร่ผลงานวิชาการ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- กัปศฤทัย ปุ่กคานนท์. (2552). *การปลูกฝังอุดมการณ์ประชาธิปไตย ศึกษาผ่านหนังสือเรียนสังคมศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย (ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต)*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- งานสารสนเทศ สนม. สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (10 มิถุนายน 2562). *ข้อมูลพื้นฐานโรงเรียนสังกัด สนม. เขต 39 (พิษณุโลก-อุตรดิตถ์)*. สืบค้น 23 พฤศจิกายน 2562, จาก https://data.bopp-obec.info/emis/school.php?Area_CODE=101739.
- ชนกพร พัวพัฒนกุล. (2556). *ความสัมพันธ์ระหว่างภาษากับอุดมการณ์ในวาทกรรมพยากรณ์ดวงชะตา : การศึกษาตามแนววาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ (วิทยานิพนธ์ปริญญาดุษฎีบัณฑิต)*, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ไชยรัตน์ เจริญสินโอฬาร. (2551). *ภาษากับการเมือง/ความเป็นการเมือง = Language and politicsthe political*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ไชยรัตน์ เจริญสินโอฬาร. (2560). *วาทกรรมการพัฒนา: อำนาจ ความรู้ ความจริง เอกลักษณ์ และความเป็นอื่น (พิมพ์ครั้งที่ 6)*. กรุงเทพฯ: วิชาษา.
- ฐิติมา สุแก้ว. (2550). *วาทกรรมเพศสภาพในแบบเรียนวรรณคดีไทยร่วมสมัยในระดับประถมศึกษา (วิทยานิพนธ์ปริญญาามหาบัณฑิต)*. เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ณัฐพร พานโพธิ์ทอง. (2556). *วาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ตามแนวภาษาศาสตร์: แนวคิดและการนำมาศึกษาวาทกรรมในภาษาไทย (พิมพ์ครั้งที่ 2)*. กรุงเทพฯ: ภาควิชาภาษาไทย คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- นฤมล นิ่มนวล. (2559). *การเมืองในแบบเรียนชั้นมัธยมศึกษาของไทย ระหว่างปี พ.ศ. 2503-2551*. (วิทยานิพนธ์ปริญญาามหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- พงศกร เมธีธรรม. (2560). *ภาษาอังกฤษ: มายาคติ อำนาจ และการครอบงำ*. พิษณุโลก: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยนเรศวร.

- พิศรา แซ่ก้วย. (2544). *สถานะสตรีศึกษา: ชาตินิยมในสตรีศึกษาไทย รายงานความล้มเหลวในการ ทบทวนเอกสารสตรีศึกษาภาษาไทย ระหว่าง พ.ศ. 2522-2542* (รายงานผลการวิจัย).
เชียงใหม่: ศูนย์สตรีศึกษา คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ไพสิฐ บริบูรณ์. (2554). การสอนภาษาอังกฤษในประเทศไทย: การปรับเปลี่ยนกระบวนทัศน์จาก ภาษาอังกฤษในฐานะภาษาต่างประเทศสู่ภาษาอังกฤษในฐานะภาษานานาชาติ. *วารสาร มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร*, 3(6), 1-11.
- มาลินี วงษ์สิทธิ์. (2535). *ทัศนคติเกี่ยวกับผู้สูงอายุของคนหนุ่มสาวไทย*. กรุงเทพฯ: สถาบัน ประชากรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วิสันต์ สุขวิสิทธิ์. (2554). *ความสัมพันธ์ระหว่างภาษากับอุดมการณ์ในหนังสือเรียนรายวิชาภาษาไทย ตามหลักสูตรประถมศึกษา พ.ศ. 2503 – 2544: การศึกษาตามแนววาทกรรมวิเคราะห์เชิง วิพากษ์* (วิทยานิพนธ์ปริญญาคุชฎบัณฑิต). กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ศรัญญา วาหารักษ์. (2558). *การนำเสนอวัฒนธรรมในหนังสือเรียนภาษาอังกฤษชั้นมัธยมศึกษา ตอนปลายและการรับรู้ของครู* (วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต). สงขลา: มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.
- ศรัญญา วาหารักษ์, และชลลดา เลหาวิริยานนท์. (2558). อคติในการนำเสนอเนื้อหาทางวัฒนธรรม ในหนังสือเรียนภาษาอังกฤษ. *วารสารมนุษยศาสตร์สังคมศาสตร์*, 32(91-112).
- สำนักงานราชบัณฑิตยสภา. (2560). *พจนานุกรมศัพท์ภาษาศาสตร์ (ภาษาศาสตร์ทั่วไป) ฉบับ ราชบัณฑิตยสถาน*. กรุงเทพฯ: สำนักงานราชบัณฑิตยสภา.
- สุริชัย หวันแก้ว. (2550). *คนชายขอบ : จากความคิดสู่ความจริง* (พิมพ์ครั้งที่ 2. ed.). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- เสนาะ เจริญพร. (2548). *ผู้หญิงกับสังคม: ในวรรณกรรมไทยยุคทอง*. กรุงเทพฯ: มติชน.
- อุมาวัลย์ ซีซัง. (2555). *ความสัมพันธ์ระหว่างภาษากับอุดมการณ์ในเรื่องเล่าสำหรับเด็กในหนังสือวัน เด็กแห่งชาติ พ.ศ. 2523-2553*. (วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัย.
- Apple, M. W., & Christian-Smith, L. C. (1991). *The politics of the textbook*. New York: Routledge.
- Blommaert, J. (2005). *Discourse: A Critical Introduction*. Cambridge: Cambridge University Press.
- De Los Heros, S. (2009). Linguistic pluralism or prescriptivism? A CDA of language ideologies in Talento, Peru's official textbook for the first-year of high school. *Linguistics and Education*, 20, 172-199.

- Fairclough, N. (1989). *Language and power* (1st ed.). Harlow: Longman.
- Fairclough, N. (1995). *Critical discourse analysis : the critical study of language*. London: Longman.
- Fairclough, N. (2003). *Analysing discourse : textual analysis for social research*. London: Routledge.
- Foucault, M. (1970). The archaeology of knowledge. *International Social Science Council*, 9(1), 175-185.
- Halliday, M. A. K. (1978). *Language as Social Semiotic*. London: Edward Arnold.
- Hymes, D. (1974). *Foundations in sociolinguistics: An ethnographic approach*. Philadelphia: University of Pennsylvania Press.
- Jumiah, A. K. A. (2016). *Language, Power, and Ideology in High School EFL Textbooks in Saudi Arabia*. (Doctoral dissertation). Mexico: University of New Mexico.
- Leitch, V. B. (1983). *Deconstructive Criticism: An Advance Introduction*. New York: Columbia University Press.
- Liu, Y. (2005). The construction of cultural values and beliefs in Chinese language textbooks: A critical discourse analysis. . *Discourse: Studies in the Cultural Politics of Education*, 26(1), 15-30.
- Louise, P., & Jørgensen, M. W. (2002). *Discourse Analysis as Theory and Method*. London: Sage.
- Miller, D. (1995). *On Nationality*. Oxford: Oxford University Press.
- Thompson, J. (1990). *Ideology and Modern Culture*. Cambridge: Polity Press.
- van Dijk, T. A. (1989). *Structures of Discourse and Structures of Power*. Newbury Park, CA: Sage.
- van Dijk, T. A. (1995). Discourse Analysis as Ideology Analysis. *Language and Peace*, 17-33.
- van Dijk, T. A. (1998). *Ideology: A multidisciplinary approach*. London: Sage Publications.
- van Dijk, T. A. (2006). Discourse and Manipulation. *Discourse & Society*, 17(2), 359-383.
- van Dijk, T. A. (2008). *Discourse and Power*. New York: Palgrave Macmillan.
- Wortham, S., & Locher, M. (1996). Voicing on the News: An Analytic Technique for Studing Media Bias *Text*, 16(4), 550-580.

- Xiong, T., & Qian, Y. (2012). Ideologies in English in a Chinese high school EFL textbook: A critical discourse analysis. *Asia Pacific Journal of Education*, 32(1), 75-92.
- Yamada, M. (2010). English as a Multicultural Language: Implications from a Study of Japan's Junior High Schools' English Language Textbooks. *Journal of Multilingual and Multicultural Development*, 31(5), 491-506.

ประวัติผู้วิจัย

มหาวิทยาลัยสุรินทร์